

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β' Τεύχος 157-158, Παρασκευή 1 Αυγούστου 1980

Δρχ. 25

2 - ΙΑΝ. 1999

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ
ΤΟ ΔΑΝΟ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟ

ΤΥΠΟΣ: 'Η κρίση τώρα αρχίζει

ΣΥΖΗΤΗΣΗ: 'Η Σοσιαλιστική 'Αλλαγή

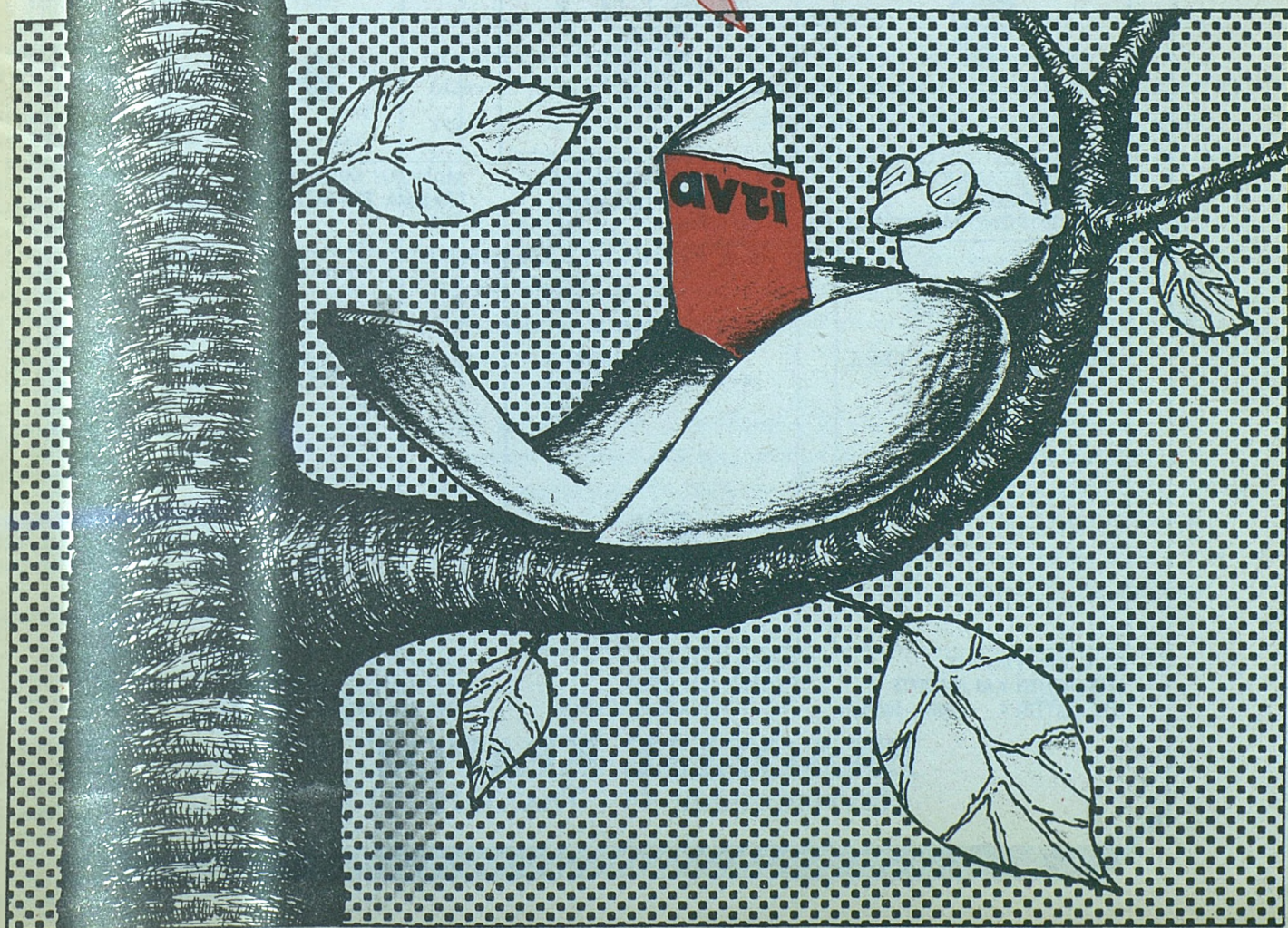
Γ. ΚΑΤΗΦΟΡΗ: 'Ο Ζώρζ Μαρσαί και τό ΚΚΕ

Θ. ΓΚΟΡΠΑ: Παλιά και Νέα 'Αθήνα

Λ. ΒΑΣΕΝΧΟΒΕΝ: 'Η πολεοδομική πολιτική

Μ. ΓΚΑΝΙΟΥ: Πορτραίτο ενός χωριού

♦ ΑΦΙΕΡΩΜΑ: 'Η νέα πεζογραφία

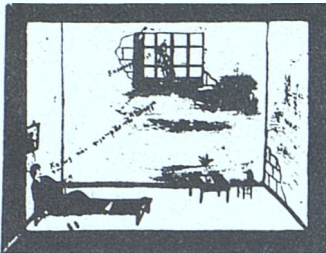
ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΜΗΝΑ

ΜΑΡΙ ΚΑΡΤΙΝΑΛ
ΕΓΩ ΚΑΙ «ΑΥΤΟ»
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΚΕΔΡΟΣ
ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΑΡΙ ΚΑΡΤΙΝΑΛ
ΕΓΩ ΚΑΙ «ΑΥΤΟ» (Μυθ.)
Μετ. ΤΑΤΙΑΝΑ ΓΚΡΙΤΣΗ-ΜΙΛΛΙΕΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΑΛΕΡΜΑΣ

Τό ημερολόγιο
ένός βαρυποινίτη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ
ΚΑΙΣΣΑΣ Τ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ

ΚΕΔΡΟΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΑΛΕΡΜΑΣ
ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ
ΕΝΟΣ ΒΑΡΥΠΟΙΝΙΤΗ

ΦΡΑΝΣΙΣ ΖΑΝΣΟΝ

ΖΑΝ-ΠΩΛ ΣΑΡΤΡ

λογοτέχνης - φιλόσοφος - αγωνιστής

ΚΕΔΡΟΣ

ΦΡΑΝΣΙΣ ΖΑΝΣΟΝ
ΖΑΝ-ΠΩΛ ΣΑΡΤΡ
ΜΕΤ. ΖΩΡΖ ΣΑΡΗ

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

μικρό όργανο
για τον επαναπατρισμό

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΚΕΔΡΟΣ

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΜΙΚΡΟ ΟΡΓΑΝΟ ΓΙΑ
ΕΠΑΝΑΠΑΤΡΙΣΜΟ Μυθιστόρημα

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΣΤΗΝ ΚΙΤΡΙΝΗ ΩΡΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΚΕΔΡΟΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΣΤΗΝ ΚΙΤΡΙΝΗ ΩΡΑ (Μυθ.)

ΜΑΝΟΛΗ ΜΙΧΑΛΑΚΗ

ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗ ΜΑΝΑ ΜΟΥ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΚΕΔΡΟΣ 1980

ΜΑΝΟΛΗ ΜΙΧΑΛΑΚΗ
ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗ ΜΑΝΑ ΜΟΥ (Μυθ.)

Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ
ΚΑΙ
ΝΟΣΤΟΣ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ

Η ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ

ΕΡΤΗ ΚΑΙΣΙΝΗ

ΚΕΔΡΟΣ 1980

Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ
ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΝΟΣΤΟΣ
ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ - Τρίτη έκδοση

ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΕΛΕΝΗ ΒΑΚΑΛΟ

ΡΥΘΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΟΙ
τῆς ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

2

ΚΕΔΡΟΣ 1980

ΕΛΕΝΗ ΒΑΚΑΛΟ
ΡΥΘΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΟΙ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

MARIO VITTI

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΗΘΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΚΕΔΡΟΣ

MARIO VITTI
ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΗΘΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 - Τηλ: 3615.783

Περίοδος Β'
Χρόνος 7ος
Τεύχος 157-158

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΝΤΗΝΩΡ: 'Η «γραμμή» και ο χρόνος «Χ» των εκλογών	4
ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	6
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ	7
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ	
Α. 'Αμερική - 'Ισπανία - Τουρκία	8
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟ «ΑΝΤΙ»	
Τού Δανού Πρωθυπουργού	
κ. ΑΝΚΕΡ ΓΙΟΓΚΕΝΣΕΝ	
στην ΑΓΓΕΛΙΚΗ WÖRNING	10
ΑΝΤΙΚΛΗΤΟΥ: Τώρα αρχίζει ή «Κρίση του Τύπου»	11
ΧΡ. ΡΑΖΗ: Τό «εύγενές καύσιμο» ...	12
ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟ «ΑΝΤΙ»	
'Η Σοσιαλιστική 'Αλλαγή - "Όρια και δυνατότητες. (Με τούς ΣΑΜΙΡ ΑΜΙΝ, ΑΝΤΡΕ ΓΚΟΥΝΤΕΡ-ΦΡΑΝΚ, Κ. ΒΕΡ-ΓΟΠΟΥΛΟ και Θ. ΠΑΓΚΑΛΟ	15
Γ. ΚΑΤΗΦΟΡΗ:	
'Ο Γραμματέας και ο Φαρισαίος	19
ΣΤ. ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ:	
'Η πρόσφατη διάσπαση στο ΕΚΚΕ ...	24
Θ. ΓΚΟΡΠΑ:	
Παλιά 'Αθήνα - Περιπλάνηση στο μύθο και την Ιστορία της	26
Α. ΒΑΣΕΝΧΟΒΕΝ:	
'Η πολεοδομική πολιτική της τελευταίας τριετίας και κάποια διδάγματα	29
Μ. ΓΚΑΝΙΟΥ: Δελθινάκι - τό πορτραίτο ενός χωριού	32
ΑΦΙΕΡΩΜΑ:	
Νέοι 'Ελληνες Πεζογράφοι	38-50
Μ.Γ. ΜΕΡΑΚΛΗ:	
'Η πεζογραφία 1960-1980	38
ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΠΛΑΣΣΑΡΑ:	
Προβλήματα γραφής	42
ΜΑΡΓ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΥ: Πρός μιά καινούρια έννοτητα στο μυθιστόρημα ...	43
ΔΗΜ. ΝΟΛΛΑ:	
Τά συγγραφικά δικαιώματα	44
ΛΙΑ ΜΕΓΑΛΟΥ-ΣΕΦΕΡΙΑΔΗ:	
Ψωμί και Παντεσπάνι	46
ΝΑΤΑΣΑΣ ΧΑΤΖΗΔΑΚΙ: Κάθε μέρα στους δρόμους	48
ΤΟΛΗ ΚΑΖΑΝΤΖΗ: Κομμένη γλώσσα	49
ΑΝΤΙΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΔΙΟΝ. ΣΚΑΛΟΥ:	
'Ολυμπιακή διαφήμιση	51
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ:	52
ΝΤ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΡΟΓΚΑΝ:	
'Εκθέσεις περιόδου 1979-80	53
Γ. ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ:	
'Υπερατλαντικά μηνύματα	58
ΒΙΒΛΙΟ-ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	59
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	60

ΜΙΑ ΠΑΡΑΛΕΙΨΗ

Στό προηγούμενο τεύχος ο «δαίμων» κατάπιε μιά ολόκληρη άράδα. Ήτσι, στή σ. 26, στή ομάδα μελέτης του διαμερίσματος 4, μετά τήν αναφορά ότι τή γενική εϋθύνη είχε ο ΓΙΩΡΓΟΣ Α. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗΣ παραλείφθηκε τό όνομα τής ΛΟΥΙΖΑΣ ΜΑΡΘΑ - ΓΡΗΓΟΡΑΚΟΥ, 'Αρχιτέκτονας-Πολεοδόμος, ή όποία είχε και τήν εϋθύνη γιά τό συντονισμό τής μελέτης.

ΠΟΝΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΗ

ΝΑ ΕΞΕΓΕΙΡΟΝΤΑΙ οί εργαζόμενοι, όταν καθηλώνεται τό ελσόδημά τους και έξαπλώνεται ή άνεργία, είναι θεμιτό και δίκαιο - είναι κεκτημένο δικαίωμά τους και ή μόνη άμυνά τους άπέναντι στήν εργοδοσία.

ΝΑ ΑΥΘΑΙΡΕΤΟΥΝ οί εργοδότες, όταν έχουν τή συμπαράσταση του κρατικού μηχανισμού πού έχει οϋσιαστικά καταργήσει τό δικαίωμα του συνδικαλιζέσθαι είναι όπωσδήποτε συνηθισμένο.

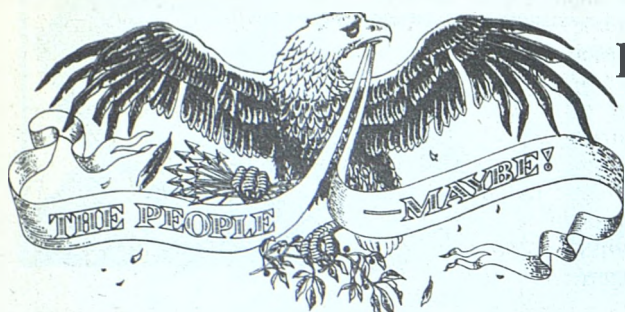
ΑΛΛΑ δέν είναι οϋτε θεμιτή οϋτε δίκαιη και δέν πρέπει μέ κανένα τρόπο νά γίνει συνήθεια - ή νά άναχθεϊ σέ "δικαίωμα"- ή χρησιμοποίηση τρομοκρατικών μηχανισμών από τά μονοπώλια γιά νά τσακιστεϊ τό φρόνημα των εργατών και νά κρατηθούν στήν άπάθεια και στήν αδράνεια.

ΕΙΧΑΜΕ έπισημάνει τά φαινόμενα έκτροπής των εργοστασιακών σχέσεων σέ πολλές έπιχειρήσεις. Τό χάσμα πού δημιουργεί ό πληθωρισμός άνάμεσα στά υπερκέρδη πού υπερδιπλασιάστηκαν από πέρσι και τίς άμοιβές πού μειώνονται σέ σταθερές τιμές, είναι κοινωνικά άφόρητο. Καί όλα δείχνουν ότι τό έλληνικό κεφάλαιο και ή κυβέρνησή του, μή έχοντας τή θέληση - αλλά και τή γνώση και τό δυναμισμό - πού άπαιτεϊται γιά νά ξεπεραστεϊ ή οϊκονομική κρίση, άφήνονται στήν παλιά τρομοκρατική πρακτική πού γνωρίζουν τόσο καλά.

ΑΥΤΟΣ ό κατήφορος όδήγησε στήν προχθεσινή τραγική στιγμή, όπου μιά νέα κομμουνίστρια φοιτήτρια - μέλος τής ΚΝΕ - έχασε τή ζωή της στόν άγώνα γιά τήν υποστήριξη τής πάλης των εργαζομένων. Πέθανε, θύμα τής βίας των άφεντικων πού χρησιμοποίησαν σάν όργανό τους έναν άλλοτριόμενο άνθρωπο εργάτη κι αυτόν.

ΠΟΝΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΗ είναι ή αντίδραση όλων των δημοκρατικών ανθρώπων. Μένει τό καθήκον νά δοθεϊ στό συναίσθημα ή πολιτική άποτελεσματικότητα πού μόνον ή συσπείρωση των δυνάμεων τής 'Αριστεράς μπορεί νά δώσει. Καί βέβαια, πρώτα άπ' όλα, ή όργάνωση των εργατών στους ίδιους τούς τόπους δουλειάς, σέ μαζικά αυτόνομα και μαχητικά εργοστασιακά σωματεϊα πού θά δείξει στήν εργοδοσία και τά άθλια όργανά της τό υπερήφανο πρόσωπο τής άξιοπρέπειας και άποφασιστικότητας των εργαζομένων.

αντί

Η «ΓΡΑΜΜΗ» ΚΑΙ Ο ΧΡΟΝΟΣ «Χ» ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

“Η όταν τό Σταίητ Ντηπάρτμεντ
ταράσσει τήν κυβερνητική
εὐδαιμονία...”

Η ΓΡΑΜΜΗ, από τόν ανεύθυνον άρχοντα πρός τήν κυβέρ-
νηση Γ. Ράλλη, ήταν σαφής: Δέν ξέρω πού τό πάτε, αλλά διά-
ταγμα γιά προκήρυξη εκλογών π ρ ί ν από τήν ένταξη τής χώ-
ρας στήν ΕΟΚ, δέν πρόκειται, σέ καμιά περίπτωση, νά ύπο-
γραφεί...

Η ΓΡΑΜΜΗ - ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΗ άφομοιώθηκε άμέσως...
Καί ό ένδοκυβερνητικός «προβληματισμός» πού, ως εκείνη τή
στιγμή, κάλυπτε καί τό ένδεχόμενο διενέργειας εκλογών τό έρ-
χόμενο φθινόπωρο, περιορίστηκε στό δίλημμα: Έκλογές τήν
άνοιξη ή τό φθινόπωρο του 1981; Τό θέμα έρχεται καί επανέρ-
χεται, κάθε τόσο, στίς συσκέψεις τής κυβερνητικής έπιτροπής,
ή όποία δέν άσχολείται μόνο μέ τά μεγάλα θέματα τής έσωτερι-
κής καί έξωτερικής πολιτικής - οίκονομική κατάσταση, πλη-
θωρισμός, σχέσεις μέ ΝΑΤΟ, κλπ - αλλά καί μέ μερικά πεζό-
τατα άλλα, όπως είναι: Ποιά ή δύναμη του ΠΑΣΟΚ, σήμερα;
Τί έγιναν οί 612.000 ψήφοι τής ΕΔΗΚ; “Αν υίοθετηθεί τό σύ-
στημα τής άπλής άναλογικής, πόσες έδρες θά καταλάβει τό
ΚΚΕ ή ή άκροδεξιά; Στήν περίπτωση πού «ούτε μείς» (τό
κόμμα τής «Ν.Δ»), ούτε τό ΠΑΣΟΚ, συγκεντρώσουμε πλειο-
ψηφία γιά αύτοδύναμη κυβέρνηση, τί κάνουμε; Τά έρωτήματα
είναι πλήθος...

Έντός τών τειχών...

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ τών έρωτημάτων, όμως, συνεπάγεται καί
πλήθος άπαντήσεων. Οί όποιες - σέ έπίπεδο κυβερνητικής έπι-
τροπής, τουλάχιστον - δέν συμπύκνουν άντοτε. Έτσι, ό πρω-
θυπουργός κ. Γ. ΡΑΛΛΗΣ, συναρτά τόν χρόνο «χ» τών εκλο-
γών μέ τήν ένίσχυση - καί έμπέδωση - τής δικής του θέσης
στήν ήγεσία τής «Νέας Δημοκρατίας». Λέγεται, μάλιστα, ότι ό
ίδιος πιστεύει πώς, προσωπικά, «πολύ θά τόν δόλενε» αν οί
εκλογές γίνονταν αύτό τό φθινόπωρο. Από τήν πλευρά του ό
ύπουργός Έθνικής Άμύνης κ. ΕΥΑΓ. ΑΒΕΡΩΦ-ΤΟΣΙΤΣΑΣ,
έπιμένει νά δλέπει τίς εκλογές σέ άμεση συνάφεια μέ τόν συ-
σχετισμό δυνάμεων στους κόλπους του κυβερνητικού κόμματος
καί τήν προώθηση τών δικών του φιλόδοξων σχεδίων. Συμβαί-
νει, όμως, ό συσχετισμός του περασμένου Μαΐου νά έχει άνα-
ταπει άρδην ύπέρ του κ. Ράλλη. Πράγμα πού ώθησε, όπως
λέγεται, τόν κ. Αδέρωφ νά διαμηνύσει στον πρόεδρο τής Δη-
μοκρατίας ότι, στίς προσεχείς εκλογές, δέν θά ντυθεί τήν «πα-
νοπλία» του - έτοιμος ν' άναμετρηθεί μέ τόν «άσπονδο» αντί-
παλό του, τόν πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ Α. Παπανδρέου - αλλά
άπλως θά κινηθεί σάν ταπεινός «τοπικός παράγων» στήν περι-
φέρεια Ίωαννίνων, καί πέραν ου! Τέλος, ύπ. άρ. 3 στέλεχος τής
κυβερνητικής έπιτροπής, ό ύπουργός Έξωτερικών κ. Κ. ΜΗΤ-
ΣΟΤΑΚΗΣ, είναι φυσικό νά συνδέει τίς εκλογές μέ κάποιες
δικές του ύποθήκες γιά τό μέλλον... “Αν ή προεκλογική περι-
οδος λ.χ. κρατήσει πολύ, αν ή ΕΡΤ υίοθετησει τό ζωντανό πο-
λιτικό διάλογο - πράγμα πού θά έπιτρέψει όχι μόνον άντιπα-
ραθέσεις, αλλά καί συγκρίσεις μεταξύ στελεχών του ίδιου κόμ-
ματος - αν, ως τό φθινόπωρο, έπιτευχθεί ή επανένταξη τής χώ-

ρας στό στρατιωτικό ΝΑΤΟ, τότε δέν χωρεί άμφιβολία πώς οί
μετοχές Κ. Μησοτάκη, μέσα στό κόμμα, θ' άνεβοϋν. (‘Ο κ.
ύπουργός Έξωτερικών, όπως καί οί περισσότεροι συνάδελφοί
του στό ύπουργικό συμβούλιο, δέν έπαυσε νά πιστεύει πώς θά
ήταν «λαμπρή διπλωματική νίκη τής Έλλάδας» ό επανεγκλω-
βισμός τής χώρας στή στρατιωτική δομή τής συμμαχίας).

Διαφωνίες, αλλά καί κοινές διαπιστώσεις

ΠΑΡΑ ΤΗ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗ σκοπιά από τήν όποία οί έπι-
φανέστεροι έπιτελείς τής «Ν.Δ» δλέπουν τίς έρχόμενες εκλογές,
φαίνεται ότι συμφωνοϋν σέ κάποιες κοινές διαπιστώσεις:

● ΟΤΙ, παρά τή ζοφερή εικόνα πού δίνουν οί έμπιστευτικές
εκθέσεις του ΟΟΣΑ καί του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου,
ή κατάσταση τής οίκονομίας μας δέν είναι, έπιτέλους, τόσον
άπελπιστική! Φυσικά, θά ύπάρξει κάποια «μικρή μείωση» του
άκαθάριστου έγχώριου προϊόντος, αλλά αύτό δέν πρέπει νά
προκαλεί άνησυχία, αφού είναι τό κ ό σ τ ο ς πού πρέπει νά
πληρώσει κάθε οίκονομία «αν θέλει νά περιορίσει τίς στρεβλω-
τικές επίδράσεις του πληθωρισμού στήν κατανομή τών πό-
ρων»... “Όσο γιά τό χρόνο τών ανατιμήσεων, τά τεράστια κέρδη
τών βιομηχάνων, πού αύξήθηκαν πέρσι κατά 132% (σέ σύγ-
κριση μέ τό 1978), τήν ίδια στιγμή πού γιά τούς εργαζόμενους
ό πληθωρισμός «τρέχει» μέ ρυθμό 31%, έντάσσονται στή «λο-
γική» του συστήματος καί, συνεπώς, δέν πρέπει «ούτε νά πανι-
κοδολόμεθα», ούτε ν' άναζητήσουμε καί πάλι «ξεπερασμένες»
μορφές περιορισμού τών κερδών ή έλέγχου τών τιμών!

● ΟΤΙ, σάν συνέπεια τών παραπάνω, δέν ύπάρχει ειδικός
λόγος γιά νά έπισπευθεί ό χρόνος τών εκλογών. ‘Ο κ. Μησο-
τάκης, ειδικότερα, φαίνεται νά πιστεύει ότι «όσο άργότερα γί-
νουν οί εκλογές, τόσο καλύτερα». Γιατί - κατά τήν άποψη του
- ή χώρα θά έωφεληθεί, στό μεταξύ, από τούς πόρους τών
κοινοτικών ταμείων καί από τόν κάποιο επαναπατρισμό κεφα-
λαίων πού - αν θά πιστέψουμε τήν κυβέρνηση - άρχισε νά
καταγράφεται, μετά τήν πτώση τών έπιτοκίων τής εύραγοράς
(κυμαίνονται τώρα μεταξύ 9-11%), σέ συνδυασμό μέ τήν αύ-
ξηση τών έδώ έπιτοκίων (μέχρι 22%)

● ΟΤΙ, παρά τήν μή άμφισβητούμενη φθορά τής, ή «Νέα
Δημοκρατία» μπορεί νά συγκεντρώσει, καί στίς νέες εκλογές,
τό 42% του 1977, «αν κινηθεί εύφυως», άκριβέστερα αν άπο-
σπάσει έστω τό 6% από τό 12% τών ψήφων πού είχε συγκεν-
τρώσει ή ΕΔΗΚ στίς τελευταίες εκλογές. Κατά τούς ύπολογι-
σμούς τής «Νέας Δημοκρατίας», τό ΠΑΣΟΚ δέ θά συγκεντρώ-
σει πάνω από τό 30-31% του συνολικού αριθμού τών ψήφων
καί, συνεπώς, τό κυβερνητικό κόμμα, έστω καί μέ μειωμένο
αριθμό έδρών, θά μπορεί νά σχηματίσει αύτοδύναμη κυβέρ-
νηση.

● ΟΤΙ τό σημερινό εκλογικό σύστημα τής ένισχυμένης άνα-
λογικής, θά πρέπει νά διατηρηθεί καί ότι «όσο καί αν είναι
λυπηρόν, τά σημερινά μικρά κόμματα του κέντρου, θά εκλεί-
ψουν».

ΓΙΑ ΤΗΝ Ιστορία, πάντως, πρέπει να πούμε ότι με όρισμένες από τις διαπιστώσεις αυτές – ιδιαίτερα εκείνες που αναφέρονται στην οικονομική κατάσταση – δεν συμφωνεί ο κ. Αβέρωφ ή τουλάχιστον όρισμένοι ύπουργοί «άδερωφικής αποκλίσεως». (Τό «είδος» εξακολουθεί να υπάρχει στους κόλπους του ύπουργικού συμβουλίου, παρά τη στροφή 180 μοιρών του «ύπαρχηγού» της πτέρυγας, πρώην ύπουργού Παιδείας κ. Βαρδιτσιώτη). Ακόμα πρέπει να πούμε ότι όρισμένα «λεπτά» θέματα, όπως ή ένδεχόμενη διάσπαση της «Νέας Δημοκρατίας», τό πιθανότερο μετά την εξαγγελία των αποτελεσμάτων των προσεχών εκλογών, ή ή περίπτωση εκλογικής νίκης του ΠΑΣΟΚ, δέν συζητούνται στην κυβερνητική επιτροπή. Ό,τι όμως δέν συζητεί ή κυβερνητική επιτροπή, τό συζητούν οι βουλευτές της «Νέας Δημοκρατίας», οι ύπουργοί, μέλη ή όχι της επιτροπής, καί, φυσικά, ό Τύπος. Καί, ασφαλώς, δέν είναι τυχαίο ότι πέντε εφημερίδες – ή «Ακρόπολις», ή «Αύγή», τό «Βήμα», ή «Καθημερινή» καί ή «Μακεδονία» – ασχολήθηκαν, την περασμένη Κυριακή, με τις προσεχείς εκλογές καί τά ένδεχόμενα σχήματα που μπορούν να προκύψουν από τις εκλογές αυτές. (Στά σχήματα αυτά, εξετάσθηκε καί ή περίπτωση συμ-μαχιών κυβερνήσεων).

ΗΠΑ: Ουδέποτε δεσμευτήκαμε...

ΩΣΤΟΣΟ, από την περασμένη Κυριακή, ένα νέο στοιχείο ήλθε να ταράξει την εϋδαιμονία των μελών της κυβερνητικής επιτροπής καί όλόκληρου του κυβερνητικού συγκροτήματος: Πρόκειται για τη δήλωση εκπροσώπου του Σταίητ Ντηπάρτμεντ ότι οι ΗΠΑ «ουδέποτε δεσμεύτηκαν» να διατηρήσουν την Ισορροπία δυνάμεων στό Αίγαίο, «οϋδέποτε είπαν» ότι θα παρέχουν στρατιωτική βοήθεια στην Έλλάδα, σέ αναλογία έπτά πρós δέκα!

Η ΔΗΛΩΣΗ ήταν, για την κυβέρνηση, κεραυνός εν αιθρία! Όχι γιατί οι Άμερικανοί είχαν δείξει, ως τώρα, οποιοδήποτε σεβασμό στή διατήρηση της Ισορροπίας αυτής, αλλά γιατί, από τό 1977 ως σήμερα, όλόκληρο τό πλέγμα των έλληνοαμερικανικών σχέσεων, ακόμη καί ή απόφαση για επάνοδο στό στρατιωτικό ΝΑΤΟ, είχε στηριχθεί στην «προϋπόθεση» ότι ή ροή της αμερικανικής στρατιωτικής βοήθειας πρós την Τουρκία, δέν θα άνέτρεπε τόν μέχρι τότε (1977) συσχετισμό δυνάμεων μεταξύ Έλλάδας καί Τουρκίας. Με τη δήλωση, συνεπώς του εκπροσώπου του Σταίητ Ντηπάρτμεντ, ένα όλόκληρο οικοδόμημα κατέρρεε. Καί ή κυβέρνηση, που διαβεβαίωνε πώς «όλα πάνε καλά», ότι «δέν ανατράπηκε – παρ' όλα όσα κατάγγελλε ή αντιπολίτευση – ό συσχετισμός δυνάμεων», παρέμενε φοβερά έκτεθειμένη απέναντι στό λαό.

ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ότι ό πρώτος που «έξεμάνη» από τη δήλωση του εκπροσώπου του Σταίητ Ντηπάρτμεντ, είναι ό σημερινός πρόεδρος της Δημοκρατίας. Στόν όποιο προσωπικά είχε δεσμευτεί ό πρόεδρος Κάρτερ ότι «Οί ΗΠΑ δέν πρόκειται να ανατρέψουν την Ισορροπία δυνάμεων στό Αίγαίο». Η δέσμευση έγινε, κατά τη γνωστή δραματική συνάντηση Κάρτερ-Καραμανλή, στό Λευκό Οίκο, την 1η Ιουνίου 1977. Ο Κάρτερ προσπαθούσε να «αποδείξει» στόν (τότε πρωθυπουργό) Κ. Καραμανλή, ότι ή άρση του εμπάργκο θα δημιουργούσε ένα νέο θετικό κλίμα στις έλληνοτουρκικές σχέσεις καί ότι, εκτός των άλλων, «θα βοηθούσε στην επίλυση του Κυπριακού»... Απó την πλευρά του ό Κ. Καραμανλής προσπαθούσε να πείσει τόν Κάρτερ ότι ή άρση του εμπάργκο, θα ένθαρρύνει την τουρκική αδιαλλαξία καί ότι όχι μόνο δέν θα υπάρξει πρόοδος στό Κυπριακό, αλλά ένταση καί όπισθοδρόμηση. Τελικά, όταν ό Καραμανλής διαπίστωσε ότι ή απόφαση του Λευκού Οίκου ήταν ειλημμένη – ό Κάρτερ είχε ήδη συγκροτήσει τις διαδόητες «όμάδες πίεσης» για να μεταπείσει τά μέλη του Κογκρέσου... – πρότεινε στόν Άμερικανό πρόεδρο όπως «τουλάχιστον οι ΗΠΑ δεσμευτούν ότι ή άρση του εμπάργκο δέν θ' ανατρέπει

τόν ύφιστάμενο συσχετισμό δυνάμεων μεταξύ Έλλάδας καί Τουρκίας, στό Αίγαίο». Η άπάντηση του Κάρτερ ήταν σαφής καί κατηγορηματική: «Σας υπόσχομαι, κύριε πρωθυπουργέ, ότι ό συσχετισμός αυτός, δέν πρόκειται ν' ανατραπεί ύπαιτιότητά μας!» Ωστόσο, ένα χρόνο αργότερα, ή κυβέρνηση Καραμανλή διαπίστωνε ότι, με την ακατάσχετη ροή αμερικανικού πολεμικού ύλικού στην Τουρκία, ή Ισορροπία δυνάμεων στό Αίγαίο αναπρεόταν άρδην. Αποφάσισε έτσι να διαμαρτυρηθεί, υπενθυμίζοντας – μεταξύ άλλων – τη ρητή δέσμευση του προέδρου Κάρτερ. Η άπάντηση των Άμερικανών δέν άργησε να έλθει: «Προφανώς ό πρωθυπουργός Καραμανλής παρα-όησε τόν πρόεδρο Κάρτερ που δεσμεύτηκε να διατηρήσει την Ισορροπία δυνάμεων μεταξύ ΝΑΤΟ καί Συμφώνου της Βαρσοβίας καί όχι μεταξύ Έλλάδας καί Τουρκίας στό Αίγαίο»!...

Η ΜΙΚΡΗ αυτή Ιστορία, γνωστή σ' ένα στενό κύκλο διπλωματών καί πολιτικών συντακτών που έτυχε να καλύψουν την επίσκεψη Καραμανλή στην Ούάσιγκτον, έμελλε να «λησμονηθεί» γρήγορα. Αλλά οι επιπτώσεις της δρήςκαν έκφραση, έστω καί με καθυστέρηση τριών ετών, σέ δύο σημερινές έλληνικές θέσεις: Η πρώτη: Η έλληνοαμερικανική συμφωνία για τις δάσεις δέν θα ύπογραφεί, εφόσον ή αντίστοιχη τουρκοαμερικανική αναταρέπει την Ισορροπία δυνάμεων στό Αίγαίο. Η δεύτερη: Οί αμερικανικές δάσεις στην Έλλάδα δέν έχουν λόγο ύπαρξης, αν, στό τέλος φθινοπώρου, οι Άμερικανοί δέν φροντίσουν για την επανένταξη της Έλλάδας στό στρατιωτικό ΝΑΤΟ. Αν θα πιστέψουμε, μάλιστα, τούς «Σάνταιν Τάιμς» του Λονδίνου, ό κ. Μητσotάκης «προειδοποίησε» τόν Άμερικανό πρέσβη κ. Μακλόσκυ, κατά την τελευταία συνάντησή τους, ότι «αν δέν υπάρξει συμφωνία για την επανένταξη – μέ έσχατο όριο τό τέλος του φθινοπώρου – ή κυβέρνηση προτίθεται να ζητήσει από τούς Άμερικανούς να διαλύσουν τις δάσεις τους».

Άλλο τά «παιγνίδια» στην κορυφή καί άλλο ό λαός...

ΚΑΤΑ τούς «Σάνταιν Τάιμς», τό όλο θέμα έχει καί κάποια έσωτερική – εκλογική – πλευρά: Έτσι, δέν λείπουν τά «ήγητικά εκείνα στελέχη από τη σημερινή συντηρητική κυβέρνηση του κ. Ράλλη που ύποστηρίζουν ότι αν ό στρατηγός Ρότζερς αποτύχει στις προσπάθειές του καί τό ΝΑΤΟ αποδειχθεί άνίκανο να άρει τις τουρκικές αντιρρήσεις, θα πρέπει ή κυβέρνηση να υπερεκβάλει τούς αντιπάλους της (= τό ΠΑΣΟΚ καί τά άλλα κόμματα της αντιπολίτευσης), υιοθετώντας την αντινατοϊκή πολιτική τους». Προχωρώντας ακόμη περισσότερο ή ίδια εφημερίδα γράφει ότι «αν οι δεσμοί της Έλλάδας με τό ΝΑΤΟ διακοπούν καί κλείσουν οι αμερικανικές δάσεις στην Έλλάδα, ύπάρχει σχέδιο (από κυβερνητικής πλευράς) για την προκήρυξη πρόωγων εκλογών, με την έλπίδα ότι έτσι θα εξασφαλισθεί ή λαϊκή έντολή, στή δάση του αντιαμερικανικού αισθήματος που επικρατεί στή χώρα».

Η ΠΑΡΑΘΕΣΗ των απόψεων αυτών των «Σάνταιν Τάιμς», δέν σημαίνει, φυσικά, καί παραδοχή τους. Άλλο πράγμα οι μικροί «εκδιασμοί» στην κορυφή – ή μās επανεικλωδίζετε στό ΝΑΤΟ ή σās κλείνουμε τις δάσεις...» – καί άλλο ή προσφυγή στό λαό, προκειμένου να «κρώσει», με τη συνείνσή του, την απαγκίστρωση της χώρας από τόν άτλαντισμό καί τό ξήλωμα των έδω αμερικανικών δάσεων! Στην πρώτη περίπτωση, τό «παιγνίδι» δέν συνεπάγεται σπουδαίους κινδύνους. Τά χρονικά όρια μιας «προειδοποίησης», μπορούν, άλλωστε, καί να παραταθούν! Με την έλπίδα ότι μπορείς πάντοτε να επιτύχεις, από τόν Ρότζερς ή από τούς πασάδες του τουρκικού γενικού επιτελείου, κάποιους καλύτερους όρους... Στή δεύτερη περίπτωση, όμως, ό λαός μπορεί ν' αποδειχτεί χιονοστιβάδα. Καί τότε, δέν ύπάρχουν σημεία επιστροφής!

ΑΝΤΗΝΩΡ

ανύπαρκτη ακόμα διαπραγματευτική ικανότητα απέναντι στον προστατευτισμό των τρίτων, των ΗΠΑ για παράδειγμα.

Θά υποχρεωθούν, όμως, οι Έλληνες έφοπλιστές να εφαρμόσουν τους κοινοτικούς κανονισμούς σ' ό,τι αφορά τις συνθήκες άμειβής, ασφάλισης και εργασίας ελληνικών και αλλοδαπών πληρωμάτων;

Γιά να βρουν μία καλή και συμφέρουσα απάντηση σέ αυτό τό ερώτημα, οι πολυμήχανοι Έλληνες έφοπλιστές - όπως έδειξαν και οι δηλώσεις τους στα τελευταία «Ποσειδώνια» - έπεξεργάζονται μίαν εύρύτατη συμμαχία μέ τό ξένο, ιδιαίτερα τό αγγλικό ναυτιλιακό κεφάλαιο. Τό αντίλλαγμα τής παραχώρησης ενός τμήματος από τήν κεφαλαιουχική τους αυτόνομία θά είναι ή αναγνώριση ενός ειδικού άντερ-γατικού καθεστώτος γιά τούς Έλληνες ναυτικούς και γιά τούς παρίες του Τρίτου Κόσμου πού δουλεύουν στα ελληνικά πλοία.

Σ' αυτήν τήν πρόκληση απαντούν οι κινητοποιήσεις των μηχανικών του έμπορικού ναυτικού, πού τούς τοποθετούν στην πρωτοπορία τής ελληνικής εργατικής τάξης.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

Η άστική τάξη, τήν εποχή τής ανόδου της, όταν πίστευε τό ψέμα της ότι εκφράζει τό «κοινό καλό και συμφέρον», διαμόρφωσε και τή θεωρία του κράτους-παιδαγωγού. Σύμφωνα, λοιπόν, μ' αυτή τήν αντίληψη, τό κράτος μέ τήν αντικειμενική και άμερόληπτη λειτουργία του διαπαιδαγωγεί αντίστοιχα και τούς πολίτες, παράγοντας έτσι τήν κοινωνία τής συναίνεσης και τής άρμονίας.

Βέβαια, στην Ελλάδα μας, ούτως ή άλλως, όλα αυτά βρίσκονταν στα συγγράμματα μερικών ιδεολόγων τής τάξης τους και δεν μπορούσες να τά αναγνωρίσεις πουθενά στην κοινωνική πραγματικότητα. Νά, όμως, πού μέ τή μεταπολίτευση και τό περίφημο έγχείρημα «έκσυγχρονισμού», ο λόγος των συγγραμμάτων, πέρασε στους λόγους των άστων πολιτικών. Κάποτε-κάποτε, μάλιστα, έπεχείρησε να περάσει και στα έργα - όπου και σκόνταψε, όμως, τραγικά, σύν τοίς άλλους, στις ίδιες τις άντινομίες τής ελληνικής άστικής άναπτύξης.

Τελευταίο παράδειγμα, τά περίφημα «αυθαίρετα» όρος πού καλύπτει μία πολυποίκιλη πραγματικότητα, άπ' τό σπιτάκι άπελπισίας στην περιφέρεια τής Αθήνας και του Πειραιά, μέχρι τήν «καθ' ύπέρβαση» κατασκευή πολυτελούς βίλας στή Φιλοθέη και τό Ψυχικό. Άποφασίστηκε, λοιπόν, κάποτε ή στοιχειώδης νομοθετική ρύθμιση όλων αυτών των προβλημάτων, πού διασυνδέονται στενά όχι μόνο μέ τήν ποιότητα ζωής, αλλά και μέ τούς στοιχειώδεις όρους ύπαρξης χιλιάδων και χιλιάδων ανθρώπων. Και φαινόταν ότι έπιχειρήθηκε τό πρώτο βήμα γιά τήν άποκατάσταση μιάς στοιχειώδους τάξης.

Ξαφνικά, όμως, και καθώς πλησιάζουν εκλογές, και διαμαρτύρονται όχι μόνο οι «χαμένες» εκλογικά άκραιές παραγογειτονιές, αλλά και τά «έυημερούντα προάστεια» των κοινωνικών συμμαχών, ή κυβέρνηση τής Δεξιās άνακοινώνει ότι νομιμοποιούνται τά αυθαίρετα μέχρι τό 1977 (τί νόημα έχει άραγε ή χρονολογία;).

Έτσι, ένα μόνο δίδαγμα προκύπτει γιά όλους, ότι «νόμος είναι ό,τι σου περνάει να κάνεις», ότι δηλαδή ο παιδαγωγούμενος έμαθε καλά τό μάθημα άπ' τόν παιδαγωγό του...

Κατά τά άλλα, αναμένουμε να δοϋμε τά αστυνομικά όργανα μέ τις μπουλτόζες, να γκρεμίζουν έπιμελώς κάθε παράγκα φουκαρά πού κρίστηκε μετά τό '77. Έτσι, γιά να υπάρχει νόμος και όχι αυθαίρεσία. Άν και αυτά, μή θιάζεστε, θά συμβούν μετεκλογικά...

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ

Τετάρτη 16

● Άγωνιστές του Μ. Ι. Ρ. έκτέλεσαν σέ κεντρικό δρόμο του Σαντιάγο τόν συνταγματάρχη Βεργκάρα, άρχηγό τής ύπηρεσίας πληροφοριών του στρατού.

● Κλιμακώνονται τά γεγονότα τής Ρόδου μέ συγκρούσεις ΜΑΤ-διαδηλωτών. Πολλοί τραυματίες, όρισμένοι σοβαρά.

Πέμπτη 17

● Άντιπυρηνική όργάνωση των ΗΠΑ κατάγγειλε ότι τό 1979 σημειώθηκαν πάνω από 2.300 άτυχήματα στα 68 πυρηνικά εργοστάσια πού λειτουργούν στή χώρα. Οι εκπρόσωποι τής πυρηνικής βιομηχανίας, χωρίς να άμφισβητήσουν τά στοιχεία, δήλωσαν ότι, παρ' όλα αυτά, δεν υπάρχει κανένας κίνδυνος!

Παρασκευή 18

● Κορυφώνονται οι έξελιξεις στή Ρόδο. Μαχητική λαϊκή αντίσταση στή θαναυσότητα των ΜΑΤ.

● Πραγματοποιείται στή Βολιβία τό έτήσιο πραξικόπημα. Έπαναστατικές όργανώσεις τής Άριστεράς και τά συνδικάτα των μεταλλούχων άμύνονται ένοπλα στους πραξικοπηματίες.

Σάββατο 19

● Άπλώνεται στην Άμερική τό κίνημα ενάντια στην ύποχρεωτική στρατολογία, πού επέβαλε ο Τζιμμο Κάρτερ. Χιλιάδες νέοι άρνήθηκαν τήν έγγραφη τους στους στρατολογικούς καταλόγους και συγκροτήθηκαν μεγάλες διαδηλώσεις.

● Συνεχίζονται οι άπεργιακές κινητοποιήσεις στην Πολωνία, μέ άφορμή τής αύξησης βασικών ειδών. Ο Γ.Γ. του ΚΚΠ Γκιέρεκ έσπευσε στό Λιούμπλιν, κέντρο των κινητοποιήσεων, γιά κατευνασμό.

Τρίτη 22

● Σέ εύρύ άνασχηματισμό τής κυβέρνησης του προχώρησε ο Μπαμπράκ Καρμάλ. Σύμφωνα μέ πληροφορίες, πρόκειται γιά τήν άπαρχή τής εκκαθάρισης τής πτέρυγας των Χάκ, πού οι συγκρούσεις τους μέ τό «Παρτσάμ» του Καρμάλ, αποτελούν ένα από τά «κλειδιά» του άφγανικού προβλήματος.

Τετάρτη 23

● Φασίστες τρομοκράτες δολοφονούν στην Άγκυρα τόν συνδικαλιστή ήγέτη Τορκλέρ, πρώην πρόεδρο τής Άριστερής Έργατικής Συνομοσπονδίας DISC. Ο φόνος του προκάλεσε μία, χωρίς προηγούμενο, έργατική κινητοποίηση στην Τουρκία.

● Ο Άγιατολλάχ Χομεϊνί, σέ όμιλία του, συνόψισε τό credo τής Ισλαμικής επανάστασης: «Βασικά,

ο παράγοντας πού πρέπει να παίρνει κανείς υπόψη του είναι ο Θεός, όχι ο λαός»!

● Κομάντος τής ΕΤΑ άνατίναξαν γέφυρα τήν ώρα πού περνούσε φάλαγγα μέ εκπαιδευμένους πολιτοφύλακες. Σκοτώθηκε ένας ύπολοχαγός και τραυματίστηκαν 20 πολιτοφύλακες. Άνέθηκαν, έτσι, σέ 70 οι νεκροί από έπεισόδια πολιτικής βίας στην Ισπανία αυτή τή χρονιά.

● Μετά από εισήγηση του στρατηγού Ρότζερς ή Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση άποφάσισε τήν άρση των περιορισμών γιά επανεξοπλισμό τής Γερμανίας, ως προς τό ναυτικό τους σκέλος. Έτσι, ή Δυτ. Γερμανία μπορεί να ναυπηγήσει ακόμα και πυρηνικά ύποβρύχια. Η είδηση προκάλεσε άνησυχία και αντιδράσεις σέ όλο τόν ευρωπαϊκό χώρο.

Παρασκευή 25

Συνεχίζονται οι εργατικές κινητοποιήσεις στην Πολωνία. Η κρατική και κομματική άντιμετώπιση είναι, προς τό παρόν, έξαιρετικά εύλογιστη. «Οι εργάτες - γράφει ή «Τίσιε Βαρσάβι» - έχουν όχι μόνο τό δικαίωμα, αλλά και τό καθήκον να έξαλείφουν τις άνωμαλίες και τούς γραφειοκρατικούς φραγμούς στις έπιχειρήσεις».

Σάββατο 26

Εύρύτατη έκταση παίρνει στις Η.Π.Α τό σκάνδαλο τής μισθοδοσίας του άδελφού του Άμερικανού προέδρου, Μπίλυ Κάρτερ, από τήν κυβέρνηση τής Λιβύης. Τό «Μπιλγκαϊντ», όπως τό όνομάζει ο άμερικανικός Τύπος, είναι δυνατόν να άναγκάσει τόν κ. Κάρτερ να άποσύρει τήν ύποψηφιότητά του.

Κυριακή 27

Ο άρχηγός τής άστυνομίας Μουσταφά Μίρ Σελίμ, πού είχε τήν ύποστήριξη του κλήρου, όρίστηκε από τόν Πρόεδρο Μπάνι Σάντρ πρωθυπουργός του Ιράν.

Δευτέρα 28

Πέθανε στο Κάιρο ο εκπτωτος Σάχης τής Περσίας. Οι έλπίδες, όμως, ότι θά λυνόταν αυτόματως τό πρόβλημα των Άμερικάνων όμήρων διαψεύστηκαν, μετά από νέες αδιάλλακτες δηλώσεις τής περσικής ήγεσίας.

Τρίτη 29

Έντείνεται στις ΗΠΑ ή κίνηση πού ζητάει ν' άποδεσμευτούν οι εκλέκτορες του Δημοκρατικού Κόμματος, δίνοντας έτσι έλπίδες στην ύποψηφιότητα του κ. Κένεντυ.

ΟΠΩΣ ΚΑΘΕ ΧΡΟΝΟ ΣΤΟΡ ΜΕ ΤΟ ΔΙΠΛΟ ΤΕΥΧΟΣ

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΕΝΑ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΣΤΟΡ.

ΘΑ ΞΑΝΑΒΡΕΘΟΥΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 24 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΣΑΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΔΙΚΕΣ ΜΑΣ ΣΤΟΡ.

ΠΑΝΤΩΣ ΣΤΟΡ ΟΡΙΣΜΕΝΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΘΑ ΠΑΡΑΜΕΙΝΟΥΝ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΚΗ ΣΑΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ

ΤΗΛ. 732.713 & 732.819 ΣΤΟΡ.

Η ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ

Μιά απ' τις πιο χαρακτηριστικές πλευρές της «ανάπτυξης» ήταν και η υιοθέτηση όλων των μοντέλων προσαρμογής στις συνθήκες που δημιουργήσε. Έτσι, μετά τη δεκαετία του '60, η οργάνωση των διακοπών, αν και δεν έφτανε στα όρια της εθνικής τελετουργίας, όπως π.χ. στη Γαλλία, αποτελούσε ένα από τα κεντρικά θέματα κάθε μικροαστικού και μεσοαστικού νοικοκυριού. Η εργατική τάξη είχε τις διάφορες κατασκηνώσεις αθλιότητας για τα παιδιά της και το χωριό καταγωγής για τους ίδιους. Η αστική τάξη, ως γνωστόν, δεν υφίσταται ποτέ, λόγω δυνατοτήτων, όσα προβλήματα δημιουργεί στους άλλους.

Τό 15ήμερο, 20ήμερο ή και ό μήνας, λοιπόν, των διακοπών αποτελούσε τη δικλείδα ασφαλείας για την εκτόνωση του συσσωρευμένου άγχους του υπόλοιπου χρόνου. Νά που όμως, σιγά-σιγά, χρόνο με το χρόνο, οι διακοπές έγιναν κι αυτές εξίσου άγχώδεις και καταπιεστικές. Οι παραθεριστικές λουτροπόλεις και τα «γραφικά» χωριά, αντιμετωπίζοντας το φάσμα του αδιάχωρητου, αντέδρασαν με τους κλασικούς νόμους της αγοράς: ύψωσαν τις τιμές ώστε να «φιλτράρουν» την προσέλευση του κόσμου, συγκρατώντας τους, υψηλή εισοδηματική τάξης παραθεριστές. Ταυτόχρονα, ή έλλειψη κάθε υποδομής, ή αεριτζιδική νοοτροπία των αυτόκλητων επιχειρηματιών, έχει καταστήσει προβληματική τη διαβίωση και την άνεση σε οποιοδήποτε μέρος, όπου οι διακοπές γίνονται εμπόρευμα.

Αν σ' όλα αυτά προστεθεί και το οικονομικό στένεμα που εξασφαλίζει η σταθερή άνοδος του πληθωρισμού, τότε γίνεται κατανοητό γιατί από φέτος, στά είδη πολυτελείας, θα πρέπει να καταταγεί και ο ελεύθερος χρόνος του εργαζόμενου, που καλείται πάλι να γίνει θεατής των δυνατοτήτων του.

ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΜΑΣ, Ο ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΣ

Βρήκαμε εξόχως ενδιαφέροντα τό σχολιασμό από την κυβέρνηση των στοιχείων που έδωσε ο ΟΟΣΑ για την ελληνική οικονομία. Σε άλλες στιγμές, λίγους μήνες πριν, τέτοιες διαπιστώσεις θα ήταν δυνατό να δικαιολογήσουν την υιοθέτηση δραστηκών περιοριστικών μέτρων της κατανάλωσης και μιάς σειράς ολόκληρης παρεμβάσεων του κράτους στην οικονομία. Γιατί, όπως αδιάκοπα προβλέπουμε από ένα περίπου έτος, ή εξαρτημένη ανάπτυξη, που στηριζόταν στην παρασιτική ένταξη στο διεθνές καπιταλιστικό σύστημα, συνάντησε πιά ανυπέρβλητα εμπόδια. Η δομική κρίση του ελληνικού καπιταλισμού θα έχει για όλους και ιδιαίτερα για τους ασθενέστερους κάθε παραγωγικής τάξης, καταστροφικές συνέπειες. Και στη διαπίστωση αυτή συμφωνούν, λίγο-πολύ, όλοι όσοι μπορούν να έχουν γνώμη σ' αυτόν τον τόπο. Εκτός, βέβαια, από αυτούς που έχουν απεμπολήσει κάθε αντικειμενικότητα στην προσπάθεια ιδεολογικής συγκάλυψης του αδιέξοδου της ελληνικής Δεξιάς.

Αυτοί οι τελευταίοι, όμως, που μονοπωλούν την μονοκομματική ραδιοτηλεόραση, ακούγονται περισσότερο από κάθε άλλον. Και προσπαθούν να μās πείσουν ότι ή κατάσταση δεν είναι δά και τόσο άσχημη. Παίρνουν μιά σύγκριση με την 'Ιρλανδία σ' ό,τι αφορά τό ένα μέγεθος, μιάν άλλη με την 'Ιταλία για κάποιο άλλο και «ξεχνούν» ότι τά παραδείγματα που αναφέρουν αντιφάσκουν μεταξύ τους, γιατί δεν προέρχονται από την ίδια πραγματικότητα. Προσθέτουν και λίγη αισιοδοξία για τό μέλλον των επενδύσεων, γιατί αύξη-

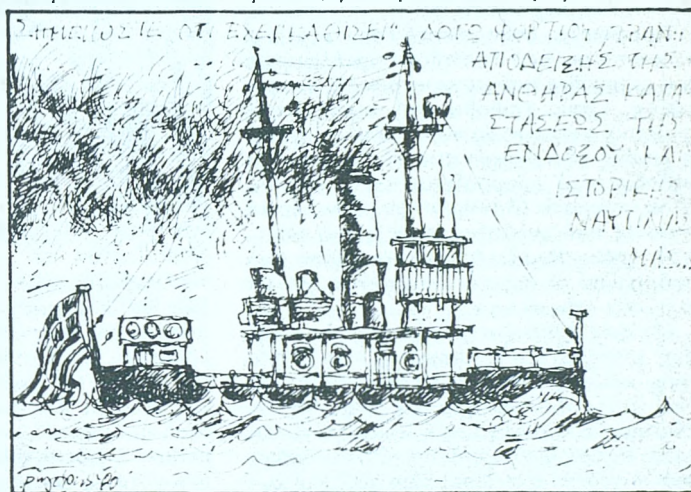
θηκαν ανεπαίσθητα οι ιδιωτικές καταθέσεις και ξεχνούν ότι τό επιτόκιο που προσελκύει τις τελευταίες, είναι απαγορευτικό για τις πρώτες.

Κι όλα αυτά, με ένα και μόνο σκοπό. Νά μή δυσαρεστήσουν, αν είναι δυνατόν, κανέναν μέχρι τις εκλογές.

Μπροστά σε τόση άνευθυνότητα, όρισμένοι σκέπτονται πως ή ήγεσία της Ν.Δ. αντιμετωπίζει πιά σοβαρά τό ένδεχόμενο μιάς μελλοντικής εκλογικής ήττας. Και ότι μεγιστοποιώντας τις πιθανότητες της με την πιο άσυστολη δημαγωγία, υποσκάπτει ταυτόχρονα τό έδαφος των μελλοντικών διαδόχων της στην αντιμετώπιση της κρίσης.

Ο «ΞΕΥΡΩΠΑΪΣΜΟΣ» ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ

Οι άπεργίες των μηχανικών του εμπορικού ναυτικού θύμισαν τις αγωνιστικές παραδόσεις των ναυτεργατών. Από την 1 ως τις 31 'Ιουλίου, σε όποιο λιμάνι κι αν έφταναν οι μηχανικοί έκαναν σαρανταοχτάωρη στάση εργασίας. Συχνά με πανό που κρεμούσαν στις γέφυρες ή και με παραστάσεις στις τοπικές αρχές - ιδιαίτερα των ευρωπαϊκών χωρών - οι άπεργοί διαμαρτύρονταν για τις συνθήκες ασφαλείας που επικρατούσαν στα καράβια, για την καταπάτηση των συνδι-

καλιστικών τους δικαιωμάτων κι ακόμα - κι αυτό τους τιμά ιδιαίτερα - για την άσυστολη εκμετάλλευση των ανειδίκευτων ναυτικών που προέρχονται από τόν Τρίτο Κόσμο και για τό ρατσιστικό κλίμα που δημιουργούν μέσα στα πλοία οι εγκατέτοι των έφοπλιστών.

Έτσι, ή κοινή γνώμη της Δυτικής Ευρώπης, που είχε ήδη ευαισθητοποιηθεί από διάφορα παρόμοια επεισόδια, αντιμετώπισε σοβαρά τά προβλήματα που δημιουργεί ή εισοδος στην ΕΟΚ της ελληνικής πλοιοκτησίας, πρώτης σε όλον τόν κόσμο σε μέγεθος.

Πρόκειται, βέβαια, για ένα στόλο που μόνο κατά τό 60% περίπου εμφανίζεται με την ελληνική σημαία και που περιλαμβάνει στά 5.000 περίπου πλοία του, κάπου 1.500 «σκυλοπνίχτες», ηλικίας μεγαλύτερης των είκοσι ετών.

Τό πρόβλημα έχει, βέβαια, διάφορες πλευρές. Οι έφοπλιστικοί κύκλοι της Κοινής Αγοράς, ιδιαίτερα οι πιο άπροσάρμοστοι, αισθάνονται δέος μπροστά στην εισβολή ενός γίγαντα στο χώρο του. Πράγματι από την 1η 'Ιανουαρίου 1981 ο ευρωπαϊκός εμπορικός στόλος θα αύξηθεί κατά 50%. Στην πραγματικότητα, όμως, αυτή ή ένταξη στην ΕΟΚ δεν έχει καμιάν άπολύτως θετική επίδραση πάνω στην ελληνική ναυτιλία, αν αφαιρέσει κανείς την άβέβαιη αναφορά σε μιάν

Λ. ΑΜΕΡΙΚΗ: 'Ο διαρκής Γολγοθάς

Ενώ οι μεγάλες φασιστικές δικτατορίες του νότιου κώνου μοιάζουν να έχουν κάπως ήσυχάσει (ίσως γιατί στη Βραζιλία, στην Αργεντινή, στη Χιλή και στην Ούρουγουά τα βασανιστήρια και οι χιλιάδες αθαιρέτες εκτελέσεις στόμωσαν, γιά την ώρα, την αιχμή της λαϊκής αντίστασης), τό αίμα χύνεται άφθονο βορειότερα, ιδιαίτερα στην Κεντρική Αμερική.

Ασχοληθήκαμε ήδη μέ τό Έκουαντόρ, αλλά ή επικαιρότητά του ξαναζωντανέψε πρόσφατα, όταν ό στρατός τής, υποτίθεται, μεταρρυθμιστικής χριστιανοδημοκρατικής χούντας «έκκαθάρισε»τό πανεπιστήμιο, σκοτώνοντας διακόσιους φοιτητές και περίοικους. Καί σάν μήν έφτανε αυτό οι... γενναίοι τής «Γκουάρντια Νασιονάλ» επιτέθηκαν μέ έλικόπτερα και τεθωρακισμένα σέ χιλιάδες χωρικούς πού προσπαθούσαν νά σωθούν από τίς διώξεις, διαφεύγοντας στίς γειτονικές 'Ονδούρες και σκότωσαν χίλια τριακόσια γυναικόπαιδα την ώρα πού διόβαιναν ένα μικρό ποταμό.

Παράλληλα, στην κοντινή Γουατεμάλα οι «Εύρωπαιοι» πού αποτελούν την ολιγαρχία και ό μιγάδες πού συγκροτούν τίς μεσαίες τάξεις, έχουν επιδοθεί στή συστηματική φυλετική γενοκτονία των Ιντιοι πού είναι ή μεγάλη πλειοψηφία του πληθυσμού. Η μέθοδος πού εφαρμόζεται, έκτός από τά όλοκαυτώματα όλόκληρων χωριών από τό στρατό, πού συμβαίνουν μία ή δύο φορές κάθε χρόνο, θυμίζει άρκετά τόν τρόπο πού εφαρμόζουν οι άρχαιοι Σπαρτιάτες γιά νά έλέγχουν τούς ελλώτες.

Οι φασιστικές τρομοκρατικές οργανώσεις «Μάυρη Χείρ», «Κομάντο του Θανάτου» και «Αντικομμουνιστική Σταυροφόρία» έκτελούν συστηματικά τούς λίγους επιστήμονες πού βγάξει ή ινδιάνικη κοινότητα, πολλές φορές ενώ βρίσκονται ακόμα στο πανεπιστήμιο. Παρ' όλα αυτά, οι οργανώσεις άνταρπολέμου και ιδιαίτερα ό «Στρατός Άνταρτών τής Φτωχολογιάς», (E C P), επεκτείνουν σταθερά τόν έλεγχό τους σέ ένα, όλο και μεγαλύτερο, τμήμα τής χώρας.

Άλλά εκεί πού ή χρονίζουσα πολιτική κρίση πήρε όριστικά τίς διαστάσεις τής γενοκτονίας μοιάζει νά είναι ή πολύπαθη Βολιβία. Η χώρα αυτή των Άνδεων διαθέτει ένα πολυάριθμο και μαχητικό προλεταριάτο, μέ πλούσια παράδοση εξέγερσεων, πού δέν μπόρεσαν όμως μέχρι σήμερα νά κορυφωθούν σέ μία νικηφόρα επανάσταση. Ένάμιση... πραξικόπημα τό χρόνο την τελευταία είκοσαετία, έξι πρόεδροι τής Δημοκρατίας τά δύο τελευταία χρόνια, οι τέσσερις στρατιωτικοί πραξικοπηματίες, δεκατρείς υποψήφιοι στίς τελευταίες προεδρικές εκλογές (από τούς όποιους όχτώ τής Άριστεράς) - αυτά είναι τά καταπληκτικά στοιχεία πού συνθέτουν την άλλο-πρόσφαλη πολιτική εικόνα τής Βολιβίας. Καί, θέβαια, τά δυτικά μέσα ενημέρωσης, δέν χάνουν καμιά εύκαιρία νά διαδώσουν όλα αυτά τά έπεισοδιακά χαρακτηριστικά.

Η εικόνα, όμως, απλουστεύεται, όταν θυμηθούμε ότι τό 95% του πληθυσμού είναι καθαρόαιμοι Ιντιοι ('Ινδιάνοι των όροπεδίων), πού δέν μετέχουν καθόλου στην πολιτική διαμάχη και ότι μία ολιγαρχία αδιστακτη (τό 3% του πληθυσμού) οίκειοποιείται τό 47% του εθνικού εισοδήματος.

Η εξέγερση αυτών των στρωμάτων, ιδιαίτερα των ένοπλων μεταλλωρύχων, πού, ακολουθώντας τίς παραδόσεις του λαϊκιστή συνδικαλιστή Χουάν Λεσίν έχουν καταλάβει τίς πόλεις των όρυχείων και έχουν φράξει τούς δρόμους μέ ανατινάξεις, κρατάει μετέωρη την έξουσία τής τελευταίας χούντας πού άναρριχήθηκε στην έξουσία στη Λά Πάζ.

Οι όπερετικοί στρατηγοί τής τριανδρίας - μετέχει και ό άρχιναύαρχος τής χώρας αυτής, πού δέν έχει θάλασσα κι έπομένως ούτε και ναυτικό - δέν έπεισαν κανέναν μέ

τίς δηλώσεις τους γιά μετατροπή τής Βολιβίας σέ βιομηχανική «πολιτισμένη» χώρα, μέσα σέ μία πενταετία.

Πρέπει, όμως, νά τούς άναγνωρίσουμε ένα ρεκόρ. Μέ πενήντα χιλιάδες δολοφονίες μέσα σέ μία έβδομάδα και μέ την έπίθεση πού εξαπέλυσαν εναντίον των εξέγερμένων Ινδιάνων, διεκδικούν, μέ μεγάλες πιθανότητες έπιτυχίας, τό χρυσό μετάλλιο άνθρωποσφαγής σέ μία περιοχή και σέ μιάν εποχή πού έχει νά δείξει άφθονα τάλενα αυτού του είδους.

ΒΑΡΚΕΛΩΝΗ:

Η Ισπανική άριστερά και ό ύπαρκτός σοσιαλισμός

Μετά από ανάλογα συνέδρια πού έγιναν στην Ιταλία τό Νοέμβριο του 1977 (Βενετία) και τόν Ιανουάριο του 1979 (Μιλάνο, μέ οργανωτές τό «Μανιφέστο») ήρθε και ή σειρά πής Ισπανικής Άριστεράς νά προβληματιστεί «... μπροστά στην έξουσία και την άντιπολίτευση στίς ανατολικές χώρες».

Η τελική απόφαση τής συνάντησης υπογράφηκε από στελέχη του ΚΚΙ ('Αθκάρατε), του PSOE (Γκουέρα), ανεξάρτητους μαρξιστές σάν τόν Κλαουντίν, από Βάσκους άριστερούς και από τούς Π. Μπάρο ('Αν. Γερμανία), Πέλικαν (Τσεχοσλοβακία), Πλιούστς (Σοβιετική Ένωση) κ.ά.

Ανάφερε άνάμεσα σέ άλλα:

«Στή διάρκεια αυτών των ήμερών μπορέ-

σαμε νά διαπιστώσουμε δύο πράγματα:

α. τό ενδιαφέρον πού έχει άναπτυχθεί στους πολιτικούς και πολιτιστικούς κύκλους τής Άριστεράς, προκειμένου νά γνωρίσουν την έσωτερική διαλεκτική των ανατολικών κοινωνιών, τή σύγκριση άνάμεσα στην έξουσία και την άντιπολίτευση σ' εκείνες τίς χώρες και τόν άντίκτυπο πού δημιουργείται στην προοσπτική σοσιαλιστικού μετασχηματισμού στή Δύση.

β. Την έλλειψη γνώσεων σχετικά μέ την πραγματική κατάσταση εκείνων των χωρών, ειδικότερα σέ μία κοινωνία, όπως ή δική μας, μέσα στην όποία οι προτεραιότητες πού επιβάλλονταν από τόν άντιφρανκικό άγώνα, είχαν σάν άποτέλεσμα νά παραμελήσουμε τή μελέτη και την άνάπτυξη μιάς προβληματικής πάνω σέ αυτά τά θέματα...».

Και ή απόφαση τελείωνε μέ τή διαπίστωση τής ανάγκης νά ιδρυθεί ένα μόνιμο κέντρο μελέτης τής ετερόκλητης οικονομικής και κοινωνικής πραγματικότητας πού γενικά άποκαλούμε, μέ την ούδέτερη όνομασία, ύπαρκτός σοσιαλισμός.

Η συνάντηση αυτή υπήρξε ή πρώτη εύκαιρία γιά νά άρχισεί ένας γόνιμος διάλογος άνάμεσα στίς δυνάμεις τής Ισπανικής Άριστεράς πού έχουν διασπαστεί μετά την πρόσφατη έκλογική τους ήττα.

Ο διάλογος πού οργανώθηκε από τά άδέσμευτα περιοδικά El viejo topo και Taula dei canvi, περιστράφηκε γύρω από τή μαρξιστική άνάλυση του ύπαρκτου σοσιαλισμού, τό εθνικό πρόβλημα και τό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό, τή θέση τής Ισπανικής Άριστεράς άπέναντι στίς μετεπανστατικές κοινωνίες και τή σοσιαλιστική πάλη στην Εύρώπη και στίς «Ανατολικές χώρες». Μέ άλλα λόγια, ή περισυλλογή νέων στοιχείων πού όχι μόνο άναπτύσσουν την κριτική γύρω από τίς δομές των κοινω-

νιών του ύπαρκτου σοσιαλισμού, αλλά και τά όποια, στή συγκεκριμένη πραγματικότητα, μπορούν νά φανούν χρήσιμα γιά την άνάπτυξη μιάς σύθετης στρατηγικής τής Ισπανικής Άριστεράς, ύστερα από τούς πρώτους ένθουσιασμούς τής μεταφρανκικής περιόδου.

Αυτό είναι τό πνεύμα τής συζήτησης πού κάναμε μέ τόν Μιγκουέλ Μπαρόζο στά γραφεία του El viejo topo:

ΕΡ: Κρίνεις ότι τό Συνέδριο συνέβαλε άποφασιστικά στην θεωρητική άναζήτηση και έδειξε τίς άδυναμίες και τίς άνάγκες έμβάθυνσης και μελέτης κι ότι είχε επίσης μιάν άμεσότερη πολιτική βαρύτητα μέσα στην πραγματικότητα τής σημερινής Ισπανίας;

ΑΠ: Πιστεύω ότι πρόκειται γιά προβλήματα πού μάς άφορούν άμεσα, γι' αυτό και πρέπει νά ιδωθούν κάτω από μία στρατευμένη άναζήτηση. Στήν πραγματικότητα ή έρώτηση ύποδεικνύει ήδη τήν άπάντησή. Σίγουρα γιά μάς δέν πρόκειται γιά κάποια άναφορά σέ άφηρημένες θεωρίες, αλλά γιά νά συζητήσουμε συγκεκριμένα και νά έχουμε κάποια πολιτική πρακτική. Κι αυτό τουλάχιστον γιά τρείς λόγους:

Ο πρώτος είναι ότι ή εικόνα πού δίνει ή εύρωπαϊκή Άριστερά άπειλείται σοβαρά

από την έμπειρία των ανατολικών κοινοτήτων, του λεγόμενου ύπαρκτου σοσιαλισμού. Οι απαντήσεις που ιστορικά διαμόρφωσαν τα πλειοψηφούντα κόμματα της 'Αριστεράς, σε σχέση με τα ζητήματα αυτά, είναι άμφιρρεπείς. Δείχνουν, από τη μία πλευρά, ανικανότητα κριτικής προαγωγής της προβληματικής που τέθηκε από το σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας και από την άλλη, ένα είδος συμπλέγματος ένοχης, που έχει σαν συνέπεια την απομάκρυνση από εκείνες τις χώρες. Και αυτό γίνεται διότι, άποσιωπώντας τα βασικά προβλήματα (έργατικός έλεγχος, σοσιαλιστική διαχείριση της οικονομίας, κλπ.).

Ο δεύτερος είναι ότι το αποτέλεσμα των πρόσφατων εκλογών στην Καταλωνία, όπου σημειώθηκε μία απόρροση ήττα της 'Αριστεράς, όπως και άλλες έμπειρίες, μπορούν να οδηγήσουν σε μία στάση που για μας είναι λανθασμένη: αυτήν που λέει: «τά εν οίκω μή εν δήμω». Έμεις, αντίθετα, πιστεύουμε ότι ο καλύτερος τρόπος για να δουλέψουμε σήμερα και για το σήμερα, είναι να κανονίσουμε δημόσια τούς λογαριασμούς μας με το παρελθόν, δίχως φόβο και πάθος.

Ο τρίτος λόγος είναι ότι σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να μιλήσουμε για μία άφηρημένη θεωρητική θεματολογία. Η συλλογιστική πάνω στις μετεπαναστατικές κοινωνίες είναι μία μέθοδος για να επαναληφθούν μία σειρά από λάττωματα ή σφάλματα της 'Αριστεράς που την βλάπτουν. Πρόκειται για τον όπορτουνισμό, τον τακτικισμό, τον οικονομισμό. Δεν είναι άφηρημένα φαντάσματα. Φθάνει ένα παράδειγμα: μία οικονομιστική αντίληψη του ύπαρκτου σοσιαλισμού, βασισμένη ολοκληρωτικά σε παράμετρους, όπως ή ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων κλπ., έχει το αντίστοιχο λάθος στην δική μας, την ισπανική πολιτική παράδοση, και προκάλεσε, και προκαλεί ακόμη, βαθιές φθορές: τον ντεζαρλισμό...

ΕΡ: Θα μπορούσαμε να πούμε, δηλαδή, ότι όλη η προσπάθεια εξόδου από τον φραγκισμό βασίστηκε σε μία υπόθεση μή ανταγωνιστικής ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων, που άφησε όλη την έξουσία - όπως επίσης και όλες τις πολιτικές πρωτοβουλίες - στην άσπική τάξη ή χειρότερα, σ' αυτό που κάποτε λεγόταν θύλινουσα ολιγαρχία;

ΑΠ: Από μία άποψη, ναι. Σίγουρα, όμως, τό να υποχρεώσεις την 'Αριστερά να σκεφτεί για τις «Ανατολικές χώρες» και για τα συγκεκριμένα πολιτικά προβλήματα που θέτουν, είναι σαν να την υποχρεώνεις να ξανασκεφτεί τη δική της ιστορία και τη δική της στρατηγική, μέσα στα πλαίσια της σοσιαλιστικής προοπτικής. Νά επανεκτιμήσει τό άμεσο πρόγραμμά της...

ΕΡ: Πιστεύεις ότι μπορούμε να προχωρήσουμε; Έξηγουμαι: όρισμένα τυπικά ιστορικά χαρακτηριστικά του σοβιετικού μπλόκ διαφοροποιούν εκείνες τις χώρες από τις άλλες της δυτικής Εύρώπης και φαίνονται να υπάρχουν, τουλάχιστον κατά ένα μέρος, και στην 'Ισπανία. Αναφέρομαι σε δύο πράγματα συγκεκριμένα: στην άνιση οικονομική βιομηχανο-καπιταλιστική ανάπτυξη, συγκεντρωμένη ολοκληρωτικά σε όρισμένες ζώνες, με μία έννοια, περιφερειακές και στην

χωροταξική διάρθρωση που προσδιορίζεται από όρισμένα κρατικά όροσημα, τα όποια σε καμία περίπτωση δεν ταυτίζονται με τα έθνικά (έθνολογικά, γλωσσολογικά, πολιτιστικά, κλπ).

ΑΠ: Αυτά τα προβλήματα αποτέλεσαν μέρος της θεματολογίας που αναπτύχθηκε στο Συνέδριο και δίχως άλλο ήταν τό σημείο που, στη διάρκεια της συζήτησης, προκάλεσε τό μεγαλύτερο ενδιαφέρον και συμμετοχή. Η επέμβαση του Βάσκου 'Οναϊντία κινήθηκε προς αυτή την κατεύθυνση, συμβάλλοντας μάλιστα με ιδιαίτερα πρωτότυπο τρόπο. Σε ένα ανέκδοτο, αλλά και ουσιώδες επίπεδο, ο Πλιούστ προκάλεσε πλήθος ερωτήσεων, σχετικά με τό έθνικό ούκρανικό ζήτημα, τό πρόβλημα της χρήσης της γραπτής και προφορικής γλώσσας, της ούκρανικής κουλούρας, κλπ.

Τό Συνέδριο χρησίμευσε και σ' αυτό: να δημιουργήσει ένα ρεύμα αλληλοϋποστήριξης ανάμεσα στις προσπάθειες που γίνονται εδώ για να προσδιορίσουμε και να καταλάβουμε την έθνική προβληματική του Ισπανικού κράτους, κάτω από μία σκοπιά ταξική και στη κριτική - σωστή, αλλά που δεν έπρεπε να είναι ρητορική - που άφορά την καταπίεση των έθνικών μειονοτήτων στις «Ανατολικές χώρες». Αυτό αποτελεί ένα πρωταρχικό καθήκον της ισπανικής 'Αριστεράς, εξαιτίας άκριβως των χαρακτηριστικών της πολιτικής μας κατάστασης και των ιδιαίτερων έμπειριών που, «καλώς ή κακώς», είχε η 'Αριστερά. Και υπάρχει ή δυνατότητα να προσεγγίσουμε περισσότερο τις σύνθετες προβληματικές που θέτουν οι «Ανατολικές χώρες», σαν έμπειρίες ενός υπάρχοντος σοσιαλισμού και σαν άλυτα έθνικά ζητήματα. Όλα αυτά, λοιπόν, μας επιβάλλουν να κάνουμε μία προσπάθεια για να αντιληφθούμε καλύτερα την κατάσταση: προσπάθεια που δεν μπορεί, όμως, να περιοριστεί μόνο στην ισπανική πραγματικότητα.

ΤΟΥΡΚΙΑ: Τό κράτος δολοφονεί και εφήςβους

Η σωθινιστική πολιτική της 'Αγκυρας, ή Κυπριακή τραγωδία, ή ένταση στις σχέσεις 'Ελλάδος - Τουρκίας, έχουν περιορίσει την όπτική μας γύρω άπ' τα συμβαίνοντα στη γειτονική και τόσο κοντινή μας, από πολλές πλευρές, χώρα. Έτσι, μας διαφεύγει έντελώς ή έσωτερική της κατάσταση, ή δυναμική ενός πολύμορφου και ιδιόμορφου άναπτυσσόμενου λαϊκού κινήματος. Όπως μας διαφεύγει και ή ανάπτυξη της κατασταλτικής θηριωδίας του κράτους «έκτάκτου άνάγκης» και των φασιστικών καρκινωμάτων του.

Στεκόμαστε μόνο παραδειγματικά στην περίπτωση του 16χρονου άντιφασίστα άγωνιστή 'Ερτάλ 'Ερέν, που ζει σε κελί μελόθανάτου άπ' τις άρχές Φεβρουαρίου αυτού του χρόνου. Η σύλληψή του έγινε στις 2 Φεβρουαρίου, μετά από μία διαδήλωση διαμαρτυρίας για την έν ψυχρώ δολοφονία από άστυνομικό ενός 'Αριστερού άφισοκολλητή. Στη διάρκεια της διαδήλωσης, μετά από έπίθεση στρατιωτικών, πραγμα-

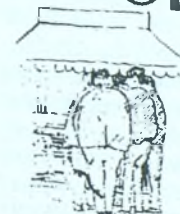

τοποιήθηκε ανταλλαγή πυροβολισμών, όπου και σκοτώθηκε ένας στρατιώτης. Στους 20 που τυχαία πιάστηκαν άμέσως μετά, ήταν και ο 'Ερτάλ 'Ερέν, που ύποδείχτηκε άπ' την άστυνομία ως ο «δολοφόνος» του στρατιώτη. Σε τρεις μέρες πέρασε από δίκη «κεκλεισμένων των θυρών» σε στρατιωτικό δικαστήριο και καταδικάστηκε χωρίς κανένα άποδεικτικό στοιχείο σε θάνατο με άπαγχονισμό! Τό δικαστήριο άρνήθηκε να διατάξει έρευνα για τα έμφανη βασανιστήρια που υπέστη ο 'Ερέν στην άστυνομία, οι δικηγόροι του άπελήθηκαν με σύλληψη, ή συνοπτική διαδικασία περιφρόνησε και τούς πιο στοιχειώδεις νομικούς κανόνες.

Η άπόφαση του δικαστηρίου ύπογράφτηκε στα γρήγορα άπ' τον Ντεμρέλ και τον άρχηγό τό Γενικού Έπιτελείου, στρατηγό 'Εβρέν, που δήλωσαν: «θα πάρουμε έκδίκηση, δεν θα χυθεί άδικο τό αίμα τό στρατιώτη»!

Μόνη έλπίδα για τη ζωή του 'Ερτάλ 'Ερέν είναι να μην έπικυρωθεί ή άπόφαση αυτή από την Τουρκική Βουλή. Είναι στοιχειώδεις χρέος όλων των προοδευτικών οργανώσεων του τόπου μας, κάθε Έλληνα δημοκράτη, να αντιδράσει άπέναντι στον όρθούμενο φασισμό στη γειτονική μας χώρα. Ήδη γίνονται κινήσεις για τη σύσταση επιτροπής, ενώ στη γερμανική έπιτροπή σωτηρίας του 'Ερτάλ 'Ερέν συμμετέχουν γνωστές προσωπικότητες, όπως ο Βίλλυ Μπράντ, ο 'Ασκε Χάμπερ κ. ά.

ΚΑΘΕ ΠΡΟΙ

αφραζε

διαβαζε

διαδιδε

την ΑΥΓΗ

τη .δικη 68

ΦΩΝΗ

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟ «ΑΝΤΙ»:

ΤΟΥ ΔΑΝΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ Κ. ΑΝΚΕΡ ΓΙΟΡΓΚΕΝΣΕΝ

Ο κ. Άνκερ Γιόργκενσεν, Πρωθυπουργός της Δανίας και Άρχηγός του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος που κυβερνά, με μερικά μικρά διαλείμματα, τη χώρα εδώ και σαράντα πέντε χρόνια, παραχώρησε αποκλειστική συνέντευξη για το «ΑΝΤΙ» στη συνεργάτιδά μας ΑΓΓΕΛΙΚΗ WORNING.

Η Δανία έχει σήμερα εξασφαλίσει το υψηλότερο βιοτικό επίπεδο για τους εργαζομένους στην ΕΟΚ. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις σοσιαλιστικές κυβερνήσεις που στηρίχτηκαν στη λαϊκή ψήφο.

Είναι όμως ένας σοσιαλδημοκρατικός παράδεισος η Δανία;

Οι νέοι που δεν έχουν τακτοποιηθεί ιδεολογικά στο τρίπτυχο: αποδοτική εργασία – κλειστή οικογένεια – χαρούμενες διακοπές, μοιάζει να το άμφισθητούν. Ψηφίζουν τα κόμματα που βρίσκονται στα αριστερά της σοσιαλδημοκρατίας. Όργανώνουν καταλήψεις εργατικών συνοικιών και γράφουν συνθήματα για την εργατική αυτοδιαχείριση, την αποδέσμευση από το ΝΑΤΟ και την ΕΟΚ και το μπούκοτάρισμα των μονοπωλίων.

Σ' αυτή την άσκηση κριτικής και σε όρισμένα άλλα ζητήματα, απαντάει ο κ. Γιόργκενσεν στο κείμενο που ακολουθεί:

«Νά διευρύνουμε τα όρια της ατομικής ελευθερίας»

ΕΡ: Τί πλεονεκτήματα απέφερε στη σοσιαλδημοκρατία ή είσσοδος της Δανίας στην ΕΟΚ (1972);

ΑΠ: Εμείς οι σοσιαλδημοκράτες πιστεύουμε πως η χώρα μας κέρδισε πλεονεκτήματα σαν μέλος της ΕΟΚ. Το χρέος μας ήταν και είναι να εκμεταλλευόμαστε αυτά τα πλεονεκτήματα προς την κατεύθυνση μιας κοινωνικής εξέλιξης που έμεις θεωρούμε σωστή. Ο σκοπός της συνεργασίας μας με την ΕΟΚ είναι διπλός. Από τη μία να συμβάλουμε στη σταθεροποίηση της δημοκρατίας στην Ευρώπη, από την άλλη να προωθήσουμε την οικονομική ανάπτυξη. Και τα δυο αυτά είναι βασικότερα στοιχεία πάνω στα οποία θεμελιώνεται η σοσιαλδημοκρατική πολιτική. Το κυριότερο πρόβλημα, κατά τα τελευταία 6 - 7 χρόνια, είναι η διεθνής οικονομική κρίση. Αν η ΕΟΚ δεν υπήρχε, η κρίση, χωρίς αμφιβολία, θα είχε χτυπήσει πολύ σοβαρότερα τα μη προνομιούχα κοινωνικά στρώματα. Όμως, χάρη στη στενή συνεργασία μας με την ΕΟΚ, καταφέραμε να υψάνουμε ένα προστατευτικό δίχτυ. Μπορέσαμε, παρά την κρίση, όχι μόνο να διατηρήσουμε, αλλά και να καλυτερέψουμε ποιοτικά το επίπεδο ζωής.

ΕΡ: Νομίζετε πως το σκανδιναβικό επίπεδο ζωής μπορεί να διατηρηθεί στο ίδιο ύψος, όταν η ΕΟΚ διευρυνθεί με νέα μέλη;

ΑΠ: Δεν έχω καμιά αμφιβολία ότι μπορεί να διατηρηθεί. Η πρόθεση της οικονομικής συνεργασίας είναι η επέκταση της οικονομικής ανάπτυξης σε ένα γενικότερο πλαίσιο. Ειδικά επιθυμούμε να

προωθήσουμε την εξέλιξη στις περιοχές που είναι λιγότερο προνομιούχες, με μία κοινή πολιτική.

ΕΡ: Η γεωργική παραγωγή της ΕΟΚ θα συντονίζεται ευκολότερα, όταν η Ελλάδα και η Ισπανία γίνουν μέλη;

ΑΠ: Όχι. Το πρόβλημα της κοινής γεωργικής πολιτικής μπορεί να γίνει δεύτερο με τη διευρυνση της Κοινότητας. Άλλα αυτό το ζήτημα δεν παίζει ρόλο αποφασιστικό, όταν πρόκειται για είσοδο της Ελλάδας και της Ισπανίας. Γιατί, αντίθετα, μπορούμε με αίσιοδοξία να πιστεύουμε ότι κάτι τέτοιο θα συνέβαλε σοβαρά στο να επανορθωθούν τα λάθη που έγιναν στην πολιτική της γεωργικής παραγωγής. Δεν άμφισθητούν οι θεμελιακές πολιτικές αρχές, αλλά ο χειρισμός τους, που δεν έλαβε αρκετά υπόψη την ευρύτητα του προβλήματος.

ΕΡ: Γιατί, στη Δανία, να είναι ειδικά οι σοσιαλδημοκράτες εκείνοι που θέτουν σε εφαρμογή ιδέες καθαρά αστικής πολιτικής (λ.χ. περιορισμό της κρατικής κοινωνικής πρόνοιας και υποστήριξη των ιδιωτικών επιχειρήσεων) όταν παρόμοια μέτρα δεν κατάφεραν να λάβουν τα αστικά κόμματα που ήταν στην κυβέρνηση;

ΑΠ: Είναι λάθος το να θεωρεί κανένας ότι η σοσιαλδημοκρατία εφαρμόσε αστική πολιτική. Το ζήτημα είναι ότι η εξέλιξη της οικονομίας, διεθνώς, είχε σαν συνέπεια τον περιορισμό των οικονομικών δυνατοτήτων στη Δανία. Για πάρα πολλά χρόνια ασχοληθήκαμε με την εξέλιξη και ενδυνάμωση του κοινωνικού τόμου. Φροντίσαμε για την εξύ-

ψωση του πνευματικού και κοινωνικού επιπέδου, κυρίως της πλατιάς μάζας, για την καλύτερη ζωή των παιδιών και των συνταξιούχων. Οι τωρινοί περιορισμοί, για τους οποίους φέρουμε κάθε ευθύνη, κάνουν την άνοδο του επιπέδου ζωής να φαίνεται μικρότερη, αλλά δεν πρόκειται καθόλου για απογοήτευση. Τα μέτρα αυτά δεν αποτελούν, με κανένα τρόπο, εφαρμογή αστικής πολιτικής.

ΕΡ: Τί έχετε να μεταδώσετε στους Έλληνες ομοϊδέστες σας;

ΑΠ: Στη Δανία έχουμε μία πολύ πλούσια εμπειρία για το τι μπορεί να δώσει, σαν αποτέλεσμα, η ένωση και η συνεργασία, με σκοπό την πρόοδο της εργατικής τάξης. Το δανέζικο σοσιαλδημοκρατικό κόμμα δεν είναι κάποιο επαναστατικό κόμμα. Δουλεύουμε για μία εξέλιξη στην οποία πρέπει ακατάπαυστα να διατηρούνται οι δημοκρατικές αρχές και να καλλιεργείται ο σεβασμός για τις ατομικές ελευθερίες. Επιθυμούμε να διευρύνουμε τα όρια της ατομικής ελευθερίας. Οι τελευταίες γενιές είδαν πολλά από τα οικονομικά εμπόδια να παραμερίζονται, γιατί το εργατικό κίνημα κράτησε την ενότητά του. Άφου σταθεροποιήσαμε πρώτα τη δημοκρατία στην πολιτική ζωή, προσπαθούμε τώρα να την εισάγουμε και στην οικονομική ζωή, δηλαδή, να καθιερώσουμε θεσμούς σύμφωνα με τους οποίους οι εργάτες θα μπορούν να παίρνουν μέρος στη διοίκηση των επιχειρήσεων. Σ' αυτό ειδικά θέλουμε να επιστήσουμε την προσοχή στους Έλληνες ομοϊδέστες μας.

□

Ἐνῶ τό «τάληρο» τῆς «Αὐριανῆς»
καί τό 10δραχμο τοῦ «Ριζοσπάστη»
δημιουργοῦν ἐντελῶς
νέα κατάσταση

ΤΩΡΑ

αρχίζει η «κρίση του τύπου»

Περιμένουν τή λύση τους ἐπείγοντα καί ριζικά
προβλήματα πού ὄχι μόνο δέν τά ἔλυνε, ἀλλά οὔτε κἀν τά ἄγγιξε
ἡ «συμφωνία» γιά τήν ἐπανέκδοση τῶν 10 ἐφημερίδων

Στή διάρκεια τῆς 25θήμερης ἀπεργίας καί ἀνταπεργίας, στίς 10 ἀθηναϊκές ἐφημερίδες, ὑπῆρχαν βασικά τρεῖς «πηγές εἰδικῆς πληροφόρησης»: ἡ Ἑνωση Τεχνικῶν (ΕΤΗΠΤΑ) πού ἀπεργοῦσε, ἡ Ἑνωση Ἱδιοκτητῶν (ΕΙΗΕΑ) πού ἀνταπεργοῦσε καί ἡ Ἑνωση Συντακτῶν (ΕΣΗΕΑ) πού μεσολαβοῦσε. Οἱ ἀνακρινώσεις τους, οὐκ ὀλίγες, λειτουργοῦσαν μέ δυό στόχους. Ἐνημέρωναν, ἡ κάθε μία, τά μέλη τους, ἀλληλοαντάλλαζαν «πιέσεις» (οἱ δυό πρῶτες) καί ἀκροβατοῦσε ἐπὶ Σολομοντείων κατ' ἀνάγκην ἐξάρσεων, ἡ τρίτη.

Τεχνικοί καί Ἱδιοκτῆτες ἦσαν λαλίστατοι σέ ἀνακοινωθέντα. Οἱ ἀπεργοί, μέ ἐκρήξεις σχημάτων λόγου καί ὕφους παρωχημένων ἐποχῶν («νῦν ὑπέρ πάντων ἀγών»... κλπ.). Καί οἱ ἀνταπεργοί μέ μία «σνόμπ» ἡμικαθαρεύουσα πού περνοῦσε ἀπειλές καί πρὸς ἀπεργούς καί πρὸς μεσολαβοῦντες... Μέσα σ' αὐτό τὸν τραδηγμένο χορδὸ, οἱ τελευταῖοι, δηλαδή οἱ διοικοῦντες τὴν ΕΣΗΕΑ (προσφατοεκλεγμένοι) προσπαθοῦσαν νά βροῦν βήματα ἰσορροπίας.

Ὅταν τὸ ἀπόγευμα τῆς Πέμπτης 17 Ἰουλίου ὁ χορδὸς κόπηκε ἀπότομα, «βιολιά» δέν ξανακούστηκαν! Στά πρῶτα φύλλα τῆς ἐπανεκδόσεως δημοσιεύθηκε

μιὰ ὀλιγόγραμμη ἀνακοίνωση τῶν ἱδιοκτητῶν ὅτι οἱ ἐφημερίδες ξανακυκλοφοροῦν κανονικά κλπ., ἐνῶ ἡ Ἑνωση Συντακτῶν ἐξέδωσε μιὰ χαιρετιστήρια ἀνακοίνωση, μέ τὴν ὁποία ἐξέφραζε τὴν ἱκανοποίησή της γιά τὴ λύση τῆς κρίσεως καί τὸ θετικό ἀποτέλεσμα τῆς μεσολάβησής της. Σιωπή, ὅμως, ἀπὸ πλευρᾶς Ἑνώσεως Τεχνικῶν.

Ἔτσι, τὸ κοινὸ πού ἐπὶ 25 ἡμέρες «ἐστερήθη τῆς πολυφωνικῆς ἐνημερώσεως» – πράγμα γιά τὸ ὁποῖο ὅλες οἱ πλευρές του ἐξέφραζαν ἐπιμόνως τὴ λύπη τους – ἔμεινε σὸ τέλος πάλι ἀπληροφόρητο γιά τὸ πῶς ἔληξε αὐτὴ ἡ μεγάλη ἀπεργία! Καμιὰ ἐφημερίδα ἀπὸ τίς 10 ἐπανεκδοθεῖσες, δέν θεώρησε ἀπαραίτητο νά γράψει, ἔστω δυό λόγια, οὔτε γιά τὴν ἀπεργία, οὔτε τί συμφωνία ἐπιτεύχθηκε μεταξύ τεχνικῶν καί ἱδιοκτητῶν, πού ὁδήγησε πάλι στὴν «ὀμαλότητα»!

Ὅπως πιστεύουν πολλοί, μέσα σὸ χωρὸ τοῦ Τύπου, ἀποφασιστικό ρόλο, ὡς μέσον πιέσεως εἰς βάρος τῶν τεχνικῶν, εἰπαιξε ἡ ἐπίμονη ἀπειλὴ τῶν ἱδιοκτητῶν, καί οἱ σχετικές «προετοιμασίες» τους, περὶ ἐκδόσεως κοινοπραξιακῶν ἐφημερίδων μέ παραγωγή τῆς ὕλης σέ φωτοσύνθεση καί ἐκτύπωση τῶν φύλλων σέ

πιεστήριο ὄφσετ. Δηλαδή, περιπτώσιακή ἐφαρμογὴ (καί δοκιμὴ;) τῆς περίφημης «νέας τεχνολογικῆς μεθόδου», ἡ ὁποία ἦταν καί ὁ ἀκήρυκτος λόγος αὐτῆς τῆς ἀπεργίας.

Τελικά, ἡ συμφωνία μεταξύ ἱδιοκτητῶν – τεχνικῶν, πού πραγματοποιήθηκε χάρις στὴν ἐξαιρετικά ἀποφασιστικὴ μεσολάβηση τοῦ προέδρου τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν καί τῶν ἀμέσων συνεργατῶν του, δέν ἐγινε ποτέ γνωστὴ δημόσια. Μαθεύτηκε, πάντως, ἀνεπίσημα.

Ἐκεῖνο πού ἔχει σημασία εἶναι ὅτι, ἔστω καί μέ ὑποχωρήσεις, οἱ τυπογράφοι πληρώθηκαν γιά τὰ μεροκάματα τοῦ «λόκ ἄουτ». Τουλάχιστον, ἔτσι κράτησαν ἀπρόσβλητο ἓνα «ὄχυρό» πού δέν ἔπρεπε νά πέσει μέ τίποτα. Μέ τὴν «τρελὴ ἀπεργία» τους, πού ὁδηγοῦσε αὐτοὺς καί ὅλους τοὺς ἐργαζόμενους στὸν Τύπο σέ μιὰ πολὺ ἐπικίνδυνη περιπέτεια, εἶχαν βρεθεῖ σὸ σκαμνὶ τοῦ ἐλεγχόμενου, προκαλώντας καί προβληματίζοντας, μέ τὴ συντεχνιακὴ φιλοσοφία τους καί τοὺς «ἐγωϊστικούς» χειρισμούς τους, τὸ ἴδιο τὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα.

Ἐκτός ἀπὸ τὴν πληρωμὴ τοῦ «λόκ ἄουτ», συμφωνήθηκε μιὰ τετραετία ὡς χρονικὸ περιθώριο γιά τὴν εἰσαγωγή τῆς φωτοσύνθεσης στίς ἐφημερίδες, αὐξηση

της εργοδοτικής εισφοράς κατά 2% και προστασία των εργαζομένων ήδη τεχνικών κατά τη μετάδοση στη νέα τεχνολογική μέθοδο. Μεταξύ άλλων, πού διεκδικούν οι τυπογράφοι είναι η αύξηση των συντάξεών τους από τό 30%, πού ισχύει τώρα, στο 70% των μηνιαίων αποδοχών τους.

Η Ένωση Τεχνικών έλυσε εν μέρει τη μεταπεργιακή σιωπή της τό θράδι της Παρασκευής 25 Ιουλίου, όταν έστειλε γιά δημοσίευση στις εφημερίδες μιάν ανακοίνωση σχετική μέ τή γενική συνέλευση πού είχε ή ΕΤΗΜΤΑ τό πρωί της ίδιας μέρας. Η ανακοίνωση θριαμβολογούσε γενικά γιά επιτυχίες του κλάδου καί γιά τήν πανηγυρική αναγνώριση των χειρισμών της διοικήσεως, αναφέροντας ότι ή συνέλευση, μέ συντριπτική πλειοψηφία, έξουσιοδότησε τό συμβούλιο γιά κάθοδο σέ νέα άπεργία, σέ περίπτωση μή πραγματοποιήσεως «συμφωνηθέντων καί ύπεσχημένων».

Από τήν ανακοίνωση αυτή δημοσιεύθηκε τήν επομένη στις εφημερίδες μόνο μία περιληπτική παράγραφος, πού άναφερόταν στην έξουσιοδότηση γιά νέα άπεργία. Οί ιδιοκτήτες από συμφώνου είχαν λογοκρίνει γερά τήν ανακοίνωση. Προφανώς γιατί στή φόρμουλα λύσης της κρίσης είχε προβλεφθεί καί ό άποκλεισμός των μεταπεργιακών θριαμβολογών καί «άπό τις δύο πλευρές».

Μέσα στά συμφωνηθέντα είναι καί ή συγκρότηση επιτροπής από εκπροσώπους των τεχνικών καί των ιδιοκτητών, μέ συμμετοχή κυβερνητικού εκπροσώπου καί παρατηρητών της Ένώσεως Συντακτών. Η επιτροπή θά μελετήσει καί θά ρυθμίσει τό πρόβλημα της όμαλης μετάδοσης στή νέα τεχνολογική μέθοδο εκτύπωσης των εφημερίδων. Τό πρώτο πρόβλημα φυσικά είναι τό πώς θά συγκροτηθεί καί πώς θά λειτουργήσει αυτή ή επιτροπή.

Ωστόσο, ή μεγάλη αλήθεια, πού πλανάται σάν άπειλητικό νέφος πάνω από τόν έλληνικό Τύπο, είναι ή γενική διαπίστωση ότι ή επιτευχθείσα επανέκδοση των εφημερίδων δέν σημαίνει ότι λύθηκε ή «κρίση στον Τύπο».

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΣΚΕΨΗ

P. ΒΑΝΕΓΚΕΜ Η βίβλος των Ήδωνών
M. ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ-Κ. ΓΟΥΩΡΝΤ Αύθορμητισμός καί Όργάνωση
M. ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ-Α. ΡΟΜΠΕΡΤΣ Η Οικολογία κι ή Έπανάστατική Σκέψη
MARRAÏN ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ Έιερарχία καί Κυριαρχία
MARRAÏN ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ Τά Όρια της Πόλης: Η διαλεκτική της ιστορικής ανάπτυξης των πόλεων

NTANIELA KON-MΠENTIT Τό Μεγάλο Παζάρι
AAMΠEP KAMY Ούτε Δήμιοι Ούτε Θύματα
AΛΑΝΤΟΥΣ ΧΑΞΕΛΎ Έπιστροφή στον Θαυμαστό Νέο Κόσμο
ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ
A. ΜΠΟΝΑΝΟ Η Γενικευμένη Αυτό-διεύθυνση

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Κιάφας 3, Αθήνα, τηλ. 3639980

ΤΟ «ΕΥΓΕΝΕΣ ΚΑΥΣΙΜΟ»

«Η έγχείρηση επέτυχε, άλλ' ό άσθενής απέθανε». Στην περίπτωση μας, πάντως, άν δέν πέθανε, νοσεί εμφανέστερα άπ' ό,τι πριν ύποστεί τήν τομή. Όμιλούμε προφανώς καί πάλι γιά τήν κατάσταση στον Τύπο, όπου οι εφημερίδες βγήκαν μέν, αλλά δέν άγοράζονται! Όπως φανερώνουν τά δελτία του Πρακτορείου, τό πρώτο δεκαήμερο της επανακυκλοφορίας ή πώση των πωλήσεων έφτασε τά 200.000 φύλλα. Καί μάλιστα θίγονται όχι μόνο οι πρωινές, αλλά καί οι άπογευματινές, όλων των «στύλ» καί «άποκλίσεων». Όπως θρηνεί ό Χ. Π. της «Απογευματινής» της Δευτέρας 28 Ιουλίου, «ό Έλληνικός Τύπος περνάει καί πάλι μιá σοβαρότατη - ίσως τή σοβαρότερη στην ιστορία του κρίση. Καί παλεύει κληρά νά τήν ξεπεράσει». Καί πάλι κατά τόν Χ. Π. «ή κοινή γνώμη δέν συνέλαθε

άκόμη τά βαθύτερα αίτια της κρίσεως αυτής».

Δέν έχουμε, βέβαια, τήν ειδικευση εκείνη του «κρисиολόγου» γιά νά άποφανθούμε γιά τις «συλλήψεις» της «κοινής γνώμης» περί του Τύπου. Ός ένδιαφερόμενοι άπλοί πολίτες, μπορούμε πάντως νά καταθέσουμε ό,τι εμείς «συλλάβαμε» σάν καθοριστικά γεγονότα, πού οδηγούν σέ όρισμένες πρώτες έρμηνείες.

Ό πιό άμεσος καί άπλός λόγος νά μήν άγοράσει κανείς εφημερίδες ήταν ό τρόπος πού αντιμετώπισαν τό ίδιο τους τό πρόβλημα. Τι θά περίμενε καί ό πιό καλοπροαίρετος αναγνώστης από τήν εφημερίδα του, τήν πρώτη μέρα της επανακυκλοφορίας της, μετά από 25 ήμέρες διακοπή της έκδοσης της; Θά περίμενε φυσικά καί αυτόνότητα, λοιπόν, νά ένημερωθεί γιά τους λόγους της 25ήμερης αυτής στέρησης. Θά περίμενε κάθε εφημερίδα νά έχει ένα άποκαλυπτικό καί πλήρες ρεπορτάζ - άν όχι καί άρθρογραφία - όπου νά έξηγουσε, μέ όση συνέπεια καί αντικειμενικότητα της άναλογεί, τους λόγους πού προκάλεσαν τήν κρίση στον Τύπο, κρίση πού άφορά καί τόν κάθε αναγνώστη.

Ποιά ήταν όμως ή στάση των εφημερίδων άπέναντι στο πρόβλημα; Ήταν, φυσικά, ή σιωπή. Σέ όλες τις εφημερίδες (άπό συνενόηση «Ιερās Συμμαχίας»

Η «εϋθραυστη συμφωνία» δέν εξασφαλίζει τώρα καμιά σιγουριά καί όμαλή εξέλιξη στο χώρο του Τύπου καί πολλοί είναι αυτοί πού περιμένουν νά έμφανισθούν σύντομα νέες διαταραχές.

Ήδη, μέσα στο πολύπτυχο των δεδομένων προβλημάτων, ή άπόφαση του «Ριζοσπάστη» νά ύποδιβάσει τήν τιμή πωλήσεως του φύλλου του από 15 σέ 10 δρχ., δημιουργεί μιá ΕΝΤΕΛΩΣ ΝΕΑ κατάσταση καί ανατρέπει μιάν εκ παραδόσεως ισχύουσα - κακώς γιά πολλούς - «δικτατορία διατιμήσεως» στην τιμή πωλήσεως των εφημερίδων.

Πρώτη έσπασε τό φράγμα ή «Αύριανή» μέ τό πεντάδραχμο, πού μόρεσε μάλιστα νά τό κατοχυρώσει καί νομοτύπως. Τώρα, τό 10δραχμο του «Ριζοσπάστη», άνοίγει ευρύτερα τό δρόμο νέων εξελίξεων, δημιουργώντας μεγάλο πρόβλημα μέσα στους ιδιοκτήτες, καί βάζοντας σέ δοκιμασία τήν μέχρι τώρα σύμπνοια καί συνεργασία τους.

Τό σκληρό δεδομένο γιά τους επιχειρηματίες των άστικών εφημερίδων είναι ότι ή αύξηση της τιμής στις 15 δρχ. ανατάωσε τις κυκλοφορίες, πού στ' άπογευματινά, κυρίως, φύλλα έφτασαν σέ ποσοστά πτώσεως 30-40%.

Οί πτώσεις αυτές έγιναν όδυνηρές μετά τή λήξη της άπεργίας, φθάνοντας

ΚΑΙ Η ΜΟΝΙΜΗ ΚΡΙΣΗ

άραγε;) υπήρξαν μόνο οι λιγότερες και άσαφέστατες ανακοινώσεις της Ένωσης Ίδιοκτητών, των τυπογράφων και των δημοσιογράφων. Καί, φυσικά, δεν υπήρχε πιά προβληματική, πιά θάναυση αντιμετώπιση του αναγνώστη, απ' αυτή τη σιωπή, πού τον μετέθετε στον «θλάκα» της Ιστορίας, πού τον τοποθετούσε έξω όρισμού στην κατηγορία του άπαθούς καταναλωτή, πού ξαναγυρίζει φυσιολογικά στο μαντρί του γιά νά καταβροχθίσει τον έντυπο λόγο, «τό εύγενές καύσιμο της δημόσιας ζωής», όπως λυρικά περιγράφει τον Τύπο ό κ. Χ. Π. της «Απογευματινής».

Νά, λοιπόν, ή πρώτη εξήγηση της κυκλοφοριακής πτώσης, καί τό πρώτο μάθημα πού πρέπει νά καταλάβουν καλά οι κ.κ. Ίδιοκτήτες, καί όχι μόνο αυτοί, ότι ό «Μέγας Σιωπηλός», ό αναγνώστης, ξέρει νά αντίδρα καί αυτός μέ τή δική του σιωπή, τήν αγοραστική δηλαδή άποχή.

Βέβαια, δεν έχουμε αὐταπάτες γιά τά όρια αὐτῆς τῆς «παθητικῆς ἀντίστασης» τοῦ ἀναγνώστη στήν περιφρόνησή του ἀπό τόν Τύπο. Κάποιες σημαντικές πολιτικές ἐξελίξεις, κάποιο δημόσιο σκάνδαλο, θά ἐπανασυνδέσει σταδιακά τό ἀναγνωστικό κοινό μέ τίς ἐντυπες σελίδες τῆς δυσαρρέσκειάς του. Ὅμως, αὐτή ή κυκλοφοριακή πτώση, αὐτή ή ἀγοραστική ἀποχή, υπῆρξε ἕνα ἰδιότυπο γόγυμο μήνυμα τοῦ τελευταίου μήνα. Ἐδει-

ξε, δηλαδή, φανερά ότι οι δημόσιες λειτουργίες τελούν υπό τόν διαρκή έλεγχο ενός λαού, πού δέχνεται διαρκώς τά κριτήριά του. Ἡ κρίση στόν Τύπο ἀνέδειξε, ὡς ἐνεργό στοιχείο, τό πιά περιφρονημένο μέχρι τώρα μέγεθος, τό ἀναγνωστικό κοινό, τόν Ἑλληνα πολίτη πού διεκδικεῖ τό δικαίωμά του νά εἶναι πολίτης.

Καί θά ἦταν σοβαρό λάθος ἀν δέν κατανοηθεῖ, τουλάχιστον ἀπό τούς πιά εὐαίσθητους φορεῖς, ὅπως οι δημοσιογράφοι, ότι ή «σιωπή» τοῦ Τύπου γιά τήν ἀπεργία στόν Τύπο ἦταν ἀπλῶς ή «σταγόνα» γιά τό ξεχείλισμα τοῦ ποτηριοῦ. Ὅτι δέν εἶναι, αὐτό τό γεγονός, παρά ή κορυφή τοῦ παγόβουνου, τῆς θεσμοθετημένης πρακτικῆς τῆς ἑλλιποῦς, ἀνεπαρκούς, ρουτινιέρικης πληροφόρησης, πού παρείχε οὕτως ή ἄλλως ό Τύπος, καί πού καταδείχτηκε μέ τό «κοντραστάρισμα» μέ τήν ἐξίσου τυποποιημένη ΕΡΤ στή διάρκεια τῆς ἀπεργίας. Τά ὑπόλοιπα, αὐξηση τῆς τιμῆς, πληθωρισμός κλπ., εἶναι προσθετικά στοιχεία στή διαμόρφωση τῆς τελικῆς ἀρνητικῆς στάσης ἀπέναντι στίς ἐντυπες σελίδες.

Ἄς ἐλπίσουμε, λοιπόν, ότι ἀπ' αὐτή τήν (νέα) κατάσταση θά βγοῦν καί τά κατάλληλα συμπεράσματα ἀπ' αὐτούς πού ἔχουν καί τή δυνατότητα νά παρέμβουν πρὸς μιά ἄλλη τροπή τῶν συμβαινόντων περὶ τόν Τύπο.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΡΑΖΗΣ

ὡς τό 50%, σέ σχέση μέ τά κυκλοφοριακά δεδομένα τοῦ 10δραχμου. Αὐτό ἴσως καταρρίπτει καί τό μῦθο ότι «ἐλείψαν» οι ἐφημερίδες ἀπό τόν κόσμο κατά τή διάρκεια τῆς 25θήμερης διακοπῆς.

Ἀπό τή διακοπή αὐτή, ὅμως, προέκυψε ἕνα ἀκόμα καινούριο «τετελεσμένο». Ἡ ἐκδιδόμενη, χωρίς ἐπαγγελματίες δημοσιογράφους «Ἀδριανή», ἀπό τά 70.000 φύλλα πού εἶχε φθάσει (μέ τό πεντάδραχμο) στίς ἡμέρες τῆς ἀπεργίας, δείχνει νά σταθεροποιεῖ τώρα μιά κυκλοφορία 30.000-35.000 φύλλων στήν περιοχή Ἀθῆνας - Πειραιᾶ. Αὐτό, τή στιγμή πού ή «Βραδυνή», π.χ., μετά τήν ἀπεργία ἐμφανίζει, στήν ἴδια περιοχή, δελτία κυκλοφορίας 21.000-23.000 φύλλων καί ή «Μεσημβρινή» 11.000-13.000 φύλλων. Ἀκόμη καί ή «Ἐστία» ἔπese στά 5.000-5.600 φύλλα.

Οἱ ἀπογευματινές ἐφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας, δέχθηκαν τά ἰσχυρότερα χτυπήματα. Τά «Νέα» ἀπό τή ρουτίνα τῶν 160.000 καί ἄνω φύλλων, ἔχουν πέσει τώρα στίς 90.000, ἐνῶ ή «Ἀπογευματινή» καί ή «Ἐλευθεροτυπία» πού ἀκροβατοῦσαν στά 100.000 φύλλα, ἔχουν γλιστρήσει γύρω στίς 48.000-50.000.

Οἱ πρωινές ἐφημερίδες, ἔχοντας πολύ περιορισμένα περιθώρια ἀπωλειῶν, δρέ-

θηκαν σέ πολύ λιγότερο ὀδυνηρή κλιμάκωση πτώσεως τῶν κυκλοφοριῶν των, μέ ποσοστά ἀπωλειῶν γύρω στά 10-15%.

Ἴσως δέν θά ἦταν ὑπερβολή νά λεχθεῖ ότι ΤΩΡΑ ἀρχίζει ή κρίση τοῦ Τύπου. Τώρα πού, σὺν τοῖς ἄλλοις, τό κοινό ἐγκαταλείπει τό θέατρο, γιάτὶ προφανῶς δέν τοῦ ἀρέσει ή παράσταση.

Περιμένουν λύση τῶν «τεθέντων» προβλημάτων τους, οι τεχνικοί.

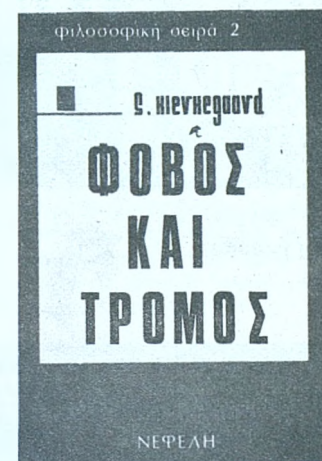
Ἐν ὅψει φωτοσυνθέσεως θά θέσουν, ὅπως ἀναμένεται, τά δικά τους προβλήματα προσαρμογῆς οι δημοσιογράφοι.

Καί φορτωμένοι τήν κρίση στοῦς «κουρασμένους» ὤμους τους, οι ἰδιοκτήτες, θά θέσουν ὅλα τά προβλήματα μαζί στήν κυδέρνηση. Αὐτή τή φορά, μάλιστα, μέ διαφορετική, ὅπως λέγεται, γλώσσα.

Ἐτσι, ή κυδέρνηση, τό κράτος καί ὁλος ὁ πολιτικός κόσμος δέν θά μπορέσουν νά ἀποφύγουν αὐτή τή φορά νά βρεθοῦν ἀπειθείας μπροστά στό συνολικό καί φλέγον πρόβλημα «Τύπος». Τό ὅποιο τοῦς ἐνδιαφέρει ἄμεσα καί στοῦ ὅποιον τήν ἀντιμετώπιση θά ὑποχρεωθοῦν νά συμμετάσχουν. Ὡστε, νά ἐξευρεθοῦν θετικές λύσεις.

ΑΝΤΙΚΛΗΤΟΣ

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΒΙΒΛΙΑ τῆς «ΝΕΦΕΛΗΣ»

ΚΩΣΤΗ ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗ

Ὁ Νομοθέτης πού αὐτοκτονεῖ (μιά πολιτική ἀνάγκωση τοῦ Πλατωνικοῦ ἔργου).

ΗΛΙΑ ΕΡΕΝΜΠΟΥΡΓΚ

Ἄνθρωποι, χρόνια, ζωή. Τόμος 3ος Μεταφρ: Ἄρη Ἀλεξάνδρου.

ΗΛΙΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Καλιαντά (Νέα ἔκδοση μέ ἐπίμετρον)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

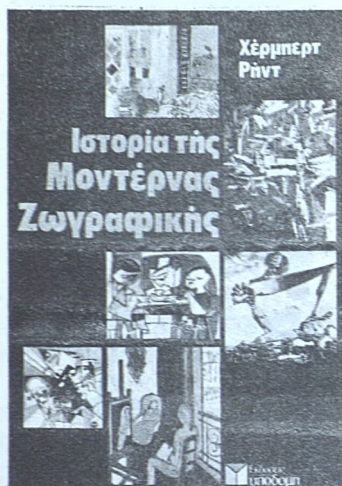
Κεντρική Διάθεση

Ἐκδόσεις «ΝΕΦΕΛΗ»

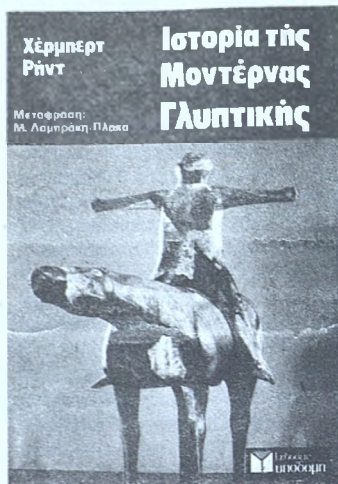
Σόλωνος 94 - Τηλ. 360.77.44

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΥΠΟΔΟΜΗ-ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΥΠΟΔΟΜΗ

Κυκλοφορούν στή Σειρά Τέχνης

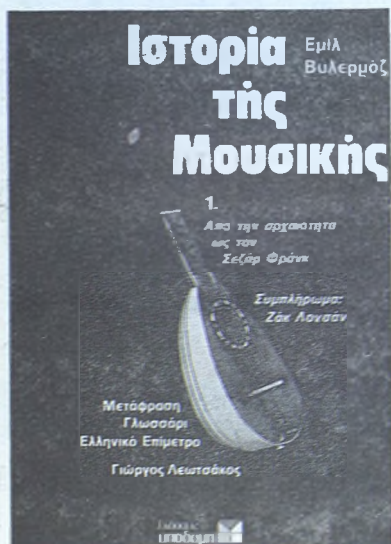
μέ 500 εικόνες
2η έκδοση

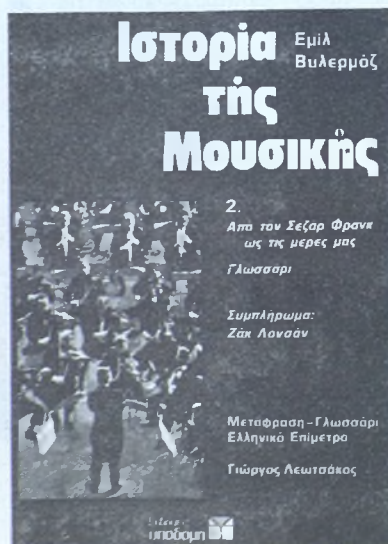
μέ 340 εικόνες

μέ 245 εικόνες

μέ 40 εικόνες
2η έκδοση

μέ 70 εικόνες

Κυκλοφορούν τό Φθινόπωρο

- Φύλις Χάρτνολ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ
- Φερντινάντο Ρεϋνά
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΠΑΛΛΕΤΟΥ
- Ρ. Φουρνώ - Τζόρνταν
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ
- Τζών Τσίλτον
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΖΑΖ

Κεντρική διάθεση:

Αθήνα: εκδόσεις υποδομή, Γ' Σεπτεμβρίου 22, τηλ. 5234790

Θεσσαλονίκη: Βιβλιοπωλείο Μ. ΚΟΤΖΙΑ κ' Σία, Τσιμισκή 78, τηλ. 279720

Η ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Στις αρχές 'Ιουλίου, τό «Κέντρο Μεσογειακών Μελετών», πού πρόσκειται στό ΠΑΣΟΚ, διοργάνωσε ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον τετραήμερο σεμινάριο μέ θέμα: «Μετάβαση στό σοσιαλισμό: οί διαστάσεις τής δομικής αλλαγής». Στό σεμινάριο αυτό, πού άρχισε μέ εισήγηση τοῦ Α. Παπανδρέου, συμμετείχαν πολλοί Έλληνες καί ξένοι επιστήμονες, μεταξύ τών οποίων ό Σαμίρ Άμίν, ό Άντρέ - Γκοϋντερ Φράνκ, ό Σέορξ - Κριστόφ Κόλμ, ό Γερ. Άρσένης, ό Γιάν. Παπαντωνίου, ό Κ. Βεργόπουλος, ό Στερ. Μπαμπανάσης, ό Θ. Πάγκαλος καί ό Άπόστ. Λάζαρης. Ή προσέγγιση τοῦ θέματος, ιδιαίτερα από τούς περισσότε-

ρους Έλληνες ομιλητές, βασίζονταν στήν εκτίμηση ότι υπάρχει σήμερα στήν Ελλάδα ή άμεση προοπτική γιά μιά σοσιαλιστική αλλαγή καί ότι κύριος, άν όχι αποκλειστικός, φορέας τής θά είναι τό ΠΑΣΟΚ.

Απ' αυτήν τήν άποψη, τό ενδιαφέρον τών εισηγήσεων καί συζητήσεων τοῦ σεμιναρίου - τά κείμενα τών οποίων πρόκειται νά εκδοθούν από τό Κέντρο Μεσογειακών Μελετών - ήταν διπλό:

● Πρώτον, μιά συνολική παρουσίαση τών απόψεων πού έχουν διαμορφωθεί στό ΠΑΣΟΚ καί τόν ευρύτερο χώρο του - καί οί όποιες δέν είναι σέ όλα τά θέματα ταυτόσημες - σχετικά μέ τίς προο-

πτικές καί δυνατότητες επιτυχίας πού έχει τό ΠΑΣΟΚ άν αναλάβει βραχυπρόθεσμα τήν εξουσία, αλλά καί οί δυσχέρειες πού θά συναντήσει.

● Δεύτερον, ή κριτική καί ό εμπλουτισμός αὐτῶν τών απόψεων, από τούς ξένους ομιλητές, μέ βάση τίς εμπειρίες καί τά συμπεράσματα πού έχουν προκύψει από άλλα σοσιαλιστικά πειράματα.

Τό δεύτερο αυτό σημείο, αποτέλεσε καί τό κύριο αντικείμενο τής συζήτησης μέ τούς Σαμίρ Άμίν, (Σ.Α.) Άντρέ - Γκοϋντερ Φράνκ, (Α.Γ.Φ.) Κώστα Βεργόπουλο (Κ.Β.) καί Θόδωρο Πάγκαλο (Θ.Π.), τήν όποία όργάνωσε τό «ΑΝΤΙ» μέ τήν ευκαιρία αὐτοῦ τοῦ σεμιναρίου.

ΎΟρια καί δυνατότητες

ΑΝΤΙ:

Θά επιθυμούσαμε νά έπωφεληθούμε από τήν παρουσία τών ξένων φίλων μας γιά νά άκούσουμε τή γνώμη τους καί νά συζητήσουμε σχετικά μέ τίς δυνατότητες, αλλά καί τά εμπόδια τής μετάβασης στό σοσιαλισμό, ειδικότερα σήμερα στήν Ελλάδα. Πιστεύω ότι οί δύο Έλληνες φίλοι μας μπορούν νά βοηθήσουν τή συζήτηση, αρχίζοντας μέ μιά παρουσίαση τών εκτιμήσεών τους πάνω στό θέμα αυτό.

Θ.Π.: Νομίζω ότι μπορούμε νά ξεκινήσουμε από τρεις βασικές διαπιστώσεις:

Ύπάρχει μιά συσώρευση προβλημάτων στή χώρα πού δημιουργεί τήν ανάγκη μιάς ριζικής αλλαγής κι αυτό αρχίζει νά τό συνειδητοποιεί ή κοινή γνώμη.

Κόμματα τής Άριστερας, πού εκπροσωποῦν ένα σημαντικό ποσοστό τοῦ λαοῦ, προβληματίζονται πάνω σ' αυτή τήν αλλαγή. Τέλος, διεξάγεται μιά συζήτηση ανάμεσα στους διανοούμενους γιά τίς συνθήκες καί τούς όρους τοῦ περάσματος στό σοσιαλισμό.

Σ.Α.: Θά ήθελα νά κάνω μιά ερώτηση. Τό αίσθημα ότι επιβάλλεται ή αλλαγή πηγάζει από μιά διάθεση επιστροφής στό «έλληνικό θαῦμα» τής δεκαετίας τοῦ '60, χωρίς δέβαια τούς συνταγματάρχες ή αντίθετα τό αίτημα τής αλλαγής είναι μιά διαμαρτυρία εναντίον αὐτοῦ τοῦ εἶδους ανάπτυξης. Νομίζω ότι ή άπάντηση πού θά δώσουμε έχει μεγάλη σημασία, γιατί ζούμε άκριδῶς τή στιγμή όπου ή κρίση έβαλε ένα τέρμα στήν οικονομική άνοδο καί στή συσώρευση υλικῶν αγαθῶν, στόν εκσυγχρονισμό τών κοινωνικῶν δομῶν καί τή δυτικοποίηση τοῦ τρόπου ζωής.

Ύπάρχει μιά νοσταλγία αὐτῆς τής εποχῆς ή αντίθετα μιά απόρριψη καί μιά αναζήτηση νέων δρόμων.

Θ.Π.: Νομίζω ότι υπάρχουν καί οί δύο τάσεις. Άναμφισβήτητα ὑπάρχει ή νοσταλγία γιά τή σχετικά πρόσφατη εποχή, όπου ό πληθωρισμός ήταν σχετικά περιορισμένος καί όπου τό πραγματικό εισόδημα τών εργαζομένων σημειώνει μιά σταθερή αύξηση. Στά λιγότερο πολιτικοποιημένα στρώματα μάλιστα άκούμε ανθρώπους - πού δέν ανήκουν αναγκαστικά στό χώρο τής άκρας Δεξιάς - νά λένε: «Καλύτερα ζούσαμε τόν καιρό τής δικτατορίας».

Ταυτόχρονα, όμως, συχνά από τούς ίδιους πολίτες εκφράζεται καί ή διαμαρτυρία γιά τήν μορφή πού πήρε ή ανάπτυξη. Παράδειγμα τέτοιας διαμαρτυρίας γιά τήν έλλειψη κοινωνικής ὑποδομῆς είναι καί οί πρόσφατες διαμαρτυρίες γιά τήν ευκαιριακή λύση πού δόθηκε στό άποχετευτικό. Ή ρύπανση τοῦ άέρα καί τής θάλασσας προκίλει επίσης ένα πλήθος διαμαρτυριῶν.

Γιά ένα σοσιαλιστικό πολιτικό σχηματισμό, έχει στρατηγική σημασία ή καταπολέμηση τής μυθοποίησης καί τοῦ εξωραϊσμοῦ τής καπιταλιστικής ανάπτυξης καί ή μεγιστοποίηση τής κριτικῆς τοῦ τρόπου ζωῆς πού μιάς έχει επιβληθεί.

Κ.Β.: Αυτό πού συμβαίνει σήμερα είναι ή κατάληξη μιάς μακριᾶς διαδικασίας, πού άρχισε πρίν από δεκαπέντε χρόνια, τό 1963 συγκεκριμένα, μέ τούς άγώνες τής Ένωσης Κέντρου κάτω από τήν ηγεσία τοῦ γέρου-Παπανδρέου. Πρόκειται γιά τό ίδιο κίνημα πού διακόπηκε από τή δικτατορία καί πού επιβεβαιώνει τήν κεντρική πού ὑπόθεση σχετικά μέ τήν χειραφέτηση τών μεσαίων στρωμάτων από τήν ήγεμονία τής άστικής τάξης. Ή χειραφέτηση αὐτή ανατρέπει τό κοινωνικό συμβόλαιο πού εξασφάλιζε τήν κυριαρχία τής άστικής τάξης, καί τό όποιο είχε συναφθεί τήν επάυριο τοῦ εμφύλιου πόλεμου.

Από άριστερά πρὸς τά δεξιά: Θ. Πάγκαλος, Άντρέ Γκοϋντερ Φράνκ, Κ. Βεργόπουλος καί Σαμίρ Άμίν.

Μέ άλλα λόγια είναι «οί από κάτω» πού δέν θέλουν πιά νά κυβερνοῦνται όπως πρίν. Τά μεσαία στρώματα διεκδικοῦν τή δυνατότητα νά παίξουν έναν αυτόνομο ρόλο, νά μήν είναι πιά, όπως πρίν, ὑπό κηδεμονία. Σ' αὐτές τίς συνθήκες διαμορφώνεται ένα λαϊκό μέτωπο στή βάση. Τά κατώτερα καί μεσαία κοινωνικά στρώματα αντιπαρατίθενται στά στρώματα πού κυβέρνησαν μέχρι σήμερα. Γι' αὐτό τό λόγο ή εξέγερση πού διαπιστώνουμε παίρνει ένα χαρακτήρα οργανικά, κύρια σοσιαλιστικό καί ταυτόχρονα λαϊκιστικό. Έτσι, δέν ὑπάρχει μεγάλη δυνατότητα άνάλυσης καί άναφορᾶς στό τελικό περιεχόμενο τής εξέγερσης αὐτῆς πού παίρνει μιά καινούρια μορφή.

“Αν τό μέτωπο αυτό κατακτήσει τήν εξουσία, νομίζω ότι ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος θά ἦταν νά προσπαθήσει ἀπλῶς νά τήν διατηρήσει, χρησιμοποιώντας μόνο πρόχειρα μέσα· αὐτά πού εἶναι διαθέσιμα σήμερα καί πού μπορεί νά χρησιμοποιήσει κάθε ἀστική κυβέρνηση. Ἐξάλλου, ιδιαίτερα σέ μίαν οἰκονομία ἐξαρτημένη καί περιφερειακή, ὅπως τῆς Ἑλλάδας, τά μέτρα αὐτά εἶναι ἐξαιρετικά περιορισμένα. Τό ἀποτέλεσμα θά ἦταν, μέσα σέ δύο χρόνια τό πολύ, ἡ πλήρης ἀποτυχία. Καί σί αὐτήν τήν περίπτωση οἱ εὐθύνες τῆς ἀποτυχίας θά δάρυναν τήν πολιτική ἐκπροσώπηση αὐτοῦ τοῦ λαϊκοῦ μετώπου νά ἀναλάβει ὅλες τῖς εὐθύνες. Ἡ Δεξιά θά ἐπανερχόταν στήν εξουσία γιά μιά πολύ μεγάλη περίοδο. Ὑπάρχει, λοιπόν, μόνο μιά καί μοναδική δυνατότητα γιά αὐτό τό λαϊκό μέτωπο: ἡ υἱοθέτηση, ἀπό τήν ἀρχή, ριζοσπαστικῶν μέτρων πού θά στοχεύουν σέ μίαν ἀλλαγὴ τῶν υφιστάμενων οἰκονομικῶν καί κοινωνικῶν δομῶν. Δέν πρέπει, δηλαδή, νά ἐπιλέξουμε μέσα δράσης ἀπό αὐτά πού ἦδη ὑπάρχουν, ἀλλά νά ἐφευρεθοῦν νέα.

Θ.Π.: Θά συμφωνοῦσα, μέ μιά μικρή ὁπότευση. Πιστεύω ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἀποτελεῖ τήν μοναδική περίπτωση στήν Εὐρώπη ὅπου ξεκαθάρα διαπιστώνεται μιά τάση τῶν μικραστικῶν νά συμμαχήσουν μέ τῖς λαϊκές τάξεις. Καί, βέβαια, αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ συμμαχία εἶναι προϋπόθεση γιά κάθε εἶδους Ἀριστερή ἀλλαγὴ, εἴτε κοινοβουλευτική εἴτε ἐπαναστατική. Αὐτή ἡ συμμαχία παίρνει σάρκα καί ὅστα καί εἶναι ταυτόχρονα καί ἡ δύναμη καί ἡ ἀδυναμία τῆς ἐλληνικῆς Ἀριστερᾶς αὐτῇ τῇ στιγμή.

Α.Γ.Φ.: Ποιά συμφέροντα θρῖσκονται στή βάση αὐτῆς τῆς ἐμπειρίας;

Κ.Β.: Θά μπορούσε νά ἀναπτύξει λίγο περισσότερο αὐτήν τήν ἐρώτηση;

Α.Γ.Φ.: Μιά καί θρῖσκώμαστε μπροστά σέ μιά προοπτική ἐξαιρετικά σπάνια γιά τή σημερινή συγκυρία, θά ἔπρεπε νά δοῦμε καθαρότερα ποιεῖς οἰκονομικές δυνάμεις καί ἐξελιχθεῖς θρῖσκονται πίσω ἀπό αὐτήν τή διαφοροποίηση τῆς μικραστικῆς τάξης.

Κ.Β.: Μιά μερικὴ ἀπάντηση θά μπορούσε νά ἀναζητηθεῖ στήν μορφὴ πού πήρε ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τὰ τελευταῖα δεκαπέντε χρόνια. Ἡ αὔξηση τῶν οἰκονομικῶν μεγεθῶν ἔδωσε τήν ὑλικὴ βάση τῆς δημιουργίας τῶν καινούριων αὐτῶν στρωμάτων πού δέν θέλουν πιά νά εἶναι ὑποταγμένα, ἀλλά διεκδικοῦν τό μερίδιό τους στή διαχείριση τῶν κρατικῶν ὑποθέσεων. Ἐπανέρχομαι σέ ἐκεῖνο πού ἔλεγε ὁ Ἀρσένης τήν πρώτη ἡμέρα τοῦ Συνέδριου, ὅτι δηλαδή πρὶν ἀπὸ μίαν ἐκκρηξὴ ὑπάρχει πάντα μιά περίοδος ἀνοδικῆ. Μιά τέτοια περίοδος δημιουργεῖται παντοῦ, στό Ἰράν γιά παράδειγμα, νέα στρώματα πού διεκδικοῦν ἀργότερα τήν αὐτονομίᾱ τους. Ἀλλά καί στήν Νότιο Κορέα καί στή Νικαράγουα οἱ νέες μεσαῖες τάξεις, πού δέν ὑπῆρχαν παλιότερα, προβάλλουν τῖς ἀποφασιστικὲς νέες διεκδικήσεις.

Σ.Α.: Πιστεύω ὅμως ὅτι ὑπάρχει μιά ἐνδιαφέρουσα διαφορὰ στή συγκυρία πού θά ἔχει κάποια πολιτικὴ σημασία. Στό Ἰράν ἡ ἐκκρηξὴ σημειώθηκε, ἐνῶ ἡ οἰκονομικὴ ἀνοδος εἶχε φθάσει στό ἀποκορύφωμα. Ἡ παγκόσμια κρίση δέν δημιούργησε ὕφεση στό Ἰράν, ἀλλά ἀντίθετα, χάρη στήν αὔξησιν τῆς τιμῆς τοῦ πετρελαίου ἕναν ἀνοδικὸ παροξυσμὸ τῆς παραγωγῆς. Στήν Ἑλλάδα ἡ ἀνοδος σταμάτησε ἀπτότομα, ἐδῶ καί μερικὰ χρόνια, κι αὐτὸ διαμόρφωσε ἕναν ἀδύνατο κρίκο τοῦ παγκόσμιου συστήματος. Ἐξάλλου ἡ κρίση χτύπησε μέ ιδιαίτερη θορυβικότητα τὴν χώρα αὐτή, ὅπως ἀκριβῶς καί τήν Ἰσπανία ἡ τήν Πορτογαλία. Ἡ κατάκτηση, λοιπόν, εἶναι διφορούμενη σέ σχέση μέ τό Ἰράν, ὅπου μέ κανένα τρόπο δέν μπορούμε νά πούμε ὅτι ἡ ἐξέγερση εἶχε στόχο τὴν ἐπάνοδο στήν οἰκονομικὴ ἀνοδο. Ἦταν μιά ἐξέγερση ἐναντίον τῆς ἰδίας τῆς ἀνάπτυξης. Αὐτὸ τό διφορούμενο στοιχεῖο εἶναι δυνατόν νά λειτουργήσει καί σάν πλεονέκτημα καί σάν μειονέκτημα.

Θά συμφωνοῦσα, λοιπόν, μέ τὸν Κώστα ὅτι πρέπει νά προχωρήσουν οἱ δυνάμεις τῆς ἀλλαγῆς σέ ραγδαῖες μεταβολές δομῶν. Μέ μιά ἐπιφύλαξη ὅμως. Θά ἔπρεπε ταυτόχρονα, ὅχι βέβαια νά ἐπανελάθουμε στή κατάστασιν πού ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ τὴν κρίση (αὐτὸ ἐξάλλου εἶναι ἀδύνατο μέσα στή σημερινὴ διεθνή συγκυρία), ἀλλά νά ἀμβλύνουμε τουλάχιστον ὁρισμένες ἀπὸ τῖς πιὸ ἀρνητικὲς συνέπειες τῆς στασιμότητος.

Θ.Π.: Τό ἐλληνικὸ παράδοξο στοιχειοθετεῖται ἀπὸ ἕναν συγκυριακὸ καί ἕναν δομικὸ παράγοντα. Ἡ προοπτικὴ τῆς ἀλλαγῆς ἐμφανίζεται, βέβαια, σέ μιά περίοδο χαμηλῆς συγκυρίας.

Ἀλλά, ταυτόχρονα, ἀντίθετα μέ ὅ,τι ἔχει συμβεῖ σέ ἄλλες περιφερειακές χώρες, τό Ἰράν π.χ., ἡ ἀνάπτυξη δέν δημιούργησε στήν Ἑλλάδα ἐκτεταμένη περιθωριοποίησιν τῶν μαζῶν. Ἡ τεχνικὴ πρόοδος καί τὰ ἀποτελέσματα τῆς καπιταλιστικῆς συσσώρευσης διαδόθηκαν εὐρύτατα στά λαϊκὰ στρώματα. Σήμερα, δέν μπορούμε νά πούμε ὅτι οἱ λαϊκὲς μάζες περιμένουν ἀπὸ τὴ σοσιαλιστικὴ ἀλλαγὴ νά τοὺς ἱκανοποιήσει ἄμεσα αἰτήματα στοιχειώδους ἐπιβίωσης.

Ἔτσι, ἡ συμμαχία τῆς ἀλλαγῆς δέν συγκροτεῖται γιὰτὶ ἐξαθλιώθηκαν τὰ μεσαῖα στρώματα, ἀλλὰ ἀκριβῶς, ὅπως λέει ὁ Κ.Β., χάρη στή δυναμικὴ λαϊκῶν στρωμάτων πού πρόσφατα κατάκτησαν ὅλα τὰ οἰκονο-

μικά καί κοινωνικά στοιχεῖα μιᾶς μικραστικῆς ἐνωμάτωσιν στό σύστημα.

Πληθωρισμός καί στασιμότητα

Σ.Α.: Γι' αὐτὸ κι ἐγὼ θεωρῶ ὅτι τό πρόγραμμα τοῦ ΠΑΣΟΚ – πού μπορεί νά ἔχει, βέβαια, ἐπὶ μέρους ἀτέλειες καί ἐλλείψεις – εἶναι ἀρκετὰ ρεαλιστικὸ στὶς γενικὲς του γραμμές, ὅπως τῖς καθόρισε στὸν ἐναρκτήριο λόγο του ὁ Ἀντρέας Παπανδρέου. Θεωρῶ ιδιαίτερα σημαντικὴ τὴν πρόταση νά δοθεῖ προνομιακὴ σημασία στήν καταπολέμηση τοῦ πληθωρισμοῦ, ὅχι γιά νά πετύχουμε τὴν καπιταλιστικὴ σταθερότητα, ἀλλὰ γιά νά ἐλαττώσουμε τῖς δυσμενεῖς συνέπειες, γιά τῖς λαϊκὲς μάζες, ἀπὸ τὴν παγκόσμια κρίση.

Ὁ αὐθιγάνομος πληθωρισμὸς εἶναι ἕνα μέσο μέ τό ὅποιο ἡ ἐλληνικὴ Δεξιά μεταφέρει μέρος ἀπὸ τὰ προβλήματα πού δημιουργεῖ ἡ κρίση στὶς πλάτες τοῦ λαοῦ. Αὐτὴ, ὅμως, ἀκριβῶς ἡ στρατηγικὴ τῆς Δεξιάς δημιουργεῖ εὐνοϊκὲς συνθήκες γιά ὁρισμένες συγκυριακὲς καί δομικὲς ἀλλαγές. Ἡ συγκυρία ἐπιβάλλει τὸν ἐλεγχὸ ὁρισμένων οἰκονομικῶν μεταβλητῶν, ιδιαίτερα τῶν ἀνταλλαγῶν μέ τό ἐξωτερικόν. Τέτοια μέτρα ἐλέγχου ἔχουν, βέβαια, περιορισμένη ἀποτελεσματικότητα θραχυπρόθεσμα καί καμία μεσοπρόθεσμα καί μακροπρόθεσμα, ἂν δέν ἀκολουθηθοῦν ἀπὸ δομικὲς ἀλλαγές. Ἀποτελοῦν ὅμως ἕνα φραγμὸ, ἔστω καί εὐθραυστο, γιά νά ἐμποδισθεῖ ἡ εἰσβολὴ τῆς κρίσης στὴ χώρα σας.

Κ.Β.: Naί, μοῦ θυμίζει τὴν εἰσήγηση τοῦ Κόλμ. πού ἀσχολήθηκε, κατὰ κύριο λόγο, μέ τὰ μέτρα πού θά μπορούσαν νά περιορίσουν τὸν πληθωρισμὸ στὴ φάση τῆς μετάδοσιν. Ὅμως, νομίζω ὅτι ἡ ὑπερεκτίμηση τοῦ πληθωρισμοῦ στηρίζεται σέ μεγάλο βαθμὸ σέ διαφορὲς διαδεδομένες μισοαλήθειες. Ἐγὼ θά συμφωνοῦσα, μᾶλλον, μέ τὸν Λάζαρη πού εἶπε σήμερα τό πρῶτὸ κατὰ ἰδιότητα σημαντικό. Εἶπε ὅτι τό πρόβλημα δέν εἶναι τόσο ὁ πληθωρισμὸς, ὅσο ἡ ὕφεση καί ἡ στασιμότητα. Θά ἔπρεπε, λοιπόν, νά δώσουμε μιά νέα ὄψη στήν παραγωγή, ἔστω κι ἂν αὐτὸ σημαίνει τὴν ἀποδοχὴ ἑνὸς ὁρισμένου – ἴσως λίγο χαμηλότερου ἀπὸ τό σημερινόν – ποσοστοῦ πληθωρισμοῦ.

Σ.Α.: Ὑπάρχουν δύο τρόποι νά δει κανεῖς μίαν ἐπιτάχυνση τῆς οἰκονομίας: ἕνα ξεκινᾶμε μέσα στὶς δεδομένες δομές μέ σκοπὸ νά ἐνισχυθεῖ ἡ ἀναπαραγωγὴ τους ἢ μιά ἐπιτάχυνση πού θά προκαλοῦσε ρήξη μέ τῖς δομές, μέ σκοπὸ νά τῖς ἀντικαταστήσει μέ καινούριες, ποιοτικὰ διαφορετικές. Αὐτὴ ἡ μερικὴ, ἔστω, ρήξη θά μπορούσε νά ὀδηγήσει σέ μίαν ἐσωστρεφεῖ ἀνάπτυξη.

Ἡ πρώτη μορφὴ ἐξόδου ἀπὸ τὴν κρίση νομίζω πὼς εἶναι ἀδύνατη. Ἡ δεύτερη εἶναι δύσκολη, ἀλλὰ δυνατὴ, ὑπὸ τὸν ὅρο ὅτι ὑπάρχουν καί οἱ πολιτικὲς προϋποθέσεις γιά μίαν ἀλλαγὴ.

Α.Γ.Φ.: Ἐμένα ὅλα αὐτά μοῦ φαίνονται σάν ἕνα ψευτοπρόβλημα. Ὁ πληθωρισμὸς καί ἡ στασιμότητα δέν εἶναι ἐναλλασσόμενα προβλήματα. Ἐμφανίζονται ταυτόχρονα καί ἀποτελοῦν, ἐπομένως, τῖς δύο πλευρὲς ἑνὸς καί τοῦ αὐτοῦ προβλήματος. Ἡ στασιμότητα εἶναι ἡ αἰτία τοῦ πληθωρισμοῦ, γιὰτὶ οἱ τιμές ἀνεβαίνουν, δὲν τὰ κέρδη πέφτουν. Αὐτὸ πού λέει ὁ Σαμίρ εἶναι σωστὸ, ἀλλὰ βασίζει στήν ὑπόθεση ὅτι ἔχουμε τὴν ἐπιλογὴ νά ἀνατρέψουμε ἢ νά ὑποδεχτοῦμε τὰ ἀποτελέσματα τῆς σημερινῆς κρίσης.

Ὅμως, ἂν τὸ ΠΑΣΟΚ ἔρθει στήν εξουσία, ὅχι μόνο θά ὑποστῇ τῖς συνέπειες τῆς κρίσης, ἀλλὰ καί θά τῖς ἀντιμετωπίζει ἀκόμα πιὸ ὀδυμνὲς ἀπὸ τὴ δυσμενὴ συμπεριφορὰ τοῦ διεθνoῦς περιβάλλοντος.

Θυμάμαι, π.χ., τὴν παλινδρόωση τοῦ Περόν στήν Ἀργεντινὴ. Τὴν πρώτη χρονιά, τό 1973, ὅλα πήγαιναν καλὰ. Οἱ τιμές τοῦ κράτους ἦταν ψηλές καί τό ἐμπορικὸ ἰσοζύγιο θετικόν. Τό 1974 ὅλα ἀντιμετώπιζαν ἀπὸ τὴν παγκόσμια ὕφεση. Στὴν Πορτογαλία, ἐπίσης, ἡ ἐπανάσταση τοῦ Ἀπρίλη συνέπεσε μέ τὴν εἰσβολὴ τῆς κρίσης τοῦ στασιμοληθωρισμοῦ στὴ χώρα, ἡ ὁποία εἶχε ἦδη νά ἀντιμετωπίζει σοβαρότατα προβλήματα.

Νομίζω ὅτι ὁ προβληματισμὸς τοῦ ΠΑΣΟΚ δέν πρέπει νά εἶναι κατὰ κύριο λόγο πὼς δέν θά χειροτερεύει ἡ κατάσταση, ἀλλὰ πὼς θά περάσει ἡ χώρα σέ νέες μορφές πολιτικῆς καί κοινωνικῆς ὁργάνωσης. Ὁ πληθωρισμὸς καί ἡ στασιμότητα θά πρέπει νά ἀντιμετωπιστοῦν μέ ὑπευθυνότητα μέσα στὰ πλαίσια πού ὀρίζει ὁ βασικὸς αὐτὸς προσανατολισμὸς καί ὅχι ὁ τελευταῖος νά ὑποταγεῖ στὰ συγκυριακὰ μέτρα. Κι αὐτὸ δέν γίνεται, βέβαια, χωρὶς δυσκολίες. Ἰδιαίτερα γιὰτὶ τό 1981 θά εἶναι χειρότερο ἀπὸ τό 1980.

Σ.Α.: Ἐγὼ θά ἤθελα νά ἐπαναποθετήσω τό ζήτημα στήν ἀρχικὴ του βάση. Ὅπως εἶσαι ἀπαισιόδοξος ἀπὸ φύσιν, σπεύδεις νά πῆς ὅτι τό 1981 θά εἶναι χειρότερο ἀπὸ τό 1980. Ἐμένα θά μοῦ ἀρκοῦσε νά πῶ ὅτι τό 1980 εἶναι ἤδη ἀρκετὰ χάλια. Λίγο χειρότερη ἢ λίγο καλύτερη συγκυρία δέν θά ἔχει, νομίζω, ἀποφασιστικὴ ἐπίδραση.

Α.Γ.Φ.: Naί, δηλαδή θά ἤθελα νά πῶ ὅτι ἡ περίοδος 1980-1985 θά εἶναι χειρότερη ἀπὸ τὴν περίοδο 1975-1980.

Ἀναδιανομή τοῦ εἰσοδήματος καὶ ἀξιοποίηση τοῦ παραγωγικοῦ δυναμικοῦ

Κ. Β: Θὰ πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε πάντως ὅτι ὑπάρχουν στὴν Ἑλλάδα οἱ δυνατότητες ἀξιοποίησης τοῦ ὑπάρχοντος παραγωγικοῦ δυναμικοῦ. Οἱ τομεῖς πού παράγουν εἶδη πρώτης ἀνάγκης ἐργάζονται μὲ τὸ 50% τῆς δυναμικότητάς τους, γιὰ τὴ ζήτηση εἶναι ἀνεπαρκῆς. Ὑπάρχει ἀντίθετα μιά ὑπερβολικὴ ζήτηση γιὰ ἄλλα προϊόντα, δηλαδὴ γιὰ εἰσαγωγὲς πολυτελείας. Σκέπτομαι, λοιπόν, ὅτι μιά ἀναδρομὴ πού θὰ εὐνοοῦσε τὰ χαμηλότερα εἰσοδήματα θὰ μπορούσε νὰ λειτουργήσει σὰν κίνητρο γιὰ νὰ τονωθεῖ καὶ νὰ διευρυνθεῖ ἡ δραστηριότητα τῶν βιομηχανιῶν πού ἐργάζονται γιὰ τὴν ἐγχώρια ἀγορά, καὶ αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη θὰ τονώσει μὲ τὴ σειρά τῆς τὴν παραγωγή. Ἔτσι ἡ νέα ἐκκίνηση τῆς οἰκονομίας δὲν θὰ αὐξήσει τὴν ἐξάρτηση ἀπὸ τὶς εἰσαγωγές, ἀλλὰ ἀντίθετα θὰ τὴν μειώσει.

Α.Γ.Φ: Πιστεύεις, ἐπομένως, ὅτι ὑπάρχει μιά σημαντικὴ διαφορὰ μὲ τὴ Χιλή ὅπου οἱ δυνατότητες μιάς τέτοιας ἐπαναδραστηριοποίησης ἦταν πολὺ περιορισμένες. Στὴ Χιλή ἡ ἀναδιανομὴ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα μίαν ἐξαιρετικὴ συμπληρωματικὴ ζήτηση εἰσαγωγῶν καταναλωτικῶν προϊόντων, ἰδιαίτερα τροφίμων. Ἄν καὶ ἐδῶ δὲν θὰ ὑπάρξει, κατὰ πάσα πιθανότητα, τέτοιο πρόβλημα, θὰ χρειαστεῖ ὅμως νὰ αὐξήσετε τὶς εἰσαγωγὲς κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν. Δὲν φαντάζομαι νὰ ἔχετε τόσο μεγάλες ἀχρησιμοποίητες παραγωγικὲς δυνατότητες, ὥστε νὰ ικανοποιησετε καὶ τὶς μεσοπρόθεσμες ἀπαιτήσεις κι ἀκόμα περισσότερο τὶς μακροπρόθεσμες.

Σ. Α: Βρίσκω ὑπερβολικὰ κλασικὴ τὴν παρουσίαση μιᾶς νέας ἐκκίνησης τῆς οἰκονομίας πού ἔκανε ὁ Κώστας. Ἐξάλλου, αὐτὸ ἀκριβῶς συνέβη στὴν περίπτωση τῆς Χιλῆς. Μὲ τὴν ὑπόθεση ὅτι ὑπάρχουν ἀχρησιμοποίητες δυνατότητες ἐγινε ἀναδιανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ἀλλὰ, ἀκόμα καὶ στὰ πλαίσια τῶν ἐπιχειρήσεων πού ὑπάρχουν ἤδη, ὅταν αὐτές θὰ ἀρχίσουν νὰ παράγουν περισσότερο, θὰ χρειαστοῦν συμπληρωματικὲς εἰσαγωγὲς πρώτων ὑλῶν. Κι αὐτὸ χωρὶς νὰ ὑπολογίζουμε τὴ διαφοροποίηση τῆς ζήτησης, τὴν ἀναγκαιότητα ἐπισκευῶν τῶν μηχανῶν, τὴν ἀναγκαιότητα συμπληρωματικῶν κατασκευῶν.

Νομίζω, λοιπόν, πὺς μιά πολιτικὴ, μὲ αὐστηρὰ οἰκονομικὸ χαρακτῆρα, πού θὰ περιοριζόταν στὴν ἀναμονὴ τῶν αὐτόματων συνεπειῶν τῆς ἀναδιανομῆς, πάνω στὴ συμπεριφορὰ τῶν ἐπιχειρηματιῶν, πού ὑποτίθεται ὅτι θὰ ἀντιδράσουν στὴν πρόσθετη ζήτηση αὐξάνοντας τὴν παραγωγή, θὰ ἦταν πολὺ παραδοσιακὴ. Δὲν ἀποτελεῖ, δηλαδὴ, μὲ κανένα τρόπο ἔναυσμα γιὰ μίαν ἄλλη ἀνάπτυξη, γιὰ τὴ δημιουργία διαφορετικῶν κοινωνικῶν σχέσεων. Πρόκειται ἀπλῶς γιὰ μιά περιορισμένη ἐπιδιόρθωση τῆς ὑφιστάμενης δομῆς.

Νομίζω ὅτι ὁ ἐναρκτήριος λόγος τοῦ Ἀντρέα Παπανδρέου ἔδινε ἕναν ἄλλο προσανατολισμό. Ὅχι τόσο δηλαδὴ τὸ πὺς θὰ ἀξιοποιηθεῖ τὸ παραγωγικὸ δυναμικὸ πού ἤδη ὑπάρχει, ἀλλὰ τὸ πὺς θὰ δημιουργηθοῦν νέες δυνατότητες θεμελιωμένες σὲ κατάλληλες καὶ ἐντελῶς καινούριες μορφές κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς οἱργάνωσης.

Στὴ Χιλή κάτι τέτοιο ἐγινε ἐντελῶς περιθωριακὰ, π.χ., μὲ τὴν συνεταιριστικὴ αὐτοανοικοδόμηση τῶν παρακουπόλεων. Βέβαια, στὴν Ἑλλάδα ἡ κατάσταση εἶναι διαφορετικὴ. Ὅμως, ἡ ἀποκέντρωση πού μοιάζει νὰ ἀποτελεῖ κεντρικὴ πολιτικὴ θέση τοῦ ΠΑΣΟΚ θὰ μπορούσε νὰ λειτουργήσει ἀποτελεσματικὰ ἀκριβῶς πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση πού περιγράφω. Θὰ ἦταν δυνατό νὰ δοθοῦν ἀποκεντρωτικὲς καὶ ὀρθολογιστικὲς λύσεις σὲ καίρια προβλήματα, ὅπως στὶς συγκοινωνίες, στὸ ἐμπόριο καὶ τὴν τυποποίηση ἀγροτικῶν προϊόντων, τὴ δημιουργία μικρῶν βιομηχανιῶν γιὰ τὰ ἀγροτικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Αὐτές οἱ προσπάθειες θὰ μπορούσαν καὶ νὰ βελτιώσουν τὸ βιωτικὸ ἐπίπεδο καὶ νὰ λειτουργήσουν σὰν ἀπόπειρες μιᾶς νέας οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς οἱργάνωσης, πού θὰ συμπλήρωνε τὴν ἀναδιανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος μὲ τὴν ἀναδιανομὴ τῆς ἐξουσίας.

Κ.Β: Εἶπα, βέβαια, ὅτι πρέπει δραχυπρόθεσμα νὰ γίνε ἀναδιανομὴ, ἀλλὰ εἶπα ἀκόμα, καὶ ὁ Σαμίρ τὸ παρῆλθε, ὅτι πρέπει παράλληλα νὰ ἐπιδωχθεῖ μιά ἀλλαγὴ τῆς παραγωγικῆς δομῆς.

Σ.Α. Καλὰ, ἀποσύρω τὴν παρατήρηση.

Ἀλλαγὴ τῆς παραγωγικῆς δομῆς

Α. Γ. Φ: Τὸ πολιτικὸ πρόβλημα εἶναι ὅτι ὅταν βελτιωθεῖ δραχυπρόθεσμα ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση, ἡ λαϊκὴ ἐξουσία κερδίζει ἕνα πολιτικὸ κεφάλαιο πού μπορεί νὰ τὸ ἐπενδύσει μεσοπρόθεσμα ἢ μακροπρόθεσμα στὴν ἐπιχείρηση τῆς μεταβολῆς τῶν δομῶν.

Αὐτὸ τὸ πολιτικὸ πρόβλημα δὲν λύθηκε μὲ ἐπιτυχία οὔτε στὴ Χιλή, οὔτε στὴν Πορτογαλία.

Θ. Π: Νομίζω ὅτι στὴν Ἑλλάδα, ἀντίθετα μὲ ὅ,τι συνέβαινε καὶ στὴν Πορτογαλία καὶ στὴ Χιλή, δὲν ἔχουμε σοβαρὰ προβλήματα ἀπασχόλη-

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

Ρόμπερτ Χάις

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΟΙ

ΧΕΓΚΕΛ • ΚΙΡΚΕΓΚΑΡΝΤ • ΜΑΡΞ

Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο
τῶν τριῶν μεγάλων
διαλεκτικῶν στοχαστῶν
πού πάνω τους στηρίζεται
ἡ σκέψη τῆς ἐποχῆς μας

Γκέρχαρτ Τσβέρεντς

κεφάλι καὶ κοιλιά

ἡ ἱστορία ἑνὸς ἐργάτη
πού ἐμπλέξε
μὲ τοὺς διανοοῦμενους

Μυθιστόρημα

Κάριν Στροῦκ

Ταξικὴ ἀγάπη

Μυθιστόρημα

σης και ότι οι έντελως στοιχειώδεις ανάγκες των μαζών είναι σε γενικές γραμμές καλυμμένες.

Δέν υπάρχει, λοιπόν, μιά πιεστική ζήτηση στοιχειωδών καταναλωτικών αγαθών. Και δεδομένης επίσης της ιδιομορφίας που επισήμανε ο Σαμίρ, δηλαδή ότι η Δεξιά έφερε μόνη της την ύφεση και ότι το πραγματικό εισόδημα των εργαζομένων μειώνεται σταθερά τα πέντε τελευταία χρόνια, μπορούμε να διακρίνουμε μιά ρεαλιστική δυνατότητα, την μόνη κατά τη γνώμη μου, για να κερδίσουμε αυτό το πολιτικό κεφάλαιο.

Δέν χρειάζεται, νομίζω, ή σοσιαλιστική κυβέρνηση να επιδιώξει την αύξηση, σε απόλυτους αριθμούς, της παραγωγής και της επένδυσης. Θά πρέπει να εξηγηθεί στο λαό ότι για ένα χρονικό διάστημα το μέσο βιοτικό επίπεδο θά μείνει στάσιμο. Αυτό, βέβαια, δέν αποκλείει την προοδευτική αναδιανομή του εισοδήματος προς όφελος των στρωμάτων που αντιμετωπίζουν τα οσοδήποτε προβλήματα. Σχετικά με τις επενδύσεις οι όποιες θά περάσουν μοιραία - εξάλλου σε μεγάλο βαθμό αυτό γίνεται και τώρα - από τα δίκτυα χρηματοδότησης που ελέγχει το κράτος, θά μπορούσαν να λειτουργήσουν στρατηγικά και όχι συγκυριακά, ακόμη και με τα δραχυπρόθεσμα αποτελέσματά τους. Δέν θά έχουν, δηλαδή, σαν στόχο την αύξηση της παραγωγής με βάση την ύφιστάμενη δομή της ζήτησης που αντανακλά μιάν ολιγαρχική κοινωνικοπολιτική οργάνωση κι ένα εξαρτημένο πολιτιστικό πρότυπο, αλλά αντίθετα την αλλαγή αυτής της δομής.

Έχοντας εξασφαλίσει τον έλεγχο της χρηματοδότησης με την καθολική εθνικοποίηση και κοινωνικοποίηση των πιστωτικών ιδρυμάτων, θά μπορούσαν να δραχυπρόθεσμα να πραγματοποιήσουμε τέτοιες επενδύσεις, διαφοροποιώντας τις εισαγωγές. Αυξάνοντας, δηλαδή, τις εισαγωγές κεφαλαίου αγαθών και μειώνοντας αντίστοιχα τις εισαγωγές καταναλωτικών αγαθών που θά μπορεί να υποκαταστήσει ή ντόπια παραγωγή.

Μακροπρόθεσμα ή συνέχιση της διαδικασίας εσωστρεφούς προανατολισμού της ανάπτυξης θά εξαρτηθεί, βέβαια, από μιάν ανεξάρτητη μεταβλητή, την έρευνα και εφαρμογή νέας αυτόνομης τεχνολογίας.

Όσον αφορά την επίδραση του διεθνούς αποκλεισμού, που ενδεχόμενα θά προσπαθήσουν να εμπνεύσουν τα ιμπεριαλιστικά κέντρα, δέν νομίζω ότι πρέπει να μεγαλοποιούμε αυτόν τον παράγοντα. Και τις αντιζηλίες των μητροπόλεων είναι δυνατόν να εκμεταλλευτούμε και προς τις σοσιαλιστικές χώρες είναι δυνατό να στραφούμε για μιά σειρά κεφαλαιουχικά προϊόντα.

ΚΕΡΑΜΙΚΑ

ΣΤΑΧΥ

Ξάνθου 7 Κολωνάκι

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Δημητρίου Γούναρη 30 Θεσσαλονίκη

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ:
Φανερωμένης 48 Χολαργός.
Τηλ. 652 1725

ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ ΔΙΣΚΟΙ ΑΦΙΣΕΣ
ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ

ΕΚΠΤΩΣΗ 30%
ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ

ΚΩΛΕΤΤΗ ΚΑΙ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ

Τηλ. 3601591

Α.Γ.Φ.: Μπορείς, όμως, να προτείνεις τη διατήρηση του επιπέδου ζωής, όταν υπάρχει ο πληθωρισμός και επιδεινώνεται ή διεθνής κρίση; Ο λαός μάλλον δέν θά περιμένει τρία ή τέσσερα χρόνια, έως ότου αρχίσουν να εκδηλώνονται τα αποτελέσματα των δομικών σου αλλαγών.

Θ.Π.: Ναι, αλλά δέν είναι βελτίωση ή σταθεροποίηση του βιοτικού επιπέδου, όταν δγαίνουμε από μιά περίοδο βαθμιαίας συρρίκνωσης των λαϊκών εισοδημάτων.

Σ.Α.: 'Ας δώσουμε μιά κάπως άπλοποιημένη διατύπωση που εικονογραφεί το πρόβλημα. Υπάρχουν δύο τρόποι σύλληψης μιάς διαδικασίας μεταβολής των δομών παραγωγής. Η άστική προσέγγιση, ακόμα κι ή μεταρρυθμιστική, θέλει μικρές μεταβολές της διανομής του εισοδήματος, δηλαδή της ζήτησης και μετά θεωρεί ότι το πολιτικό σύστημα πρέπει να προσαρμοστεί σ' αυτές τις αλλαγές. Αυτό πάνω κάτω έγινε στη Χιλή.

Μιά τέτοια προσέγγιση είναι, κατά τη γνώμη μου, καταδικασμένη σε άποτυχία, ιδιαίτερα όταν εφαρμόζεται σε μιά περίοδο κρίσης, σε μιάν εξαρτημένη περιφερειακή χώρα. Το πολύ-πολύ να αξίζει κάτι σε μιάν αναπτυσσόμενη καπιταλιστική χώρα, σε περίοδο οικονομικής άμξης και εφόσον εφαρμόζεται από μιά κυβέρνηση σοσιαλδημοκρατική που στηρίζεται σε δυνατόν συνδικάτο. Για παράδειγμα στη Σουηδία, στη δεκαετία του 1960. Για την Ελλάδα της δεκαετίας του 1980, μιά μεταρρυθμιστική πολιτική δέν αξίζει απολύτως τίποτα.

Η άλλη προσέγγιση είναι ριζοσπαστική. Πρόκειται για τη βαθμιαία εγκαθίδρυση μιάς νέας παραγωγικής δομής. Για την άμεση διασύνδεση της εμφάνισης νέων μορφών ζήτησης με την εμφάνιση νέων παραγωγικών δομών που θά δημιουργούν νέα πραγματικά εισοδήματα. Ταυτόχρονα θά αρχίσουν να λειτουργούν ουσιαστικά καινούριες παραγωγικές σχέσεις.

Θά ήθελα να τονίσω ακόμα αυτό που έλεπε ο Θόδωρος, και που άναφερε στην αρχή του λόγου του και ο Κόλμ. Είναι αλήθεια ότι στην Ελλάδα δέν υπάρχει μιά άμεση πείση, έστω και ανεκδήλωτη, των λαϊκών στρωμάτων για άμεση βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου σε δ,τι άφορā στοιχειώδη αγαθά παραδοσιακού τύπου. Δέν θέλουν άπλως να καταναλώσουν λίγο παραπάνω από ό,τι καταναλίσκουν αυτή τη στιγμή...

Θ.Π.: Ένα πρόσθετο άριθμό καταναλωτικών αγαθών από το έμπορευματικό κύκλωμα.

Σ.Α.: Άκριβώς. Αυτή ή ιδιομορφία άποτελεί ένα πλεονέκτημα για τις δυνάμεις της αλλαγής στην Ελλάδα, σε σχέση με άλλες άπόπειρες περάσματος στο σοσιαλισμό με ειρηνικά μέσα και δημοκρατικές διαδικασίες, όπως στη Χιλή και στην Πορτογαλία. Θά έλεγα ακόμη και σε σχέση με το λαϊκό μέτωπο στη Γαλλία τό 1936.

Ο Α. Παπανδρέου μās έλεγε χθές ότι βασικό αίτημα των εργαζομένων είναι σήμερα ή άνάσχεση της πτώσης του βιοτικού τους επιπέδου και όχι ή άνοδος των όνομαστικών εισοδημάτων. Έπομένως, οι νέες μορφές οργάνωσης της παραγωγής και ή κινητοποίηση παραγωγικών δυνατοτήτων δέν θά πρέπει να έχει στόχο την αύξηση της παραγωγής των έμπορευμάτων που ήδη παράγονται.

Θ.Π.: Θά πρόσθετα ότι θά πρέπει μάλιστα να έχει στόχο την παραγωγή κοινωνικών υπηρεσιών. Το δεύτερο αίτημα του ελληνικού λαού είναι ή βελτίωση της ποιότητας της ζωής. Και τό αίτημα αυτό συνεχώς συγκεκριμενοποιείται. Οι εργαζόμενοι άπαιτούν γρήγορες και φτηνές δημόσιες συγκοινωνίες, ικανοποιητική περιθάλψη, έκσυγχρονισμένη ύγειονομική περιθάλψη.

Σ.Α.: Βέβαια, και ή παραγωγή κοινωνικών αγαθών προσφέρεται περισσότερο από την έμπορευματική παραγωγή για την άνάπτυξη της δημοκρατίας στην παραγωγή, για τη δημιουργία νέων αυτοδιαχειριστικών, αν θέλετε, σχέσεων.

Κ. Β.: Και δέν χρειάζεται, για την παραγωγή κοινωνικών αγαθών, να δούμε πρώτα από την κρίση. Η άποψη μου είναι τελικά ότι οι ίδιες οι δομικές αλλαγές μās δγαίνουν από την κρίση.

Θ. Π.: Ιδιαίτερα, γιατί άκόμα και σύμφωνα με την κλασική αντίληψη για την κυκλική κρίση, ή δημόσια επένδυση είναι ένα εξαιρετικά άποτελεσματικό μέσο δράσης...

Σ.Α.: Έγώ δέν θά έπέμενα τόσο πολύ σ' αυτές τις πλευρές που άφορούν τον καθαρά οικονομικό χειρισμό του ζητήματος. Και δραχυρόνια και μακροχρόνια ή έπιτυχία μιάς μετάβασης στο σοσιαλισμό με δημοκρατικές διαδικασίες και χωρίς έμφύλια σύρραξη εξαρτάται περισσότερο από τις νέες μορφές κοινωνικής οργάνωσης και τον ιδεολογικό συσχετισμό δυνάμεων, παρά από τη δεξιότεχνία των προγραμματισμών.

Θ. Π.: Η, με άλλα λόγια, ότι δέν μπορεί να κάνει κανείς λίγη μόνο μετάβαση και να περιμένει να δει τί θά συμβεί άργότερα. Οι άποφάσεις των πρώτων μηνών, και θά έλεγα των πρώτων είκοσιτετραώρων, θά είναι άποφασιστικές. Και γι' αυτό θά πρέπει να είναι ριζοσπαστικές.

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΚΑΙ Ο ΦΑΡΙΣΑΙΟΣ

τοῦ Γιώργου Κατηφόρη

ΠΕΡΑΣΑΝ κιόλας τέσσερις μήνες από τότε που – στις 23 του Μάρτη 1980 – ο «Ριζοσπάστης» δημοσίευσε, στην πρώτη σελίδα του, δύο περίπου ταυτώσημα κείμενα, με εκφράσεις συμπαράστασης του γραμματέα του ΚΚΕ Χαρίλαου Φλωράκη και του Μίκη Θεοδωράκη προς το γραμματέα του Γαλλικού Κ.Κ. Ζώρζ Μαρσαί.

ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ αυτά δε σχολιάσθηκαν ιδιαίτερα, ίσως γιατί κανείς δεν κατάλαβε, ούτε πήρε σοβαρά, την ανάγκη για διεθνή υποστήριξη προς το Γάλλο γραμματέα. Ούτε δίκη του σκάρωσαν στη χώρα του, ούτε φυλακή τον είχαν κλείσει, ούτε καν να τον εκτελέσουν κινδύνευε. Δέν του συνέβαινε τίποτε από εκείνα που έχουμε, μέχρι τώρα, συνηθίσει να θεωρούμε λόγους σοβαρούς για διεθνείς κινητοποιήσεις αλληλεγγύης στα κομμουνιστικά κόμματα.

ΑΥΤΗ, όμως, η περιέργη έλλειψη οποιασδήποτε ουσιαστικής ανάγκης, μαζί με την ευτέλεια της άφορμης που τις παρακίνησε, είναι ακριβώς τα περιστατικά που πρέπει να μάς κάνουν να προσέξουμε τις δηλώσεις Φλωράκη-Θεοδωράκη – να μην περάσουν απαρατήρητες μέχρι το τέλος. Καθώς, ιδίως, δεν περιορίζονται να εκφράσουν τις θέσεις των συντακτών τους, αλλά μιλούν στο όνομα ολόκληρης της ελληνικής αριστεράς. Καί θίγουν θέματα που κανέναν Έλληνα αριστερό δεν μπορούν να αφήσουν ασυγκίνητο. Άλλα ας αρχίσουμε από το Ζώρζ Μαρσαί.

Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ που απειλούσε το Γάλλο γραμματέα ήταν αληθινά άσυνήθιστος, πρωτοφανής, για γραμματέα κομμουνιστικού κόμματος. Όχι κίνδυνος ζωής ή ελευθερίας, αλλά κίνδυνος τιμής. Κίνδυνος για την υπόληψή του, καθώς οι αντίπαλοί του στη Γαλλία, επαναλαμβάνοντας μία κατηγορία που για πρώτη φορά είχε διατυπωθεί μέσα στο ίδιο το γαλλικό κομμουνιστικό κόμμα, ξανάφεραν στην επιφάνεια την υπόθεση κάποιας δοσιλογικής πράξης κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, που του έχει αποδοθεί.

ΤΙΠΟΤΑ ευκολότερο για έναν κομμουνιστή ηγέτη, θά υπέθετε κανείς, από το να αποσείσει μία τέτοια κατηγορία μέσα στην πατρίδα του, δίχως να χρειάζεται τη συμπαράσταση συγγενικών ή μουσικοσυνθετών από άλλες χώρες. Άλγεια. Για τη μεγάλη πλειοψηφία των κομμουνιστών – στελεχών κομμάτων στην Ευρώπη – ή μάλλον για την ολότητα τους, με μοναδική, απ' όσο ξέρουμε, εξαίρεση το Ζώρζ Μαρσαί, – η ανατροπή μιας τέτοιας κατηγορίας δε θά 'ταν παρά ζήτημα μισής το πολύ ώρας. Μία απλή αναφορά στην κατοχική τους δράση, μία μαρτυρία συγκρατούμενων τους στο χιτλερικό στρατόπεδο συγκέντρωσης, ένα κάποιο χαρτί από το φάκελό τους στα αρχεία της Γκεστάπο, θά 'φτανε όχι μόνο για να ανατρέψει δυνά από συκοφαντίες, αλλά και για να υψώσει, στους περισσότερους απ' αυτούς, μνημεία ολόκληρα ήρωισμού και αυτοθυσίας.

ΤΕΤΟΙΑ μνημεία δεν υπάρχουν για το Ζώρζ Μαρσαί. Υπάρχει αντίθετα η όμολογία του για την ουσία όσων του καταμαρτυρούν. Έχει ο ίδιος παραδεχθεί – επειδή δεν του ήταν δυνατόν να άμφισβητήσει τα γεγονότα, μολονότι προσπαθήσε να τα αποκρύψει – ότι κατά τη διάρκεια του Πολέμου πήγε και δούλεψε, εργάτης της βιομηχανίας αεροπλάνων αυτός, σε γερμανικά εργοστάσια. Πράγμα που σημαίνει ότι σε μία κρίσιμη εποχή, με την τύχη της ανθρωπότητας να παίζεται κορώνα-γράμματα, ο σημερινός γραμματέας του γαλλικού Κ.Κ. συνέβαλε άμεσα στον εξοπλισμό του στρατού που εξαπέλυαν οι

χιτλερικοί δῆμοι για να αίματοκυλήσουν τους λαούς της Ευρώπης, με πρώτον σε απώλειες το μαρτυρικό ρωσικό λαό.

Η ΘΗΤΕΙΑ του Μαρσαί στα γερμανικά πολεμικά εργοστάσια είναι πασίγνωστη από καιρό στη Γαλλία και κανείς δεν την άμφισβητεί. Ούτε αποτέλεσε αυτή το θέμα της τελευταίας επίθεσης εναντίον του. Εκείνο που του απέδιδαν, στην τελευταία υποτροπή μιας υπόθεσης που καταδιώκει και τον ίδιο και το κόμμα του χρόνια τώρα, είναι ότι πέρα από τη μετάβασή του στη Γερμανία, που την παραδέχτηκε, έχει πει και ψέμματα για το πόσον καιρό έμεινε και εργάστηκε εκεί και για το πότε ακριβώς γύρισε στη Γαλλία. Αυτό το νέο στοιχείο, που το αρνείται ο Ζώρζ Μαρσαί, είναι που 'δωσε άφορμή στις δηλώσεις Φλωράκη - Θεοδωράκη.

ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ, δηλαδή, για περιστατικό μάλλον δευτερεύον, μπροστά στο κύριο και όμολογημένο από το Γάλλο γραμματέα, στοιχείο της κατηγορίας. Καί θά υπέθετε κανείς ότι, από τη μία στιγμή που το γεγονός της θητείας του Μαρσαί στα γερμανικά εργοστάσια δεν άμφισβητείται, το πότε ακριβώς πήγε, το πότε γύρισε και το πόσο έμεινε είναι ζητήματα κατάλληλα να άπασχολούν διάφορους πολιτικάντηδες στη Γαλλία, ή τους δικηγόρους του γαλλικού Κ.Κ., αλλά ότι είναι τελείως άναξια για να προκαλέσουν εκδηλώσεις συμπαράστασης από κομμουνιστές ήγέτες σε άλλες χώρες. Ίδιως όταν τα κόμμάτα τους – το ΚΚΕ στη δική μας περίπτωση – δε θεώρησαν σκόπιμο να πάρουν οποιαδήποτε θέση, όταν το κύριο ζήτημα κινήθηκε για πρώτη φορά πριν από χρόνια. Όσο για το Μίκη Θεοδωράκη, είχε κι αυτός στο παρελθόν ευκαιρίες, όταν εκπροσωπούσε στο Παρίσι το γραφείο Έσωτερικού λόγου χάριν, να πάρει θέση στο ζήτημα Μαρσαί. Δέ το 'κανε. Τί συμβαίνει, λοιπόν, ώστε να ξεσπάει ξαφνικά όλο αυτό το άπροσδόκητο ενδιαφέρον του ΚΚΕ για την υπόληψη του γραμματέα του γαλλικού κόμματος;

ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ, φυσικά, ότι στη σημερινή περίοδο για προφανείς λόγους σκοπιμότητας (στάση του Μαρσαί στο θέμα του Άφγανιστάν, διάσπαση του Εύρωκομμουνιστικού μετώπου) συμφέρει στη σοβιετική εξωτερική πολιτική να υποστηριχθεί ο Μαρσαί. Καί επειδή ό,τι συμφέρει τη σοβιετική ήγεσία συμφέρει και την ήγεσία του ΚΚΕ, σπεύδουν κι αυτοί να προσθέσουν τη δική τους υποστήριξη. Πρόκειται για μία πολύ κοινή και συνηθισμένη ευθυγράμμιση που, όμως, έχει ένα ιδιαίτερο στοιχείο. Τό ότι ο γραμματέας του ΚΚΕ χρησιμοποίησε κάτι που δεν άνήκει ούτε στον ίδιο, ούτε στο κόμμα του με τη σημερινή του μορφή, άνήκει όμως στο σύνολο της ελληνικής αριστεράς και του ελληνικού λαού που το δημιούργησε. Αυτό τό κάτι είναι ή Έθνική Άντίσταση, ό έθνικοαπελευθερωτικός άγώνας της Κατοχής. Όσο κι αν φαίνεται άπίστευτο, στο όνομα του άγώνα αυτού είναι που ό Χαρίλαος Φλωράκης ανέλαβε να υπερασπίσει τους δοσιλογισμούς τους Ζώρζ Μαρσαί.

ΑΤΥΧΗ έμπνευση. Γιατί από τη στιγμή που ξεκινάει κανείς με βάση τον έθνικοαπελευθερωτικό άγώνα του ελληνικού λαού είναι υποχρεωμένος να δεχτεί και για των άλλων τις πράξεις, για τις πράξεις του Ζώρζ Μαρσαί συγκεκριμένα, τά κριτήρια που προκύπτουν από τον άγώνα εκείνο. Πώς μπορεί να κριθεί ή κατοχική στάση του γραμματέα του γαλλικού Κ.Κ. με τά κριτήρια αυτά; Πώς μπορούν να κριθούν οι δικαιολογίες που προβάλλει για έλαφρυντικά, όταν την ίδια την πράξη δεν την άρνείται;

ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ δικαιολογίες του είναι δύο: ότι στη Γερμανία

δέν πήγε με τη θέλησή του, αλλά ότι επιστράτευθηκε. Καί ότι, τότε πού πήγε δέν ήταν καν μέλος του κομμουνιστικού κόμματος. Πώς αντιμετωπίστηκαν παρόμοια προβλήματα στα πλαίσια του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα στην Ελλάδα. Τό 1943 οι απώλειες της Γερμανίας στα διάφορα μέτωπα, ιδιαίτερα στο Ανατολικό Μέτωπο, είχαν αρχίσει νά ξαντλούν τς καθαυτό γερμανικές εφεδρείες. Ο Χίτλερ αποφάσισε τότε νά άπειθυνθει από τό ραδιόφωνο στους ύπόδουλους λαούς της Εύρώπης γιά νά τούς πεί πώς είχαν ύποχρέωση νά συμβάλλουν καί κείνοι, τουλάχιστον μέ τήν εργασία τους, στή δημιουργία του νέου ευρωπαϊκού πολιτισμού, πού γι' αυτόν οι Γερμανοί θυσίαζαν τό ίδιο τό αίμα τους. Στα πλαίσια αυτής της γραμμής εκδόθηκε καί στήν Ελλάδα τό Γενάρη του 1943, τό περίφημο διάταγμα «περί ύποχρεωτικής εργασίας του άστικού πληθυσμού της Ελλάδος» - τό διάταγμα της πολιτικής επιστράτευσης.

ΓΙΑ ΤΟ τί έγινε στόν τόπο μας από κεί καί πέρα, μπορούμε νά δώσουμε τό λόγο στόν τότε καί σήμερα στέλεχος του ΚΚΕ Πέτρο Ρούσσο, πού έχει εξιστορήσει τά σχετικά γεγονότα στο διδύλι του ή «Μεγάλη Πενταετία». Όπως γράφει ο Ρούσσο, οι εθνικοαπελευθερωτικές οργανώσεις κατάλαβαν άμέσως πώς «ό κίνδυνος γιά τόν ελληνικό λαό ήταν μέγιστος. Άν ή πολιτική επιστράτευση πετύχαινε, οι Έλληνες θά στέλλονταν κατά χιλιάδες σέ οχυρωματικά έργα στο "Ανατολικό Μέτωπο" κι από κεί θά μπορούσαν νά σταλούν γιά άντικατάσταση Γερμανών εργατών στα πολεμικά εργοστάσια...», δηλαδή, εκεί άκριβώς πού δούλεψε καί ο Ζώρζ Μαρσαί.

ΓΙΑ ΝΑ τό έμποδίσουν αυτό οι εθνικοαπελευθερωτικές οργανώσεις ρίχτηκαν στή μάχη, δίνοντας ό,τι είχαν καί δέν είχαν. Από τς 23 του Φλεβάρη μέχρι τς 10 του Μάρτη ή Άθήνα συγκλονίστηκε, μέ μία σειρά άπεργίες καί διαδηλώσεις πού κορυφώθηκαν στήν παλλαϊκή διαδήλωση-έξέγερση του λαού της Άθήνας, στις 5 του Μάρτη 1943. Στους άγώνες των ήρωικών εκείνων ήμερών οι διαδηλωτές, μέ μάχες πρós τήν ιταλική στρατιωτική φρουρά πού τούς στοίχισαν πολλούς νεκρούς καί τραυματίες, κατέλαβαν δύο φορές τόν ιδιαίτερο στόχο τους, τό ύπουργείο Έργασίας. Έκει φυλάγονταν τά άρχεία (συνδικαλιστικά, εργατοασφαλιστικά κλπ.) πού θά μπορούσαν νά χρησιμοποιήσουν οι κατακτητές γιά νά έπισημάνουν εργάτες χρήσιμους γιά τή βιομηχανία τους καί νά φτιάξουν καταλόγους μέ τά στοιχεία καί τς διευθύνσεις των έπιστρατών. Τά άρχεία αυτά οι διαδηλωτές κατόρθωσαν νά τά καταστρέψουν σέ δύο δόσεις. Ένα μέρος τό κάψαν στήν πρώτη κατάληψη καί τό ύπόλοιπο, μαζί μέ όλόκληρο τό κτίριο του Έπουργείου στή δεύτερη τή μεγάλη μέρα, 5 του Μάρτη 1943, όταν ο άθηναϊκός λαός δγήκε στους δρόμους καί κατάργησε τήν ύποδούλωσή του.

Η ΑΘΗΝΑ είχε τότε περίπου πεντακόσιες χιλιάδες κατοίκους. Έυπολογίζεται ότι στή διαδήλωση κατέθηκαν τρακόσιες χιλιάδες. Μέ διαταγή του ΕΑΜ, εκτός από τή γενική άπεργία, έκλεισαν καί όλα τά μαγαζιά. Μπροστά σέ τέτοιαν εξέγερση ύποχρεώθηκαν άκόμη καί οι χιτλερικοί νά ύποχωρήσουν. Δέχτηκαν μία ταπεινωτική, γιά ένοπλες δυνάμεις κατοχής, πολιτική ήττα, εγκαταλείποντας τό σχέδιο μεταφοράς Έλλήνων εργατών στήν Γερμανία όχι καν σιωπηρά, άλλα ρητά καί επίσημα, μέ άνακοίνωση πού έβγαλε γιά λογαριασμό τους ή δοσιλογική κυβέρνηση γιά νά κατευνάσει, κάπως, τόν έξεγερμένο λαό. Όπως γράφει ο Πέτρος Ρούσσο, «άπίστευτη νίκη χαρακτηρίσε τή ματαίωση της πολιτικής επιστράτευσης ο ραδιοσταθμός "Έλευθέρα Φωνή της Ελλάδος" καί τήν έφερνε σάν παράδειγμα στους ύπόδουλους λαούς της Εύρώπης».

ΑΥΤΟ φέρνονν γιά παράδειγμα τότε, όχι τή στάση του σημερινού γραμματέα του γαλλικού Κ.Κ. Είχε έπιστρατευθεί καί ή ελληνική εργατιά, όπως ισχυρίζεται ότι είχε καί ο Ζώρζ Μαρσαί. Άπλοι άνθρωποι, άπλοι εργάτες, ήταν όλοι εκείνοι πού, κάτω από τήν κομμουνιστική ήγεσία του εργατικού ΕΑΜ ρίχτηκαν στή μάχη. Πού κινδύνευαν, τραυματίσθηκαν, σκοτώθηκαν γιά νά ματαιώσουν τό σχέδιο του Χίτλερ. Δέν ήταν όλοι τους μέλη του ΚΚΕ, όπως δέν ήταν μέλος του γαλλικού

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΧΑΡΙΛΑΟΥ ΦΛΩΡΑΚΗ

(«Ριζοσπάστης» 23/3/80)

Άγαπητέ ο Ζώρζ Μαρσαί,

Παρακολουθώμε ότι τελευταία στή Γαλλία έχει εκδηλωθεί μία ξεφρενη έκστρατεία ενάντια στο Γαλλικό ΚΚ, πού στο πρόσωπό σας εκφράζεται μέ δρωμερές συκοφαντίες. Τήν ήχώ της έπιχειρούν νά μεταφέρουν καί στή χώρα μας τά αντιδραστικά μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Φυσικά, ούτε οι Έλληνες κομμουνιστές, ούτε ή δημοκρατική κοινή γνώμη της Ελλάδας ύπάρχει πιθανότητα νά παραπλανηθούν από τήν άντικομμουνιστική αυτή καμπάνια. Τό φαινόμενο δέν είναι ούτε καινούργιο, ούτε άγνωστο καί στή χώρα μας. Οι μέθοδοι καί οι σκοπιμότητες είναι κοινές. Ο ελληνικός λαός, άκόμη, γνωρίζει καλά τήν «ταυτότητα» τόσο των έμπνευστών της άντικομμουνιστικής έκστρατείας, όσο καί του Γαλλικού ΚΚ. Στή χώρα μας εκείνοι πού προπορεύονται σέ παρόμοιες ή παραπλήσιες συκοφαντίες ενάντια σέ ήγηση στέλεχ του ΚΚΕ είναι οι κύκλοι πού δέν έχουν καθαρά καθόλου τά χέρια καί τή συνείδηση.

Ο λαός της Ελλάδας, στή μεγάλη του πλειονότητα, ξέρει ότι αυτοί πού παριστάνουν σήμερα τούς θεματοφύλακες των άρχών του πατριωτισμού καί του άντιφασισμού, είναι εκείνοι, πού μαζί μέ τούς άλλους έταίρους του ΝΑΤΟ, άνέχθηκαν τήν καταπίεση άλλων λαών ή καί άσκησαν οι ίδιοι τέτοια καταπίεση. Στήριξαν τήν έφτάχρονη φασιστική δικτατορία στόν τόπο μας. Είναι εκείνοι, πού σιωπούν ένοχα μπροστά στο γεγονός ότι σέ μία σύμμαχ της χώρας, τήν Ελλάδα, ή Έθνική Άντίσταση δόσκειται σέ διωγμό. Τριάντα πέντε χιλιάδες άγωνιστές ενάντια στο ναζισμό, στο φασισμό εξακολουθούν νά παραμένουν έκπατριμένοι, ενώ οι δοσίλογοι συνεργάτες του κατακτητή έχουν έπίσημα άναγνωριστεί καί συνταξιοδοτούνται.

Όσο γιά τό Γαλλικό ΚΚ, οι εργαζόμενοι της Ελλάδας, μέ καί όλον τό κόμμο, τό συναντούν σταθερά προμαχώνα σέ όλους τούς άγώνες γιά τήν ειρήνη, τήν ανεξαρτησία, τήν πρόοδο. Άν τά μονοπώλια καί οι έκπρόσωποί τους στρέφονται σήμερα μέ τέτοιο πάθος ενάντια στο ΓΚΚ είναι γιά τς χαλά τά σχέδια καί τήν πολιτική συνεργίας στήν επικίνδυνη στροφή του άμερικάνικου ιμπεριαλισμού πρós τόν ψυχρό πόλεμο στήν έφαρμογή της πολιτικής της λιτότητας καί της μονόπλευρης επιβίβασης των εργαζομένων μέ τά όρα της καπιταλιστικής κρίσης. Γιατί είναι ο πύς μαχητικός ύπερασπιστής των δημοκρατικών ελευθεριών από τήν επίθεση του άναρχισμού, ο πύς άδιάλλακτος αντίπαλος της δημιουργίας μιάς Εύρώ-

πης των μονοπωλίων ύποταγμένης σόν ιμπεριαλισμό του ΝΑΤΟ καί των Ήνωμένων Πολιτειών. Γιατί ύπερασπίζει τήν κοινή δράση των κομμουνιστικών κομμάτων γιά τήν ειρήνη, τήν ύφεση καί τήν πρόοδο. Γιατί είναι ο πύς άθθεντικός εκπρόσωπος της ιστορικής έλλιάς του γαλλικού λαού γιά τήν κατάκτηση μιάς νέας κοινωνίας, δημοκρατικής, ανεξάρτητης, σοσιαλιστικής. Τελευταία, μάλιστα, έχουν φθάσει στο σημείο νά εξαπολύουν χυδαίες συκοφαντικές έπινοήσεις, νά κατασκευάζουν σκευωρίες σέ βάρος σας, επιδιώκοντας, στο πρόσωπο του ήγέτη του γαλλικού κομμουνιστικού κινήματος καί έπιφανούς παράγοντα του διεθνούς έπαναστατικού κινήματος, νά πλήξουν τή γαλλική εργατική τάξη, τίς διεθνείς προοδευτικές δυνάμεις. Τό γεγονός, δέβαια, αυτό δέ δείχνει τίποτε άλλο παρά τήν ολοκληρωτική άδυναμία των αντιπάλων σας νά αντιμετωπίσουν τς θέσεις καί τς προτάσεις των Γάλλων κομμουνιστών μέσα από τό δημοκρατικό διάλογο καί τήν αντιπαράθεση ιδεών, δείχνει τήν πολιτική καί ήθική παρακμή καί χρεοκοπία τους. Μήπως, σ' άλλες συνθήκες καί μέ άλλα προσήματα δέν συκοφάντησαν τόν έξέχοντα σύντροφο Μωρίς Τορξ;

Η παράλληλη έξαρση, τήν τελευταία περίοδο του άντικομμουνισμού καί στή χώρα μας, καθώς καί σέ άλλες καπιταλιστικές χώρες, φανερώνει ότι δέν πρόκειται γιά ένα μεμονωμένο φαινόμενο. Είναι μία έκστρατεία μέ διεθνείς διαστάσεις. Οι αντιδραστικές δυνάμεις, μαζί μέ τήν άναδίωξη του ψυχρού πολέμου στις διεθνείς σχέσεις, επιδιώκουν νά άνασύρουν από τό παρελθόν τς άντικομμουνιστικές σταυροφορίες της ψυχροπολεμικής εποχής. Γιατί στο κομμουνιστικό κίνημα καί στήν κοινή του δράση βλέπουν τήν ψυχή, τόν έμπνευστή του παγκόσμιου συναγερμού των προοδευτικών καί φιλειργενικών δυνάμεων, πού μπορεί νά αντίξει ένα άδιαπέραστο «όχι» στήν ιμπεριαλιστική επίθεση ενάντια στήν ύφεση, τήν ειρήνη, τίς διεθνείς έπαναστατικές κατακτήσεις.

Άγαπητέ ο Ζώρζ Μαρσαί,

Από μέρους των κομμουνιστών των εργαζομένων της Ελλάδας σας εκφράζω τήν άδελφική αλληλεγγύη σόν άγώνα του ΓΚΚ καί τήν βαθιά μας πίστη ότι ή άντικομμουνιστική έκστρατεία δέν θά έχει άλλο αποτέλεσμα παρά τό άκόμα μεγαλύτερο δυνάμωμα του ΓΚΚ, ώστε νά εκπληρώσει πύς γρήγορα τήν ιστορική του άποστολή.

Μέ άδελφικούς χαιρετισμούς
Χ. ΦΛΩΡΑΚΗΣ

Κ.Κ. ο Ζώρζ Μαρσαί. Μόνο πού εκείνοι οι άπλοι εργάτες, άνάμεσα στήν επιστράτευση τους καί στή μεταφορά τους στή Γερμανία πήραν τήν άπόφαση νά δάλουν τόν άγώνα τους, τόν προσωπικό τους κίνδυνο, άκόμη καί τό θάνατό τους. Όπως δέν τό άποφάσισε κανένας Ζώρζ Μαρσαί.

ΑΥΤΗ είναι ή άπάντηση πού προκύπτει από τήν ιστορία του εθνικοαπελευθερωτικού μας άγώνα στις δύο κύριες δικαιολογίες - τήν επιστράτευση του καί τή μή κομματική, τότε, ιδιότητά του, - πού προβάλλει γιά νά άπαλλαγει από τήν εύθύνη

(«Ριζοσπάστης» 23/3/80)

Αγαπητέ σ. Ζώρζ Μαρσαί,

Με αγωνία οι αγωνιστές της Αριστεράς στη χώρα μας αποδοκιμάζουν τη συκοφαντική αντικομμουνιστική καμπάνια, που σήμερα επικεντρώνεται ενάντια στο πρόσωπό σας. Είναι ένα ακόμα δείγμα της σύγχυσης, της ήθικης κρίσης και της αδυναμίας των αντιπάλων της προόδου. Είναι ένας ακόμη φτηνός αντιπερισπασμός τους μπροστά στη θατιά και ολόπλευρη κρίση του συστήματός τους.

Ενοχλεί τη γαλλική και διεθνή μονοπωλιακή μονορρουαζία και τους υπηρέτες της το ότι σε μία αναπτυγμένη καπιταλιστική χώρα υπάρχει ένα ισχυρό επαναστατικό κόμμα. Ένα κόμμα άσυνιδόαστο με τον άτλαντισμό, με την άδικία και τους περιορισμούς των ελευθεριών.

Τους ενοχλεί, γιατί απορρίπτει τους κανόνες του παιγνιδιού που θέλουν να επιβάλουν οι ιμπεριαλιστές σε κάθε χώρο και στόν κόσμο,

για να κλείσουν το δρόμο προς την αλλαγή, για να υπονομεύσουν την ειρήνη.

Ακόμα τους ενοχλεί το ΓΚΚ γιατί θέλει να στηρίξει την υπόθεση της ενότητας της Αριστεράς στους αγώνες και την ενότητα των ίδιων των εργαζομένων. Γιατί θέλει μία ένωση για την πραγματική αλλαγή στη Γαλλία κι όχι για μία αλλαγή φρουράς στην κυβέρνηση, για τη διαχείριση της καπιταλιστικής κρίσης.

Τό ότι το ΓΚΚ και ο Γραμματέας ενοχλούν τόσο πολύ, είναι ή καλύτερη απόδειξη πώς ή υπόθεση της αλλαγής στη Γαλλία κερδίζει έδαφος και όρισκεται σε καλά χέρια. Είμαστε βέβαιοι πώς και τούτη ή συκοφαντική καμπάνια, όπως και τόσες άλλες, θά πέσει στο κενό και τελικά θά στραφεί ενάντια στους έμπνευστές της.

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ
Αθήνα 21.3.80

της δοσιλογικής πράξης του ό Ζώρζ Μαρσαί. Θα μπορούσε, ίσως, να ρωτήσει κανείς στο σημείο αυτό: «Μά είναι δίκαιο να κρίνεται ένα μεμονωμένο άτομο με τά κριτήρια ενός ολόκληρου ξεγεγερμένου λαού;» Αν και στη Γαλλία είχαν επικρατήσει αγωνιστικές συνθήκες ανάλογες με τίς ελληνικές, πώς μπορούμε να ξέρουμε ποιά στάση θά τηρούσε ό Μαρσαί;

ΑΥΤΟ ασφαλώς δέν μπορούμε να τό ξέρουμε. Αλλά και δέν μάς χρειάζεται. Σκοπός μας δέν είναι να καταδικάσουμε, σε προσωπική βάση, τό Γάλλο γραμματέα. Ίδιως όχι τή στιγμή που ή μετάβαση για δουλειά στη Γερμανία είχε πάρει, τόν καιρό του πολέμου στη Γαλλία, μαζικές διαστάσεις. Έφτακόσιες χιλιάδες Γάλλοι εργάτες, όπως ξανά τονίσθηκε στο γαλλικό τύπο με άφορμή τήν τελευταία ύποτροπή τής ύπόθεσης Μαρσαί, είχαν ακολουθήσει τόν ίδιο δρόμο. «Όλους αυτούς είναι ποτέ δυνατόν να τους στιγματήσουμε για δοσίλογους» διερωτήθηκε κάποια, φιλική προς τό Μαρσαί, εργατική οργάνωση.

ΤΟ ΒΑΡΥ αυτό έρώτημα άφορά πρώτα τους ίδιους του Γάλλους. Και δέν μπορεί παρά να βασανίζει τήν ιστορική μνήμη και τή συνείδηση μιās χώρας που τά παραδείγματά της δέν εξαντλούνται στην κατοχική στάση του Μαρσαί, αλλά περιλαμβάνουν και τόν Ντέ Γκώλ και τους κομμουνιστές αντίρτες, τους Μακί και τόν άρχηγό τους, μέλος τότε του γαλλικού Κ.Κ. Φρανσουά Τιγιόν, τόν πρώτο που έχει καταγγείλει, πριν διαγραφεί από τό κόμμα, τήν ύπόθεση Μαρσαί.

Η ΣΤΑΣΗ των ίδιων των Γάλλων άπέναντι στά προβλήματα αυτά σήμερα δέν είναι, φυσικά, ομοιόμορφη. Στη μιάν άκρη βρίσκονται, είδαμε, εκείνοι που ύποστηρίζουν ότι ή μαζικότητα τής συνεργασίας με τους Γερμανούς μπορεί να άφαιρέσει από τήν πράξη τό δοσιλογικό της χαρακτήρα. Στην άλλη είναι εκείνοι, όπως ό σκηνοθέτης του περίφημου ντοκιμαντέρ «Le chagrin et la pitié» (προβλήθηκε από τίς τηλεοράσεις σ' ολόκληρη τήν Εθρώπη και άσχολεϊται άκριβώς με τή συμπεριφορά των Γάλλων άπέναντι στη χιτλερική κατοχή τής χώρας τους) που δέ διατάζουν να έκστομίσουν τή φοβερή φράση — επίλογο εκείνου του ντοκυμανταίρ: «Η Γαλλία ήπηρεξε δοσίλογους».

ΟΠΟΙΑ κι άν επικρατήσει, τελικά, άποψη στη Γαλλία, γεγονός για μάς παραμένει ότι: γύρω από τήν κατοχική στάση των Γάλλων ύπάρχει άνοιχτό και άξεκαθάριστο, ένα μεγάλο πρόβλημα δοσιλογισμού που δέν άναφέρεται μόνο στην άρχουσα τάξη, ούτε μόνον στά άστικά κόμματα. Αφορά και τήν εργατική τάξη, αλλά και ένα μέρος από τή βάση και τήν σημερινή ήγεσία του ίδιου του Κ.Κ. Γαλλίας. Κάτω από τίς συνθήκες

ΤΟ ΒΗΜΑ

**γι' αυτόν
που σκέφτεται
ελεύθερα**

αυτές είναι απαράδεκτο και προσβλητικό, για ό,τι ιερότερο υπάρχει στην πρόσφατη ιστορία μας και ό,τι ωραιότερο της έχει δώσει το ΚΚΕ της κατοχής, είναι προσβλητικό για τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του ελληνικού λαού, να γίνεται, το κύρος της Έθνικής μας Αντίστασης, βάση για την υπεράσπιση των δοσιλογισμών του Ζώρζ Μαρσαί. Αυτή τη φοβερή απρέπεια διέπραξε ο Χαρίλαος Φλωράκης με το να λέει στίς δηλώσεις του:

«Ο λαός της Ελλάδας, στη μεγάλη του πλειονότητα, ξέρει ότι αυτοί που παριστάνουν σήμερα τους θεματοφύλακες των αρχών του πατριωτισμού και του αντιφασισμού είναι εκείνοι... που σιωπούν ένοχα μπροστά στο γεγονός ότι σε μία σύμμαχή τους χώρα, την Ελλάδα, ή Εθνική Αντίσταση δρίσκεται σε διωγμό. Τριάντα πέντε χιλιάδες αγωνιστές ενάντια στο ναζισμό, στο φασισμό, εξακολουθούν να παραμένουν εκπατρισμένοι, ενώ οι δοσίλογοι συνεργάτες του κατακτητή έχουν επίσημα αναγνωρισθεί και συνταξιοδοτούνται». Και στη Γαλλία γίνονται και γραμματείς κομμουνιστικών κομμάτων, θά μπορούσε να προσθέσει κανείς.

ΑΛΛΑ ο Χαρίλαος Φλωράκης δεν έχει κανένα δικαίωμα να μιλάει στο όνομα της μεγάλης πλειονότητας του ελληνικού λαού. Μπορεί να μιλάει μόνον στο όνομα του μάλλον περιορισμένου ποσοστού ψηφοφόρων που ψήφισαν το κόμμα του στίς εκλογές. Αν πραγματικά ήθελε να μιλήσει στο όνομα της παλιάς μεγάλης πλειονότητας που άλλοτε είχε δημιουργήσει το ΕΑΜ, θά 'πρεπε πρώτα να σέβεται το ήθος της εποχής εκείνης, τις αρχές της θυσίας που πάνω τους θεμελιώθηκε ή παλλαϊκή ενότητα του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα. Από τη στιγμή που άποφάσισε τη μεγάλη αντιστασιακή δόξα της ελληνικής αριστεράς, αλλά και το μεγάλο μαρτύριο του μετακατοχικού διωγμού της, να τά σύρει στο παζάρι μιας εφήμερης κομματικής του σκοπιμότητας, παύει να έχει οποιαδήποτε σχέση με την παλιά εκείνη και αληθινά μεγάλη πλειονότητα του ελληνικού λαού. Κανένας γραμματέας και κανένας Φαρισαίος δεν δικαιούται να όπλίζεται με το κύρος των κατοχικών αγώνων του λαού μας για να συγκαλύπτει το δοσιλογισμό όποιουδήποτε, είτε μέσα είτε έξω από την Ελλάδα. Κανένας δέ δικαιούται να μετατρέπει την εθνική μας αντίσταση σε νόμισμα διεθνές για την αγορά κομματικών όφελών. Ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας της κατοχής δεν είναι ιδιοκτησία του σημερινού ΚΚΕ.

ΕΙΝΑΙ γεγονός ότι στόν τόπο μας μένει ακόμη ανοιχτό τό θέμα των μεταπολεμικών διώξεων των αγωνιστών του ΕΑΜ — ΕΛΑΣ και του μεταπολεμικού θριάμβου, μέσα στο επίσημο κράτος, των δοσιλόγων. Η αποκατάσταση της δικαιοσύνης επιβάλλεται, έστω και τώρα, όσο ζούν ακόμη και υπάρχουν ανάμεσά μας αγωνιστές της εποχής εκείνης. Αλλά ποιά χειρότερη ύπηρεσία στην υπόθεση αυτή πού, από την προσωπική του ιστορία τουλάχιστον, είναι υποχρεωμένος να προασπίζει και να διαφυλάσσει, θά μπορούσε να είχε προσφέρει ο Χαρίλαος Φλωράκης, απ' ό,τι πρόσφερε με τις δηλώσεις του; Γιατί όταν ο γραμματέας του ΚΚΕ δέ διατάζει να ανακατέβει τό ιερό κύρος του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα σε μιάν ανοιχτή, ανεκαθάριστη ιστορία διεθνούς δοσιλογισμού δίνει τό δικαίωμα στόν κάθε πολέμιο της αντιστασιακής μας ιστορίας να λέει:

«Γιατί θά πρέπει έμεις τάχα να αναγνωρίσουμε την αντίσταση της κατοχής; Για να διαθέτει ο κάθε γραμματέας του ΚΚΕ περισσότερα έμπορεύματα στο διεθνές χρηματιστήριο

των κομματικών συναλλαγών; Και μέ ποίο ήθικό δικαίωμα κατηγορεί έμάς ότι από σκοπιμότητα συγκαλύψαμε και συνταξιοδοτούμε δοσιλόγους, όταν ό ίδιος, προκειμένου να έξυπηρετήσει δικές του σκοπιμότητες, δέ διατάζει ούτε μπροστά σε ανάλογες μέ τις δικές μας — σε ποιότητα, αν όχι σε έκταση — συγκαλύψεις».

ΤΟ ΟΤΙ ο γραμματέας του ΚΚΕ μπορεί σήμερα να διαπραττει τέτοιου είδους αποπήματα, δίχως να προκαλεί άμεση έξεγερση στούς όπαδούς και τά μέλη του κόμματός του — χωρίς καν να σημειώνει κανείς απ' αυτούς τό άτόπημα — είναι από μόνο του ένα σοβαρό πολιτικό και κοινωνικό φαινόμενο. Αυτό του είδους ή έλλειψη ευαισθησίας δεν είναι κάτι πού έρχεται από τη μία μέρα στην άλλη. Όφείλεται στη μακροχρόνια διαδικασία βαθμιαίας φθοράς της φυσιογνωμίας του, πού χωρίζει τό κατοχικό από τό σημερινό ΚΚΕ. Ακριβώς επειδή ή φθορά ήταν βαθμιαία, κράτησε δεκαετίες δόλοκληρες και πέρασε πολλές φάσεις, έκανε ώστε να μη βλέπουν οι σημερινοί ύποστηρικτές του ΚΚΕ τό μέγεθος της αλλαγής πού έχει συμβεί. Έτσι, καταλήγουν να δέχονται φυσικά και τις δηλώσεις Φλωράκη-Θεοδωράκη στο θέμα Μαρσαί.

ΑΝ ΟΜΩΣ για μία στιγμή μπορούσαν να κάνουν άφαίρεση του χρόνου και των έπισοδείων στίς διαδοχικές φάσεις, αν μπορούσαν να συμπυκνώσουν τό χρόνο ώστε να μετρήσουν την άπόσταση, τότε θά τούς έπιανε, ίσως, κι ατόπους ό ίδιος ίλιγγος πού αισθάνεται ο άμέτοχος στίς σημερινές τους προκαταλήψεις παρατηρητής. Άς προσπαθήσουμε να συμπυκνώσουμε ένα, τουλάχιστον, χαρακτηριστικό περιστατικό.

ΤΟ 1943, επικεφαλής του αγώνα για τη ματαίωση της πολιτικής έπιστράτευσης ήταν, από την πλευρά του ΚΚΕ, ό Νίκος Πλουμπίδης. Τό 1954 ό Πλουμπίδης καταδικάστηκε σε θάνατο για την κομμουνιστική του δράση και εκτελέστηκε. Παράλληλα, λίγο πριν τον εκτελέσουν, ό Πλουμπίδης καταγγέλθηκε για χαφίες της Άσφάλειας από τόν τότε γραμματέα του ΚΚΕ πού ήξερε την αναλήθεια των καταγγελιών του, αλλά δέ δίστασε, ούτε μπροστά σε μία τόσο ανατριχιστική ενέργεια, προκειμένου να έξυπηρετήσει τις δικές του σκοπιμότητες. Όπως ακριβώς δέ διατάζει ό Χαρίλαος Φλωράκης προκειμένου, με άλλες ενέργειες μέσα σε άλλες συνθήκες, να έξυπηρετήσει σημερινές σκοπιμότητες.

ΤΙ ΘΑ 'ΛΕΓΕ άραγε τό 1943 ό Πλουμπίδης αν του προφήτευαν ότι τόν αρχηγό του αγώνα πού ματαίωσε την έπιστράτευση χιλιάδων εργατών για τά γερμανικά εργοστάσια θά τόν απέκλειρυσσε κάποιος γραμματέας του ΚΚΕ για προδοτή, ενώ ένα άλλος γραμματέας θά χειροκροτούσε για μεγάλο έπαναστάτη κάποιον Γάλλο πού πήγε και δούλεψε σε κείνα τά εργοστάσια; Τί θά σκεφτόταν στην κατοχή ό ίδιος ό Χαρίλαος Φλωράκης, αν του προφήτευαν ότι θά 'φτανε καιρός πού θά έξυμνούσε δημόσια κάποιον πού έξ ίσου δημόσια θά είχε όμολογήσει δοσιλογικές πράξεις; Άσφαλώς θά 'λεγε ότι ό προφήτης τρελάθηκε ή ότι ήταν πράκτορας του αντικομμουνισμού.

ΠΩΣ, όμως, να μεταφερθεί κανείς σήμερα στίς συνθήκες και την ψυχολογία της κατοχής; Ίσως θά βοηθούσε σ' αυτό ένα άπόσπασμα από τη «Μεγάλη Πενταετία» του Πέτρου Ρούσου, πού κλείνει την περιγραφή του από τη διαδήλωση της 5ης του Μάρτη 1943. Γράφει ό Ρούσσος:

«Τώρα στο γέμμα της ζωής, αναθυμιάσαι εκείνες τις μέρες και σου φαίνεται σάν άπίστευτη όνειροφантаσία. Ένας άπερίγραπτος συναγεμός ψυχών πού τά έπαιξε όλα για όλα. Θά ζήσουμε ελεύθεροι ή θά πεθάνουμε όρθιοι, αυτή ήταν ή ψυχολογία των ανθρώπων».

ΑΥΤΗ ήταν ή ψυχολογία των ανθρώπων τότε. Σε κείνη την ψυχολογία, ψέμματα και συμβιβασμοί δέ χωρούσαν. Πόσο έχει αλλάξει ή ψυχολογία των ανθρώπων σήμερα, εκείνων πού δέχονται άνερόχλητοι τόν έσχατο συμβιβασμό — την ύπέρ δοσιλογισμού άπολογία; Τώρα στο γέμμα της ζωής πόσων αγωνιστών πού λαμπρά πολεμήσαν στόν καιρό τους. Πόσο είναι κρίμα ή αλήθεια του παλιού τους όνειρου να κουρελιάζεται από την ψευτιά της σημερινής κίβδηλης πραγματικότητας!

Κάθε Κυριακή

Εξόρμηση
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΗ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης

- Botsford & Robinson**, *Αρχαία Έλληνική Ιστορία*
Μετ. Σωτήριος Ε. Τσιτσώνης
(17 x 24), σσ. xvi + 658 Δρχ. 600
- Ιστορικός Άτλας και Εικονογραφία** – Συμπλήρωμα της
«Αρχαίας Έλληνικής Ιστορίας» των Botsford &
Robinson (17 x 24), 60 χάρτες και
διαγράμματα + 133 εικ. Δρχ. 400
- Gustave Glotz**, *Η Έλληνική «πόλις»*
Μετ. Άγνη Σακελλαρίου
(14 x 21), σσ. 491 Δρχ. 400
- Βάσσυ Καραγιώργη**, *Αρχαία Κύπρος – Από τη*
Νεολιθική εποχή ως το τέλος της Ρωμαϊκής
(17 x 24), σσ. 151 + πίν., εικ. έγχρ. 21, Α/Μ 250 Δρχ. 250
- “Encyclopédie de la Pléiade”**, *Ιστορία και μέθοδοι της:*
Α’ Γενικά προβλήματα
Μετ. Έλενη Στεφανάκη
(14 x 21), σσ. 475 Δρχ. 450
- Elpidio Mioni**, *Εισαγωγή στην Έλληνική Παλαιογραφία*
Μετ. Νικόλαος Μ. Παναγιωτάκης
(17 x 24), σσ. 204 + 30 πίν. Δρχ. 350
- K.J. Dover**, *Η Κωμωδία του Άριστοφάνη*
Μετ. Φάνης Ι. Κακριδής
(14 x 21), σσ. 349 Δρχ. 300
- Werner Jaeger**, *Δημοσθένης–Διαμόρφωση και*
έξελιξη της πολιτικής του
Μετ. Δέσποινα Καρπούζα-Καρασάββα
(14 x 21), σσ. 306 Δρχ. 300
- H.J. Rose**, *Ιστορία της Λατινικής Λογοτεχνίας*
(2 τόμοι)
Μετ. Κ.Χ. Γρόλλιος
(14 x 21), σσ. Α’ xx + 419, Β’ 413 Δρχ. 600
- Δημητρίου Σ. Λουκάτου**, *Εισαγωγή στην ελληνική*
Λογογραφία
(14 x 21), σσ. 351 Δρχ. 300
- Ι.Θ. Κακριδής**, *Οι άρχαιο Έλληνες στη νεοελληνική*
λαϊκή παράδοση
(14 x 21), σσ. 107 Δρχ. 120
- Αίνου Πολίτη**, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*
(14 x 21), σσ. ιστ’ + 442 Δρχ. 400
- “Encyclopédie de la Pléiade”**, *Ιστορία της Φιλοσοφίας:*
Α’ Η Καντιανή Έπανάσταση
Μετ. Κυριάκος Σ. Κατσιμάνης
(14 x 21), σσ. 305 Δρχ. 200
- Β’ 19ος αιώνας: Ρομαντικοί-Κοινωνιολόγοι**
Μετ. Τίτος Πατρίκιος-Παύλος Χριστοδουλίδης
(14 x 21), σσ. 379 Δρχ. 300
- Γ’ 19ος-20ός αιώνας: Η Έξελικτική Φιλοσοφία**
Έθνικές Φιλοσοφικές Σχολές
Μετ. Μαριλίζα Μητσού-Παππά
(14 x 21), σσ. 334 Δρχ. 300
- Ε.Π. Παπανούτσου**, *Α. Δελμούζος (Η ζωή του –*
Επιλογή από το έργο του)
(14 x 21), σσ. 299 + εικ. Δρχ. 250
- Πινakoθήκη και Γλυπτοθήκη του Μορφωτικού Ιδρύ-**
ματος της Έθνικής Τράπεζας στη Θεσσαλονίκη
31 έγχρωμοι πίν. 35 x 39 εκ. Δρχ. 400
- Σημείωση:** Τα βιβλιοδετημένα αντίτυπα επιβαρύνονται με 100
δραχμές

Εθνικής Τραπέζης

- * Φοίβου Άνωγειανάκη**, *Έλληνικά λαϊκά μουσικά*
όργανα
(25 x 30), σσ. 400, εικ. έγχρ. 154, Α/Μ 103 Δρχ. 2.000
- Μανόλη Χατζηδάκη**, *Εικόνες της Πάτμου*
(25 x 30), σσ. 205, εικ. έγχρ. 84, Α/Μ 123 Δρχ. 2.200
- Χρύσανθου Χρήστου**, *Η Έλληνική*
Ζωγραφική (1832-1932) (ετοιμάζεται)
- * Μονή Σταυρονικήτα (Ιστορία-Εικόνες-Χρυσοκεντήματα)**
(25 x 30), σσ. 241, εικ. έγχρ. 92, Α/Μ 21 Δρχ. 1.300
- * Νεολιθική Ελλάδα**
(25 x 30), σσ. 356, εικ. έγχρ. 162, Α/Μ 86 Δρχ. 1.500
(έξαντλήθηκε η ελληνική έκδοση)
- * Έλληνική Έμπορική Ναυτιλία (1453-1850)**
(25 x 30), σσ. 510, εικ. έγχρ. 152, Α/Μ 120 Δρχ. 1.800
- * Λεύκωμα «Ελ Γκρέκο»**
26 έγχρωμοι πίν. 40 x 50 εκ.
(έξαντλήθηκε η ελληνική έκδοση) Δρχ. 1.000
- * Λεύκωμα «Μακρυγιάννη» (Στοχασμός Μακρυγιάννη,**
Χείρ Παναγιώτη Ζωγράφου – Εικονογραφία του '21)
24 έγχρωμοι πίν. 40 x 50 εκ. Δρχ. 1.000
- * Κύπρος '74 – Το άλλο πρόσωπο της Αφροδίτης**
(21 x 28), σσ. 277, εικ. έγχρ. 164, Α/Μ 79 Δρχ. 500
- Μνήμη Ιωάννη-Γαβριήλ Έυνάρδου (1775-1863)**
(17 x 24), σσ. 141, εικ. έγχρ. 16, Α/Μ 20 Δρχ. 250
- ΟΔΗΓΟΙ (εικονογραφημένοι):**
*** Αττική – Από την Προϊστορική ως τη Ρωμαϊκή**
περίοδο
(13 x 21), σσ. 78 Δρχ. 150
- * Αχαΐα – Ηλεία**
(13 x 21), σσ. 78 Δρχ. 150
- * Χίος**
(13 x 21), σσ. 78 Δρχ. 150
- * Κυκλοφορούν και σε αγγλική γλώσσα**

Πωλούνται σε όλα τα βιβλιοπωλεία

Κεντρική Διάθεση: Πλατεία Μητροπόλεως 3, 2ος όροφος (τηλ. 32.21.337)

Πρατήριο: Έθνική Τράπεζα, Καρ. Σερβίας 2 (Πλατεία Συντάγματος)

Τα έσοδα από τις πωλήσεις διατίθενται για πολιτιστικούς σκοπούς

Η ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΣΤΟ ΕΚΚΕ

‘Αναφορικά με την πρόσφατη διάσπαση στο ΕΚΚΕ που εκδηλώθηκε με την «Α’ Συνδιάσκεψη», τό μέλος της Στέλιος Κούλογλου μᾶς ἔστειλε μέ τίτλο «Βήμα πρὸς τὰ πίσω ἢ προϋπόθεση γιὰ ἓνα νέο ξεκίνημα;», τό ἄρθρο πού ἀκολουθεῖ:

τοῦ Στέλιου Κούλογλου

Γιὰ αὐτούς πού ἔχουν κάποια σχέση, ἡ πρόσφατη διάσπαση στό ΕΚΚΕ δέν εἶναι κάτι τό ἐντελῶς ἀναπάντεχο.

Εἶχε προηγηθεῖ, τὰ τελευταῖα δύο τρία χρόνια, μιά πορεία συνεχούς πολιτικής καί ὀργανωτικῆς συρρίκνωσης τῶν δυνάμεων του καί τῶν συγγενῶν «μετωπικῶν» του παρατάξεων. «Αντίτιμο» γιὰ μιά πολιτική ἀνάλυση πού προσπαθοῦσε νά ἐξηγήσει τό κάθε τι μέ τόν «ἀνταγωνισμό τῶν δύο ὑπερδυνάμεων καί τήν ἰδιαίτερη ἐπιθετικότητα τοῦ σοσιαλδημοκρατισμοῦ». Πολιτικό πρόστιμο γιὰ μιά μεγαλομανή πολιτική πού ἀπέναντι στή κρίση τῆς Ἀριστερᾶς ἀντέτασσε τήν μιά καί μοναδική πρωτοπορία τοῦ ΕΚΚΕ, πού εἶχε (ἡ σχεδόν εἶχε) ἀνασυγκροτήσει τό κόμμα τῆς ἐργατικῆς τάξης. Κατάτάσσοντας τούς ὑπόλοιπους στόν «προσφιλή» χώρο τοῦ «ρεβιζιονισμοῦ» καί τοῦ «ὀπορτουνισμοῦ».

Δημοκρατική ἐτυμηγορία γιὰ μιά λειτουργία πού ἀπώθησε τήν κάθε ἀντίθετη ἀποψη, τήν ἐξοργισμένη στήν ἀποχώρηση καί στή συνέχεια τήν «στόλιζε» μέ τὰ κατάλληλα, γιὰ τήν περίπτωση, ἐπιθετα, καί – ἀρκετῆς φορῆς – τήν μετέτρεπε σέ ἀσυννοητὴ ἱστορία μέ τὰ γνωστά ὑπονοούμενα.

Τό ΕΚΚΕ, παρὰ τήν καθημερινή παρουσία πού σ’ ἄλωθους τῶν ἀγώνων, εἶχε πάψει, ἔτσι καί ἀλλιῶς, νά ἀποτελεῖ αὐτό πού ἦταν στὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ φασισμοῦ καί τήν πρώτη μεταπολιτευτική περίοδο: τό νέο στό χώρο τῆς Ἀριστερᾶς, ἐνα βασικό πόλο ἀναφορᾶς τῶν ἀγωνιστῶν, πού ἐπιζητοῦσαν μιά πραγματική ἀριστερή πολιτική.

Ἡ διάσπασις τοῦ τό φθινόπωρο τοῦ ’79, μέ στοιχεῖα ἀντιπαράθεσης μέ τήν ἡγετική ομάδα καί τήν ἀποχώρηση τοῦ 30% περίπου τῶν μελῶν του, ἄφησε περισσότερα ἐρωτηματικά, παρὰ ἔλυσσε τὰ ὑπαρκτά προβλήματα πού οἱ ἀποχωρήσαντες, παρ’ ὅτι ἀνολοκλήρωτα, τοποθετοῦσαν. Σέ κάθε περίπτωση τό δυνάμει τοῦ κόμματος «μετά τό ξεκαθάρισμα ἀπό τὰ ὀπορτουνιστικά στοιχεῖα» δέν πραγματοποιήθηκε.

Ἡ ἐπίλυση τῶν προβλημάτων ἀνατέθηκε στήν πρώτη πανοργανωτική Συνδιάσκεψη τοῦ ΕΚΚΕ γιὰ τίς ἀρχές τοῦ καλοκαιριοῦ πού θά ἐκρίνε ἀπολογιστικά τὰ 10 χρόνια πορείας ἀπό τήν ἱδρύση του καί θά ἐξέλεγε νέα καθοδήγηση.

Ἡ Συνδιάσκεψη αὐτή ἦταν τό πρῶτο συλλογικό πανοργανωτικό σῶμα, ἀπό τότε πού ἱδρύθηκε τό ΕΚΚΕ, καί πραγματοποιήθηκε πρὶν ἀπό λίγες μέρες.

Πραγματοποιήθηκε, ὅμως, μέ τήν ἀπουσία τῆς πλειοψηφίας τῆς καθοδήγησής του καί μιάς μικρῆς με-

ρίδας μελῶν του πού τήν ἀκολούθησε.

Τά μέτωπα τῆς σύγκρουσης

Ἡ διάσπαση τοῦ ΕΚΚΕ δέν στεροῦνταν – πιστεύουμε – περιεχομένου. Στήν διάρκεια τῆς ἰδεολογικῆς πάλης πού κράτησε σχεδόν 7 μήνες, ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν καί τῶν στελεχῶν του διαμόρφωσε μιά ἀρκετά ὀλοκληρωμένη πλατφόρμα ἀντιπαράθεσης στήν πολιτική γραμμὴ καί τήν ἰδεολογία τῆς ἡγετικῆς του ομάδας.

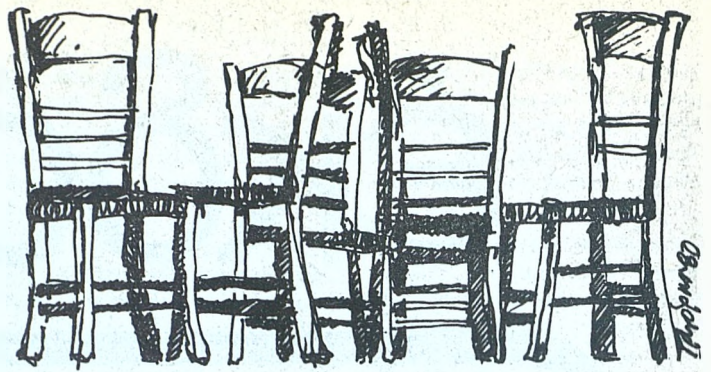
● Στήν ἀναζήτηση μιάς πολιτικῆς πού νά στηρίζεται στή συγκεκριμένη ἀνάλυση τῆς συγκεκριμένης κατάστασης τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, στήν ἐλληνική πραγματικότητα καί τίς λαϊκές μάζες τῆς χώρας μας, ἐνάντια στήν ἀντικατάστασή της ἀπό τή σχηματική καί δογματική μεταφορά μιάς διεθνούς ἀνάλυσης ἐνός ἄλλου κόμματος καί τοῦ ἀκολουθητισμοῦ ἀπέναντι στό ΚΚΚ

● Στή δημιουργική, ἔτσι, ἐφαρμογή τοῦ Μαρξισμού – Λενινισμοῦ καί τῆς σκέψης Μάο Τσέ Τούνγκ καί τήν παραπέρα ἀνάπτυξή τους μέ βάση τήν ταξική πάλη, σάν μιά ἐντελῶς διαφορετική λογική ἀπ’ αὐτήν τῆς ἀκατάσχετης τσιτατολογίας, τῆς μεταρροπῆς τῆς ἐπαναστατικῆς θεωρίας σ’ ἓνα δόγμα καί σύνολο κανόνων πού παραμένουν ἀναλλοίωτα καί τελικά στρέφονται ἐνάντια στό ἐπαναστατικό κίνημα.

● Στήν ἀντικατάσταση μιάς ἀριστεριστικῆς, ἐκκομμένης ἀπό τίς μάζες, πρακτικῆς καί μιάς δεξιᾶς πολιτικῆς γραμμῆς τοῦ ΕΚΚΕ τὰ τελευταῖα χρόνια, πού μεταφέροντας σχηματικά μιά διεθνή ἀνάλυση τοῦ ΚΚΚ, θεωροῦσε τήν ἀστική τάξη μιά «ταλαντευομένη» ἢ καί σύμμαχη δύναμη στόν ἀγῶνα ἐνάντια στίς δύο ὑπερδυνάμεις, ἀπό μιά γραμμὴ πού νά στρέφεται πρῶτα ἀπ’ ὅλα ἐνάντια στόν κυρίαρχο συνασπισμό τῆς ἀστικῆς τάξης καί τήν πολιτική του, ἐνάντια στόν ἱμπεριαλισμό καί τόν ἡγεμονισμό.

● Στήν ἀναζήτηση τῶν αἰτίων τῆς κρίσης τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος καί τῆς Ἀριστερᾶς στόν τόπο μας καί παγκόσμια κι ἐπόμενα στήν προσπάθεια ξεπεράσματος τῆς κρίσης, τῆς πολυδιάσπασης καί τῆς διασποράς τῶν Κομμουνιστῶν καί τῶν ἄλλων δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς καί τήν ἀνασυγκρότηση τοῦ κόμματος τῆς ἐργατικῆς τάξης ἐνάντια στήν ομάδα τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς πού θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸ τῆς, σάν τήν πρωτοπορία, τήν ὑπόθεση τοῦ κόμματος κλεισμένη, ἀναπαράγοντας ἔτσι τήν διάσπαση καί τήν κρίση τῆς Ἀριστερᾶς.

● Τέλος, στήν ἀνατροπὴ τῆς ἀντίληψης γιὰ τόν Δημοκρατικό συγκεντρωτισμό πού ἐξαλείφει τήν δημοκρατία καί ἐφαρμόζει μιά τυφλή πειθαρχία, πού ἀντικαθιστᾶ τήν δη-

μοκρατική συμμετοχὴ τῶν μελῶν στή διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς ἀπὸ τίς αὐθαίρετες ἀποφάσεις μιάς μικρῆς «φωτισμένης» ἡγεσίας πού de facto εἶναι σωστῆς καί πρέπει νά ἐφαρμοσθοῦν μέ τήν παράλληλη κατάπνιξη τῶν ἀντίθετων ἀπόψεων. Ἀναζητήσαμε μιά ἐφαρμογὴ τοῦ δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ πού νά στηρίζεται τήν πειθαρχημένη δράση στήν πύδ πλατιά δημοκρατική συζήτηση, νά συγκεντροποιεῖ τίς ἀπόψεις τῶν μαζῶν καί τῶν συντρόφων, νά ἐπιδιώκει τήν ζύμωση καί τήν συμπαραγωγή τῆς γραμμῆς μέ ἀγωνιστὲς καί ἄλλους ἀριστερούς.

Καί ἡ πορεία της...

Ὁ ἀπολογισμός πού ἡ Κ.Ε. πρότεινε στήν ὀργάνωση (ἀπόφαση 10ης ὀλομέλειας) βρῆκε ἀντίθετη τῇ μεγάλῃ πλειοψηφίᾳ τῶν συντρόφων. Ἡ πλειοψηφία τῆς Κ.Ε. ἀντὶ νά κατανοήσῃ τίς ἀπόψεις καί τούς προβληματισμούς ἔκανε αὐτό πού κάνει ὁ κάθε ἓνας πού τό μόνο πού νοιάζεται – καί φοβάται – εἶναι νά μὴ χάσῃ τὴν θέση του. Ἀφοῦ ἀπέτυχε νά καταπνίξει τήν ἐκφραση τῶν διαφορετικῶν ἀπόψεων, κινήτοίσι τούς μηχανισμούς τῆς ἐξουσίας τῆς σέ θάρρος τῆς ὀργάνωσης: Ἀπέκρυψε ἀντίθετες ἀπόψεις στούς χώρους πού αὐτό ἦταν δυνατό, πέρασε στή διαστρέβλωσή τους, ἐπικαλέστηκε τὸν συνασπισμοκατόν ἀπὸ τῇ μιά, τὸν μπαμπούλα τοῦ «φραξιονισμοῦ» καί τοῦ «λικιβντισμοῦ» ἀπὸ τὴν ἄλλη, χρησιμοποίησε τούς «ΛΑΪΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ» γιὰ τήν προβολὴ τῶν δικῶν τῆς θέσεων, σέ θάρρος τῶν ἀντιθέτων.

Ὅταν ὅλες οἱ «ἐκστρατείες πειθοῦς», μέ τίς συνεχεῖς ἀναβολές τῆς Συνδιάσκεψης, ἀπότυχαν, ἡ πλειοψηφία τῆς Κ.Ε. χρησιμοποίησε τό τελευταῖο της ὄπλο: Τὴν ἀνοιχτὴ καταστολή. Μιά βδομάδα ἀκριβῶς πρὶν ἀπὸ τὴν προγραμματισμένη ἐναρξη τῆς Συνδιάσκεψης ἀποφάσισε τὴν ἐπ’ ἀόριστον ἀναβολὴ τῆς. Τὰ ἐπιχειρήματα ἦταν πρωτοφανή, ὄχι μόνο γιὰ τό κομμουνιστικό κίνημα, ἀλλὰ γιὰ κάθε δημοκρατικό κόμμα: «Τὰ μέλη βρίσκονται σέ σύγχυση καί δέν ἔχουν κριτήρια, ἔχουν ἐπηρεασθεῖ κι ἀποτελοῦν ἓνα ὀπορτουνιστικό ρεύμα!!!»

Ἡ ἀπόφαση αὐτὴ τῆς Κ.Ε. νά «βάλει στό γύψο» τὴν ὀργάνωση καί νά κρίνει αὐτὴ πότε θά ὠριμασθεῖ γιὰ νά «δῶσει ἐλευθερίες» καί νά γίνῃ Συνδιάσκεψη, ὅταν μάλιστα γίνεται ἀπὸ μιά Κ.Ε. πού δέν ἔχει ἐκλεγεί ποτέ της, ἀπὸ μιά Κ.Ε. πού εἶχε πρὶν ἀπὸ ἓνα μῆνα μόλις δεσμευεῖ ὅτι κάθε πρόταση γιὰ νέα ἀναβολὴ θά ἀποφασίζοταν ἀπὸ ὅλη τὴν ὀργάνωση, ἀπὸ μιά Κ.Ε. πού δὲν ἐξαλείφει ἀντροπαλία ὅτι καί σέ 6 μῆνες ἂν ὑπάρχει ὁ ἴδιος συσχετισμός ἡ Συνδιάσκεψη δέν θά γίνῃ, (!).

βρῆκε ἀντίθετη τῇ μεγάλῃ πλειοψηφίᾳ τῶν ὀργανώσεων καί τῶν συντρόφων τοῦ ΕΚΚΕ.

Ἐπειδὴ νέα ἀναβολὴ τῆς Συνδιάσκεψης, πέρα ἀπὸ τὴν παραθίαση τῶν δικαιωμάτων τῆς πλειοψηφίας ἀπὸ μιά μειοψηφία, ὀδηγοῦσε τό ΕΚΚΕ στὴ φθορὰ καί τὴν διάλυση, ἦταν δικαίωμα καί καθήκον τῶν ἰδίων τῶν μελῶν τοῦ ΕΚΚΕ, νά πάρουν τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς. Ἀπὸ τίς Ἐπιτροπὲς Πόλης τῆς Ἀθῆνας καί τῆς Θεσσαλονίκης, ἀπὸ τίς ὀργανώσεις στήν ἐπαρχία ἐκλέχθηκε Ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ καί μέ τὴ συμμετοχὴ τοῦ 70% καί πάνω τῶν μελῶν τοῦ ΕΚΚΕ προχώρησε στήν ἐφαρμογὴ τῆς ἀπόφασης τῆς ὀργάνωσης.

Ἡγετική ομάδα καί μαζικό κίνημα

Γιατί, ὅμως, ἡ ἡγετικὴ ομάδα τοῦ ΕΚΚΕ ἐπέλεξε αὐτὴ τὴ στάση; Ἡ διατήρηση τῆς «καρέκλας» φωτίζει μονάχα τὴν μιά πλευρὰ τοῦ προβλήματος, ὅταν μάλιστα οἱ καρέκλες τοῦ ἐπιτελείου μπορεῖ νά παραμείνουν στούς «φωτισμένους» στρατηγούς, ἀλλὰ τούς λείπει πᾶς ὁ στρατός, κι ὅταν ἐπὶ πλέον πρὶν ἀπὸ τὴ Συνδιάσκεψη δέν ἐπιζητεῖται ἡ «κεφαλὴ ἐπὶ πινάκι», ἀλλὰ μιά οὐσιαστικὴ αὐτοκριτικὴ τῆς μέχρι τότε ἡγεσίας.

Στὴν πραγματικότητα γινόμεστε μάρτυρες, μιάς – ἀκόμη – διαδικασίας ὅπου μιά καθοδήγηση μέ ἐπαναστατικά χαρακτηριστικά τείνει νά μετατραπῇ σὲ ἀντίθετο τῆς, ὅταν αὐτὴ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τίς ἀνάγκες καί τούς προβληματισμούς τῶν μαζῶν, διαμορφώνει γραφειοκρατικές καί ὑπεροπτικές σχέσεις ἀπέναντί τους, στηρίζεται σέ ἑξῆς κέντρα. Ἡ πολιτικὴ τοῦ ΕΚΚΕ, μέχρι τὴν λαϊκὴ ἐξέγερση τοῦ Νοέμβρη, παρὰ τίς ἀριστερές παρεκκλίσεις τῆς, ἐκφράζει τὸς πόθους τοῦ κινήματος γιὰ μιά ἀδιάλλακτη ἀγωνιστικὴ πολιτικὴ ρῆξης μέ τὸ φασισμό. Ἡ ἴδια ἡ λαϊκὴ ἐξέγερση καί ἡ ἰδιαίτερα πρωτοφανὴς ἀνοδος τοῦ κινήματος ἀμέσως μετὰ τὴν πολιτικὴ ἀλλαγὴ, τοποθετοῦν νέα προβλήματα πού ἡ ἡγετικὴ ομάδα τοῦ ΕΚΚΕ δέν μπορεῖ νά συνειδητοποιήσει, νά συνδεθεῖ μέ τίς μάζες καί νά προωθεῖται μιά ἀντίστοιχη πολιτική. Ἡ ἔλλειψη ἐνός στηρίγματος στίς μάζες ὀδηγεῖ, μέ μαθηματικὴ ἀκρίβεια, στήν ἀναζήτηση κάποιου ἄλλου στηρίγματος: Αὐτό εἶναι τό ΚΚΚ. Οἱ προσφορὲς τοῦ ΕΚΚΕ ἀπὸ κεῖ καί μετὰ (διατύπωση τοῦ συνθηματος οὔτε ΝΑΤΟ οὔτε ΒΑΡΣΟΒΙΑ, ἀποκάλυψη τοῦ ἀντεπαναστατικοῦ χαρακτῆρα τῆς ΕΕΣΔ καί τοῦ ΚΚΕΕΞ., συμβολὴ στήν ἀντιπρομοκρατικὴ πάλιν ἐνάντια στήν κυβέρνηση, ἰδιαίτερα στίς Πρωτομαγίες, προώθηση τῆς οἰκοδόμησης ἐργοστασιακῶν σωματείων, σημαντικὲς παρεμβάσεις στό

φ.κ.) είναι θετικές, αλλά παραμένουν άποσπασματικές.

Δέν μπορούν να ανατρέψουν το φαύλο κύκλο: προώθηση πολιτικής βασισμένης σε ξένες αναλύσεις, άναποτελεσματικότητα της στο μαζικό κίνημα, προσπάθεια έπιθεβαλωσης της ήγετικής ομάδας από μια διεθνή άναγνώριση, με συνέπεια μεγαλύτερη από το κίνημα και δξυνση του άκολουθητισμού. Δημιουργείται έτσι, ένα όλόκληρο σύστημα άντιμαρξιστικών ιδεών και άντιδημοκρατικής λειτουργίας με κύριο χαρακτηριστικό τους την άπόσπαση από το μαζικό κίνημα. 'Η όποια άμφισβήτηση του θεωρείται και είναι άντικειμενικά άνατρεπτική, όσο πιο πολύ άμφισβητείται, τόσο πιο πολύ η ήγετική ομάδα ύπερασπίζεται αυτό το σύστημα ιδεών.

'Η σημερινή της κατάσταση, δέν άποτελεί παρά τό άποκορύφωμα αυτής της πορείας. Για την μη άναπόκριση της γραμμής της στο κίνημα, μά... φταίει τό ίδιο το κίνημα, πού έμφορείται από «λικθινταριστικές», άντικομματικές ιδέες. Για την άρνηση της μεγάλης πλειοψηφίας των σ. νά δεχτούν την άποψη της, μά... φταίνε οι σ. πού είναι «όπορτουμιστές και έτοιμάζεται η διαγραφή όλης σχεδόν της όργάνωσης. Για νά άποκρουστούν οι φορείς των άπόψεων αυτών μέσα στο ΕΚΚΕ, πού προέρχονται και έχουν σαν πόλο άναφοράς την γενιά του Πολυτεχνείου, τοποθετείται η άνάγκη να «έπανεξεταστεί η σημασία της λαϊκής έξέγερσης, πού ήταν βασικά φοιτητική, χωρίς σημαντικά άποτελέσματα». Στο ζενίθ βρίσκεται από την άλλη μεριά, κι ό άκολουθητισμός, με την άκριτη άποδοχή και την θεωρητικοποίηση κάθε - άκόμα και ταχτικής - έπιλογής του ΚΚ Κίνας.

Άπό κει και πέρα οι προσφορές της ήγετικής ομάδας στην άστική προπαγάνδα και την διάσπαση του άριστερου κινήματος είναι έμφανείς: 'Ακυρώνει την διαδικασία όργανωμένης πάλης, όταν σε κάθε άγωνιστή δημιουργείται τό έρώτημα δν πρέπει νά άφιέρωσει όλον του τόν έαυτόν (για μάς τά καλύτερα χρόνια της ζωής μας), με τό πιθανό πικρό αντίτιμο νά δει τό όνομά του νά έπαναλαμβάνεται έπάνωμα σε κάποια «άριστερή» έφημερίδα στολισμένο με τά έπίθετα του «άκατάσχετου λικθινταριστή», «φραξιονιστή», «τροτσκοιστή» «ρεβιζιονιστή», «δουλικά ύποταγμένο στην άστική ιδεολογία», «διπρόσωπο», «συνειδητά συμβιβασμένο με τό σοσιαλισμ-περιαλισμό» κλπ., όπως έγινε με τά μέλη της μειοψηφίας της Κ.Ε. του ΕΚΚΕ πού διαφώνησαν με την ήγετική του ομάδα.

'Η διάσπαση του ΕΚΚΕ μέσα στην συγκυρία της κρίσης της 'Αριστεράς

'Η επέμβαση των σοβιετικών στο έσωτερικό του ΚΚΕ και ό έκφυλισμός του, έφερε τό έλληνικό κομμουνιστικό κίνημα πολλά θήματα πίσω. 'Η έμφάνιση των μαρξιστικών λενινιστικών κομμάτων στο μέσα της 10ετίας του '60 και τίς άρχές του '70, δέν έφερε, παρά τίς προσφορές τους, τά θήματα προς τά μπρός και τό ξεπέραςμα της κρίσης πού άρχικά έπαγγέλονταν. Τό «καπέλωμα» του Πολυτεχνείου και του μεταπολιτευτικού μαζικού κινήματος από τίς ήγεςίες των 'Αριστερών

(μέ η χωρίς εισαγωγικά) κομμάτων ήταν ένα άκόμα θήμα πίσω. Κάτι, όμως, τώρα τελευταία άρχίζει νά κινείται προς τά μπρός:

'Η διάσπαση του ΕΚΚΕ έρχεται νά προστεθεί στις άνακατατάξεις, άποχωρήσεις κλπ πού συντελούνται σήμερα σ' όλες τίς δυνάμεις πού άναφέρονται στο 'Αριστερό κίνημα και έπιζητούν την «πρωτοπορία» και την καθοδήγησή του, τόσο στο δύο ρεβιζιονιστικά κόμματα, όσο και στις άντιρεβιζιονιστικές όργανώσεις.

Οι έξελίξεις αυτές είναι άποτέλεσμα της ριζοσπαστικοποίησης των μαζών πού συντελείται μέσα σε συνθήκες οικονομικής κρίσης, πολιτικής έπίθεσης της άστικής τάξης, κοινωνικών άνακατατάξεων, με την ένταξη στην ΕΟΚ, έξελίξεων στο έθνικά θέματα και την έσωτερική ζωή της χώρας. 'Εξελίξεων πού καταδειχνουν και ύπογραμμίζουν την άνικανότητα της 'Αριστεράς νά μετατρέψει την λαϊκή δυσφορία και την ριζοσπαστικοποίηση των μαζών σε μαζική όργανωμένη πολιτική δράση, νά ξεπεράσει τά φαινόμενα ήττοπάθειας και κάμψης στο έργατικό και λαϊκό κίνημα, νά βάλλει τη δική της σφραγίδα στις έξελίξεις, νά προωθήσει τά λαϊκά συμφέροντα. νά ξεπεράσει τόν κοινοβουλευτισμό και τόν άπεργοσπαστισμό των ΠΑΣΟΚ-ΚΚΕξέ.

'Η διάσπαση του ΕΚΚΕ συντελεί σε αυτές τίς διεργασίες, όταν μάλιστα μια διαδικασία άμφισβήτησης μιας «ήγεσίας» έκομμένης από τό κίνημα, δέν συνοδεύεται από την άποχώρηση, την πλήρη περιθωριοποίηση και την ιδιότευση, αλλά από την άνατροπή της κυρίαρχης πολιτικοϊδεολογικής γραμμής και της ίδιας της καθοδήγησης, της συνέχισης της όργάνωσης και της πάλης.

Γιά κάποιο θήμα προς τά μπρός...

Μέσα στις συνθήκες αυτές πραγματοποιείται η Α' Συνδιάσκεψη του ΕΚΚΕ, με την παρουσία σ. πού είχαν παλιότερα άποχωρήσει, σαν ένα δείγμα της άναγκαιότητας και της δυνατότητας μιας κοινής ένωτικής πορείας, με την παρουσία κομμουνιστών πού συνεργάζονται με μέλη του ΕΚΚΕ σε διάφορους κοινωνικούς χώρους, σαν ένα δείγμα της πορείας πού πρέπει νά ακολουθηθεί για την άρση της διάσπασης και της διασποράς των κομμουνιστών και μια ένωτική σύγκλιση στη διαδικασία οίκοδόμησης μιας πραγματικής κομμουνιστικής όργάνωσης, του κόμματος της έργατικής τάξης. Κοινή γνώμη της Συνδιάσκεψης ήταν η στράτευση του ΕΚΚΕ γι' αυτό τόν σκοπό.

Στην πάλη αυτή δέν διεκδικεί τό άλάθητο, ούτε τό χρίσμα της μιας και μοναδικής πρωτοπορίας. Πιστεύει ότι μπορεί νά συμβάλλει με την θετική και άρνητική πείρα του πού θά κατατεθεί - με βάση τίς άποφάσεις της Α' Συνδιάσκεψης - σύντομα στο κίνημα. Τό κάλεσμα για συμπάρταξη κι ένότητα άπευθύνεται στους συντρόφους πού άποχώρησαν από την όργάνωση παλιότερα, τούς συντρόφους πού βρίσκονται άκόμα κάτω άπ' την έπιρροή της ομάδας της Κ.Ε., τούς χιλιάδες άένταχτους κομμουνιστές, όλες τίς κομμουνιστικές όργανώσεις στην χώρα μας.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΤΟΜΟΣ Α ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΑΣΤΡΟΔΗΜΗΤΡΗΣ
■ ΕΠΟΣ ΔΙΓΕΝΗ ΑΚΡΙΤΑ ■ ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ
■ ΔΗΜΩΔΗΣ ΠΟΙΗΣΗ

ΤΟΜΟΣ Β' Μ. Μ. ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ
■ ΦΑΝΑΡΙΩΤΕΣ (Βηλαράς, Χριστόπουλος κλπ.)
■ ΠΡΟΣΟΛΩΜΙΚΟΙ
■ ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΗ ΣΧΟΛΗ (Σολωμός, Κάλβος κ.λ.π.)

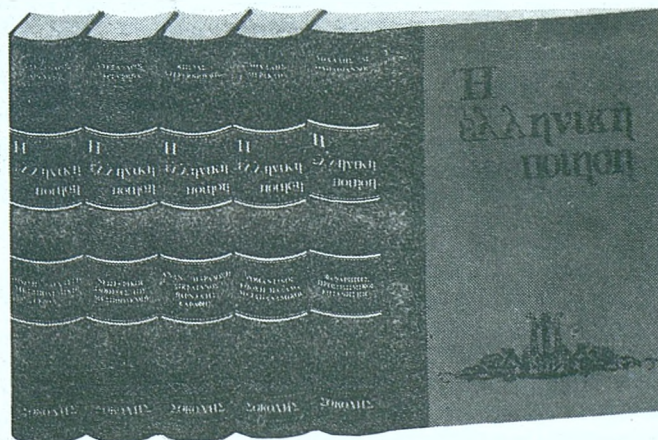
ΤΟΜΟΣ Γ' Μ. ΜΕΡΑΚΛΗΣ
■ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ (Ζαλοκώστας, Παράσχος, Σούτσος κ.λ.π.)
■ ΕΠΟΧΗ ΕΘΝΙΚΩΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΩΝ (Παλαμάς, Έφταλιώτης, Πορφύρας, κ.λ.π.)
■ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟ ΒΟΡΡΑ
■ ΟΙ ΣΑΤΙΡΙΚΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΓΟΝΟΙ

ΤΟΜΟΣ Δ' ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ
■ ΝΕΟ ΑΙΜΑ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ (Μελαχρινός, Σικελιανός, Βάρναλης, Αυγέρης, Καζαντζάκης)
■ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΣ ΚΥΚΛΟΣ (Καβάφης, Μάγνης, 'Αλιθέρσης, κ.λ.π.)
■ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΑΝΑΝΕΩΣΕΙΣ (Φιλύρας, Λαπαθιώτης, Ουράνης, Καρυωτάκης, 'Αγρας, Πολυδούρη, κ.λ.π.)
■ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΓΟΝΟΙ (Καββαδίας κ.λ.π.)

ΤΟΜΟΣ Ε' ΑΛΕΞ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ
■ ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ (Παπατσώνης, Δρίβας, Ντόρος, Ράντος, Σεφέρης, Σαραντάρης, 'Εμπειρίκος, Βρεττάκος, 'Ελύτης, Ρίτσος κ.λ.π.)

ΤΟΜΟΣ ΣΤ' ΑΛΕΞ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ
■ ΠΡΩΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΓΕΝΙΑ (Δημάκης, Δικταίος, Παπαδίστας, Κακναβάτος κ.λ.π.)

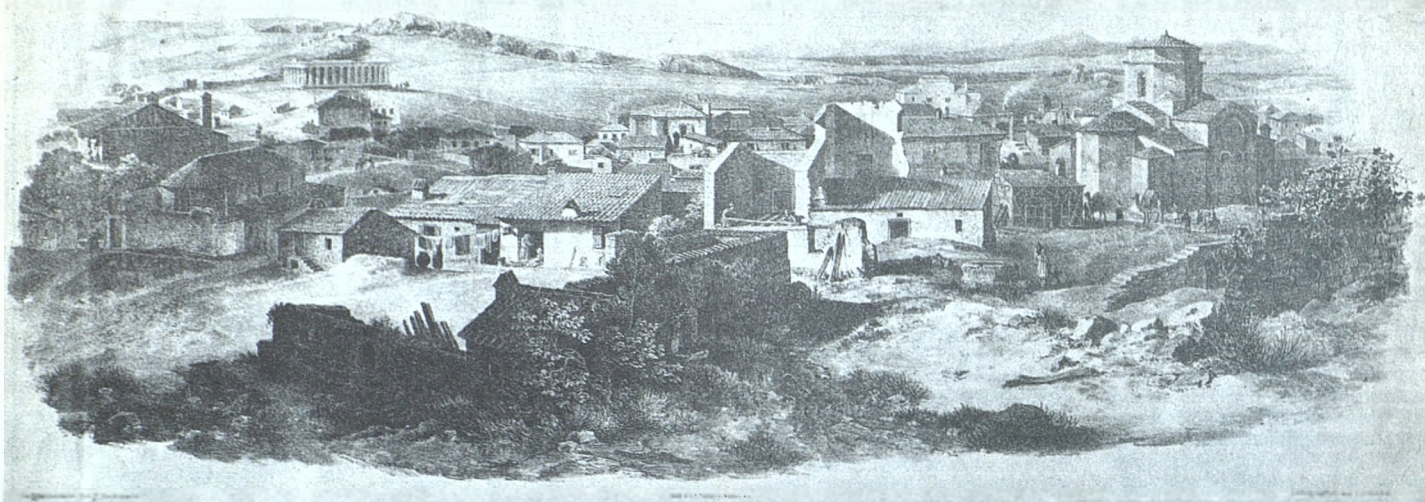
ΤΟΜΟΣ Ζ' ΑΛΕΞ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ
■ ΔΕΥΤΕΡΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΓΕΝΙΑ (Χριστιανόπουλος, Δημουλά, 'Ασλάνογλου κ.λ.π.)

Τιμή κάθε τόμου 1500 δρχ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΟΚΟΛΗ Γραβιάς 10-12 τηλ. 3605-520

ΠΑΛΙΑ ΑΘΗΝΑ:

Περιπλάνηση στό μύθο και τήν ιστορία της

Ἡ «παλιά Ἀθήνα» πέρασε ἀπ' τά 1890 στήν «ἀθηναιογραφία» καί στό... νοσταλγικό «ἀθηναϊκό τραγούδι» πρίν, δηλαδή, γίνεи παλιά καί πόλη. Εἶναι ἀλήθεια πώς τά γραμμένα βιβλία, γιά τήν «παλιά» ἤ σκέτα Ἀθήνα, εἶναι ἀμέτρητα κι εἶναι ἐπίσης ἀλήθεια πώς ὅλα σχεδόν αὐτά τά βιβλία, ὅταν δέν εἶναι ρηχά λογοτεχνήματα, εἶναι σοβαροφανῶν ἱστορικῶν ἀξιώσεων...

Ἐμεῖς κάνουμε μιά προσπάθεια τουλάχιστο διαφορετική ἀπό τίς ἄλλες: ἕνα σεργιάνι στό μύθο καί στήν ἱστορία της. Γραφικότητες καί ἀθλιότητες, συμπεριφορές κι ἀτμόσφαιρες, πρόσωπα καί πράγματα ἄδικα λησμονημένα, κείμενα καταχωνιασμένα, βρωμιές καί μεγαλεῖα τῶν δρόμων καί τῶν γειτονιῶν ἐνός χωριοῦ πού ἔγινε μέ τό ζόρι πρωτεύουσα, καί μέ τό ζόρι πόλη, γιά νά καταντήσῃ ὕστερα πολύ γρήγορα στήν σημερινή τερατούπολη...

Σελίδες ἀπό τό βιβλίο τοῦ ΘΩΜΑ ΓΚΟΡΠΑ πού θά κυκλοφορήσῃ στίς ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Η ΜΕΓΑΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΠΕΔΟΦΑΓΙΑΣ

«... Σήμερα δέν ὑπάρχει οὔτε δρόμος, οὔτε δημόσια πλατεῖα, οὔτε περιβόλι, οὔτε μοναστήρι, οὔτε ἐκκλησία. Κανένας δρόμος δέν εἶναι χαραγμένος κι ἀναγκα-στήκαμε νά πάρουμε ἕνα μονοπάτι ἀνά-μεσα ἀπό συντρίμια καί ἐρείπια... ἀρ-χαῖες κολῶνες σκεπασμένες μέ χώματα... ἄθλιες καλύδες καί σανιδένια παραπή-γματα ἀποτελοῦσαν τά λεγόμενα μαγα-ζιά...».

Τήν εἰκόνα αὕτη γιά τήν Ἀθήνα τοῦ 1830 τήν δίνει ὁ Γάλλος δημοσιογράφος Μισώ. Τήν ἴδια χρονιά, εἶναι ζήτημα ἂν διασώζονται 200 ἀπό τά 1500 σπίτια τῆς τουρκαρθανίτικης κωμοπόλεως, ἔστω καί ἐτοιμόρροπα. Ὁ Ἀλέξανδρος Ραγ-καθῆς θυμᾶται ὅτι τόν χειμῶνα 1830-1831 ἔμεινε σ' ἕνα ἐρειπωμένο σπίτι στό Μοναστηράκι πού «συνέκειτο ἐξ ἐνός δωματίου καί μόνον» κι ὅτι γιά μοναδικό ἐπιπλο εἶχε τό σανιδένιο κρε-βάτι του...

1830-1832 ἐπαναπατριζεῖται τό σύνολο σχεδόν τῶν αὐτοεξορίστων Ἀθηναίων

καί ἐκείνων πού ἐπέστρεφαν, μετά ἀπό χρόνια, ἀπ' τήν Εὐρώπη.

1833-1834 θά πλακώσουν Φαναριῶτες ἔμποροι, πού μυρίζονται ἐπιχειρήσεις στή νέα πρωτεύουσα, ἐνῶ εἶναι ἀρκετές δεκάδες οἱ Ἀμερικανοί «ἱεραπόστολοι» καί οἱ ἄλλοι Εὐρωπαῖοι, διπλωμάτες, περιηγητές κομπιναδόροι...

Σέ μιά πρωτεύουσα πού δέν εἶναι παρὰ ἕνα ἀναρχοῦμενο κατεστραμμένο χωριό, μαστιζόμενο ἀπό ἔλλειψη φαριμά-κων καί βασικῶν εἰδῶν διατροφῆς, μέ πρόσφατα ἀφανισμένο (1830) ἀπό πιρ-καγιά τόν ξακουστό ἑλαῖωνα του, μέ τό νερό 3-4 πηγαδιῶν, χωρίς καμιά σιστη-ματική καλλιέργεια στήν ἐνδοχώρα του, μέ μισό σχολεῖο καί μοναδικό μεταφο-ρικό καί ἐπιβατικό μέσο τά γαϊδουρία, τό μέλλον τῶν ντόπιων καί ξένων κομπι-ναδόρων πού θά ποντάρουν στήν ἀνοι-κοδόμησή του θά εἶναι λαμπρό.

Ἡ ἀνοικοδόμησις γίνεται ραγδαία ἀπό ὅταν φημολογεῖται ὅτι ἡ Ἀθήνα θά εἶναι σύντομα πρωτεύουσα. Πολλοί πλούσιοι

Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ θά δώσουν μέ τά μεγαλοπρεπῆ κτίριά τους, πού οἰκο-δομοῦνται στή δεκαετία τοῦ 1830. σέ οἰ-κόπεδα ἀγορασμένα κοψοχρονιά ἀπό τοὺς ἀναχωροῦντες Τούρκους... Μερικά ἀπ' αὐτά εἶναι: τοῦ προξένου τῆς Ρωσίας στήν Κυδαθηναίων, τοῦ Κοντοσταύλου, ὅπου σήμερα ἡ Παλιά Βουλή, στήν Στα-δίου, τοῦ Καρατζά στή Σαρρή (ὅπου ἔμεινε κι ὁ Ὁθων τόν πρῶτο καιρό), τά δυό σπίτια τοῦ Βλαχούτση, ἀρχές Πει-ραιῶς (τό ἕνα εἶναι αὐτό πού στέγαζε ὡς χτές τό Ὁδεῖο Ἀθηνῶν), τῆς Δούκισσας τῆς Πλακεντίας στή Μυλλέρου.

Ἀκόμα δυό ἀπ' τά σημαντικότερα πρῶτα σπίτια εἶναι τοῦ Ἀμερικανοῦ «ἱεραποστόλου» Χίλλ, πού ἄνοιξε τό πρῶτο παρθεναγωγεῖο, στήν ἴδια θέση ὅπου ὑπάρχει καί σήμερα στήν Πλάκα. Μαζί μέ τόν συμπατριώτη του Κίνγκ, εἶ-χαν σταλεῖ, στά 1832, ἀπό φιλανθρω-πικά σωματεῖα, γιά νά ἰδρῶσουν σχολεῖα καί νά περιθάλλουν τοὺς φτωχοὺς ἐπα-ναπατριζόμενους Ἀθηναίους...

Κατά την δεύτερη δημαρχία του φου-
στανελά Δημητρίου Καλλιφρονά, του
πιό «οικονόμου» δημάρχου της πόλεως
έως σήμερα, έγιναν μεταξύ άλλων:

- τα πρώτα σφαγεία
- τό Α' Νεκροταφείο
- τα πρώτα λιθόστρωτα πεζοδρόμια
στο κέντρο
- η χαλικοστρώση με τό σύστημα
«μακαντάμ» της Έρμου
- η δενδροφύτευση (πρώτη και τε-
λευταία...) της Πατησίων
- Αλλά τό μισό δημοτικό ταμείο
άδειασε γιά μία κάποια λύση του
πλέον φλέγοντος προβλήματος «νερό...».

1841-1850

Ο «όθωνικός» πρώτος και παράνο-
μος δήμαρχος της Αθήνας Ανάργυρος
Πετράκης πού υπήρξε αίρετος μέ τίς έκ-
λογές του 1841 και του 1844, παύεται τό
1845 από τόν βασιλιά σαν «άντιοθωνι-
κός» - στήν πραγματικότητα γιά τήν
μαχητική πολιτική του εναντίον της οί-
κοπεδοφαγίας και της καθυστέρησης
εφαρμογής του «σχεδίου πόλεως»...

Ο διάδοχός του Σπ. Μπενιζέλος
(1845-1850) τροποποιεί... τό σχέδιο πό-
λεως, νομιμοποιώντας τήν οικοπεδο-
φαγία και κάθε αύθαιρεια, μέ τίς εύλο-
γίες των παρακοιμομένων του παλα-
τιού, κουμπάρων, εργολάβων και «άρ-
μοδιών κυβερνητικών παραγόντων» της
εποχής.

Η χρονιά 1850 αποτελεί τόν μεγάλο
σταθμό γιά τή μοίρα πού επιφυλάσσει
τό μέλλον στήν Αθήνα, μοίρα άσχημης,
άμορφης, άδενδρης κι άσφυκτιάσης
μεγαλόπολεως... Έκτοτε κάνει δειλά
δειλά τήν εμφάνισή της και ή οικοπεδο-
ποίηση. Άν δέν υπήρχε ό όνειροπόλος
και μέγας αρχιτέκτων - πολεοδόμος
Κλεάνθης και τά τεράστια πατρικά
λεφτά του μέ τά όποια αγοράζει από
τούς οργανωμένους Έλληνες, φιλέλλη-
νες, Βαθαρούς και Φαναριώτες οικοπε-
δοφάγους και οικοπεδοποιούς μεγάλες
εκτάσεις στό κέντρο της πόλεως, γιά νά
τίς χαρίσει στό ... κράτος, δέν θά υπήρ-
χαν σήμερα καν τό τρίπτυχο στήν Πα-
νεπιστημίου, ή ό χώρος όπου τό άρ-

χαιολογικό Μουσείο και τό Πολυτε-
χνείο...

1850-1854

Ο δήμαρχος Ν. Ζαχαρίτσας
(1850-1851, παυθείς...) και ό διάδοχός
του Ι. Κόνιαρης (1851-1854, όμοίως
παυθείς...) κάνουν τ' αδύνατα δυνατά,
πολλά, αλλά ελάχιστα γιά μία πρω-
τεύουσα πού παραμένει χωριό και πού
ή τρομερή χολέρα του 1854 θά τήν πάει
τουλάχιστον 10 χρόνια πίσω...

Μερικά από τά έργα της περιόδου:

- Γέφυρα επί του Ίλισού, οδηγούσα
στό Α' Νεκροταφείο.
- 5 πέτρινες γέφυρες «επί της τά-
φρου της διερχομένης διά της οδού
Σταδίου» κι άλλες 2 επί της Κηφι-
σίας.
- 4 καινούριες βρύσες: στήν Αθηνάς
(2), στήν Αδριανού και στήν Κολο-
κοτρώνη.
- Σανιδένιες πινακίδες όνοματοθε-
σίας οδών και πλατειών.
- Παραγκοειδής αγορά στήν «άνα-
πτυσσομένην συνοικίαν» της Νεα-
πόλεως.

Άληθινή μάστιγα οί Έλληνες και ξε-
νοι πρόγονοι των σημερινών οικοπεδο-
φάγων και οικοπεδεμπόρων δέν θά αφή-
σει ούτε στοιχειώδη περιθώρια στήν κυ-
βέρνηση, γιά νά σκεφτεί ούτε γιά τή χά-
ραξη ενός δρόμου, ενός δημοσίου κτι-
ρίου, ενός πρωτόγονου, έστω, νοσοκο-
μείου κατά τήν δεκαετία του 1930...

Μαζί μέ τούς Έλληνες λεφτάδες και
πάμπολοι ξένοι αγοράζουν μεγάλες έκ-
τάσεις, μέ τήν προοπτική νά τίς μετα-
πουλήσουν, μέ τήν πρώτη ευκαιρία, γιά
οικόπεδα μέ μεγάλη υπερτίμηση. Άγγλοι
κι Άμερικανοί είναι κυρίως τά οργανω-
τικά μυαλά και μερικοί από τούς μεγα-
λύτερους επιχειρηματίες οικοπέδων.
Γρήγορα θά δημιουργήσουν μεγάλα και
πολύπλοκα προβλήματα πού θά έμποδί-
σουν τήν ρυμοτομία της πόλεως, ζητών-
τας και εκδιάζοντας γιά μυθώδη ποσά
«άποζημιώσεων»... Οί πίο μεγάλοι άετο-
νύχηδες άπ' τούς ξένους είναι ό Άγγλος
ιστορικός και δημοσιογράφος Φίνλεϋ κι
ό Άμερικανός «ιεραπόστολος» Κίνγκ.
Γιά τόν δεύτερο, ό (έξελληνισθείς άργό-
τερα και άληθινός φιλέλληνας) Γάλλος
αρχαιολόγος Ρός γράφει ότι «μέ όσο
φαινομενικό ζήλο λαλούσε στα΄ κηρύγ-
ματά του τά έπουράνια αγαθά, μέ άλλο
τόσο πραγματικό ζήλο και έπιμονή
φρόντιζε και γιά τά δικά του επίγεια
αγαθά, ζητώντας υπέρογκες άποζημιώ-
σεις γιά τά οικόπεδα πού του έπαιρνε ή
ρυμοτομία της πόλεως...». Τό έμπόριο
των οικοπέδων έξακολούθησε και άργό-
τερα. Και σημαντικές περιουσίες σχημα-
τίστηκαν από τούς οικοπεδοφάγους. Τά
νοίκια έφταναν 20-30% τό χρόνο, επί
της άξίας του σπιτιού. Η τοκογλυφία,
στά πρώτα 10-20 χρόνια της νέας Αθή-
νας, γίνεται μάστιγα: πολλοί δανείζονται
μέ φανταστικούς τόκους και μέ τή σειρά

τους προσπαθούν νά θγάλουν τά λεφτά
τους σέ 3-4 χρόνια μέ τά ένοίκια. Τό
κράτος ήταν αδύνατον ν' άντιδράσει, οί
άποφάσεις έμεναν στα χαρτιά, ή χάραξη
δρόμων, πλατειών και πάρκων καθυστε-
ρούσε, ό πληθυσμός πολλαπλασιάζονταν
τετραπλάσι, ή άμορφία της πόλεως και ή
άθλιότητα των κατοίκων της συνεχίζον-
ταν. Γρήγορα, μέ τήν νοσηρή παρό-
τρυνση της Αύλης, των αυλοκολάων και
των πολιτικών, ό λαός άρχισε νά όνει-
ρεύεται τήν «Κόκκινη Μηλιά»: πολλοί
σταμάτησαν νά έπενδύουν σέ σπίτια, σέ
μαγαζιά και επιχειρήσεις, σίγουροι ότι ή
πρωτεύουσα, όπου νά ναι, θά μετετίθετο
στήν Πόλη. Όρισμένοι, άφηναν και τά
παιδιά τους άδάφτιστα, γιά νά τά θα-
φτίσουν στήν Άγία Σοφία! Τραγέλα-
φος...

Άλλά και οί δυσκολίες οίκοδομήσεως
ήταν άτέλειωτες: δέν υπήρχαν μεταφο-
ρικά μέσα, δέν υπήρχαν νταμάρια, δέν
υπήρχαν ύλικά και εργαλεία, ή θαλασ-

σινή έπικοινωνία της χώρας μέ τήν Ευ-
ρώπη, κι ως τά μισά του αιώνα, ήταν
σχεδόν άνύπαρκτη. Νά σκεφτεί κανείς
ότι σπάνια παραδίδονταν καινούρια
σπίτια μέ πορτοπαράθυρα και τζάμια...

● Ο Ρός, πού δίνει τίς σημαντικότε-
ρες πληροφορίες γιά τήν εποχή, γράφει
ότι εκπληκτοι οί Αθηναίοι είδαν τό χει-
μώνα του 1832, τά δυό πρώτα κάρα πού
μετέφερε ό ναύαρχος Μάλκολμ από τήν
Μάλτα γιά νά... μεταφέρει τά ύλικά γιά
τήν έπαυλή του στα Πατήσια: «Και οί
mén γεροντότεροι είχαν τό εγύχημα νά
δούν ένα είδος φορητού άμαξιού στό
διάστημα του πολέμου. Οί περισσότεροι
όμως από τούς κατοίκους έτρεξαν, μετά
σπουδής στήν όδό Πειραιώς, γιά νά
παρατηρήσουν τό θαύμα αυτό της φραγ-
κικής μηχανής».

Τόν επόμενο χρόνο θά εμφανιστεί και
ή πρώτη άμαξα στήν Αθήνα. Θά τήν φέ-
ρει ή Δούκισσα της Πλακεντίας.

ΚΑΙ ΤΟ ΦΤΩΧΟ ΠΡΑΣΙΝΟ

Οί λεγόμενοι «δημόσιοι κήποι» της
Αθήνας, ως τίς αρχές του αιώνα μας,
ήταν δημόσιες τουαλέτες... Τό μέγα μέ-
ρος των Αθηναίων ξεκινούσε πρωί πρωί
άπ' τά σπίτια του μέ τή χτεσινή έφημε-
ρίδα στό χέρι γιά τό Ζάππειο, τό Στάδιο,
τά Πευκάκια, τήν Πλατεία Κάνιγγος και
τήν Πλατεία Αττικής...

Οί ταμπέλες κι οί έπιγραφές παντού
στούς τοίχους μέ «Άπαγορεύεται τό ου-
ρείν» και «Άπαγορεύεται τό άποπα-
τείν» ήταν τόσες, όσες οί διαφημιστικές
τοικοκολλησεις σήμερα.

Οί καθαλίνες των άλόγων και των
γαϊδουριών, τά πτώματα των οικιακών

ζώων, οί φλουδες, τά ύπόλοιπα των χα-
σάπηδων, των ψαράδων και των μανά-
βηδων, τά ... λύματα των αυτοσχέδιων
νεροχυτών των σπιτιών και των άμέτρη-
των κρασοπουλιών και μαγέρικων είχαν
μετατρέψει τήν Αθήνα σέ τοπίο κολά-
σεως, ιδίως τά καλοκαίρια, όταν έρχόταν
κι ή θρυλική σκόνη «τό ξανθόν νέφος...»,
όπως έγραψε κάποτε ό Ζαχ. Παπαντω-
νίου κι ή φράση έγινε κλασική, ζευγα-
ρωμένη μέ τή ζέστη, νά βάλουν κι αυτές
τό χεράκι τους...

Δρόμοι σχεδόν άπροσπέλαστοι, σοκά-
κια αποκλεισμένα, οικόπεδα χαδούζες...

Σκουπίδι, σκόνη και προπαντός έλ-

Χάριν τῆς κυκλοφορίας τῶν εὐγενῶν μας τῶν ποδῶν
ἀπέκοψαν τὰς ἀκακίας εἰς τῆς Σταδίου τὴν ὁδόν.
Ἐκόπησαν αἱ ἀκακαίαι γιατί ἦσαν τάχα περιτταί
ἀν' ὧμως ἦσαν κακακαίαι δὲν θὰ τίς ἔκοθαν ποτέ...

«Παναθήναια», ἐπιθεώρηση τοῦ 1911. Στίχοι Πολύθιου Δημητρακόπουλου
διὰ φωνῆς τοῦ μεγάλου κωμικοῦ Λεπενιώτη...

λειψη νεροῦ ἦταν οἱ τρεῖς μεγάλοι (καὶ μόνοι) ἐχθροὶ τῶν δημάρχων τῆς Ἀθήνας «Μερκούρης καὶ νερό! κλπ.» ὥς προχτές ἀκόμα.

Στά χρόνια 1887-1899, οἱ δήμαρχοι Φιλῆμων καὶ Καλλιφρονᾶς στήν ἀγωνιώδη τους προσπάθεια νά κάνουν κάτι, τόλμησαν νά «χτίσουν» δημόσια οὐρητήρια... Πάντα, ὅμως, ὁ ἄερας κι ἡ βροχή παρέσερναν «χτίσματα» καὶ κάτωρα...

Οἱ Ἀθηναῖοι (ὅπως ὅλοι οἱ νεοέλληνες) δὲν τὰ πῆγαν ποτέ καλά μέ τὴν δημόσια (καὶ ἰδιωτική) καθαριότητα... Καὶ σήμερα, σέ μεγάλο βαθμό καὶ μέ... σύγχρονη διαδικασία, ἡ εἰκόνα τῆς «Καθαρῆς Ἀθήνας» εἶναι μαύρη, ὅπως πρὶν ἔνα αἰῶνα...

Ἰδοῦ, ὅμως, ἓνα δείγμα καὶ τῆς γαῖδουρένιας εὐαισθησίας τῶν δημοτικῶν ἀρχόντων της, ὅπως διασώζεται στὰ πρακτικά συνεδριάσεως τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τῆς 15.7.1887: «... τὰ ἀποχωρητήρια εἶναι περιττά καὶ ἄχρηστα διὰ τοὺς Ἀθηναίους...». Ἡ πρόταση τοῦ Φιλῆμονος γιὰ τὴν δημοιουργία δημοτικῶν ἀποχωρητηρίων, εἶχε 5 συμβούλους ὑπὲρ καὶ... 12 κατά...

Καὶ ὅλα τὰ καινούρια εἶναι παλιά: σκεφεῖτε στή θέση τῶν σημερινῶν γκαράζ, συνεργείων, βεντζίναδικων κ.ἄ. «ιατρικῶν» καταστημάτων γιὰ τ' αὐτοκίνητα, ἑκατοντάδες σταύλους, σανοπωλεῖα, σαματοποιεῖα, πεταλωτήρια, καὶ παζάρια ἀλόγων στήν μικρὴ παλιά Ἀθήνα τοῦ 1880 καὶ τοῦ 1900...

Ἡ ἱστορία τοῦ πράσινου τῆς Ἀθήνας ἦταν παλαιανὴ καὶ παρέμεινε... Μιά ἱστορία πού ἔχει κλείσει πρὶν ἓνα αἰῶνα. Μιά ἱστορία σφραγισμένη ἀπὸ τὴν προαιώνια λειψυδρία τοῦ ἰοστεφοῦς ἄστεος, τὴν ξεραῖλα τῶν ἱστορικῶν κατὰ τὰ ἄλλα ποταμῶν της, Ἰλισοῦ καὶ Κηφισοῦ καὶ τὴν ἀδιαφορία τῶν ἰδίων τῶν Ἀθηναίων...

Στά 1834, ὅταν ὁ Ὁθωνας ἐγκατάσταθηκε προσωρινά σ' ἓνα ἀρχοντικό τῆς σημερινῆς Παπαρηγοπούλου, δημιουρ-

γήθηκε στό ἄψε σβῆσε ὁ πρῶτος βασιλικὸς κήπος, στό χωρὸ πού ἀργότερα θὰ ὀνομαστεῖ Πλατεία Κλαυθμῶνος. Πρὶν γίνεῖ ἡ πλατεία, ὁ σημερινὸς Κρανίου Τόπος καὶ ἡ σκεπὴ τῆς πομπῆς πού λέγεται δημοτικὸ γκαράζ, θὰ γράφει πολλές σελίδες στήν ἱστορία τῆς Ἀθήνας. Σάν κήπος δροσερός καὶ πολυσύχναστος, ἀλλὰ καὶ σάν τόπος ἀπ' ὅπου θὰ ξεκινήσει τὸ σοσιαλιστικὸ καὶ τὸ ἐργατικὸ κί-

Ἦταν ἡ Ἀθήνα κάποτε πράσινη;

«Δὲν ὑπάρχει θαυμασιώτερο θέαμα ἀπὸ τὰ ἐλαιόδεντρα τῆς Ἀττικῆς. Ἀπλώνονται γύρω ἀπὸ τὴν πόλη σάν ἀσημοπράσινο ταπέτο πού φτάνει ὡς τίς πλαγιές τῶν πέριξ καταπράσινων λόφων».

Φελίξ Μπωζούρ, 1797

νημα τῆς χώρας – καὶ σάν θρύλος γιὰ τὰ διαδόητα... ἀνακουφιστήριά της, πού γιὰ δεκαετίες, ὡς προχτές, στέγασαν ὅλους τοὺς διάσημους σήμερα ὁμοφυλόφιλους καὶ χιλιάδες ἄλλους πού δὲν κατάφεραν νά διακριθοῦν στήν πολιτική, στίς τέχνες καὶ στὰ γράμματα...

Στά 1836, ὁ πατέρας τοῦ βασιλιά, «καλλιτέχνης καὶ θερμὸς φιλέλλην» καὶ μανιακὸς τοῦ πράσινου, Λουδοβίκος, ἐπισκέπτεται τὴν Ἀθήνα καὶ ρίχνει τὴν ἰδέα γιὰ ἓναν μεγάλο ἀνακτορικὸ κήπο, κατὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ πρότυπα, καὶ σάν ἀπαρχὴ ἐφαρμογῆς ἑνὸς προγράμματος κήπων καὶ денδροστοιχιῶν στήν ἀδενδρη πρωτεύουσα.

Ἐπιστρέφοντας στήν Βαυαρία ὁ καλὸς αὐτὸς ἄνθρωπος, στέλνει στήν Ἀθήνα «ἐξόδοις του», φυτὰ, денδρὺλλα καὶ

σπόρους, μηχανήματα θερμοκηπίου (τὰ πρῶτα πού εἰσάγονται, φυσικά, στήν Ἑλλάδα), ἀρχιτεκτονικὰ σχέδια καὶ τὸν εἰδικὸ γεωπλάνο Σμάρατ.

Στά 1838 φτάνει ἡ Ἀμαλία βασίλισσα κι ἀναλαμβάνει τὸν Βασιλικὸ Κήπο... Ἡ ἀνέραστη καὶ θλιδερὴ ζωὴ τῆς συζύγου τοῦ κουφοῦ καὶ σθηστοῦ βασιλέως, θὰ δρεῖ μιά κάποια ἰσορροπία σ' αὐτὸν τὸν κήπο. Μέσα σέ λίγα χρόνια ἡ βασίλισσα θὰ τὸν πλουτίσει, θὰ τὸν ἐξωραΐσει καὶ θὰ τὸν βελτιώσει, καὶ τὸ σημαντικότερο, θὰ ἐφαρμόσει μιά τολμηρὴ πολιτικὴ πρασίνο σ' ὅλη τὴν τότε μικρὴ παλιά Ἀθήνα.

Ἡ ἀλέα τῆς λεωφόρου πού θὰ πάρει τὸ ὄνομά της, ὁ Κήπος τῶν Μουσῶν (πού θὰ γίνεῖ ἀργότερα Πλατεία Συντάγματος), ἡ ἀλέα τῆς Βασιλίσσης Σοφίας, ἡ πευκοφύτευση τῶν χαμηλῶν τοῦ Λυκαβητοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅλες σχεδὸν οἱ ἐστίες πράσινου, πού διασώζονται στό κέντρο τῆς πόλεως, ὑπῆρξαν ἰδέες καὶ ἐργα τῆς Ἀμαλίας...

Ὁ κήπος τοῦ Ζαπτείου διαμορφώθηκε στά χρόνια 1884-1889, ὅταν κατασκευάζεται τὸ μέγαρον μέ τὰ λεφτά τῶν Ἀδελφῶν Ζάππα (ἀπὸ ἰδέα τοῦ Ἀλ. Ραγκαβῆ) – παράλληλα καὶ ἡ ἀναστήλωση τοῦ Σταδίου (Ζάππαι καὶ ἐδῶ...) καὶ ἡ денδροφύτευση τῆς περιοχῆς του...

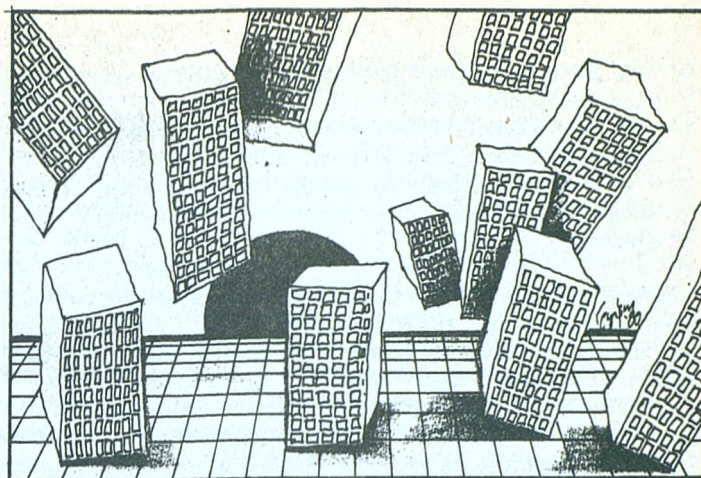
Ἡ μαγιά γιὰ τὸν κήπο τοῦ Ζαπτείου ὑπῆρξε ὁ τεράστιος, καὶ ἐφάμιλλος τοῦ Βασιλικοῦ, κήπος τῆς δίλας (ὅπου σήμερὰ τὸ ἀγαλμα τοῦ Βύρωνος) τοῦ καθηγητῆ τῆς βοτανολογίας Θεόδωρου Ὁρφανίδη. Ὁ ἰδιόρρυθμος καὶ λόγιος καθηγητῆς, ἀξίζει νά σημειώσουμε, ὑπῆρξε ὁ πρῶτος... κηπουρικὸς σύμβουλος τῆς Ἀμαλίας, γιὰ 3-4 χρόνια, ὥσπου ἔφαγαν οἱ δύο τὸς τὰ μουστάκια τους (κυριολεκτικῶς...) γιὰ λόγους κηπουρικῆς ἀντιζηλίας...

Ὁ Βασιλικὸς Κήπος θὰ μείνει κλειστός γιὰ τὸν ἀθηναϊκὸ λαὸ ὡς τὰ 1929 πού ἡ Δημοκρατία (μὴ βασιλευμένη, καλὴ ὥρα σάν καὶ τώρα) θὰ τὸν ξαναβαφτίσει, θὰ τὸν βγάλει Ἐθνικὸ, θὰ τὸν μαντρώσει μέ τὸ ὑπάρχον καὶ σήμερα κικλίδωμα καὶ θὰ τὸν παραδώσει στό λαό. Ἐκτοτε, ὁ πιὸ σημαντικὸς πνεύμων τῆς πόλεως θ' ἀφεθεῖ στήν τύχη του, μᾶλλον στήν κακοτυχία του – οὔτε κἀν τὰ νοίκια ἀπὸ τοὺς φιλοξενηθέντες θιάσους κατὰ τὴν δεκαετία τοῦ '50 δὲν θὰ τὸν ὠφελήσουν...

Ἄν ἐξαιρέσουμε τοὺς δύο νεότερους πνεύμονες, Ἀλσος τοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως καὶ Φωκίωνος Νέγρη (τολμηρὴ πραγματοποίηση τοῦ Κίμωνος Λάσκαρη, 1937) τὸ μόνο πού ἔχει γίνεῖ στό κέντρο τῆς σύγχρονης τερατοῦπολης (πρῶην «παλιά Ἀθήνα») μετὰ 120 χρόνια, εἶναι ἡ ἐξαφάνιση ἢ ἀποψίλωση τῶν δένδρων πλατειῶν, ὅπως Δημαρχείου, Ὀμονοίας, Κάνιγγος, Συντάγματος κ.ἄ. καὶ τῶν (ψωραλέων ἔστω) денδροστοιχιῶν δρόμων, ὅπως Πατησίων, Σταδίου, Ἀχαρνῶν κ.ἄ. □

Ἡ πολεοδομική πολιτική τῆς τελευταίας τριετίας

τοῦ Λουδοβίκου Κ. Βασενχόβεν

ΚΑΝΕΙΣ δέν μπορεί ν' ἀρνηθεῖ, ὅση ἀρνητική διάθεση κι ἂν τόν διακρίνει, πῶς τὰ τρία τελευταῖα χρόνια ταραχτήκαν τὰ στάσιμα νερά στὸν τομέα τόσο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ὅσο καὶ τῆς κρατικῆς δραστηριότητος, ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἀστική ἀνάπτυξη, στὴν οἰκιστική δραστηριότητα καὶ στὴ ρύθμιση τοῦ χώρου. Ἡ συνειδητοποίηση ὅτι τὰ πράγματα ἔφθασαν στὸ ἀπροχώρητο – συνειδητοποίηση συχνά ἀνεπαρκῆς καὶ μονόπλευρη – ὁδήγησε σὲ μιά σειρά πρωτοβουλιῶν τῆς Γενικῆς Διεύθυνσης Οἰκισμοῦ [τώρα Ὑπουργείου Χωροταξίας, Οἰκισμοῦ καὶ Περιβάλλοντος (ΥΧΟΠ)], πού ἀποτελέσαν σταθμό.

ΦΥΣΙΚΑ, εἶναι ἀφέλεια νά πιστεύουμε πῶς τὸ ΥΧΟΠ εἶναι ὁ

κρατικός φορέας πού καθορίζει τὴν οἰκιστική πολιτική καί, μέσα ἀπὸ αὐτήν, τίς ἐξελιξεις στίς πόλεις μας. Ὁ σάλος ἀπὸ τὰ φορολογικά τεκμήρια ἔδειξε, καθαρά πλέον, τὸ μέγεθος τῆς σχέσης ἀνάμεσα στὴ φοροδιαφυγή καὶ στὴν ἰδιωτική χρηματοδότηση τῆς οἰκοδομῆς καί, ἀκόμη καθαρότερα, σὲ ποῖο ὑπουργεῖο διαμορφώνεται πραγματικά ἡ πολιτική ἀστικῆς ἀνάπτυξης.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ἀποδείξεις ἀφθονοῦν, π.χ. τὰ κίνητρα γιὰ τὴν εἰσαγωγή συναλλάγματος ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς προκειμένου νά ἀγοράσουν ἀκίνητα στὴν χώρα μας καὶ νά τροφοδοτήσουν, μέ τίς εὐλογίες τῶν ἀρχῶν καὶ τὴν «εὐγνωμοσύνη» τῶν ἰθαγενῶν, τὸν ἄκρατο

καὶ παράλογο πληθωρισμὸ ἀξιών γῆς, πού ἀνεβάζει τὸ κόστος ζωῆς καὶ παραγωγῆς καὶ διευκολύνει τὸν εὐκόλο πλουτισμὸ καὶ τὴν ροπή πρὸς κατανάλωση εἰσαγομένων εἰδῶν, ἔτσι ὥστε τὸ συνάλλαγμα πού μπαίνει νά ξαναγυρίζει ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ἦρθε, χωρίς καθυστέρηση. Θά μπορούσα ἀκόμη νά προσθέσω, πῶς βοηθώντας τὸν πληθωρισμὸ ἀξιών γῆς μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἢ μέσα ἀπὸ τίς προσδοκίες πλουτισμοῦ «ἐξ οὐρανοῦ» πού ἡ χρυσότοκα ὀρνίθα τῆς ἀντιπαροχῆς συντηρεῖ στὰ μυαλά τῶν τυχερῶν ἰδιοκτητῶν ἀστικῆς γῆς, τὸ κράτος ἐκμηδενίζει τίς δυνατότητες πού θά εἶχε, ἂν τὸ ἤθελε, νά παρέμβει στὴν διαμόρφωση τοῦ ἀστικοῦ χώρου.

ΚΑΙ ΚΑΠΟΙΑ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ

ΚΙ ΑΥΤΟ, γιατί οἱ προσδοκίες αὐτές ὀρθώνονται σάν τεῖχος ἀπὸ γρανίτη, ὅταν ἡ ὑλοποίησή τους ἀπειληθεῖ ἀπὸ σχέδια ὀργανωμένης οἰκιστικῆς ἢ ἀπὸ μειώσεις συντελεστῶν δόμησης. Δέν ἀμφισβητῶ, βέβαια, πῶς αὐτές οἱ προσδοκίες θά ἦταν ποιοτικά καὶ ποσοτικά διάφορες, ἂν ὑπῆρχε κοινωνικὴ πολιτική, ὥστε νά μὴν εἶναι τὸ ἀκίνητο ἡ μόνη ἐλπίδα γιὰ τὸν συνταξιούχο, τὸν ἄρρωστο καὶ τὸν ἀδύναμο. Καὶ δέν ἰσχυρίζομαι ἀκόμη πῶς ἡ ἀντιπαροχὴ εἶναι ὁ μόνος παράγοντας πού ἔφερε τὴν Ἀθήνα στὰ σημερινά χάλια, ἢ πῶς οἱ ἐπιπτώσεις τῆς θά ἦσαν τὸ ἴδιο ὀλέθριες, ἂν ἡ πολιτεία εἶχε στοιχειωδῶς ἀντιμετωπίσει τὸ πρόβλημα τῆς κατοικίας καὶ δέν ἐθελοτυφλοῦσε, πιστεύοντας ὅτι τὸ «λύνει» (ναί, ἀλλὰ πῶς!) ἡ ἰδιωτικὴ ἐπιχειρηματικὴ πρωτοβουλία.

Ἡ τριετία 1977 - 80 καὶ μερικά ἐρωτήματα

ΟΙ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ τοῦ ΥΧΟΠ ἀπὸ τὸ 1977 προσφέρουν, τώρα πού ἄλλαξε ἡ πολιτικὴ ἡγεσία του καὶ πού ὁ σχεδιασμὸς τῆς πρωτεύουσας βρίσκεται σὲ μιά σημεῖα στρεφῆ, τὴν εὐκαιρίαν διατύπωσης μερικῶν κριτικῶν σκέψεων. Δέν πρόκειται νά ἀποτολμηθεῖ ἐδῶ κριτικὴ τοῦ πολὺπλευρου, ἂν καὶ συχνά συζητήσιμου, ἔργου τῶν ἐτῶν αὐτῶν. Κάτι τέτοιο ἔχει γίνῃ ἀπὸ πολλούς, ἔστω καὶ ἀποσπασματικά, καὶ θά ξεφεύγε ἀπὸ τὸ πλαίσιο μιᾶς συζήτησης γιὰ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν μελέτη τῶν 9

Διαμερισμάτων τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῆς. Θά ἦταν ἀκόμη ἄδικο νά ἐπιχειρηθεῖ, χωρίς τὴν ἀπαραίτητη ἐμβάθυνση καὶ χωρίς τὴν ἀναγκαῖα χρονικὴ ἀπόσταση, μιά κριτικὴ «στὰ γρήγορα» τοῦ ἔργου δεκάδων στελεχῶν καὶ συνεργατῶν τοῦ ΥΧΟΠ, πού πήραν μέρος σὲ μιά μοναδική, γιὰ τὰ ἑλληνικά πολεοδομικά χρονικά, προσπάθεια καὶ πού, γιὰ πρώτη φορά, πλάτυναν τὸν σχετικὸ διάλογο σὲ τόσο σημαντικό βαθμό, ἔστω καὶ ὑπὸ συνθήκες ψυχολογικῆς πίεσης, ἐργασίας καὶ ὀργάνωσης, πού (ἂς τὸ πεῖ κάποτε κάποιος) ἦταν καὶ εἶναι ἀπαράδεκτες. Τὸ σημεῖο αὐτὸ ἐξάλλου δέν εἶναι ἀσχετο μὲ ὅσα θά ἀναφερθοῦν πιὸ κάτω.

ΚΙ ΑΝ ὅμως θά ἦταν ἐπιτόλαιο νά κάνω ἐδῶ κριτικὴ στὸ σύνολο αὐτοῦ τοῦ ἔργου, πού ἄλλωστε δέν γνωρίζω παρὰ μερικά, νομίζω πῶς ἡ δημοσιότητα πού ἄρχισε νά δίνεται στὰ κύρια σημεῖα τῆς διάγνωσης τῶν μελετῶν τῶν 9 Διαμερισμάτων τῆς «Μεῖζονος Ἀθήνας» ἐπιτρέπει τὴ συζήτηση μερικῶν ἀρχῶν. Τέτοια συζήτηση θά ἦταν ἀδύνατη πρὶν τρία χρόνια, χωρίς τὴν ἐνδιάμεση ἐμπειρία ἐνός «μοντέλου» θεώρησης, προσέγγισης καὶ δράσης, πού κυριάρχησε στὴν Ὑπηρεσία Οἰκισμοῦ στὸ διάστημα αὐτό. Ἄλλοι θά θεωρήσουν τὴν στιγμὴ κατάλληλη γιὰ νά ἀνοίξουν τὸν διάλογο πάνω σὲ ἄλλα θέματα ἀρχῶν. Προσωπικά, καὶ μετὰ ἀπὸ ἀνάγνωση τῶν βασικῶν σημείων τῆς προβληματικῆς τῶν 9 μελετῶν, θά σταθῶ σὲ τρεῖς ἐνότητες, ἢ τρεῖς χώρους ἐκλογῆς, μεθοδολογίας, σχεδιασμοῦ:

- Σύνταξη σχεδίων ή ενθάρρυνση και ενδυνάμωση θεσμών και φορέων;
- «Κεντρικός» και «εκ των άνω» σχεδιασμός ή σχεδιασμός απ' τα κάτω, στην μικροκλίμακα;
- Φυσικός σχεδιασμός χρήσης επιφανειών και αξόνων κίνησης ή σχεδιασμός δραστηριοτήτων και ευκαιριών άπασχόλησης;

ΚΑΙ ΣΤΑ τρία ερωτήματα, ή αυθόρμητη απάντηση πολλών, όπως και ή δική μου, εκτός κι αν είναι κανείς άκαμπτος άρνητής του σχεδιασμού, θά είναι: «Και τά δύο, μιά και τό ένα πρέπει νά συμπληρώνει τό άλλο».

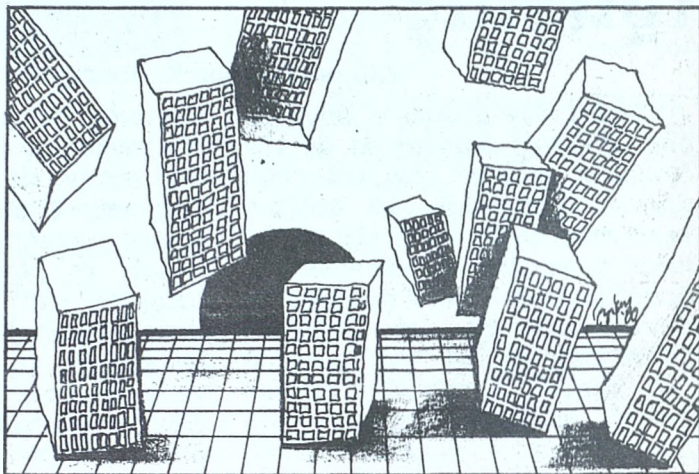
ΚΑΘΕ ΟΜΩΣ διαζευκτική ερώτηση του είδους αυτού δέν έχει τόσο την έννοια άπόλυτου άποκλεισμού της μιάς προσέγγισης γιά χάρη της άλλης, όσο την έννοια αναζήτησης μιάς ισορροπίας. Πόσο από τό ένα και πόσο από τό άλλο, μέσα σε μιά δέσμη μέτρων και κατευθύνσεων πολιτικής, πού θέλει νά εμφανίζεται, αλλά και πρέπει νά είναι, ισορροπία, προκειμένου νά είναι και πιό άποτελεσματική, αλλά και πιό άποδεκτή από εκείνους, γιά τούς οποίους υποτίθεται πώς σχεδιάζεται. Η γνώμη μου είναι πώς και στίς τρεις περιπτώσεις, και στά τρία διαζευκτικά ρητορικά διλήμματα πού έθεσα, είχαμε ως τώρα, αν και λιγότερο σε σχέση μέ τά χρόνια πριν τό 1977, «πολύ απ' τό πρώτο και λίγο απ' τό δεύτερο», έστω κι αν στή δεύτερη περίπτωση, κι ακόμη περισσότερο στην τρίτη, ίσως νά κοροϊδύουμε τόν έαυτό μας, αν νομίζουμε ότι είχαμε έστω και τό πρώτο: άς αναλογισθούμε την διασπορά των πηγών του σχεδιασμού, πού υπαινιχθήκα στην άρχή.

Η ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗ αυτή δέν είναι καινούρια, αλλά ίσως τά διαζευκτικά μου ερωτήματα νά υποδηλώνουν ένα εναλλακτικό μοντέλο προσέγγισης, πού έχει ώριμάσει κάτω από την πίεση των πραγμάτων. Τά τρία ερωτήματα είναι στενά συσχετισμένα τό ένα μέ τό άλλο. Έπειδή ακριβώς οι κεραίες πληροφόρησης και τά αισθητήρια των πολεοδομικών μας υπηρεσιών πού πραγματοποιούν σχεδιασμό (δηλαδή, των κεντρικών υπηρεσιών στην Αθήνα) δέν μπορούν έξ όρισμού νά πιάσουν τόν λεπτό καταμερισμό της πραγματικότητας, και έπειδή τά εργαλεία σχεδιασμού (π.χ., ή πανάθεια του ρυθμιστικού σχεδίου συνήθως «έξ Αθηνών έκπορευομένου και εν Αθήναις εύλογουμένου») είναι σαν σακοράφες πού χρησιμοποιούνται γιά κέντημα, γι' αυτό ακριβώς κάνουμε λιγότερο σχεδιασμό και περισσότερο «σχεδιολογία».

ΕΠΕΙΔΗ ό σχεδιασμός αρχίζει και τελειώνει μέ σχέδια, πού γίνονται και ξεχνιούνται ή εγκαταλείπονται, πράγμα πολύ χειρότερο από τό νά μή γίνονταν ποτέ, χωρίς νά στήνει μόνιμους μηχανισμούς και καλά ριζωμένους θεσμούς, γι' αυτό ακριβώς δέν φτάνει ποτέ στή βάση, στην μικροκλίμακα πού έπηρεάζει την καθημερινή ζωή και «κερδίζει» την έμπιστοσύνη του πολίτη. Έπειδή λείπουν οι μηχανισμοί στή βάση, μηχανισμοί πληροφόρησης, ενημέρωσης, παραδειγματισμού και τοπικού διαλόγου, γι' αυτό ή έμφαση πέφτει στο «σχέδιο», πού παράγεται κι έπειτα ξεχνιέται, κι όχι στή συνεχή παρακολούθηση, «ακρόαση», καθοδήγηση, διαχείριση, διόρθωση πορείας και αναθεώρηση. Πρόσφατα ακόμη, πληροφορήθηκα μέ κατάπληξη πώς 6 μήνες μετά την παράδοση, στο ΥΧΟΠ, σχεδίων γιά την οικιστική όργάνωση μιάς από τίς «άντίπαλες πόλεις», δέν είχαν ακόμη συζητηθεί στο δημοτικό της συμβούλιο οι σχετικές προτάσεις. Όποιος κι αν φταίει γι' αυτό, τό γεγονός είναι ένδεικτικό της διάστασης πού υπάρχει μεταξύ σχεδίου και άστικής διοίκησης, δηλαδή άστικού management.

ΕΠΕΙΔΗ, τέλος, δέν φτάσαμε στο σημείο νά αντιμετωπίζουμε, έστω και στά χαρτιά, τόν οικονομικό προβληματισμό του άστικού χώρου, σαν φαινόμενο όχι ενός τομέα, αλλά χωρικής κατανομής, πράγμα πού σωστά έπισημάνθηκε σε όρισμένα Διαμερίσματα της Αθήνας, γι' αυτό και «βουλευτήκαμε» τόσον καιρό, χωρίς νά πολυσκοτιστούμε γιά μορφές όργάνωσης τέτοιες πού νά συλλαμβάνουν τίς διαφοροποιήσεις άπασχόλησης και οικονομικής δραστηριότητας μέσα στον άστικό χώρο και

νά αντιδρούν έγκαιρα, όταν εμφανίζονται άνησυχητικές τάσεις. Έξ άλλου, ποιός πρόσχε τέτοιες λεπτομέρειες μέσα σ' ένα άστικό χώρο σαν την Αθήνα, σε εποχές πού τό κατά κεφαλήν εισόδημα άνέβαινε σταθερά και ή εισροή πόρων απ' τό έξωτερικό, ή τελική αυτή πηγή πού τροφοδοτεί την παρα-οικονομία της Αθήνας, έμενε σε ύψηλα επίπεδα; Τώρα όμως, όταν γιά δεύτερη φορά σε λίγα χρόνια ό ρυθμός αύξησης του άκαθάριστου έθνικού προϊόντος βρίσκεται κοντά στο μηδέν και ό όμφάλιος λώρος του συναλλάγματος απ' τό έξωτερικό δέν λειτουργεί, όπως θά θέλαμε, μήπως θά πρέπει νά σκεφθούμε τά άνησυχητικά συμπτώματα οικονομικής άνισότητας στο χώρο της πρωτεύουσας κάπως πιό σοδαρά;

Πολεοδομικές παρεμβάσεις στή μικρο-κλίμακα

Ο ΦΙΛΟΔΟΞΟΣ και πολυμέτωπος άστικός σχεδιασμός σε μιά εποχή οικονομικής ύφεσης, στην Ελλάδα, όπως και σε άλλες χώρες, είναι αυταπάτη. Κάτω από τίς σημερινές συνθήκες, ή κλίμακα και τό επίπεδο της παρέμβασης στον άστικό χώρο της πρωτεύουσας πρέπει νά επιλεγούν προσεκτικά. Η άποψη πού θά ήθελα νά διατυπώσω εδώ είναι πώς προτίμηση πρέπει νά δοθεί σε παρεμβάσεις μικρής κλίμακας μέσα στον ιστό της πόλης γιά λόγους όχι ιδεολογικούς, διότι «τό μικρό είναι ωραίο», αλλά περισσότερο πρακτικούς ή λόγους τακτικής. Ένας μεγάλος αριθμός παρεμβάσεων δελτίωσης, άποκεντρωμένων σε πολυάριθμους φορείς εφαρμογής, μέ μικρό κόστος χρηματοδότησης, θά φέρει πολύ μεγαλύτερο συνολικό όφελος σε αύξημένο αριθμό πολιτών. Δέν έννοώ όμως άπλως έργα έξωραϊσμού, αλλά πολεοδομικές ρυθμίσεις πού άπαιτούν ένα ριζικά αναθεωρημένο, και δημιουργικό μάλλον, παρά στείρα ελεγκτικό, σύστημα πολεοδομικού έλέγχου χρήσεων γής και διάταξης κτιρίων. Άπαιτούν ακόμη μιά τολμηρή άποκέντρωση πολεοδομικών υπηρεσιών, όχι γιά νά δγάσουν οικοδομικές άδειες, αλλά γιά νά σχεδιάζουν τόν μικρο-χώρο στην περιοχή άρμοδιότητάς τους.

Ο ΣΤΟΧΟΣ μιάς τέτοιας μεταρρύθμισης δέν είναι μόνο ή αύξηση του ρυθμού ύλοποίησης των πολεοδομικών παρεμβάσεων ή ή μεγιστοποίηση του όφέλους γιά τούς πολλούς. Είναι και ή οίκοδόμηση μιάς νέας συνείδησης άστικού σχεδιασμού στους πολίτες, συνείδησης πού θά βασίζεται στην έμπειρία άπτων έπιτευγμάτων μέ άμεσο όφελος, και όχι στην άφηρημένη έμπειρία μεγαλόσχημων έργων ή ρυθμιστικών σχεδίων. Η άπόκτηση έμπειρίας μιάς άλλης μορφής πολεοδόμησης μπορεί φυσικά νά προκύψει και από παρεμβάσεις πιό δραστικές και φιλόδοξες, παρεμβάσεις πού ήταν άλλωστε στίς προθέσεις της διοίκησης όταν προσπάθησε νά εφαρμόσει τόν νόμο περί Οικιστικών Περιοχών. Άλλά και αυτής της προσπάθειας τό δίδαγμα είναι πώς τό κύτταρο της ανανέωσης πρέπει νά είναι πιό μικρό, διαδεδομένο, εύκολο στην εφαρμογή και πρόσφορο σε διαπραγματεύση μέ λιγότερους ιδιοκτήτες γής, οικιστές και επαγγελματίες.

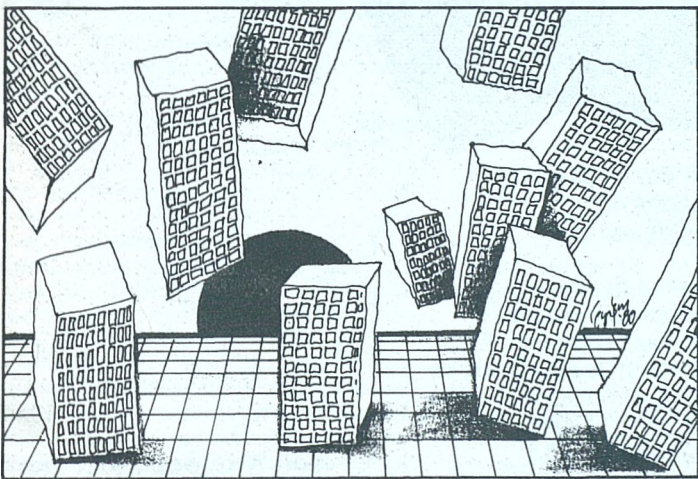
Η άλλαγή πού υποστηρίχθηκε παραπάνω, προς την κατεύ-

θυνση ενός πιο δημιουργικού πολεοδομικού ελέγχου προ-υποθέτει:

● Τήν βαθμιαία δημιουργία πυρήνων πολεοδομικών μελετών, ανά 100 - 200 χιλ. κατοίκους, που νά καλύπτουν τήν περιοχή της Αθήνας με λεπτομερείς μελέτες παρέμβασης σε μικρή κλίμακα, ξεκινώντας από τά σημεία εκείνα όπου ή παρέμβαση είναι συγκριτικά ευκολότερη και αποτελεσματικότερη. Ένα τέτοιο έργο είναι φυσικά αδύνατο νά γίνει από συνεργεία συγκεντρωμένα στά κεντρικά γραφεία του ΥΧΟΠ!

● Τήν εισαγωγή μίας κατηγορίας τοπικών και μικρής κλίμακας Πολεοδομικών Σχεδίων, πολύ ευρύτερων σε έννοια από τά δμώνυμα σχέδια του σημερινού Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού, που νά προδιαγράφουν τήν φυσική ανάπτυξη, οργάνωση στο χώρο, επιτρεπόμενες χρήσεις γης και πυκνότητες χρήσης και οίκησης, και νά επιτρέπουν δημιουργικές λύσεις μέσα από διάλογο και διαπραγματεύση με τόν ιδιοκτήτη γης ή τόν κατασκευαστή, ώστε οί άρχές νά μπορούν, ως ένα σημείο, νά οδηγούν επιθυμητές χρήσεις σε κατάλληλες θέσεις.

● Τήν υποχρεωτική επίσημανση των επιπτώσεων της ανάπτυξης που θά συνεπάγεται κάθε τέτοιο πολεοδομικό σχέδιο και των κατηγοριών των πολιτών που θά ωφεληθούν ή θά θιγούν.

Αποκεντρωμένος αστικός σχεδιασμός

ΜΙΑ ΤΕΤΟΙΑ πρακτική μικρο-παρέμβασης, άμεσης ή έμμεσης, κατά τρόπο ρυθμιστικό, εφαρμοζόμενη επιλεκτικά και βαθμιαία στην άρχή, θά έχει σαν σκοπό νά καινοτομήσει, νά διδάξει, νά πείσει ένα δύσπιστο σώμα πολιτών για τά αγαθά ενός δημοκρατικού και αποκεντρωμένου σχεδιασμού, άρα και προσαρμοσμένου καλύτερα στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον. Γι' αυτό και πιστεύω και τώρα, όπως και τότε που ξεκινούσε ή διαδικασία των 9 Διαμερισμάτων, ότι περισσότερο σημαντική από τίς μελέτες αυτές θά ήταν ή «μετάφραση» των στόχων του Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας σε προβληματική κατά κατηγορίες κατοίκων, δηλαδή ή αντίστοιχισή τους με ομάδες - στόχους. Έτσι, θά μπορούσε νά γίνει και ή επιλογή των παρεμβάσεων με μεγαλύτερη άμεσότητα. Κάτι τέτοιο δεν μπορεί νά γίνει σε επίπεδο κεντρικής υπηρεσίας υπουργείου, που δεν μπορεί νά κάνει ταυτόχρονα και επιτελικό έργο σε εθνικό επίπεδο και νά δέχεται σε πρώτη εξέταση τίς ενστάσεις και του τελευταίου πολίτη. Είναι ασύλληπτο νά γίνεται ή πρώτη άναγνωση χιλιάδων ενστάσεων έναντιόν της κήρυξης μερικών οικιστικών ζωνών από επιτροπή κορυφαίων στελεχών του κεντρικού θπουργείου που άσχολείται με όλη τήν επικράτεια.

ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ, λοιπόν, νέα μεθόδευση, που νά επιτρέπει δουλειά στη βάση, από αυτόνομες τοπικές ομάδες. Είναι δύσκολονά φαντασθεί κανείς πώς θά μπορούσαν οί τοπικές αυτές ομάδες νά λειτουργήσουν, άνεξάρτητα από τήν τοπική αυτοδιοίκηση. Αλλά, άν μιά τέτοια σχέση είναι «ταμπού» (είναι άραγε ταμπού για έναν Έπουργό Χωροταξίας που διατέλεσε

Δήμαρχος Αθηναίων;), τότε, προς Θεού!, άς βρεθεί κάποιον άλλο σχήμα, προκειμένου νά μήν καθυστερούμε άλλο.

Η ΑΝΑΓΚΗ για αποκεντρωμένο φυσικό σχεδιασμό προκύπτει και από τήν άνάγκη νά ενθαρρύνουμε τόν πολλαπλασιασμό και τήν άνδρωση κάθε σωματίου και οργάνωσης, κάθε συλλογικού φορέα, που μπορεί νά συμβάλλει στον διάλογο, που πρέπει κι αυτός νά είναι αποκεντρωμένος και ποιοτικά πλουσιότερος. Αποκέντρωση όμως στη βάση δεν σημαίνει ότι ό κεντρικός σχεδιασμός, σε επίπεδο Πολεοδομικού Συγκροτήματος Πρωτευούσης, θά πρέπει νά μείνει για πάντα σ' ένα επιτελικό ύπουργείο εθνικού επιπέδου. Όπως τονίστηκε κιόλας, τό πρόβλημα δεν είναι ή παραγωγή ενός ή έννέα σχεδίων, αλλά τό στήσιμο ενός μηχανισμού διοίκησης, συντονισμού και διαχείρισης - ή «έργοδιοίκησης», όπως θά μπορούσε νά αποδοθεί ό όρος management. Ό μηχανισμός αυτός χρειάζεται μονιμότητα, συνέχεια και μνήμη, άρα επιτελική συγκρότηση για τό άντικείμενό του και μόνο, δηλαδή τήν περιοχή της Αθήνας, με άνάλογο σύστημα πληροφόρησης, τράπεζα στοιχείων, τμήμα έρευνών και, φυσικά, άνάλογες άρμοδιότητες. Μόνο μιά τέτοια οργάνωση μπορεί νά δώσει στρατηγικό προσανατολισμό στο αποκεντρωμένο σύστημα σχεδιασμού που υποστηρίξει. Είναι πολύ σωστό ότι τό πρόβλημα της Αθήνας είναι άλληλένδετο με σειρά από εθνικά, οικονομικά και κοινωνικά θέματα. Γι' αυτό και πάντα θά παραμένει ή άνάγκη για κατευθύνσεις που νά απορρέουν άπ' τήν κεντρική κυβέρνηση και ειδικότερα τό ΥΧΟΠ. Τό συγκρότημα της Αθήνας, όμως, όπως οί 9 μελέτες έδειξαν, για όσους δεν τό ήξεραν ήδη, παρουσιάζει σοβαρά έσωτερικά προβλήματα, που χρειάζονται θεώρηση από τόν «Πολεοδομικό Φορέα Συγκροτήματος Πρωτευούσης» και όχι από τό ΥΧΟΠ.

ΜΗΠΩΣ κι εκεί τό φρένο είναι τό ταμπού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης; Στίς 30 Σεπτεμβρίου 1978, ένας υποψήφιος Δήμαρχος της Αθήνας είχε δηλώσει:

«... τό θέμα της πολεοδομίας, καθώς και τό ρυμοτομικό σχέδιο της Αθήνας, πρέπει νά περιέλθουν στην Δημοτική Αρχή... Η πόλη της Αθήνας δεν μπορεί νά απομονωθεί από τούς Δήμους και τίς κοινότητες που τήν περιστοιχίζουν. Δεν είναι, λοιπόν, δυνατό παρά νά συνεργασθούν όλοι οί Δήμοι και οί Κοινότητες της περιφέρειας, σε άκτίνα τουλάχιστον 30 χιλμ. από τό κέντρο των Αθηνών, και νά ιδρύσουν “Ένωση των Δήμων και Κοινοτήτων της Πρωτευούσης”» (Η Καθημερινή, 1. 10. 78).

ΤΙ ΛΕΕΙ, άραγε, τώρα ό τότε υποψήφιος Δήμαρχος και τώρα Έπουργος Χωροταξίας, Οίκισμού και Περιβάλλοντος; Θά γίνει επιτέλους αυτή ή ένωση ό φορέας σχεδιασμού της περιοχής της Αθήνας;

Εσείς, εμείς &..... ο νχος

Έδώ και τέσσερα χρόνια στο φιλόξενο STUDIO HI FI της οδού Άσκληπιού 76 εξυπηρετούμε με άληθινά φιλική διάθεση όλους αυτούς που, ψάχνοντας για ένα καλό στερεοφωνικό συγκρότημα, θέλησαν νά μās έμπιστευθούν.

Και είναι άλήθεια ότι άποκτήσαμε πολλούς νέους φίλους. Είμαστε πάντοτε πρόθυμοι νά συζητήσουμε για κάθε πρόβλημά σας, σχετικό με τήν άπόκτηση ενός στερεοφωνικού συγκροτήματος όποιασδήποτε μάρκας, και πιστεύοντας ότι έχουμε τίς χαμηλότερες τιμές, έλπίζουμε και σε νέους φίλους.

Και τώρα, άν σκεφτόσαστε για χρωματιστή τηλεόραση, θυμηθείτε μās.

STUDIO HI FI
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 76, ΑΘΗΝΑ 706, τηλ. 3602697-3627858

ΔΕΛΒΙΝΑΚΙ: Το πορτραίτο ενός χωριού

Μερική άποψη του χωριού (1930).

Ἡ συγκέντρωση δραστηριοτήτων καὶ πληθυσμῶν στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα, καὶ τὸ πλῆθος τῶν προβλημάτων πού αὐτὴ ἡ συγκέντρωση δημιουργεῖ, ἀπομακρύνει ὁλοένα τὸ ἐνδιαφέρον μας ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς ἐπαρχίας καὶ τὰ προβλήματα πού αὐτὴ ἀντιμετωπίζει.

Ὅμως, τὸ μεγάλο μέρος τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ πού βρίσκεται ἐκεῖ, ἂν καὶ ἀστικοποιεῖται μὲ ἰδιότυπο τρόπο, ἐξακολουθεῖ νὰ θιώνει καὶ νὰ ἐκφράζει ἓνα «παρελθόν», πού δέν εἶναι πιά ὁρατό στὸν ὁρίζοντα τοῦ ἀνθρώπου τῆς πόλης. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ἡ κοινωνιολογικὴ διερεύνηση παραδειγματικῶν περιπτώσεων, ὅπως τὸ ἀκριτικό Δελβινάκι, παρουσιάζει ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ καὶ δυσκολίες. Πάντως, μέσα ἀπὸ τέτοιες προσπάθειες προσέγγισης θὰ πάρει κάποτε μορφή, γιὰ μᾶς πού ζοῦμε στὴν πόλη, ὁ ἀγνώστος – καὶ τόσο καθοριστικός – συντελεστής διαμόρφωσης τῆς λεγόμενης νεοελληνικῆς πραγματικότητας.

Ὁ Χῶρος

ΤΟ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΝ (Δελβινάκι): Γεωπολιτικά κατατάσσεται στὴν κατηγορία τῆς κωμόπολης. Ἀνήκει στὸ Νομὸ Ἰωαννίνων. Ἀπὸ τὴν πρωτεύουσά του ἀπέχει 57 χιλιόμετρα. Ἀπὸ τὰ Ἀλβανικά σύνορα (φυλάκιο τῆς Κακαβιάς) τὸ χωρίζουν μόλις 18 χιλιόμετρα. Εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Πωγωνίου, μιᾶς ἀπὸ τίς τέσσερις τοῦ Νομοῦ. Ἡ Ἐπαρχία ἔχει 36 χωριά. Στὴν ἀπογραφή τοῦ 1971 εἶχε 1168 κατοίκους. Εἶναι Δήμος (κατ' ἐξαίρεση). Εἶναι ἔδρα τάγματος Ἐθνοφυλακῆς, Σταθμοῦ Χωροφυλακῆς καὶ ὑπηρεσίας Δασικοῦ Γραφείου. Ἐδῶ ἔχει τὴν ἔδρα τῆς καὶ ἡ «Ἱερὰ Μητρόπολις Δρυϊνουπόλεως-Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης». Ἐχει εἰρηνοδικεῖο, Συμβολαιογραφεῖο καὶ Ὑποθηκοφυλακείο. Ἐπίσης Δημόσιο Ταμεῖο καὶ ὑποκατάστημα τῆς Ἀγροτικῆς Τράπεζας. Νηπιαγωγεῖο, Δημοτικό, Γυμνάσιο καὶ Λύκειο συγκροτοῦν τοὺς φορεῖς τῆς Δημόσιας Παιδείας του. Λειτουργοῦν ἀκόμα σ' αὐτὸ ταπητουργικὴ σχολή, μαθητικὸ οἰκοτροφεῖο καὶ ἴδρυμα τοῦ ΠΙΚΠΑ. Ἐπίσης, ὑπηρεσίες τῶν ΕΛ-ΤΑ, τῆς ΔΕΗ καὶ τοῦ ΟΤΕ.

Τὸ σημερινὸ χωριὸ προήλθε ἀπὸ τὴ συνένωση τριῶν τουλάχιστον οἰκισμῶν (χωριῶν) τῆς περιοχῆς του, πού ὁλοκληρώθηκε στὶς ἀρχές τοῦ 18ου αἰῶνα. Ἡ περιοχὴ του εἶναι

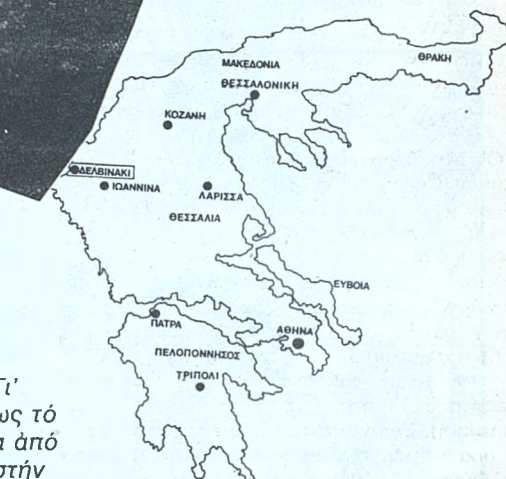
γνωστὴ καὶ στὰ βυζαντινὰ χρόνια. Ἡ σημερινὴ ἐκκλησίᾳ του εἶναι κτισμένη στὸ χωρὸ μιᾶς βασιλικῆς (πιθανόν μοναστηριοῦ) τῶν μέσων τοῦ 13ου αἰῶνα. Ἡ ἴδια ἡ ὀνομασία

Δελβινακιώτης μεγάλεμπορας σιτηρῶν στὴν Τσαρική Ρωσία. «Ἀρχοντας» τῆς ἀνω «τάξης».

«Πωγωνίων» λέγεται πῶς ἔχει σχέση μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Βυζαντινοῦ Αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Δ' Πωγωνάτου (668-685).

Οἱ ἐγκαταστημένοι στὴν Ἀθήνα Δελβινα-

τοῦ Μάνθου Γκανιού

κιῶτες ἔχουν Σωματεῖο. Τὴν Ἐνωση Δελβινακιωτῶν. Ἡ Ἐνωση τῶν Δελβινακιωτῶν ἀνήκει στὴ δύναμη τῆς Πανεπειρωτικῆς Συνομοσπονδίας Ἑλλάδος.

Πληθυσμιακὴ διάρθρωση

Σὲ σύγκριση μὲ τὰ ἄλλα χωριά τοῦ Πωγωνίου, στὸ χωρὸ αὐτό, βαθμιαία, συγκεντρώθηκαν καὶ οἱ περισσότερες καὶ πιὸ εὐρωστες οἰκονομικὰ οἰκογένειες τῆς περιοχῆς. Αἷτια τῆς συγκέντρωσης αὐτῆς μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν:

α) Τὸ αἶσθημα αὐξημένης πολιτικῆς ἀσφάλειας, τὸν καιρὸ τῆς Τουρκοκρατίας καί, β) Ἡ ἀνάδειξη τοῦ χωριοῦ σὲ διοικητικὸ κέντρο (πρωτεύουσα ἐπαρχίας) τὴν περίοδο τοῦ ἐλεύθερου πολιτικοῦ βίου.

Κατὰ τὴν Τουρκοκρατίᾳ τὸ Δελβινάκι ἔχε κερδίσει σημαντικὴ αὐτονομία. Εἶχε προσηγηθεῖ, στὰ χρόνια τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἡ ἐξαγορὰ τοῦ χωριοῦ ἀπὸ τὸν ἰδιοκτήτη του Τοῦρκο Ἀγά. Τὸ χωριὸ ἔπαψε νὰ εἶναι τσιφλίκι. Ἡ γῆ καὶ ἡ διοίκησή του πέρασαν στὰ χεῖρα τῶν κατοίκων του. Ἐπίσης, ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς πολιτικῆς ἀσφάλειας, ἔχε εὐνοηθεῖ γεωγραφικά: Ἦταν μακριὰ ἀπὸ τὰ διοικητικὰ καὶ ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Νότιας Ἀλβανίας. Καὶ ὄχι κοντὰ στοὺς δρόμους, πού ὁδηγοῦσαν σ' αὐτά. Ἐπομένως, τὸ ἐνδιαφέ-

ρον του κατακτητή ήταν περιορισμένο και η πλειση του μικρή.

Τά ευρυστότερα, οικονομικώς, στοιχεία ανέδειξαν μερικές «άρχοντικές» οικογένειες (τους Γεταίους, τους Ίακωβίδηδες, τους Μερνισαρίδες κ.ά.). Πηγή πλουτισμού υπήρξε ή οικονομική τους δραστηριότητα στον εξωελλαδικό χώρο (Πόλη-Νότια Ρωσία-Ρουμανία). Εκεί αναδείχθηκαν μεγαλοκτηματίες, τραπεζίτες, μεγαλέμποροι, σαράφηδες. Οι οικογένειες αυτές ξεχώρισαν από τους άλλους Δελβινακιώτες για την οικονομική τους ισχύ (τό «έχος» τους) και για τό κοινωνικό τους κύρος που ήταν σύνδρομο της ύλικής τους δύναμης. Σχημάτισαν, έτσι, μιά άνω «τάξη» (δηλαδή πληθυσμιακή ένότητα ή ομάδα οικογενειών). Είναι οι «άρχοντοι», προσωνυμία με την όποία, ακόμα και σήμερα, τους χαρακτηρίζουν οι παλαιότεροι Δελβινακιώτες. Οι άρχηγοί τους, με τά περισσότερα μέλη των οικογενειών τους, ήταν εγκαταστημένοι στους τόπους της οικονομικής δραστηριότητάς τους. Στο χώρο του Δελβινακίου ή κοινωνική τους διάκριση δηλώνεται περισσότερο έμμεσα: Μέ την αϊγλή του όνόματος, την παρουσία των άρχοντικών τους, τίς δωρεές που γίνονται συνήθως προς τό «Βακοΐφικο», δηλαδή την εκκλησία.

Οί όλιγότερο οικονομικώς ισχυροί Δελβινακιώτες συγκρότησαν μιά άλλη πληθυσμιακή ομάδα με τη δική της ιδιαιτερότητα: Τή μέση «τάξη». Ήταν ή πολυπληθέστερη και ό κορμός της δελβινακιώτικης κοινωνίας. Στους κόλπους της αναπτύχθηκαν: ζωτορφοί (τσελεγκάδες), κτηματίες, έπαγγελματίες, έμποροι και άγρότες. Έπίσης, εϋδοκίμησε και αυτή μεταναστευτικά: Κυρίως στις πόλεις του Έλλαδικού χώρου (Αθήνα-Θεσσαλονίκη, κ.ά.). Καί λιγότερο στους εξωελληνικούς (Πόλη-Αμερική). Σέ αντίθεση με την πρώτη «τάξη», οι οικογένειές της κατοικούσαν μόνιμα στο Δελβινάκι. Συνήθως μεταναστεύει ό άρχηγός και τά άρσενικά μέλη της. (Τά τελευταία με την ένηλικιώσή τους). Έκφραση του γεγονότος αυτού είναι ή διατήρηση ενός ένεργότερου έσωτερικού (ψυχικού) δεσμού με τό χωριό τους. Ένα μεγάλο τμήμα της πληθυσμιακής αυτής ένότητας έμεινε πάντα στη γενέθλια γή (οί τσελεγκάδες, οι άγρότες, και ό μικρός αριθμός των εκεί έμπόρων και έπαγγελματιών).

Τά κάτω στρώματα της «τάξεως» αυτής (οί άκληροι, οι έργάτες γής, οι άποροι) ήταν αριθμητικά περιορισμένα. Ή φτωχολογία του Δελβινακίου διαμορφώθηκε, βασικά, από τον πληθυσμιακό χώρο των γύφτων και βλάχων. Ή σχετική αυτή ευημερία μπορεί εύκολότερα νά έρμηνευτεί: α) Τά ευδιάκριτα στοιχεία μιάς «άριστοκρατικής» νοουτροπίας. β) Τίς έκδηλώσεις κοινωνικής έπαρσης. γ) Τήν ύπεροπτική αντιμετώπιση των άλλων χωριών

Γύφτοι βιολιτζίδες. Ή τρίτη περιθωριακή «τάξη» του χωριού.

του Πωγωνίου: Είναι τά κοινά χαρακτηριστικά της Δελβινακιώτικης κοινωνικής και κοινοτικής συμπεριφοράς.

Από τό 1932 άρχίζουν νά πολιτογραφούνται δημότες Δελβινακίου οι Βλάχοι. Ή έναρξη της πολιτογράφησης των Γύφτων σημειώνεται πολύ παλιότερα. Πρόκειται για την τυπική (νομική) άναγνώριση της μόνιμης εγκατάστασης στο χωριό «φυλετικών» μειονοτήτων. Ή συγκέντρωση τους εκεί είχε άρχισει πολύ πριν, και ολοκληρώθηκε βαθμιαία. Οι δυό αυτές μειονότητες σχημάτισαν ένα περιθωριακό κοινωνικό στρώμα. Ήταν οικονομικώς άσθενέστατοι (άκτήμονες, βοσκοί, δουλευτές γής, σιδηροδρογοί, οργανοπαίχτες, ζητιάνοι) και μορφωτικά άνύπαρκτοι (όλοι αναλφάβητοι). Οι μειονότητες άπομονώθηκαν κοινωνικά και ήθικά: Για τή συνείδηση των δύο άλλων «τάξεων» ό Δελβινακιώτης Βλάχος ή Γύφτος είναι αυτόχρονα φορέας μιάς άπαξίας, που έχει κοινωνικό και πολιτιστικό περιεχόμενο: Σάν κοινωνική άπαξία του άμφισβητείται ή ικανότητα συμμετοχής του στα κοινά (κοινοτικός πρόεδρος, εκκλησιαστικός έπίτροπος, ύπάλληλος της Κοινότητας, μέλος στο σύλλογο γονέων, στην ένοριακή έπιτροπή ή στο μαθητικό όικοτροφείο). Τού άποκλείουν τίς προσωπικές και κοινωνικές σχέσεις με τά μέλη των άλλων «τάξεων» (φιλία μαζί τους, συναναστροφές, κοινούς χώρους άναψυχής, άνταλλαγή επισκέψεων, συμμετοχή στις γιορτές της οικογένειας). Τού άπαγορεύουν τίς έπιγαμίες. Σάν πολιτιστική άπαξία του καταφρονούνται οι τρόπος ζωής και οι αισθητικές του προτιμήσεις (στά ρούχα, στά χρώματα, στά χειροτεχνήματα).

Έχουμε έτσι την περιθωριακή τρίτη «τάξη» των Δελβινακιωτών. Οι νέοι δημότες έχουν εγκατασταθεί στην περιφέρεια του χωριού (Κάτω Χώρα). Καί σέ δικούς του άμιγείς μαχαλάδες (βλάχικα, γύφτικα). Τό μέγεθος και ή ποιότητα των σπιτιών τους είναι άνάλογα με την οικονομική και κοινωνική τους θέση. Ή χωροταξική άποτύπωση της κοινωνικής τους περιθωριοποίησης είναι καταφανής. Άλλωστε στην χωροταξία του Δελβινακίου ή άντανάκλαση της ταξικής ισχύς είναι έκδηλη. Στην προνομιακή θέση της «Πάνω Χώρας» συγκεντρώνονται γενικά τά στοιχεία των δύο πρώτων πληθυσμιακών ομάδων. Τά άρχοντικά της άνω «τάξης» κτίζονται στις πιό έπιφανείς θέσεις. Στή συνοικία του Μπρίμπα βρίσκονται τά πιό εύρωστα νοικοκυριά.

Ο πολιτισμός

Τό δελβινακιώτικο πνευματικό δυναμικό (έκπαίδευση, έπιστήμη) τροφοδοτήθηκε άποκλειστικά από την άνω «τάξη» και από τίς εύρυστότερες οικογένειες της μέσης πληθυ-

«Ενθύμιον. Οι μαθηταί της 1ης Γυμνασίου μετά του σεβαστού καθηγητού» (11/12/1928). Παιδιά των εύπορότερων στρωμάτων της μέσης πληθυσμιακής ένότητας.

Τό Δημοτικό Σχολείο (1932).

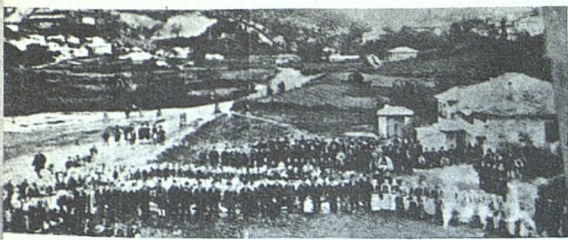

Βλάχισσες νιόννιφες. Τρίτη περιθωριακή Δελβινακιώτικη πληθυσμιακή ένότητα (1951).

σιαμής του ένότητας. Ή πρώτη μονοπώληση την προσφορά μέχρι την άπελευθέρωση (1912) και τίς δυό επόμενες δεκαετίες. Οι γόνοι της «τάξης» αυτής μορφώνονταν κυρίως στον εξωελλαδικό χώρο (Πόλη-Ρωσία κ.ά.). Άντίθετα, οι εκπρόσωποι της δεύτερης, στά έλληνικά αστικά κέντρα (Αθήνα-Θεσσαλονίκη). Στά μετά τό 1960 χρόνια άμφισβητούν την άποκλειστικότητα αυτή: α) ή άνάπτυξη των άσθενεστέρων στρωμάτων. β) Ή δειλή πρώτη εμφάνιση στον πνευματικό χώρο της περιθωριακής «τάξης» (βλέπετε παρακάτω).

Στό χωριό διαμορφώθηκαν και λειτουργήσαν τρία πολιτιστικά σύνολα, πού, βέβαια, πρέπει νά νοηθούν σάν άπλές τάσεις και όχι σάν ολοκληρωμένα και άμιγή σχήματα: Είναι, πρώτα, ή κυρίαρχη κουλούρα (κοινή για τίς δυό πρώτες πληθυσμιακές ένότητες) και άλλο-

Χορός στο Δελβινάκι (1900).

Χορός στο Δελβινάκι (1930). Από τις εορτές της εκατονταετηρίδας.

Χορός στο Δελβινάκι (1972).

δεκτή, κατά βάση, από το περιθώριο. Η αποδοχή αυτή είναι πλήρης στην εκκλησιαστική ζωή, στο χορό και στο τραγούδι και μερική στη γλώσσα. Αποτελεί κομμάτι του ήπειρωτικού πολιτισμού με τα ιδιαίτερα αγωνιστικά του χαρακτηριστικά. Είναι, μετά, ο βλάχικος πολιτισμός. Μέ ολοκληρωμένες παραδόσεις στο ένδυμα, την χειροτεχνία, την ύφαντική, τη διακοσμητική και τα έθιμα των γιορτών, του γάμου. Η διατήρηση της γλώσσας του πρέπει, επίσης, να θεωρηθεί σαν πολιτιστικό γνώρισμα. Είναι, τέλος, οι πολιτιστικές ιδιαιτερότητες των Γύφτων. Θα τις ανακαλύψουμε στη σχετική ελευθεριότητα των σεξουαλικών τους σχέσεων, τη δυναμική θέση της γυναίκας στην οικογένεια και στην επαγγελματική τους εξέλιξη στη μεταλλουργική και στο τραγούδι.

10. Πατριαρχική οικογένεια της άνω «τάξης» (1910).

[Η συμβολή των Γύφτων στο αγωνιακό δημοτικό τραγούδι είναι καιρία. Το φαινόμενο είναι αδιερεύνητο και παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Στο χώρο αυτό οι Γύφτοι είναι οι αποκλειστικοί εκτελεστές του δημοτικού τραγουδιού. Και σε ποσοστό, που φθάνει στο 90%, είναι οι άνωνοι στιχουργοί και συνθέτες. Στα τραγούδια του ο Γύφτος καλλιτέχνης εκφράζει τις αξίες της κυρίαρχης κουλτούρας. Συγχρόνως, όμως, εισάγει και πολιτιστικές αξίες της φυλής του. Έτσι, δεν είναι μόνο πολιτισμικός «υπηρέτης». Αλλά και γνήσιος δημιουργός].

Η Ίδεολογία

Ίδεολογία της δελβιναιώτικης κοινότητας ήταν και είναι η συντήρηση. Εκφράστηκε με έναν άρνητικό σκεπτικισμό σε κάθε καινοτομία στην οικονομική, κοινωνική και πνευματική ζωή και με την υποστήριξη συντηρητικών και υπερσυντηρητικών πολιτικών σχημάτων· πράγματι ένας ιδιότυπος συνδυασμός αντιδραστικού και μεγάλης ιδέας κυρίαρχης μέχρι τη μεταξική δικτατορία. Στην Έθνική Αντίσταση ή αποχή των Δελβιναιωτών ήταν εντυπωσιακή. Στη μεταπελευθερωτική εμφύλια σύγκρουση ή παρόταξη της Αριστεράς αντιμετώπιστηκε απόλυτα έχθρικά. Και η περίοδος από το 1950 και μετά σφραγίστηκε από μία σταθερή υπερψήφιση Δεξιών και υπερδεξιών κομμάτων.

Αντιμετωπίστηκαν έτσι πάντοτε άρνητικά: οποιαδήποτε ρήξη ή αμφισβήτηση της παράδοσης και β) ο ευαγγελισμός ενός κοινωνικού μετασχηματισμού.

Η έξουσία και οι φορείς της

Η άνω «τάξη» των μεγάλων οικογενειών δεν άσκησε ποτέ την τοπική έξουσία. Η εξωελλαδική της ανάπτυξη δεν της τό επέτρεψε πρακτικά. Διετήρησε όμως τον έλεγχο της και την ιδεολογική έποπτεία της, έντονα κατά την Τουρκοκρατία και με συνεχώς φθίνουσα ένταση μέχρι το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η «τάξη» αυτή είχε τη δυνατότητα να επηρεάζει την εκλογή των φορέων της τοπικής αρχής και να προσδιορίζει, μερικά, την πολιτική τους. Το κατόρθωνε με την αϊγλή που είχε στο δελβιναιώτικο χώρο, και με την χορήγηση δωρεών στην Κοινότητα και στην Εκκλησία.

Όλοι οι θεσμοί έξουσίας, διοίκησης, κοινωνικής δύναμης και προβολής μονοπωλήθηκαν από τα ευπορότερα στρώματα της μέσης

δελβιναιώτικης «τάξης» και ιδιαίτερα εκείνου του τμήματός της, που έμενε μόνιμα στο χωριό. Οικογένειες τσελεγκάδων (Κάμπσιου κ.ά.) πρώην εμπόρων της Πόλης (Νατσιόπουλου κ.ά.), εμπόρων του χωριού (Μωραΐτη, Γεωργίου κ.ά.), επαγγελματιών (Λάμπρου κ.ά.) εναλλάσσονται στο δημαρχιακό αξίωμα. Οικογένειες της ίδιας πληθυσμιακής ομάδας ελέγχουν την Ένοριακή Επιτροπεία. Πλαισιώνουν τις εκκλησιαστικές οργανώσεις και τις υπηρεσίες της Μητρόπολης. Μετέχουν στις

«Αρχοντας» της άνω «τάξης». Σαραφής της Πόλης.

διοικήσεις συλλόγων, ιδρυμάτων, της σχολής ταπηνουργικής και του μαθητικού οικότροφείου. Οι ίδιες οικογένειες κατέχουν τις ανώτερες υπαλληλικές θέσεις των κρατικών υπηρεσιών, που υπάρχουν στο χωριό, (Ειρηνοδείο, Δημόσιο Ταμείο, Δασικό Γραφείο, Αγροτική Τράπεζα, ΟΤΕ κλπ.). Έχουν την επιμέλεια και ευθύνη της συντήρησης και λειτουργίας των εξωκκλησιών των χωριού. Βέβαια, η νομή των θεσμών αυτών από τα ευρωστότερα στρώματα δεν είναι απόλυτη. Πρέπει να νοηθεί μόνον σαν κυρίαρχη τάση. Είσοδος στοιχείων και από τις ασθενέστερες οικογένειες δεν είναι άγνωστη. Αλλά και οι ανώτερες υπαλληλικές θέσεις κατέχονται, συνήθως, από ξένους (όχι Δελβιναιώτες). Σταθερά έξω από τους θεσμούς αυτούς κρατούνται τα μέλη της περιθωριακής «τάξης». Το μόνο προσιτό αξίωμα γι' αυτούς είναι εκείνο του υποψηφίου δημοτικού συμβούλου, που τους παρέχεται για την εξασφάλιση των ψήφων της «τάξης» τους.

Οικονομοτεχνικοί μετασχηματισμοί

Μιά σειρά αλλαγών παίρνουν τό όριστικό τους σχήμα στη διάρκεια της δεκαετίας του '70. Είναι βασικοί οικονομικοί και δομικοί μετασχηματισμοί της δελβιναιώτικης κοινότητας. Έμφανίζονται βαθμιαία και εξέλισσονται με άργους ρυθμούς. Η αρχή τους τοποθετείται στη δεκαετία του '50, μετά τον εμφύλιο. Μπορούμε να τους σκιαγραφήσουμε έτσι:

α) Πτώση της αγροτικής παραγωγής. Έλαχιστοποίηση της σημασίας της. Άσημαντοποιούνται οι δύο βασικές παραδοσιακές καλλιέργειες: Του άμπελιού και των δημητρια-

«Νοικοκυρείοι» Δελβινιακιώτες (1938). Ενώσσότερα στρώματα της μέσης «τάξης».

κών. Η πρώτη εξαφανίζεται τελείως. Η παραγωγή μελιού, κηπουρικών προϊόντων και ή μικρή οίικιακή κτηνοτροφία (γελάδια, κα- τοίκες, κότες) περιορίζονται σέ πολύ λίγα νοικοκυριά, και μόλις καλύπτουν τίς δικές τους ανάγκες. Η δέντροκαλλιέργεια (μή- γδαλα, καρύδια, κάστανα) αφήνεται στήν τύχη. Η καταστροφή τών δέντρων είναι συ- νεχής. Περίπου τό 90% τής καλλιέργεισης γής γίνεται χέρσα. Η άγροτική δραστηριό- τητα περιορίζεται στήν καλλιέργεια τριφυ- λιού, κριθαριού (για ζωοτροφές) και σέ λίγα όσπρια (φακές, ρεβίθια). Περιοδικά κάνει τήν εμφάνισή της και ή καλλιέργεια τής πατάτας. δ) Σταθεροποίηση τής κτηνοτροφίας. Αύξηση τής παραγωγικότητάς της: Στρέφεται απο- κλειστικά στήν έκτροφή γιδοπροβάτων και πουλερικών. Η άγελαδοτροφία και χοιρο- τροφία εγκαταλείπονται. Σέ σχέση μέ παλαιό- τερους χρόνους, ό άπόλυτος άριθμός τών ζώων μειώνεται, αύξάνει όμως σημαντικά ή άπόδοση, έξαιτίας τών κρατικών και τραπεζι- τικών κεφαλαιοδοτήσεων, τής καλύτερης ορ- γάνωσης και τής εφαρμογής πιό συγχρονισμέ- νων μεθόδων. Σχηματίζονται μεγαλύτερες έπιχειρησιακές μονάδες, μέ περισσότερα χρη- ματικά μέσα. Χρησιμοποιείται τό αυτοκίνητο, ή ηλεκτροκίνηση και ή κτηνιατρική. Η τυρο- κομία γίνεται συνεταιριστική. Τά εισοδήματα άπό τήν κτηνοτροφία είναι τά πιό ύψηλά και σημαντικά τής δελβινιακίωτικής οικονομίας. γ) Σημαντική αύξηση τών εισοδημάτων άπό εργασίες οίκοδομής: Παρατηρείται μία, γε- νική άνθιση τών εργασιών αυτών. Όχι μόνο στό χωριό, αλλά και στόν εύρύτερο χώρο τής Έπαρχίας Πωγωνίου. Τό Δελβινάκι έπωφε-

λείται άμεσα: Έχει συγκεντρώσει όλόκληρο τό έργολαβικό και έργατικό δυναμικό τής περιοχής (μικροεργολάβοι, τεχνίτες, κτίστες κλπ.). Κτίζονται καινούρια σπίτια. Ανακαι- νίζονται τά εγκαταλειμμένα. Συγχρονίζονται τά ύπάρχοντα. Τά πατρικά σπίτια τών Δελβι- νακιωτών τής μέσης «τάξης» ανακαινίζονται και έκσυγχρονίζονται άπό τίς οικογένειες εκείνες πού εύδοκίμησαν και άστικοποιήθη- καν στήν Αθήνα, ή στόν έξωελλαδικό χώρο, και πού τώρα έπιστρέφουν σάν τουρίστες στόν τόπο τους τά καλοκαίρια και τίς γιορτές. Τά καινούρια κτίζονται, κυρίως, άπό τήν περιθωριακή τρίτη «τάξη». Τής τό επιτρέπουν τά μεταναστευτικά έμβάσματα, τά στεγαστικά δάνεια και ή γενική βελτίωση τής οικονομίας τής (βλέπε παρακάτω). Άγοράζονται τά έγ- καταλειμμένα σπίτια τών άλλων Δελβινιακω- τών. Έπίσης οι «τόποι» τους (κήποι, τσαίρια κλπ.) έξω άπό τούς μαχαλάδες τής τρίτης «τάξης». Εκεί κτίζονται τά καινούρια σπίτια τών περιθωριακών πληθυσμιακών στοιχείων. Τό χωροταξικό «γκέτο» εμφανίζει έτσι τά πρώτα σημαντικά ρήγματα.

δ) Έμφάνιση εόσοδημάτων άπό δραστηριό- τητες πού αναφέρονται στή χρήση του τεχνι- κού έξοπλισμού τής γεωργίας, όπως άπό εκ- μίσθωση γεωργικών μηχανημάτων, άπό τόν ήλεκτροκίνητο μύλο, τήν ξύλευση μέ ήλε- κτρικά πριόνια κλπ.

ε) Έμφάνιση και σταθεροποίηση εισοδημά- των άπό νέα επαγγέλματα (ψιλικά, ξενοδο- χείο, ψισταριά, κομμωτήριο, πρακτορείο προ-πό).

Εννοϊκοί παράγοντες γι' αυτό στάθηκαν ή λειτουργία Γυμνασίου και Λυκείου. Τά διά- φορα ιδρύματα πρόνοιας. Η ύπαλληλία. Η περιοδική διαμονή (καλοκαίρι και γιορτές).

στ) Πολλαπλασιασμός τών εισοδημάτων άπό μη παραγωγικές δραστηριότητες: Άπό συν- τάξεις, ένοίκια και παροχή υπηρεσιών. Η τε- λευταία αυτή επαγγελματική δραστηριότητα συνδέεται μέ τή λειτουργία τών Όργανισμών, (ΕΛ-ΤΑ, ΟΤΕ, ΔΕΗ), τών Δημοσίων Έψη- ρεσιών (Ειρηνοδικείο, Δημόσιο Ταμείο, Συμ- βολαιογραφείο κλπ.), τών Ιδρυμάτων (ΠΙΚΠΑ, οίκοτροφείο, ταπητουργική σχολή κλπ.), τής Άγροτικής Τράπεζας, τών στρα- τιωτικών και έκκλησιαστικών άρχών (έδρα χω- ροφυλακής, μητρόπολης κλπ.). Μιά δυναμική ύπαλληλία έδραιώνεται στό χωριό. Άριθμη- τικά όχι μικρή, και εισοδηματικά ιδιαίτερα ίσχυρη, άποτελεί τήν προσδιοριστική κατανα- λωτική δύναμη. Ένα τμήμα τής δέν είναι δελ-

13. Στόν τρύγο. Εύπορα στρώματα τής μέσης κοι- νωνικής Δελβινιακίωτικής ομάδας (1957).

ΘΥΤΟΠΙΑ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

Άντρέ Μπρετόν
Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΟΥΡΡΕΑ-
ΛΙΣΜΟΥ

Λέον Τρότσκι
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ ΖΩΗΣ

Έρνέστ Μαντέλ
ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΙ
ΠΑΛΗ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Έρνέστ Μαντέλ
ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ ΑΛΤΟΥΣΕΡ ΚΑΙ
ΣΤΟΝ ΕΛΕΝΣΤΕΪΝ

Όλγα Σεμιόνοβα - Βίκτωρ Χέυνες
ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΣΣΔ

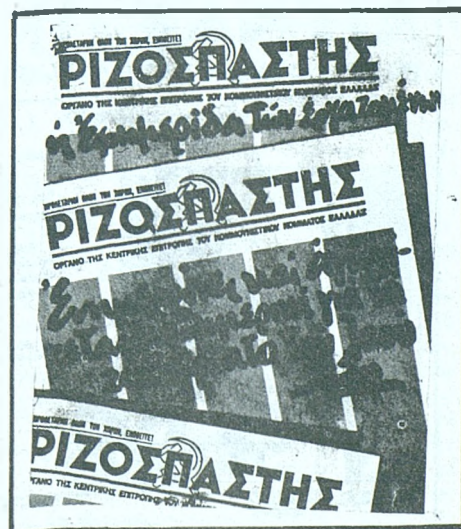
ΝΑΥΑΡΙΝΟΥ 11, 1ος όροφος
ΑΘΗΝΑ τηλ. 36.38.696

ΚΛΑΣΣΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΜΙΧΑΗΛ ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ Η Παρισινή
Κομμούνια & ή Ίδέα του Κράτους
ΜΙΧΑΗΛ ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ Φεντεράλι-
σμός, Σοσιαλισμός, Άντιβελογισμός
ΜΙΧΑΗΛ ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ Κρατισμός και
Άναρχία
ΜΙΧΑΗΛ ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ Γιά ένα Άντι-
εξουσιαστικό Σοσιαλισμό
ΠΕΤΡΟΥ ΚΡΟΠΟΤΚΙΝ Πρός τούς
Νέους
ΡΟΥΝΤΟΛΦ ΡΟΚΕΡ Άναρχισμός και
Άναρχοσυνδικαλισμός
ΠΙΕΡ-ΖΟΖΕΦ ΠΡΟΥΝΤΟΝ Ίδιοκτη-
σία & Έπανάσταση
ΜΑΞ ΣΤΙΡΝΕΡ Ό Μοναδικός και τό
Δικό του
ΕΡΡΙΚΟ ΜΑΛΑΤΕΣΤΑ Χωρίς Έξουσία

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Κιάφας 3, Αθήνα, τηλ. 36.100.7

Γερόντισσα. Ξεπεσμένη αρχόντισσα της Ρωσίας των Τσάρων.

διναικώτικο και περιοδικά ανανεώνεται, καλύπτοντας το κενό που άφησε η μετανάστευση της μέσης πληθυσμιακής ομάδας (βλέπε παρακάτω). Μέσω αυτής μεταφέρεται στο χωριό ή νοοτροπία της πόλης.

Μεταβολές στην κοινωνική διάρθρωση

Οι μετασχηματισμοί αυτοί αναφέρονται:

α) Στην **εξαφάνιση των «αρχόντων»**, της άνω «τάξης» του Δελδιναικίου. Άνεπτυγμένες στον εξωελλαδικό χώρο, σε παλαιότερους χρόνους, οι οικογένειές τους «έσθισαν» βαθμιαία: άφομοιώθηκαν στους τόπους εγκατάστασής τους. Στο χωριό οι «τόποι» τους (κτήματα) και τα αρχοντικά τους εγκαταλείφθηκαν και έρημώθηκαν. Πολλά πουλήθηκαν. Ό,τι απομένει είναι μία συνεχώς φθίνουσα ανάμνηση. Κατάλοιπα μερικών οικογενειών της (υπερήλικα μέλη) ζουν στην Αθήνα. Μόνο στο σύνολο των Δελδιναικιωτών ή έπιρροή τους είναι ακόμα ύπαρκτη.

Η Όκτωβριανή επανάσταση στη Ρωσία και η Κεμαλική στην Τουρκία κατάφεραν τό μεγάλο πλήγμα στην «τάξη» αυτή. Στους τόπους εγκατάστασής τους οι οικογένειές της άχμασαν σε φεουδαρχικές ή ήμιφεουδαρχικές συνθήκες παραγωγής. Διωγμένες, μετά, στον ελλαδικό χώρο, σε συνθήκες άστικής ανάπτυ-

ξης, ή προσαρμογή τους στάθηκε δύσκολη. Ή παλιά τους δύναμη είχε χαθεί γιά πάντα.

β) Στην **μετακίνηση της μέσης πληθυσμιακής ομάδας** στα **έλλαδικά αστικά κέντρα** (Αθήνα-Γιάννενα). Τώρα η μετακίνηση γίνεται από όλη την οικογένεια, και ακολουθείται από μόνη εγκατάσταση στα κέντρα αυτά. Οι γενέθλιες έστιές εγκαταλείπονται, ή αφήνονται στα βιολογικά παροπλισμένα μέλη της οικογένειας (παππούδες, γιαγιάδες). Στους νέους τόπους εγκατάστασης οι μετακινούμενοι σταδιοδρομούν σαν εργαζόμενοι, υπάλληλοι, επαγγελματίες, διωτέχνες ή σαν επιχειρηματίες, έλευθεροεπαγγελματίες, έπιστήμονες. Σπουδάζουν τά παιδιά τους, αποκτούν ακίνητη περιουσία, αυτοκίνητο. Γίνονται καταθέτες τραπεζών. Μετατρέπονται σε «ευπορους» εργάτες και σε άστούς. Κατά κανόνα, οι οικογένειες αυτές εξακολουθούν νά 'χουν στενές σχέσεις με τό Δελδινάκι: Παραμένουν δημότες του, άσκουν εκεί τό εκλογικό τους δικαίωμα, έπισκέπτονται συχνά τό χώρο του. Έχουν, ακόμα, οικονομικά, συμφέροντα πού έποπτεύουν οι ίδιοι (κυρίως οι εγκαταστημένοι στα Γιάννενα). Στην Αθήνα μετέχουν στίς εκδηλώσεις του συλλόγου Δελδιναικιωτών και έλέγχουν τή διοίκησή του. Ένδιαφέρονται γιά τά κοινά του χωριού και τά επηρεάζουν σημαντικά, άμεσα ή έμμεσα. Ό έσωτερικός (συναισθηματικός) δεσμός διατηρείται άκέραιος.

γ) Στην **οικονομική άνοδο και πνευματική άφύπνιση της περιθωριακής «τάξης»** και των άσθενέστερων στοιχείων της μέσης πληθυσμιακής ένότητας. Τά στρώματα αυτά πλήττονται πολύ λιγότερο από τή μετανάστευση. Δέν μετακινούνται οικογενειακά. Συνήθως μεταναστεύει στον εξωελλαδικό χώρο (Γερμανία κλπ.) μόνο ό άνδρας. Έχουν μεγαλύτερη γεννητικότητα και ή δημογραφική τους πορεία είναι άνοδική. Βαθμιαία καλύπτουν τό κενό πού άφησε ή μετανάστευση της μέσης «τάξης» και γίνονται κάτοχοι των μέσων παραγωγής του χωριού. Τό δλάχιχο στοιχείο κυριαρχεί στην κτηνοτροφία και εξασφαλίζει έτσι τό σύνολο περίπου του άγροτικού είσοδήματος. Εργολαβίες του οικοδομικού κύκλου (σίδερα, άλσুমνία, κοφώματα ύδραυλικά) περνούν στα χέρια των γύφτων. Οι ίδιοι άσκουν επαγγέλματα (καφενεία, ψισταριές, ξενοδοχείο, έστιατόριο, ψιλικά), πού καλύπτουν τό 40-50% της επαγγελματικής δραστηριότητας του χωριού. Τά άσθενέστερα στοιχεία της μέσης πληθυσμιακής ένότητας εύδοκιμούν στίς κύριες οικοδομικές εργασίες (μπετόν, κτίσιμο, ξύλο, σοβάτισμα, χρώματα). Μονοπωλούν τίς εργασίες χρήσης του τεχνικού έξοπλισμού της γεωργίας (τρακτέρ, ήλεκτροκίνητος μύλος κλπ.). Διορίζονται βαθμιαία στην ύπαλληλία και σύντομα πλειοψηφούν στο χώρο της. Στοιχεία και από τίς τρείς αυτές άνερχόμενες ομάδες: 1) Έκμεταλλεύονται τό επαγγελματικό αυτοκίνητο (φορηγό και ταξί). 2) Άσκουν τή ζωεμπορία του χωριού. 3) Καλύπτουν τίς άνάγκες σε εργατικά χέρια (στήν οικοδομή και στα δημόσια ή κοινοτικά έργα). Στην ίδια οικονομία εισρέουν σημαντικά μεταναστευτικά έμβάσματα: κατά κύριο λόγο, στίς οικογένειες των Βλάχων και Γύφτων. Τά πρώην κυρίαρχα στρώματα της μέσης πληθυσμιακής «τάξης» άρκοούνται σε εισοδήματα από συντάξεις και ένοίκια, ενώ ένα μικρό τμήμα, πού δέν μετανάστευσε, κρατάει ακόμα τό παραδοσιακό έμπόριο (φούρνο, χασάπικα, έμπορομπακάλικά).

Τήν πνευματική άφύπνιση της περιθωρια-

κής τρίτης «τάξης» στοιχειοθετούν: 1) Ή κατάκτηση της στοιχειώδους παιδείας. 2) Ή είσοδος της στή μέση εκπαίδευση. 3) Ή πρώτη δειλή εμφάνισή της στον κόσμο της έπιστήμης. (Έτσι, τό 1977, τό πρώτο Βλαχόπουλο παίρνει πτυχίο νομικής. Οι γονείς του είναι μεταναστάτες στή Γερμανία. Τό 1979 γίνεται δικηγόρος. Τόν ίδιο χρόνο διορίζεται Είρηνοδίκης. Τό σχολικό έτος 1979-1980 στό Λύκειο του χωριού φοιτούν 8 Δελδιναικιωτόπουλα. Τά 5 είναι από οικογένειες της τρίτης περιθωριακής «τάξης». Στο Γυμνάσιο ή άναλογία είναι 16 πρός 9. Στο Δημοτικό 88 πρός 45.

δ) Στην **άμφισβήτηση των παραδοσιακών ήθικών και πολιτικών αξιών**: Αυτό συμβάλνει κυρίως στους νέους στους όποιους ό σχέσεις των δύο φύλων άποθηκοποιούνται σε μεγάλο βαθμό. Ή πατρική έξουσία έξασθενεί σημαντικά. Τό ίδιο παρατηρείται και στην άντρική έξουσία: Ή Δελδιναικιώτισσα συνειδητοποιεί και διεκδικεί δικαίωματα στή μόρφωση, στή διοίκηση του σπιτιού, στην εμφάνισή της στον κοινωνικό χώρο και στην εργασία. Κύριοι φορείς μεταφοράς της άμφισβήτησης αυτής είναι ή ύπαλληλία, οι Δελδιναικιώτες των πόλεων και οι μετανάστες. Έπίσης, ό μαθητικός κόσμος. Τό Δελδινάκι απέχει από τά Γιάννενα 57 χιλιόμετρα, πού δέν είναι άρκετά νά προστατεύσουν τον κόσμο των μαθητών από τά μηνύματα του φοιτητικού κινήματος στα Γιάννενα. Τέλος, ή ήθική άπαγόρευση της έπιγαμίας με τήν τρίτη περιθωριακή «τάξη» δοκιμάζεται, καθώς οι γάμοι Δελδιναικιωτών και Βλάχων δέν σπανίζουν πιά.

Έξάλλου, στο χώρο της πολιτικής ιδεολογίας οι κυρίαρχες δυνάμεις της συντήρησης χάνουν διαρκώς έδαφος.

18. Σύγχρονος Δελδιναικιώτης μετανάστης στή Γερμανία. Μέση πληθυσμιακή ένότητα.

ΑΓΩΝΑΣ 11

για την κομμουνιστική ανανέωση

Ή θεωρία του Εύρκομμουνισμού

ΔΕΞΙΑ (τό σκέπ το Πιστό)

ΑΡΙΣΤΕΡΑ (ή καλό το Κορσικό)

Γιά τήν

Άνοξη ντροπιά

Έκρινε

και αποκατέστησε

και κρίνει

τής Άρμενίας

Μέλι και Τσίλι

και τό μέλι Τροσκισμός

Κομμουνιστική ήττα ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΠΡΟΣΕΥΣΗΣ (ΕΡΕΥΝΑ)

Μάρτιος 1980

Ειδικότερα τὰ αποτελέσματα τῶν δύο τελευταίων ἐκλογικῶν ἀναμετρήσεων εἶναι:

Κόμματα	1974 ψῆφοι	ποσοστά	Κόμματα	1977 ψῆφοι	ποσοστά
N.Δ.	454	72%	N.Δ.	334	52%
EK-ΝΔ	68	11%	E.Δ.Η.Κ	37	6%
Π.Α.Σ.Ο.Κ	85	13%	Π.Α.Σ.Ο.Κ	170	26%
E.Δ.Ε	6	1%	ΣΥΜΜΑΧΙΑ	8	1%
E.A.	16	3%	ΚΚΕ	24	4%
			E.Π	56	9%
ΣΥΝΟΛΟ	629		Κ.Ν.Φ.	13	2%
			EKKΕ	1	
			ΣΥΝΟΛΟ	643	

Τὰ ἀνερχόμενα στρώματα

Σ' αὐτόν τόν μετασχηματιζόμενο κοινωνικὸ χώρο τὰ ἀνερχόμενα στρώματα πιστοποιοῦν: α) Τὴν *οἰκονομική τους πρόοδο*: Μὲ τὸ ἰδιόκτητο σπῆτι στὸ χωριό, τὸ καινούριο ἢ τὸ ἀνακαινισμένο. Μὲ τὸ διαμέρισμα, τὴ μονοκατοικία στοὺς συνοικισμούς, ἢ μὲ τὸ οἰκόπεδο, στὴν Ἀθήνα καὶ στὰ Γιάννενα. Μὲ τὸ σύγχρονο οἰκιακὸ ἐξοπλισμὸ (ἐπίπλωση ἡλεκτρικὰ σκεύη, τηλεόραση, κλπ.). Μὲ τὶς καταθέσεις ταμειευτηρίου. Συχνὰ μὲ τὸ ΙΧ αὐτοκίνητο.

β) Τὴν *κοινωνική τους ἀνέλιξη*: Μὲ τὴν εἰσοδὸ τους στὴν ὑπαλληλία. Μὲ τὴν κατάληψη κοινωνικῶν θέσεων (κοινοτικὸς σύμβουλος, ἐπίτροπος, κλπ), πού ἐνσωματώνουν διάκριση, κατάκτηση τῶν διαφορῶν μορφῶν τῆς «μεζονο» τοπικῆς ἐξουσίας, πού νέμονταν βασικά μέχρι σήμερα οἱ ἄλλες «τάξεις».

γ) Τὴν *πνευματική τους ἐξέλιξη*: Μὲ τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν τους. Μὲ τὴν ἀποδοχὴ μικροαστικῶν ἀξιών.

δ) Τὴν *πολιτική τους διαφοροποίηση*: Μὲ τὴν ὑπερψήφιση πολιτικῶν σχημάτων, πού εὐαγγελίζονται ἀλλαγὴ. Στοιχεῖα τῶν ἀνερχομένων αὐτῶν στρωμάτων δάξουν στόχος πῶς φιλοδοξοῦς: Τὸ δημοκρατικὸ ἀξίωμα στὸ χωριό. Τὴ διοίκηση τῆς ἐνώσεως Δελτινακιωτῶν στὴν Ἀθήνα. Καὶ οἱ δύο θεσμοὶ συμπυκνώνουν τὴν ὑψιστὴ διάκριση.

Οἱ καινούριες αὐτὲς διεκδικήσεις δὲν ἔχουν «ἐπαναστατικὸ» χαρακτήρα. Δὲν ἐπιζητοῦν, δηλαδή, ἀλλαγές τῶν θεσμῶν. Θέλουν ἀπλῶς τὴν ἀνακατανομὴ τους. Ἀμφισβητεῖται τὸ δικαίωμα τῆς ἄνω καὶ τῆς μέσης «τάξης» νὰ νέμονται ἀποκλειστικά τὰ ἀξιώματα αὐτά. Στὴν οὐσία θρῆσκώσατε μπροστά σὲ ἓνα ἀφομοιωτικὸ μηχανισμό τῆς κυρίαρχης τάξης πραγμάτων. Σὲ μιά μορφὴ ἀναπαράγωγης τῆς ἰδεολογίας τῆς. Οἱ ἀνερχόμενες κοινωνικὲς ομάδες ζητοῦν τὴν πανηγυρικὴ πιστοποίηση τῆς εἰσοδῶν τους στὰ ἀνώτερα στρώματα. Ἐπειδὴ κατέκτησαν τὶς οἰκονομικὲς προϋποθέσεις, καὶ ἀποδέχθηκαν τὴν ἰδεολογία τους.

Ἡ περιθωριακὴ τρίτη «τάξη» δὲν διεκδικεῖ ἀκόμα τὶς δύο κορυφαίες διακρίσεις. Ἀρκεῖται μόνον νὰ συμμαχεῖ καὶ νὰ βοήθει τοὺς ἄλλους διεκδικητές. Γιὰ τοὺς τελευταίους αὐτοὺς, ἡ συμμαχία εἶναι ἀπαραίτητη καὶ καθοριστική. Ὅχι ὅμως καὶ ἰδεολογικὰ ἀποδεκτή. Παρὰ τὰ φαινόμενα στὶς σχέσεις τῶν συμμαχῶν δυνάμεων, ἡ εἰλικρίνεια ἀπουσιάζει. Στὴν κοινὴ συνείδηση ἀκόμα καὶ τῶν ἀνερχομένων συμμαχῶν στρωμάτων οἱ Βλάχοι καὶ οἱ Γύφτοι δὲν ἔχουν θέση στὰ δύο ὑπατά ἀξιώματα.

Οἱ Δημοτικὲς ἐκλογές

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1979 γίνονται οἱ δημοτικὲς ἐκλογές. Τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1979, στὴν

Ἀθήνα, ἡ Ἐνωση Δελτινακιωτῶν ἐκλέγει Πρόεδρο καὶ Διοικητικὸ Συμβούλιο. Θεωροῦμε τὶς ἐκλογές αὐτές σάν συνειδητὲς προσπάθειες τῶν ἀνερχομένων στρωμάτων νὰ ἀλώσουν τὰ δύο ὑπατά ἀξιώματα. Ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ μπορούμε νὰ ἐπιχειρήσουμε τὶς παρακάτω παρατηρήσεις:

Στὴ δεκαετία 1968-1978, στὸ δημοκρατικὸ ἀξίωμα ἀνεβαίνουν πρόσωπα περιορισμένης ἱκανότητας καὶ μειωμένου κύρους. Εἶναι μιά κρίση «ἡγεσίας» τῶν κυρίαρχων στρωμάτων, πού θεθαίως, εὐνοεῖ τὶς διεκδικητικὲς δυνάμεις. Στὶς ἐκλογές τὰ ἀνερχόμενα στρώματα διεκδικοῦν τὴν ἀρχὴ μὲ τὴν ὑποψηφιότητα ἐνὸς τυπικοῦ ἐκπροσώπου τους: εἶναι γόνος φτωχῆς οἰκογένειας γειτονικοῦ μικροῦ χωριοῦ, παντρεύεται Δελτινακιωτίσση «ταπεινὴς» οἰκογένειας καὶ ἐγκαθίσταται στὸ χωριό· ἀνέρχεται οἰκονομικὰ μὲ τὴν ἐκμετάλλευσή τοῦ ἡλεκτροκίνητου μύλου καὶ τῆ ζωεμπορίας (πάχυνση καὶ πώληση ἀρνιών)· ἡ γυναίκα του γίνεται ὑπάλληλος τῆς ταπητουργικῆς σχολῆς· εἶναι τοπικὸ στέλεχος τοῦ ΠΑ.Σ.Ο.Κ· κατεβαίνει μὲ τὴ σημαία τοῦ κόμματός του καὶ τὴν ὑποστήριξη ὅλων τῶν κομμάτων τῆς ἀντιπολίτευσης· τὸ ψηφοδέλτιό του περιλαμβάνει σχεδὸν ἀποκλειστικά Δελτινακιωτὲς τῆς «τάξης» του καὶ Δελτινακιωτὲς τῶν δύο «φυλετικῶν» μειονοτήτων· στήριζεται στὰ ἀνερχόμενα στοιχεῖα τοῦ χωριοῦ καὶ στοχεύει στοὺς ψήφους τοῦ περιθωρίου – καὶ τῶν ψηφοφόρων ἀπὸ τὴν Ἀθήνα· ἔχει πείρα στὰ κοινὰ (ἦταν πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου) καὶ, ἀκόμα, κερδίζει τὴν ὑποστήριξη μερικῶν δυσαρρεστημένων στοιχείων τῆς μέσης Δελτινακιωτικῆς «τάξης». Ἡ ὑποψηφιότητά του ἐμφανίζεται ἐπικρατέστερη. Στὸ ἀντίπαλο στρατόπεδο ἐπικράτησε ἀρχικά πλήρης σύγχυση. Τρεῖς ὑποψήφιοι διεκδικοῦν τὴν ἐκπροσώπηση τῆς παλαιᾶς τάξης πραγμάτων. Καὶ οἱ τρεῖς: α) Ἐχουν περιορισμένο κύρος καὶ ἱκανότητες. β) Δὲν ἀνήκουν στὶς παραγωγικὲς τάξεις (εἶναι συνταξιούχοι ἀπὸ χρόνια). γ) Ἐκφράζουν τὴν πολιτικὴ συντήρηση (Δεξιοὶ καὶ ἀρροδεξιοὶ). Ὁ κίνδυνος ἀπώλειας τῆς δημοκρατικῆς ἀρχῆς δὲν ἄμεσος. Οἱ «νοικοκυρεῖοι» ἀφυπνίζονται καὶ κινητοποιοῦνται. Τὴν τελευταία στιγμή μιά καινούρια ὑποψηφιότητα προβάλλεται. Εἶναι ἡ κόρη παλαιᾶς Δελτινακιωτικῆς οἰκογένειας γιατροῦ. Ἡ ἴδια ἀρχικὰ ἀναδεικνύεται στὴν ὑπαλληλία. Ὁ γάμος τῆς στὰ Γιάννενα μὲ ἀνώτερο τραπεζιτικὸ ὑπάλληλο τὴν ἐντάσσει ὀριστικὰ στὸ μικροαστικὸ χωρὶο. Ἰδεολογικὰ κινεῖται στὸ χωρὶο τῆς Νέας Δημοκρατίας, τῆς ὁποίας καὶ εἶναι τοπικὸ στέλεχος. Ἡ ὑποψηφιότητά της υἱοθετεῖται ἁμέσως ἀπὸ τὸ κόμμα καὶ ὑποστηρίζεται ἀμέριστα. Ἡ ὑποψηφιότητα αὐτὴ γίνεται δεκτὴ μὲ ἀνακούφιση. Οἱ δύο ἄλλοι ὑποψήφιοι ἀποσύρονται. Ὁ τρίτος, ὁ πῶς πεισματάρης καὶ ἀκίνδυνος, συνεχίζει. Καὶ ἀπομονώνεται. Ὁ βαθιὰ ριζωμένος συν-

Τό χωριό σήμερα.

τηρητισμὸς δοήθησε τὴν κυρίαρχη ομάδα στὴν ἐκλογικὴ τῆς μάχη. Τὶς ἐκλογές κέρδισε ἡ ἄνω «τάξη». Οἱ δύο ὑποψήφιοι τῆς πῆραν 327 ψήφους. Ὁ ἀντίπαλος 218.

Οἱ Ἀρχαιρεσίες τοῦ Συλλόγου

Στὴν Ἐνωση Δελτινακιωτῶν οἱ ἀνερχόμενες δυνάμεις μόλις ἀποτυγχάνουν στὴν προεδρικὴ διάκριση. Μὲ διαφορά πέντε μόνο ψήφων. Στὸ διοικητικὸ συμβούλιο ἔχουν μικρότερη ἐπιτυχία. Κερδίζουν δύο θέσεις. Οἱ ἀντίπαλοί τους τέσσερις.

Οἱ ἐκλεγμένοι παρουσιάζονται μὲ τὴν ἐξῆς ταυτότητα:

Οἱ νικητὲς ἔχουν σπουδὲς ἀνώτατης καὶ μέσης παιδείας (δύο πτυχία νομικῆς καὶ τρεῖς ἀπολυτήρια γυμνασίου). Οἱ τρεῖς ἀνήκουν σὲ παλιές Πανοχωρήτικες οἰκογένειες. Μιά ἀπὸ αὐτὲς κατεῖχε τὴ δημοκρατικὴ ἐξουσία ἐπὶ σειρά ἐτῶν. Οἱ ἄλλοι δύο κατάγονται ἀπὸ ὀλιγότερο εὐπορά Δελτινακιωτῆ νοικοκυριά. Στὴν Ἀθήνα ἀναδεικνύονται σὲ μεσοαστοὺς καὶ μικροαστοὺς (ἐνας δικηγόρος, δύο ἀνώτεροι δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἓνας μικρέμπορος καὶ μιά μοδίστρα). Ὅλοι ἔχουν τὰ τυπικὰ πιστοποιητικὰ τῆς ομάδας τους (σπῆτι, αὐτοκίνητο, καταθέσεις). Οἱ σχέσεις τους μὲ τὸ χωριό εἶναι στενές. Ἡ συντριπτικὴ τους πλειοψηφία δὲν ἀνήκει στὸ χωρὶο τῆς Ἀριστερᾶς. Οἱ τρεῖς νικητὲς (οἱ δύο σύμβουλοι καὶ ὁ ἀποτυχῶν Πρόεδρος) εἶναι γόνιοι τυπικῶν οἰκογενειῶν τῆς μέσης Δελτινακιωτικῆς «τάξης». Στὴν Ἀθήνα εὐδοκίμοι στὴν ἡμικρατικὴ ὑπαλληλία καὶ στὴν ἐμπορία. Καὶ οἱ τρεῖς ἔχουν σπουδὲς τῆς μέσης παιδείας. Κινοῦνται σὲ προοδευτικὸς χώρους. Ὅπως ὁποτε, τὰ ἀνερχόμενα στρώματα δὲν ἀντιπροσωπεύτηκαν ἐδῶ ἀπὸ τὰ πῶς τυπικὰ καὶ δυναμικὰ στοιχεῖα τους. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ Προεδρία τῆς Ἐνώσεως, μόλις ἀπέφυγε τὴν ἄλωση. Ἡ ἐπιτυχία τους, ὅμως, ἦταν συγκυριακὴ. Ὁφείλεται στὸν αἰφνιδιασμὸ καὶ τὴν καλύτερη ὁργάνωση, καθὼς καὶ στὸ ὅτι οἱ ψηφοφόροι τῆς ἀντίπαλης «τάξης» ἀδιαφοροῦσαν καὶ δὲν προσήλθαν. Ἡ συγκυρία αὕτη ἦταν ἡ μόνη πού μπορούσε νὰ οδηγήσει στὴν ἐπιτυχία. Γιατί, στὸ χωρὶο αὐτό, ὁ συσχετισμὸς τῶν ἀντιπάλων παρατάξεων δὲν ἀκόμα δυσμενὴς γιὰ τὶς νέες δυνάμεις. Ἐδῶ ἀκριβὴς κυρίαρχοι τὰ εὐρωστότερα στρώματα τῆς μέσης Δελτινακιωτικῆς «τάξης». Οἱ ἀντίπαλοί τους προέρχονται ἀπὸ τὰ κατώτερα στρώματα τῆς μέσης αὐτῆς Δελτινακιωτικῆς πληθυσμιακῆς ομάδας καὶ ἀπὸ τὴν τρίτη περιθωριακὴ «τάξη». Οἰκονομικοκοινωνικὰ ἀναπτύσσονται στὸ χωρὶο τῆς ὑπαλληλίας καὶ τῶν «εὐπορων» ἐργατῶν. Ἐπίσης στὴ βιοτεχνία καὶ τὸ ἐμπόριο. Ἀλλὰ μέρος μόνον τῶν στοιχείων αὐτῶν, μετέχουν στὴν ζωὴ τοῦ Συλλόγου, ἐνῶ ἀπουσιάζουν τελείως οἱ «περιθωριακοί». Μόνον στὰ τελευταῖα χρόνια οἱ Γύφτοι καὶ οἱ Βλάχοι κάνουν τὴν ἐμφάνισή τους στὴν Ἐνωση Δελτινακιωτῶν. Ἐτσι, ἡ συμμαχία μὲ τὴν τρίτη αὕτη «τάξη» λειτουργεῖ ὑποτονικά. Καὶ τὰ ἀνερχόμενα στρώματα στεροῦνται τὴν κύρια δυνάμη τους.

Νεοί Ελληνες πεζογράφοι

Η ΝΕΩΤΕΡΗ πεζογραφία μας παρ' όλο πού δέν έχει ολοκληρώσει ακόμη τό πρόσωπό της είναι ήδη μορφοποιημένη τόσο, ώστε από τή μιά μεριά νά προσφέρεται ως γεγονός δημιουργίας καί από τήν άλλη ως αντικείμενο έρευνας. Έτσι, μπορεί κανείς, προσεγγίζοντάς την, νά διακρίνει τίς επιμέρους τάσεις πού τήν χαρακτηρίζουν, καθώς καί τίς απαιτήσεις καί αξιώσεις πού ή ίδια θέτει.

Η ΕΠΙΛΟΓΗ τών συγγραφέων έγινε μέ τήν πρόθεση μιās όσο τό δυνατόν ευρύτερης αντιπροσωπευτικότητας αὐτῶν τών τάσεων, έτσι ώστε παρά τίς αναπόφευκτες παραλήψεις νά κατορθώνεται ικανοποιητικά ή παρουσίαση τῆς πολλαπλότητας τοῦ ὅφους τῆς νεώτερης μας πεζογραφίας.

Η ΕΚΤΑΣΗ τοῦ αφιερώματος ὑποχρέωνε τήν κατανομή του σέ δύο ἰσοδύναμα μέρη. Στό τεῦχος αὐτό περιλαμβάνονται: τό κείμενο τοῦ Μ. Μερακλή πού ἐπισκοπεῖ τό σύνολο τῆς νεώτερης πεζογραφικῆς παραγωγῆς. Προβληματισμοί σχετικοί μέ τή γραφή τῆς Κ. Πλασσαρά καί τῆς Μ. Καραπάνου καί ἀφηγήματα τών Δ. Νόλλα, Λ. Μεγάλου-Σεφεριάδη, Ν. Χατζηδάκι καί Τ. Καζαντζή.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ τεῦχος, πού θά κυκλοφορήσει στίς 29 Αὐγούστου, θά ολοκληρωθεῖ ή παρουσίαση μέ κείμενα τών Α. Ζήρα, Δ. Δεληγεώργη, Μ. Παπαδημητρίου, Σ. Παπαδημητρίου, Φ. Δρακονταειδῆ καί Μ. Μήτρα.

επιμέλεια αφιερώματος: γ. κοντος

Ἡ πεζογραφία 1960-1980

τοῦ Μ. Γ. Μερακλή

Τά ὀνόματα πού πήρα ἀπό τούς ὑπεύθυνους γιά τό ἀφιέρωμα ἀσφαλῶς δέν καλύπτουν ὅλο τόν κύκλο τών ἀξιολογῶν πεζογράφων, πού ἐμφανίστηκαν στίς δύο τελευταῖες δεκαετίες (1960-1980). Γιά νά ἐπιτευχθεῖ μιά τέτοια πληρότητα, θά χρειαζόταν, κατά τή γνώμη μου, ή ἀναφορά ἄλλων τόσων ὀνομάτων. Γιατί ἤδη εἶναι μιά ἐξαιρετική περίπτωση ὁ **Δημήτρης Δημητριάδης**, μέ τό πεζογράφημά του «Πεθαίνω σά χώρα» (1979), κείμενο ἀπομυθοποιητικό μέσο μιās νέας μυθολογίας. Ἄξιο νά μνημονευτεῖ θεωρῶ καί τόν ἄγνωστο σέ ευρύτερους κύκλους **Β. Κωνσταντῖνο**, πού μ' ἕναν ἀντιλυρικό, καί μαζί ἄνετα ξετυλιγμένο διηγηματικό τρόπο δίνει, μέσα ἀπό περισσότερο ή λιγότερο διάφανους συμβολισμούς, καίρια πλήγματα στή σύγχρονη μάταιη – γιατί εἶναι ὁλότελα διαθρωμένη ἀπό μέσα – ἀστική αὐταρέσκεια, ή τήν ἀκόμα πιό ἄγνωστη **Ἀθανασία Βουτσῆ**, πού μέ παλλόμενη εὐαισθησία ἀναζητεῖ τήν πνευματική λύτρωση τῆς στή σύγχρονη μετασήμεση τών ἀρχαίων μυθῶν. Ἡ τήν ὁμάδα πού φιλοξένησε μιά πρόσφατη λιγοσέλιδη ἐκδοση («Κρίκος», 1980· δημοσιεύονται κείμενα τοῦ **Σταύρου Ἀντωνίου**, τοῦ, παλαιότερου βέβαια, **Τάσου Κόρφη**, τῆς **Ἐρσης Λάγκε**, τοῦ **Ἀνδρέα Παπαδάκη** – τοῦ πιό. ταλαντούχου ἀπ' ὅλους – καί τῆς **Τζέκας Τίλ**. Ἰδιαίτερα ἀξιόλογο θεωρῶ καί τό κριτικό κείμενο τῆς **Καλλιόπης Χριστοφορίδου**, πού ἀξιολογεῖ τούς ἀνθολογούμενους). Καί οὔτε πρέπει νά παραλείψω τό δεύτερο τόμο (γιά τόν πεζό λόγο, μέ 25 ὀνόματα) τῆς δίτομης ἀνθολογία τοῦ **Γ. Α. Παναγιώτου**, τῆς αφιερωμένης ἀποκλειστικά στή Γενιά τοῦ '70: ὁ Παναγιώτου δέν ἐπιλέγει δίχως σύνεση καί γνώση.

Ἀρχίζοντας τήν κατάθεση μερικῶν προσωπικῶν μαρτυριῶν γιά τούς ἀνθολογούμενους κάνω μιά γενική παρατήρηση, ὅτι ἴσως δέν εἶναι τυχαῖο πῶς οἱ περισσότεροι ἀπό αὐτούς εἶναι γυναῖκες. Σημεῖα τῶν καιρῶν: ή ἰσοτιμία τῶν δύο φύλων. Βέβαια αὐτό σημαίνει, πιό πολύ, ἴση συμμετοχή στό σύγχρονο δράμα, γένση ἀπό κοινού τοῦ δηλητηρίου πού μᾶς προσφέρει ή ζωή. Πρόκειται γιά μιάν ἰσοτιμία, στήν ὁποία ὀρισμένα συζητούμενα ἐδῶ πρόσωπα θά μοῦ δώσουν τήν ἀφορμή νά ξαναγενρίσω.

Ἡ **Ἀλεξάνδρα Δεληγιώργη** (ἀρχίζω μέ τίς γυναῖκες καί χρησιμοποιώντας τή συμβατική ἀλφαβητική λύση, μιά πού ὅλοι

σχεδόν ἔχουν γεννηθεῖ τήν ἴδια ἐποχή, σχεδόν ἀμέσως μετά τόν πόλεμο, ἐκεῖ γύρω στό 1946-1947· τίς διαφορετικές περιπτώσεις θά τίς ἐπισημαίνω), μέ δύο βιβλία πεζογραφικά ὡς τώρα (τό 1969 καί τό 1975), διαθέτοντας ἕνα γυμνασμένο γλωσσικό ὄργανο, τό χρησιμοποιεῖ σάν μέσο γιά νά βάλει σέ κάποια τάξη τίς χαοτικές ἐμπειρίες πού τῆς προσφέρει ή σύγχρονη πραγματικότητα, ή ὁποία ὁμῶς ἀποδείχεται ὑπέρτερη ἀπό τήν πρόθεση τῆς συγγρ. Ἴσως στό βάθος τῶν ἔργων τῆς (πού περιέχουν κριτική ἀπό τίς πιό καλές σελίδες τῆς πεζογραφίας αὐτῆς τῆς εἰκοσαετίας) δρᾷ αὐτή ή «διαλεκτική» τῆς ὑποκειμενικῆς βούλησης γιά τάξη καί τῆς ἀντικειμενικά προσδιορισμένης ἐπιβολῆς τῆς ἀταξίας· πρόκειται δηλαδή γιά ἕνα ἀπό τά συγκλονιστικότερα δράματα πού παίζονται στή ζωή καί στή συνείδηση πολλῶν(;) συνανθρώπων μας, πού δέ θέλουν νά χάσουν τήν ἀνθρωπιά τους. Ἡ ἀδυναμία αὐτή εἰκονογραφεῖται συχνά στό δεύτερο βιβλίο («Οἱ φωνές»).

Ἡ **Μάρω Δούκα** ἀρχισε μέ μιά κοινωνική πεζογραφία τοῦ τύπου, περίπου, τοῦ Κώστα Παρορίτη (χωρίς ὁμως νά εἶναι δυνατόν νά ἔχει τήν «παρθενιά» ἐκείνου τοῦ ἁγιασμένου πρωτοπόρου): μέ μιάν ἐπίπεδη παράταξη σκηνῶν, εἰκόνων καί διαλόγων πρόσφερε τό κραυγαλέο ἰδεολογικό μήνυμα. Ἡ ἀφέλεια ἐπιτεινόνταν καί μέ μιά πολυχρησιμοποιημένη, πιά, εἰρωνίζουσα, μέσα ἀπό τόν ἐκπαισμό τῆς, καθαρεύουσα, ὅπως: «Ἄς ἦταν κι ή Τζούλια μιά ἄκρατη ἰδιοσυγκρασία μέ ἐργοστάσια πού τά 'φαγε κυνηγώντας ἐραστάς στίς Εὐρώπες». Ἐτσι ἔγραφε (συνταιριάζοντας μέ τήν καθαρεύουσα καί τό «παλαμικό» ω τῆς ὀνομαστικῆς) ἀκόμα στό τρίτο βιβλίο τῆς (τά διηγήματα «Καρέ φίξ», 1976). Ὑστερα ή Δούκα ἐπιχείρησε ἕνα μεγάλο πῆδημα καί βρέθηκε στό ἀναπεπταμένο ἔδαφος τοῦ πρώτου τῆς μυθιστορήματος (1979). Καί τό σημαντικό εἶναι, ὅτι δέν τσακίστηκε, κάθε ἄλλο μάλιστα. Σάν τά λέπια ἀπό τό ψάρι ξύστηκαν κι ἔπεσαν σχεδόν ὅλα τά ἐλαττώματα τῆς ὡς τώρα γραφῆς τῆς. (Λέω σχεδόν, γιατί πότε πότε ὁ ἀναγνώστης σκοντάφτει σέ κάποια ὑπολείμματα: «Κι ἔφτανε ἐλαύνουσα ή Δημοκρατία ἐφαμάξης κι ἐμεῖς σὺν τοῖς συνθήμασι...»). Στήν «Ἀρχαία σκουριά» δίνεται ή ἀστική, στήν πραγματικότητα, νοοτροπία τῆς νεολαίας πού ἀντιστάθηκε στήν ἐφτάχρονη δικτατορία. Κι ὄχι χωρίς πειστικότητα. Βέβαια δέ λείπουν οἱ

άντιφάσεις, στο επίπεδο της ιδεολογίας και της ιστορίας: μία τέτοια νεολαία, συνδεδεμένη με μία πολυδιασπασμένη Ἀριστερά (κάτι που τονίζει ιδιαίτερα η Δούκα), πώς μπόρεσε να δημιουργήσει με το Πολυτεχνείο μιά ακόμα οριακή ευκαιρία; Γιατί η Δούκα φαίνεται ότι αποδίδει μία τέτοια σημασία στο Πολυτεχνείο, τη σημασία μιάς μεγάλης στιγμής, που πήγε, και αυτή, χαμένη. «Οί άλλοι που θα έρθουν μετά από μας θα φτιάξουν μικρούς μύθους κι εύκολους. Οί μικροπωλητές θα πουλουν κονιάδες μ' επαναστάτες κι οί άνθρωπώλες γαρίφαλα, οί μουσικοί θα φτιάξουν τραγούδια κι οί Νεολαίες των κομμάτων θα μιλούν μ' αίσιοδοξία εμπρός στο δρόμο που χάραξε ο Νοέμβρης· όλα γιά τρείς μέρες, μετά η επέτειος τελείωσε. Κι αφού θα έχει μείνει γιά πολλούς μήνες το Πολυτεχνείο υποβολιμαίο, μετά που θα έρθει η Δημοκρατία οί κομματικοί λοιπόν ορφανοτρόφοι θα τό περιθάλλουν, ώσπου σιγά σιγά θα τό κάμουν κονιά· αυτά. Κατεβαίνει ύστερα κι η γραμμή της άθυνασίας. Ήταν ο Λαμπράκης ζει, έγινε ο Σωτήρης ζει. Αύριο θα ζει το Πολυτεχνείο, η χαμένη εξέγερση».

Αυτό τό ύφος από μία όπωσδήποτε νεαρή γυναίκα (έστω και άν ακόμα πήρε μέρος στο Πολυτεχνείο και βασανίστηκε) είναι κάτι που ένοχλει· είναι μερικά πράγματα που, γιά νά έχουν πειθώ, πρέπει νά τά λέμε από μιά ηλικία κι ύστερα. Διαφορετικά είναι αναπόφευκτη η εντύπωση που δημιουργούμε, ότι σνομπάρουμε. Ἀντίθετα οί αντιφάσεις που παρατηρούνται σ' ένα ψυχολογικό-προσωπικό επίπεδο είναι άλλης ποιότητας: «Κι εγώ που θ' αντίστοχομαι στά συνθήματα και στους εύκολους μελλοντισμούς, εγώ επίσης θα τους άνακινώ δακρύδεχτους μέσα μου, επειδή άδύνατο νά ξεχάσω πάνω στον πάγκο ένα παιδί γεμάτο αίματα στο στήθος». «Ωστε τό παιδί γεμάτο αίματα στο στήθος ζει!»

Ἡ **Μαργαρίτα Καραπάνου** τύπωσε τό 1976 τό μοναδικό ως τώρα διβλίό της, ένα μυθιστόρημα («Ἡ Κασσάνδρα και ο λύκος»). Καταλιάστηκε μ' ένα θέμα, που μπορεί νά μήν είναι πρωτότυπο (αυτή τη στιγμή σκέπτομαι πρόχειρα τό «Λούσια» του Νίκου Χουλιαρά ή τά «Χρωματιστά φώτα» της Βικτωρίας Πέτρον Παπαδάτου ή τό όμώνυμο διήγημα της συλλογής «Ἡ μάγισσα» της Πλασσάρ), είναι όμως πάντα επίκαιρο και «καιτό»: είναι τό άγouro, όπως λέμε, ξύπνημα των παιδιών. Ἀποσπώ ένα κομμάτι από τό σημείωμα του εκδότη (ξέρουμε ότι τά σημειώματα αυτά τά γράφουν οί ίδιοι οί συγγραφείς): «Ἡ Κασσάνδρα είναι μεταξύ έξι και δέκα ετών: παραείναι όμορφη, παραείναι έξυπνη κι ευαίσθητη, κι οί γονεϊς της παραείναι χαϊδεμένοι από τη ζωή. Γι' αυτό, μέ μιά δική της, προσωπική άλχημεία, ξαναπαίχνει στη δική της διάσταση, γιά νά μπορέσει νά δεχτεί, την άγάπη και τό σέξ, τό θάνατο και τη ζωή, την ανθρώπινη κυριαρχικότητα και τρυφερότητα, και μαζί τη διάλυση, κι όλες τίς διαστροφές της ψυχής. Ἡ Κασσάνδρα μοιάζει άπάνθρωπη και φαντασιόπληκτη, τρελή και ποιητική, τρυφερή και σκληρή: είναι ένα παιδί». Παράδοξο, στη γενίκευσή του, παιδαγωγικό συμπέρασμα από μιά γυναίκα, που εκρίνε σκόπιμο νά προσθέσει στο διογραφικό της σημείωμα την πληροφορία, ότι δούλεψε ως παιδαγωγός στην Ἀθήνα. Ἐδω θ' αναγκαστώ νά πάρω λίγο τό μέρος μανάδων και πατεράδων (άστων κιόλας), που αγωνίζονται φιλότιμα νά οδηγήσουν τά παιδιά τους στην ενηλικίωση από όσο γίνεται λιγότερο σχολιά και έφιαλτικά μονοπάτια και που δέν έζησαν, ούτε αυτοί, τόσο «χαϊδεμένα».

Τά παιδιά συνήθως έχουν ταραγμένες άφυπνίσεις, που είναι, κατά βάση, ή σεξουαλική άφύπνιση. Τώρα έχουν περισσότερα κεντρίσματα, περισσότερα ακόμα κι από την εποχή, όπου γίνονταν μάρτυρες ενός όπωσδήποτε «καναλιζαρισμένου» περίπου έθιμου σέξ των γονιών, πλαγιασμένα μαζί τους στη μοναδική κάμαρα κάποιου φτωχόσπιτου. Ἀλλά δέν έπαψαν ούτε σήμερα, νά είναι ό,τι διαθέτουμε σέ άθωότητα! Ἀκόμα και οί έφιάλτες τους εντάσσονται στά όρια μιάς παιδικής μυθολογίας (έφιαλτικά είναι, συχνά, και τά παραμύθια που ακούν ή διαβάζουν), ή όποία αποδυναμώνεται, όσο ώριμάζουν. Κάτι περισσότερο άπ' αυτό είναι σνομπισμός. Και ο σνομπισμός εί-

ναι θανάσιμος έχθρός της τέχνης, έστω κι άν ο λογοτέχνης διαθέτει αξιόλογο άφηγηματικό χάρισμα, όπως συμβαίνει και μέ την Καραπάνου. (Οί παράλληλες περιστάσεις που άναφερα πιο πάνω είναι, στο βάθος, διαφορετικές: γίνεται μιά περίπου υποσυνείδητη κριτική των ώριμων από τά παιδιά, μέ την άντανάκλαση της συμπεριφοράς των πρώτων στην παιδική συνείδηση και στά ύποστρώματά της).

Διαφορετική είναι η άτμόσφαιρα της πεζογραφίας της **Λίας Μεγάλου-Σεφεριάδου** (τό 1975 δημοσίευσε τη συλλογή πεζογραφμάτων «Κατακόμβες»· τό 1972 είχε τυπώσει μιά ποιητική συλλογή, τό «Δραπέτη στο δέντρο»). Τό γεγονός, ότι μεταφράζει από τά γερμανικά, μέ έπηρέασε ώστε νά νομίζω, ότι διακρίνω στά γραφτά της έναν ιδιότυπο «ρητορισμό» μέ καταγωγή υπό τον παλαιότερο γερμανικό ρομαντισμό και ιδεαλισμό. Γιά νά τό πω άλλως, μου δίνει την εντύπωση ότι γνωρίζει πιο πολύ τίς λέξεις παρά τά πράγματα. «Όμως άσκει μέ συνεπεια την αυτοπειθαρχία και την άκμασή της: οί λέξεις δέ γίνονται «λόγια». Τη βοηθούν σ' αυτό άρκετά· όχι μόνο η μεταφραστική της επίδοση (ή μετάφραση είναι πιο σίγουρος τρόπος νά διδαχτούμε γλώσσα). Τη βοηθάει και τό ότι, άν γνωρίζει τίς λέξεις περισσότερο από τά πράγματα, ώστόσο είναι τά δεύτερα, αυτά που αγαπάει περισσότερο. Όποιος επικοινωνήσει μέ τά γραφτά της, θα δεχτεί ότι η Μεγάλου είναι ελκρινής όταν λέει: «άγαπάμε ύλικά ή δέν αγαπάμε». Κι ακόμα: «θαριέμαι θανάσιμα τίς φιλολογικές συζητήσεις, τίς συναναστροφές, όταν θέλουν νά εμφανίζονται ως μεταβατικές. Όταν γενικεύουν μιά στιγμιαία ευφορία». Και υπάρχουν στιγμές, — όπως οί «Μικρές άνώνυμες ιστορίες», — όπου η ισότιμη σχέση άνάμεσα στίς λέξεις και στά πράγματα έχει πραγματοποιηθεί.

Μέ ένα διβλίό ως τώρα («Άννα νά ένα άλλο», 1978) έμφανίζεται η **Μαρία Μήτσου**. Τό διβλίό περιέχει 8 νουβέλες ή μικρότερα κομμάτια. Μέ εικόνες όνειρων και παραισθήσεων εκθέτει τό σύγχρονο άδιέξοδο, που, κατά την αντίληψή της, είναι κατά βάση έρωτικό (ο έρωτας έννοείται ως επικοινωνία μέσο των σωμάτων· ή επιβολή στη γλώσσα μας της λέξης σέξ δέν είναι τυχαία). Τά επίπεδα της άφήγησης σπάζουν (όπως όταν δίνεις μιά γροθιά σ' έναν καθρέφτη), κομματιάζονται, μέ κόπο, και ως ένα σημείο, άνασυνδέονται. Κάποτε έχεις την αίσθηση της έπαφής μέ τό σουρεαλιστικό διήγημα. Και υπάρχουν σημεία που μου θυμίζουν αποσπάσματα από πίνακες του Νταλί. Γενικά βλέπω και μιά ζωγραφική αίσθηση στην έπεξεργασία των κειμένων, άντανεκλάσεις από πλατιές χρωματικές επιφάνειες, ένα ψυχεδελικό πλαίσιο, όπου άκμάζει ένας λόγος παραληρηματικός, μέ την αναπόφευκτη, άρα, χλιδή (όχι ρητορικό ούτε, βέβαια, δερμπαλισμό). Ἀποκλειστικός χώρος ή Ἀθήνα, που κάποτε αποδίδεται μέ πιστότητα οδηγού. Κι όμως οί πρόζες είναι, από μιά άποψη, «κοσμοπολιτικές». Οί νεαρές αυτές γενεές των λογοτεχνών καλλιεργούν ένα είδος κοσμοπολιτισμού μέσα στον τόπο τους. Δέν μπορούσε νά γίνει άλλως, όταν στην Πλάκα π.χ. ή έλληνική γλώσσα άποτελεί μειοψηφία (κι όταν η δεύτερη γλώσσα και του πιο άπόμακρου χωρικού έγιναν τά άμερικανικά). Μερικές φολκλορικές ύποψίες, άσχετες μέ τίς φολκλορικές άνοησίες, συντελούν στην παράξενη εικονογράφηση ενός κόσμου που άργολιώνει, γιατί μετατόπισε τά κέντρα της ευαισθησίας του άποκλειστικά στο πετσί του, άηδιασμένος, κιόλας, από τη «δαιμόνια» κατηλεία του έσωτερικού κόσμου. Τό δράμα του σημερινού δυτικού ανθρώπου είναι ότι, επειδή ανακάλυψε ότι ο προβαλμένος μέ τον τρόπο του ιδεαλισμού έσωτερικός κόσμος είναι άπότη, πίστεψε κιόλας ότι δέν υπάρχει διόλου. Και στράφηκε στο σώμα, φτάνοντας σ' έναν άρρωστημένο, στείρο ιδεαλισμό του σώματος. Ἐδω βρίσκει, νομίζω, τό άδιέξοδό του: στην ειδωλολατρία της σωματικής διάστασης. Κι αυτό τό δράμα έξεκονίζει, σέ τελευταία άνάλυση, η Μήτσου, που ένδέχεται νά άποδειχθεί ένας από τους καλύτερους πεζογράφους της γενιάς της.

Ἡ **Μαρία Παπαδημητρίου** δημοσίευσε τό 1966 τό μυθιστόρημα «Λαδύρινθος», που δέν τό ξέρω. Τό 1978 έδωσε ένα

ἀκόμη διβλίο, τό «Μαχαίρι», πού εἶναι, ἴσως, μιά προσπάθεια ἀνασύνθεσης – καί μαζί κριτικῆς – τῆς διωμένης ζωῆς τῆς, ὡς μιάς περιλήψης τῆς συλλογικῆς ζωῆς. Στό σύντομο, καί σάν ἀποσπασματικό πεζογράφημά τῆς ἰδιαίτερα αἰσθητῆ κἀνονύ τήν παρουσία τους κάποιες μαυροφόρες γυναῖκες, σά μέλη τοῦ χοροῦ ἀρχαίας τραγωδίας, μ' ἕναν ὀπωσδήποτε περιεκτικότερο προσορισμό: ν' ἀποτελέσουν τήν ἀμεσώτερη καί παραστατικότερη ἔκφραση τῆς ἱστορικῆς μας μοίρας. Ἡ μαυροφορεμένη Ἑλληνίδα, ὡς μάνα, γυναῖκα, γερόντισσα κλπ., θύμα καί καπετάνισσα, ἐπίμονη, ἀνθεκτική, συντηρητική, γονιμική, εἶναι ἕνας πυρήνας πού περικλείει τεράστιες δυνατότητες γιά ἀναπτύξεις καί ἀναπλάσεις. Βρέθηκε ὑποταγμένη σ' ἕνα σύστημα καταλυτικῶν πατριαρχικῶν καί ἀνδροκρατικῶν δομῶν, οἱ ὁποῖες, ὅμως, δέν τήν κατάλυσαν, γιατί μπόρεσε νά δομήσει, μέ τή σειρά τῆς, καί μέσ στή σκλαβιά τῆς, μιά underground - μητριαρχία (στό θέμα θά ξαναγυρίσω μέ ἀφορμή τόν Καζαντζή). Πιο γενικά θά ἔλεγα, κλέβοντας τόν τίτλο τοῦ Δημητριάδη καί παραλλάσσοντάς τον, ὅτι ἡ Παπαδημητρίου στό «Μαχαίρι» μίλησε σά χώρα (κάτι στό ὁποῖο πειραματίστηκε, ἀπό μιάν ἄλλη ὀπτική γωνία, καί ὁ Γιώργης Γιατρομανωλάκης μέ τήν «Ἀρραβωνιαστικιά»). Δέ νομίζω ὅμως, ὅτι ἔφτασε σέ κάποιαν ἀκεραΐωση: τό ἀφήγημά τῆς παραμένει πολύ μικρό καί ἀποσπασματικό, γιά νά μπορέσει νά χωρέσει μέσα του ἕνας τέτοιος συμβολισμός.

Νηφαλιότερη καί «λογικότερη», ἀκόμα κι ὅταν χρησιμοποιεῖ καί ἐπεξεργάζεται στοιχεῖα ὀνείρου, εἶναι ἡ **Κατερίνα Πλασσάρᾱ**, ἀποκλειστικά πεζογράφος, μέ τέσσερα διβλία ὡς τώρα στό ἐνεργητικό τῆς (τρία μυθιστορήματα καί μιά συλλογή διηγημάτων) καί μέ ἀρτιότερη στιγμή, καθώς νομίζω, τό μυθιστόρημα τοῦ 1969 «Μικρός ἰδιωτικός φόνος». Ἐνταγμένη κι αὐτή στόν ἀγῶνα τοῦ νά περιγράψει, νά ἐξηγήσει καί, ἐνδεχόμενα, νά πολεμήσει τό παράλογο τοῦ αἵωνα μας, ἀντλεῖ τή νηφαλιότητά τῆς ἀπό τό γεγονός, θά ἔλεγα, ὅτι, σέ σύγκριση π.χ. μέ τή Μήτσορα ἢ τή Χατζηδάκι, ἀσκεῖ πῶς πολύ τήν ἑτεροπαρατηρησία κι ὄχι τήν αὐτοπαρατηρησία (κατά τ' ἄλλα ξέρονμε ὅτι καί οἱ δύο μέθοδοι, ὅταν γίνονται σωστά, εἶναι ἰσότητες καί πῶς ἀκόμα ἡ μιά συμπληρώνει τήν ἄλλη). Ἔτσι κερδίζουμε, μέ τή μεθοδική καί συστηματική αὐτή πεζογράφο (δέν εἶναι χωρίς σημασία, ὅτι ἔδωσε καί καθαρά φιλολογική ἐργασία, τή διβλιογραφία 1926-1978 τοῦ Στρατῆ Τσίρκα), καί μιάν «ἀπ' ἔξω» θέα τοῦ παραλόγου.

Ἡ **Νατάσα Χατζηδάκι** δημοσίευσε πρῶτα δύο ποιητικά διβλία («Στίς ἐξόδους τῶν πόλεων» τό 1971, «Ἀκρυλικά» τό 1976). Τό τρίτο διβλίο τῆς («Συνάντησέ την, τό δράδυ, 1979) ἦταν πεζό. Γραμμένο, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ, τό 1970-1975, μπορούμε νά πούμε ὅτι ἀποτελεῖ καί μιά «συνέχεια» τῶν «Ἀκρυλικῶν», μέ τό εἰδολογικό πλεονέκτημα τῆς διεξοδικότερης γραφῆς. Μιλώντας γιά τά «Ἀκρυλικά» παρατηροῦσα, ὅτι τά πρότυπά τῆς δέν εἶναι φιλολογικά. Τό ἴδιο λέω καί τώρα: ὅτι ὑπάρχει, ὑπῆρχε ὡς «ἀντιγραφὴ ἐκ τοῦ φυσικοῦ». Βέβαια

καί ἡ «θραυσματικότητα», ὅπως ἡ ἴδια λέει, καί ἡ σπασμωδικότητα τῆς ἀφηγηματικῆς ροῆς, κάτι πού χαρακτηρίζει τόν προφορικό λόγο τῶν νεώτερων ἀνθρώπων καί, πῶς γενικά, τό σύνολο τῆς συμπεριφορᾶς τους. Ἴσως ὅτι ἀπειλεῖ σοβαρά τή ζωή μας εἶναι ἡ ἀπουσία τῆς συνέχειας, τῆς συνοχῆς στίς πράξεις μας. Βρῆκα μιά φράση ἀπό τό «Συνάντησέ την, τό δράδυ», πού προβάλλει τήν ἀπουσία αὐτή: «Ἀρχισα νά γράφω τό γράμμα μέ προφύλαξη σέ σκόρπια χαρτιά, σέ ἐξώφυλλα περιοδικῶν στόν τοῖχο καί στίς πετσέτες τοῦ μπάνιου». Μιά ζωή πού ἔγινε κομμάτια καί πολτός ρέει σάν παχύρευστο, ἀπροσδιόριστο ὕλικό ἐδῶ, καί σάν τό ὕλικό ἐνός βάλτου, χωρίς νά εἶναι δέβαιο, ὅτι τά πρόσωπα πού κινοῦνται ἐξακολουθοῦν νά ἔχουν τή θέληση ἢ τή δύναμη νά μείνουν στήν ἐπιφάνεια. Εἶναι πρόσωπα κάπως ρομποτικά, νευροσπαστικά σχεδόν ἑτερόνομα στήν κίνησή τους, παρά τήν ψευδαίσθηση τῆς αὐτονομίας τους.

Ἄν ὅλη ἡ κίνηση καί ἡ δαπάνη τῆς σύγχρονης ζωῆς συγκλίνει στήν ἐρωτική πράξη, αὐτό μᾶς τό θυμίζει ἐπίσης ἡ Χατζηδάκι. Ἡ ἐρωτική πράξη ἐξάλλου συγχέεται μέ τή βία (μῶς τώρα γενικότερα γιά τήν πεζογραφία τῆς γενιάς αὐτῆς): ὑποβάλλονται συνουσίες πού εἶναι καί διασμοί ἢ καί σφαγιασμοί καί ἀντίθετα, αἷμα καί σπέρμα ἀνακατωμένα, στιγμές περὶπου κανιβαλικές ὡς προέκταση τοῦ σέξ, καταστάσεις πού ὠθοῦν τή συγγραφέα νά χρησιμοποιήσῃ σ' ἕνα σημείο τῆ χαρακτηριστικῆς ἔκφρασης: «χειρουργικά ἐπιδόρπια». Ἀξιοπαρατήρητο εἶναι καί τοῦτο: ὁ βίαιος, ἐξακολουθητικός, καθοριστικός ὁλων τῶν ἄλλων ἔρωτας ὁλοένα περισσότερο χάνει τό ἐρωτικό πάθος καθεαυτοῦ (ἐκτός ἂν περνᾶμε σ' ἕνα στάδιο μεταβολῆς τῆς ἰδίας τῆς οὐσίας τοῦ ἔρωτα). Στήν πεζογραφία αὐτή γινόμαστε μάρτυρες τῆς τέλεσης ἐνός ἔρωτα δίχως πάθος· ἢ, ἂν τό πάθος ὑπάρχει, δέν ξεπηδάει κρουνηδόν ἀπό τοὺς γεννητικούς ἀδένες, ἀλλά ἀπό τὰ ἐγκεφαλικά κύτταρα. Ἴσως αὐτό τό νόημα ἔχει τό ὅτι, στή σ. 106 τοῦ διβλίου, σέ μιάν ἀπό τίς πολλές φράσεις-ἀμαγάλματα, ἡ Χατζηδάκι θέλει νά δώσει σ' αὐτή τήν ἰδέα τήν προτεραιότητα δάξοντας νά τήν τυπώσουν μέ κεφαλαῖα γράμματα: «Παντοῦ στήν κουζίνα ὑπῆρχαν μικρές μαῦρες τρίχες. Ἡ ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΗΔΟΝΗΣ. Αὐτοκινητιστές στή λεωφόρο μέ τό πρῶτο νεῦμα. Τά στήθη ἔξω, ἡ κυλότα μόλις τραδηγμένη ἱ στοῦς ἀστραγάλους, τό παντελόνι ἀπλῶς ξεκούμπωτο». Ὁ ἔρωτας ἔχει καταντήσει ἡ περίπου συμβολικὴ ἔκφραση μιᾶς καθολικῆς διέγερσης, ἐνός σπαστικοῦ ὑπαρξιακοῦ ἐρεθισμοῦ.

Ἄν ὑπάρχει κάτι περισσότερο «θετικό», αὐτό εἶναι ἡ ἀναπαράσταση (ἴσως πάλι ἐκ τοῦ φυσικοῦ) μιᾶς ἐξίσωσης τῶν δύο φύλων πάνω στή βάση ἐνός ἀμφίπλευρου σεξουαλισμοῦ: συντρίβεται ἐδῶ μέσα ὁ φαλλικός ἄντρας μέ τίς δουλοκτητικὲς τάσεις, αὐτὸς πού εἶναι μόνο ἐπιδητορᾶς. Ξαναγυρίζουμε σέ μιά ἀρχέγονη σύλληψη τοῦ ἀνδρογυνικοῦ ὄντος, πού εἶναι καί τό ἕνα καί τό ἄλλο. Ὁ ἄντρας «πηδιέται» περίπου στήν ἴδια ἀναλογία πού «πηδάει» (τό γλυκανάλατο αὐτό καί μειξοπάρθενο ρῆμα κυκλοφορεῖ μέ ἀσυνήθιστη συχνότητα στά διβλία τῶν νέων συγγραφέων, δηλώνοντας ἴσως ὅτι κάθε χειραφέτηση καί

ANTI

**Ἀποκτήστε
τὴν πληρὴ σειρά
τῶν 11 τόμων**

Ζητεῖστε τοὺς τόμους τοῦ ANTI ἀπὸ τὰ γραφεῖα μας:
Δημοχάρους 60 (Τ.Τ. 601) τηλ. 732.713 καὶ 732.819.

μηνιατικὴ εφημερίδα

τὸ λᾶμδα

για τὴ σεξουαλικὴ ἀπελευθέρωση
ἐκδίδεται ἀπὸ τὴν ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ἄνδρων 11Α ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΑΚΟΙ

σ' ὅλα τα περιπτερά

Τὸ λᾶμδα

κυκλοφορεῖ

ἀπελευθέρωση βρίσκεται πάντα πιο πίσω από αυτό που θά 'θελε νά είναι).

Τά κείμενα της Χατζηδάκι, παρά τις μεγάλες δυσκολίες της άναγνωσής τους, είναι σοβαρά καλλιτεχνικά ντοκουμέντα για τη ζωή του σημερινού δυτικού ανθρώπου και την περιβάλλουσα του, που κερδίζεται τη στιγμή, όπου αποδίδει άχρηστη ή, ακόμα, φονική.

Ο **Τόλης Καζαντζής**, 45 είναι από τους πιο ηλικιωμένους της γενιάς του (γενν. τό 1938), μόλις τό 1975 κυκλοφόρησε σέ ξεχωριστό τεύχος (άνάτυπο, από τη «Διαγώνιο») τη νουδέλα του «Η κυρα-Λισάβητ», που τη συμπεριέλαβε στη συλλογή διηγημάτων του «Η παραλία», τυπωμένη τό 1976. Τά κείμενά του είναι μικρά. Άπεικονίζουν κατά κανόνα τη λαϊκή ζωή, τη ζωή του προλεταριακού πληθυσμού της Θεσσαλονίκης με μία γλώσσα άρτια, που συνδυάζει την αυθεντία του λαϊκού ιδιώματος με την ύποταγή στους κανόνες μιας αυστηρής αισθητικής λειτουργίας. Η «Κυρα-Λισάβητ», ένα λαμπρό κομμάτι, είναι άφιερωμένη στο ρόλο της λαϊκής Έλληνίδας ως μάνας και ως κόρης, που επιδιώκει την «άποκατάστασή» της. Οί άξιοθαύμαστες γυναίκες του λαού μας κατορθώνουν νά επιδιώσουν με ποικίλες κομπίνες και έμπνεύσεις, συνδυάζοντας την τόλμη με την τύχη, διατηρώντας άμείωτο ένα πάθος ζωής, συντροφευμένο από μίαν άπαράδλεπτη συντηρητικότητα (που είναι στο βάθος άντοχή στις τριβές και τις φθορές, αντίδραση στη διάβρωση), με βασικό κίνητρο την *ανάγκη* νά δημιουργήσουν οικόγεια. Άποδύονται σέ ένα τραχύ άγώνα μέ τόν άντρα, όπου αυτός θά είναι και τό ποθητό γέρας της νίκης τους, ό νικημένος τους, που ευθύς τόν αναγορεύουν άφέντη τους. Όμως πάντα κάτι μένει από τη δεβαιότητα, ότι αυτές τόν αναζήτησαν, τόν πολιορκήσαν, τόν κατάκτησαν, δηλαδή του επέβαλαν νά τις κατακτήσει. Περίπλοκες και γεμάτες συμφύσεις καταστάσεις, που ή Έλληνίδα γυναίκα, με μία σχεδόν όρμέμφυτη ιστορική βούληση, επιχειρεί νά τις ταχτοποιεί, έστω και χωρίς νά τις έννοει.

Ο **Φίλιππος Δρακονταειδής**, σχεδόν συνομήλικος του Καζαντζή (γενν. τό 1940), έδωσε ήδη τό 1962 τό πρώτο βιβλίο του. Άκολούθησαν άλλα τέσσερα. Όλα πεζογραφία. Υίοθετεί τη λογική παράσταση των συμβάντων, έστω και άν οι λογικά δομημένες και μεταξύ τους έπίσης λογικά συναρτημένες φράσεις του οδηγούν συχνά στο παράλογο. Είναι οι περιπτώσεις, όπου αυτό στέκει σχεδόν άναπότρεπτα μπροστά του, σάν μία αναφαιρετη διάσταση της ιστορίας, την όποία, ώστόσο, ό συγγραφέας αυτός (που είναι ίσως ό περισσότερο ιστορικός συγγραφέας της γενιάς του) έπίμονα ζητεί νά εκλογικεύσει. Ο άγώνας του έναντίον του παραλόγου είναι στο πρόγραμμα του, έστω και άν κάποτε αισθάνεται έξαιρετικά έξαντλημένος από την έπαληψή της άποτυχίας: «Άνήκουμε στους χαμένους: σύμφωνα μέ τη λογική μας, κάθε τόσο οι προϋποθέσεις έμφανίζονται άντικειμενικά ευνόικες. Έδώ κι αιώνες τό λάθος δέν έχει δρεθεί». Μ' αυτό τό άνεπαρκές λογικό «όργανο» δίνει τις μάχες του, φροντίζοντας τουλάχιστον νά τό μεταβάλλει σέ ένα μέσο αισθητικής άκεραίωσης. Από την άποψη αυτή ό Δρακονταειδής είναι από εκείνους που άγωνίζονται νά σώσουν τη γλώσσα. Γιατί φτάσαμε στο σημείο νά κινδυνεύουμε νά χάσουμε τη γλώσσα μας. Από τη γενιά του '70 εκδηλώνονται, ήδη μερικές σοβαρές άντιδράσεις. Και είναι προς τιμή της: μέσα στα τόσα της άγχη συνειδητοποίησε και τό άγχος της γλώσσας που κινδυνεύει.

Πρόσεξα ένα θέμα στη πεζογραφία του Δρακονταειδή, που θά τό ονομάσω, τό μοτίβο της τσάντας: «Νά περπατάς μέ τη σπάθα. Σήμερα περπατάς μέ την τσάντα. Χαριτά. Δέν είναι τό ίδιο πράγμα». Κι άλλου: «Παλιότερα περπατούσα με μίαν άνόητη τσάντα – όλο φαγωμένες γωνιές – στο άριστερό χέρι, έβαζα εκεί ό,τι δέν έμπαινε στις τσέπες μου: τά γυαλιά μου, τό κολατσιό μου, κάμποσα χαρτιά ή κάποιον περιοδικό. Έγερνα προς τ' άριστερά. Άργότερα, όλος ό κόσμος άρχισε νά διαβαίνει, κρατώντας μία τσάντα ό καθένας, γεμάτη μιζέριες και νεωτερισμούς, γέροντας όλο και πιο δεξιά (...). Φαντάζομαι πώς

δέν σου μοιάζω: κανείς δέν μου είπε ότι κρατούσες τσάντα». Άπευθύνεται εδώ ό συγγραφέας στον πατέρα του, που έκτελέστηκε για τη δράση του στην αντίσταση. Τό βιβλίο του, τό άφιερωμένο σ' αυτόν («Σχόλια σχετικά με την περίπτωσή», 1978), ούσιαστικά είναι άφιερωμένο στο κίνημα όλόκληρο που έκτελέστηκε, είναι μία αναπόλησή του και μία προσπάθεια νά άντληθούν από ένα θάνατο τά στοιχεία εκείνα που, τελικά, θά ένισχύσουν τη ζωή όσων άγωνίζονται ακόμα για τά ανθρώπινα ιδανικά: αυτό θέλει τελικά νά επιτύχει ό Δρακονταειδής, παρόλο τό πλήγμα των άπελπισμών και των διαψεύσεων που τόν κατατρέχουν: νά στερεώσει μέσα του την κλονισμένη πίστη, ότι τά ανθρώπινα ιδανικά δέν ήταν ούτε θά είναι ποτέ άδειες από νόημα λέξεις.

Ο **Μιχάλης Μήτρας** άναδείχτηκε ένα είδος θεωρητικού της πεζογραφικής τέχνης της γενιάς του, μέσα από τις νουδέλες του (δύο βιβλία ως τώρα: 1972 και 1976). Έπέλεξε για τόν έαυτό του ένα δύσκολο ρόλο: τά έργα του είναι πειράματα πάνω σ' αυτό που επιδιώκει σχετικά μέ την άνανέωση της τέχνης και που θά μπορούσα νά τό πω «σύμπτωση των τεχνών». Η ως τώρα δουλειά του είναι άπόπειρες, και μάλλον τό ξέρει. Ό,τι τόν παρακινεί νά συνεχίσει, πιστεύω πως είναι ή άμετακίνητη πεποίθησή του, ότι ή πεζογραφία όφείλει νά περάσει σέ κάτι άλλο, ούσιαστικά σύγχρονο, που θά πηγαίνει πολύ πέρα από μία φορμαλιστική άνανέωση. Ζητάει, νομίζω, κάτι άνάλογο μέ ό,τι συνέδει στη ζωγραφική, που άναπτύχθηκε, στις άκραίες περιπτώσεις της, μέσα σ' ένα περιεκτικό εικαστικό πλαίσιο, που περιλαμβάνει κι άλλες τέχνες και – προπάντων – τεχνικές. Η ιδιαιτελία του Μήτρας έγκειται στο ό,τι επιχειρεί νά «ποιεί» τη θεωρία του.

Μ' ένα θελημένο σοβαροφανή σαρκασμό ό **Δημήτρης Νόλλας** (γενν. τό 1941) σχολιάζει, και στα δύο έκδομένα ως τώρα μικρά βιβλία του («Η νεράιδα της Άθήνας», 1974 και «Πολυξένη», 1975), τό δράμα της άποτυχίας της Άριστοράς, μέσα από τις άτομικές άντιδράσεις *έξοριστων* κατά κανόνα ή *μεταναστών*, εκπροσώπων των λαϊκών στρωμάτων. Οί άγωνιστές δέν είναι εκεί που έπρεπε, κάνουν πιά την κριτική τους μακριά από τό χώρο του κινήματος, κι αυτό ύποβάλλει την ιδέα ενός donkixotismo. Πραγματικά αισθάνομαι και εδώ αυτή την κωμικοτραγική διάσταση που ύπάρχει στο έργο του Donkixotή: άγώνας, πάθος, πίστη βαθιά (και συζήτηση πολλή), – χωρίς άντίκρισμα. Τά μικρά και λιγιστά κείμενα του Νόλλα άποτελούν μίαν ενδιαφέρουσα άποψη του τεράστιου θέματος της ιστορίας του κινήματος, που θά άπασχολεί για καιρό – ίσως για πάντα – και τη λογοτεχνία. Έπισημαίνω ώστόσο, ό,τι ή προσπάθεια νά άποδοθεί ή ιδιότυπη κατάσταση του donkixotismo οδηγεί κάποτε τό συγγραφέα νά επιδιώκει την παραδοξολογία για την παραδοξολογία. Τότε, ό χυμώδης και ζωντανός λόγος του μένει μετέωρος.

Ο **Σάκης Παπαδημητρίου** δίνει στα (τέσσερα ως τώρα) βιβλία του μέ ευαισθησία τό δράμα του ψυχικά μόνου, του σύγχρονου έγκλειστου των πόλεων και των πολυκατοικιών. Ως την καλύτερη επίδοσή του θεωρώ τη συλλογή διηγημάτων «Τό άσανσέρ» (1969), ένώ τό τελευταίο βιβλίο του («Κωδικοπληκτισμούς», 1979), όπου επιχειρεί νά έκφράσει τούς προβληματισμούς του και μέ τά σύμβολα και τά στοιχεία μιας τέχνης που τη γνωρίζει πολύ καλά (έχει γράψει βιβλία για τη σύγχρονη μουσική), παραπαίει, νομίζω, άνάμεσα στο άκατανόητο και τό τετριμμένο: «Στίς τουαλέτες των air terminals οι κασέτες έναλλάσσονται μέ τις ανακοινώσεις. «Your attention please», την ώρα που τόν τινάζεις πριν κουμπωθείς. Καμία ανακοίνωση δέ μπορεί νά 'χει σημασία και καμία μουσική δέν αλλάζει τά χαρακτηριστικά του κατορημάτος». Μά, όσο ξέρω, ή μουσική που οι ήχοι της φτάνουν ως τις τουαλέτες των άεροδρομίων δέν έχει αυτό τόν προορισμό. Θά πρέπει κάποτε οι συγγραφείς της άμφισβήτησης νά προβληματιστούν σοβαρά πάνω στο «κυνήγι της μάγισσας», – ως έλάττωμα. Όχι σπάνια μου θυμίζουν τούς έργατες εκείνους, που έσπαζαν στον Πειραιά τις «σιγαρομηχνές», γιατί τάχα τούς έτρωγαν τό ψωμί.

Μ.Γ. Μερακλής

Προβλήματα γραφής

Προσπαθώντας να κάνω μία πολύ πρόχειρη αναφορά στα προβλήματα που αντιμετωπίζει κανείς όταν γράφει (και πάντα μέσα από τις προσωπικές εμπειρίες μου), θα τα χωρίζω σε προβλήματα αντικειμενικά που είναι δυο ειδών: α) πώς το περιβάλλον επιδρά στον τρόπο γραφής β) πώς το περιβάλλον καθορίζει τη σχέση σου με το κοινό. Έπειτα σε προβλήματα υποκειμενικά, δηλαδή α) ποιά είναι ή προσωπική σου στάση απέναντι στην υπόθεση λογοτεχνία (και πώς αυτή επηρεάζει τον τρόπο γραφής σου, και β) ποιά είναι ή προσωπική σου στάση στον παράγοντα «περιβάλλον» (και πώς αυτή επηρεάζει την κυκλοφορία, την «καριέρα» θα λέγαμε, του διβλίου). Τά «α» και στίς δυο κατηγορίες είναι προβλήματα γραφής – προβλήματα δηλαδή που έχει κανείς ενόσω γράφει ένα διβλίο. Τά «β» πάλι είναι προβλήματα κυκλοφορίας – τότε που το διβλίο έχει πιά τελειώσει.

Γιά τα «α». Προσωπικά πιστεύω ότι ή τέχνη (εδώ ή λογοτεχνία), μπορεί να παίζει ένα πολύ σημαντικό κοινωνικό ρόλο. Ο καλλιτέχνης ζει κι αυτός, όπως όλοι, μέσα σ' ένα περιβάλλον γεμάτο προβλήματα, μάλιστα κάθε μέρα γεννιούνται καινούρια, κι αυτά είναι ακριβώς που χαρακτηρίζουν την εποχή του και τον τόπο που ζει. Στη συνέχεια, με τις κεραιές της ευαισθησίας, που λέμε ότι έχει, «συλλαμβάνει» τα έξωτερικά ερεθίσματα, δέχεται κάποια δόνηση απ' αυτά, και αισθάνεται την ανάγκη να την εκφράσει. Λοιπόν, χωρίς να γίνεται κάποια ιδιαίτερη «προσπάθεια», ή τέχνη φυσιολογικά «καθρεφτίζει» και τό το περιβάλλον και την εποχή της και

τά προβλήματα που συνδέονται μ' αυτά τα δυο. Μάλιστα (που είναι και τό σημαντικότερο), προτού τα προβλήματα αυτά γίνουν πλατιά αντιληπτά. Η τέχνη δηλαδή, με κάποιο τρόπο, «φέρνει» τα καινούρια προβλήματα στην επιφάνεια. Τά «περνάει» στο κοινό, και συντελεί στο να γίνουν «κοινή συνείδηση». Από τη στιγμή όμως που θα γίνουν κοινή συνείδηση, μπαίνουν σε λειτουργία οι «μηχανισμοί πίεσης» που δημιουργεί τό κάθε πρόβλημα, και έτσι αρχίζει μία πορεία προς αναζήτηση λύσεων. Π.χ. μερικά από τα προβλήματα που χαρακτηρίζουν την εποχή μας, ή απάνθρωπη ζωή στη μεγαλούπολη, ό κίνδυνος από τον ανταγωνισμό των μεγάλων συμφερόντων και την χωρίς έλεγχο τεχνολογική εξέλιξη, τό αδιέξοδο στίς προσωπικές σχέσεις, που προέρχεται από τον τρόπο ζωής που επιβάλλει ή «κοινωνία της ευημερίας», τό γεγονός πώς ή απομόνωση (που είναι τό κύριο χαρακτηριστικό αυτού του τρόπου ζωής), αφαιρεί από τίς μάζες τη συλλογική τους δύναμη, κλπ. κλπ., είναι όλα προβλήματα που, προτού ανησυχήσουν κανέναν, δημιούργησαν μία «άνησυχη» τέχνη, ή οποία θα 'λεγε κανείς πώς εξέπεμπε κάποιο σήμα κινδύνου.

Λοιπόν, μέσα από τέτοιους μηχανισμούς, ή τέχνη «συλλαμβάνει» πρώτη τά καινούρια προβλήματα, συντελεί στο να γίνουν «κοινή συνείδηση» (άρα έμμεσα στο να λυθούν), και μ' αυτό τον τρόπο συμμετέχει στην πρόοδο.

Έτσι πιστεύω πώς γίνεται ή έτσι τείνει να γίνεται, γιατί τό να πετύχει ένας στόχος που τον θεωρείς ιδανικό, εξαρτάται από χίλιους παράγοντες και υποκειμενικούς και αντικειμενικούς.

Και για να 'ρθουμε στα δικά μου. Σκέφτομαι πώς κάτι που τό ζούσα συνέλαβα τον τελευταίο καιρό, και τό 'βρισκα μπροστά μου όπου και να 'στριβα – στην επαρχία, στο Κολω-

νάκι ή στη φτωχογειτονιά – είναι τό σέ σύγχυση πρόσωπο της ελληνικής κοινωνίας, μάλιστα παραμονές εισόδου στην ΕΟΚ. Από τη μία ή μυθοποίηση αυτής της ένταξης, που μαγικά θα λύσει τάχα τά προβλήματά μας και θα μάς άνεβάσει σε κάποιο «άνώτερο επίπεδο» – μαζί και κάποια κολακεία που με τρόπο μάς πέταξαν «έ, τώρα πιά Ευρωπαίοι!». Από την άλλη ή ύποανάπτυξη, όχι μόνο στά υλικά μέσα και στον τρόπο ζωής, μά και σε μία νοοτροπία που περνάει από γενιά σε γενιά και συντηρείται χάρι στην άστοχη και χαμηλή παιδεία μας. Συγχρόνως ή «άρχουσα τάξη» θερινικωμένη με μία δήθεν εξέλιξη. Η σύγχυση γύρω από τίς ιδέες, τίς αξίες και τό τί είναι πραγματικά προοδευτικό. Και να που σχεδόν χωρίς να τό καταλάβω, αυτή ή οδοντοή πραγματικότητα μπήκε σάν θεματικός άξονας σ' ένα διβλίο που έγραφα, κι έτσι έγινε «Η τελευταία Ίθάκη», (συλλογή διηγημάτων που θα έκδοθει τό Φθινόπωρο). Τά διηγήματα γράφτηκαν όλα μ' αυτό τό ήλικό, και θα μπορούσα να πω πώς απεικονίζουν διαφορετικές πλευρές ύποανάπτυξης μά συγχρόνως και τίς δυνατότες αντίστασης και ανανέωσης, που πιστεύω ότι υπάρχουν, την ώρα ακριβώς που ετοιμαζόμαστε για την πολυθρόνητη «ένταξη». Έτσι, παρόλο που για μένα φαίνεται ότι τό πιο ισχυρό κίνητρο που θα μέ αναγκάσει να γράψω, είναι τελικά ή αγανάκτηση για τά «κακώς κείμενα», και παρόλο που – τουλάχιστον στίς προθέσεις μου – βλέπω τη δουλειά μου περισσότερο σάν «καταγγελία» αυτών των «κακώς κειμένων» προς την κοινή γνώμη, όμως μεγάλη είναι ή χαρά μου όταν ανακαλύπτω διεξόδους διαφυγής, και κατορθώνω να τίς επισημάνω.

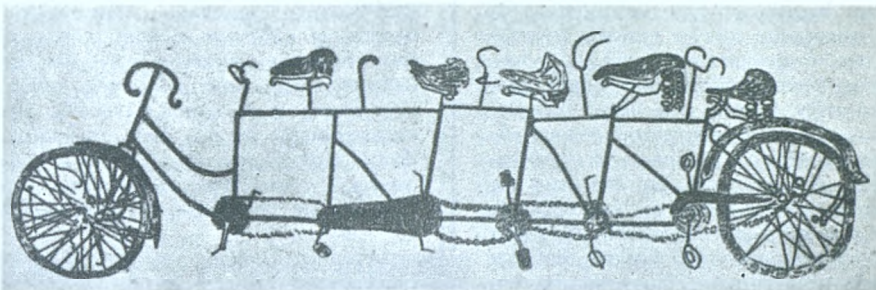
Πάρα πέρα θέβαια έρχονται οι άλλες δυσκολίες – κοινές σε όλους που γράφουν – για τό πώς να γίνουν, αυτά που θέλεις να πεις, περισσότερο μεταδόσιμα. Ευαισθησία να «συλλαμβάνεις», ειλικρίνεια στον έαυτό σου κυρίως, και σεβασμός για τον αναγνώστη, νομίζω πώς είναι τά κυριότερα που χρειάζονται. Μά είναι και τό πώς να έλευθερώσεις τό κείμενο από τά περιττά, που μπορεί να συγχέουν τό νόημα, κι ακόμα πώς να απελευθερώσεις τά διώματά σου από τη στενότητα του προσωπικού συναισθητισμού, και να δώσεις στο πάθος διαστάσεις «κοινής συγκίνησης».

Τά δεύτερα, τά «β», προβλήματα που παρουσιάζονται μετά τό γράψιμο ενός διβλίου, κανονικά είναι προβλήματα «έκτός λογοτεχνίας», κάτω όμως από ειδικές συνθήκες, επηρεάζουν απόλυτα τη δουλειά σου. Τό να πιστεύεις λόγον χάρι, ότι ή τέχνη

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΛΑΣΣΑΡΑ

Γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε πολιτικές επιστήμες και θέατρο. Βιβλία: «Πέτρινο καλοκαίρι» 1965, «Μικρός ιδιωτικός φόνος» 1969, «Παρένθεση» 1976, «Η μάγισσα» 1977 και «Στρατής Τσίρκας-Βιβλιογραφία 1926-1978» 1979.

Πρός μια καινούργια ένότητα στο μυθιστόρημα

«Η πραγματικότητα μοιάζει πολύ με περιπλάνηση, είναι κάτι το φευγαλέο – την συναντάς σ' ένα σκονισμένο δρόμο, σ' ένα πεταμένο κομμάτι εφημερίδας, ή σ' έναν ασφόδηλο που λάμπει στον ήλιο. Ο μυθιστοριογράφος έχει την τύχη να ζει πιο έντονα από τους άλλους αυτή την πραγματικότητα. Και η δουλειά του είναι να την συλλάβει και να την μεταδώσει και σ' εμάς τους υπόλοιπους».

Virginia Woolf

Πολλοί έχουν πει ότι το μυθιστόρημα πέθανε. Πώς σήμερα είναι αδύνατη ή αφηγηματική γραφή. Θραύσματα στιγμές, αποσπάσματα, είναι πια ο μόνος τρόπος γραφής. Έτσι, το nouveau roman και οι συνεχιστές του, σαν τον Reter Handke, νομίζοντας ότι κάνουνε μια τομή στο μυθιστόρημα, δεν κάνανε παρά ν' ακολουθήσουν πιστά τη μόδα. Διότι, υπάρχει μία μεγάλη παρεξήγηση ως προς ποιοί άνοιξαν καινούργιους δρόμους, και ποιοί, με το πρόσχημα της πρωτοπορίας, κάνανε αυτό που επέβαλε η εποχή τους.

Διαβάζοντας τους μεγάλους Λατινο-Αμερικάνους πεζογράφους (Marquez, Cortazar, Asturias), όπως και πολλούς Αμερικάνους, πρόσεξα πώς ο πεζός λόγος ξαναπαίρνει τη βαρύτητά του. Όπως και η καινούργια ποίηση, που στην Αμερική την έχουν ονομάσει LANGUAGE CENTERED, έτσι και ο πεζογράφος γράφει γιατί έχει κάτι να πει, άρα και ο λόγος του ξαναποκτά σημασία. Δεν καταγράφει πια απλώς αντικείμενα, μ' εκείνη την φοβερή αίσθηση θανατίλας – και γιατί να μην τό πούμε, βαρεμάρας – που χαρακτήριζε τη γαλλική σχολή του NOUVEAU ROMAN. (Robe - Grillet, Marguerite Duras κ.τ.λ.)

Είναι αλήθεια πώς ο κόσμος γύρω μας είναι διαμελισμένος, αποσπασματικός,

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΚΑΡΑΠΑΝΟΥ:

Γεννήθηκε 19 Ιουλίου 1946 στην Αθήνα. Βιβλία: «Κασσάνδρα και ο λύκος» 1976 σέ έξι εκδόσεις μέχρι σήμερα. Επίσης τό βιβλίο κυκλοφόρησε στή Γαλλία, Αμερική, Αγγλία, Σουηδία, Ισραήλ.

παίζει ένα κοινωνικό ρόλο, σημαίνει ότι πιστεύεις κιόλας πώς ή τέχνη ανήκει στο κοινό πάνω απ' όλα. Άρα τό νά εμποδίζεται, μ' οποιοδήποτε τρόπο, νά φτάσει ως εκεί, αυτό είναι τελικά περισσότερο εις βάρος του ίδιου του κοινού. Συνεπώς, πέρα από προσωπικές «άνωτερότητες» και «μηκαταδεχτισμούς», τη δουλειά σου κι αφού την τελειώσεις οφείλεις νά τη φροντίσεις ώσπου νά φτάσει στο νόμιμο παραλήπτη της, δηλαδή τό κοινό. Μά από δώ αρχίζει μία διαδικασία φθοράς... Χωρίς κρατική μέριμνα, πού θά επέτρεπε σέ πλατιές μάζες τήν έπαφή και τήν εξοικείωση μέ τήν τέχνη, (όπως συμβαίνει στά σοσιαλιστικά καθεστώτα), και χωρίς καν ό,τι γίνεται στά πιο αναπτυγμένα καπιταλιστικά κράτη (όπου τή δουλειά αυτή τήν αναλαβαίνουν «ειδικοί πράκτορες»), έδω όλα πρέπει νά τά κάνει ό ίδιος ό συγγραφέας. Μ' άλλα λόγια πρέπει νά περάσεις μέσα από τή διαδικασία του «παζαριού», και εκεί πιά, όσες είναι οι ικανότητές σου, όχι βέβαια οι καλλιτεχνικές, αλλά οι «διαπραγματευτικές», οι «έλικτικές», άλλη τόση θά είναι και ή κυκλοφορία, ή «έπιτυχία» του βιβλίου σου. Μ' αυτά και μ' αυτά, μπορεί βέβαια νά δημιουργούνται από τή μία «πικραμένοι» συγγραφείς κι από τήν άλλη σπουδαίες «θεντέτες», μά αυτό δέ μετράει και τόσο στο κάτω κάτω. Τό μεγαλύτερο θύμα είναι πάλι τό κοινό, πού άλλες φορές τρώει σκουπίδια ως «άρτον επιούσιον» και άλλοτε συμβαίνει νά στερείται κάτι πραγματικά αξιόλογο...

Τό πρόβλημα συνέχεια μεγαλώνει, όσο δέν παίρνονται μέτρα και όσο «εξελισσόμαστε» – «Ευρωπαίοι πιά κι εμείς!» – ευκαιρίες προσφέρονται, τό εύκολο κέρδος παρασιτεί, ή φθορά καιροφυλακτεί, και χρειάζονται μεγάλες αντιστάσεις γιά ν' αποφύγεις τήν παγίδα. Γιατί – μήν κοροϊδευόμαστε – τό νά κυνηγάει ένας δημιουργός τήν επιτυχία μέσα από «δημόσιες σχέσεις», «έντριγκες» και «ύψηλές προστάσεις», είναι τελείως εξαθλιωτικό. Και κάποτε αυτά κρίνονται: Τό κοινό ως ένα βαθμό μπορεί νά κοροϊδευτεί και νά παρασυνθεί από τά διάφορα τεχνάσματα πού χρησιμοποιούνται, τά λεκτικά πυροτεχνήματα, τίς «συνταγές», τά έφέ, και προπαντός τήν καπιλειά των ιδεών του. Σέ κάποιο σημείο όμως αντιδρά, και μερικές φορές πολύ βίαια. Τό θέμα ουσιαστικά είναι ότι πέρα από «προσωπικές άρετές» και «εὐθιξίες», κάποιος πού έχει φθαρεί, άλλοτριωθει, εξαθλιωθεί, δέν έχει νά προσφέρει τίποτα πιά, σέ κανέναν.

Κατερίνα Πλασσαρά

χωρίς συνοχή. Άλλά ή δουλειά κι ό ρόλος του συγγραφέα δέν είναι νά σκάβει μέσα στά φαινόμενα γιά νά βρεί και νά εκφράσει αυτή τήν κρυφή, τήν απόκρυφη θάλεγα συνοχή; Δέν είναι νά ανακαλύψει τούς συνδετικούς κρίκους πού θά μεταμορφώσουν τό χάος σέ Ιστορία; Αυτός τελικά δέν ήταν πάντα ό ρόλος του; (Και στο 19ο αιώνα;).

Έτσι και σήμερα, κάτω απ' τά φαινόμενα, κρύβεται μία καινούργια ένότητα πού ό συγγραφέας πρέπει νά βρεί.

Δουλεύοντας πάνω στο καινούργιο μου μυθιστόρημα ανακάλυψα κάτι συναρπαστικό: Πώς μέσα απ' τήν «κλασική» αφήγηση, μέσα από μία ένότητα, μπορεί νά περάσω, δι, θέλω, τό αποσπασματικό, τή φαντασίωση, τό όνειρο, άρκεί αυτά όλα νά συγκροούνται μέ μία πραγματικότητα, πού είναι ή αφήγηση. Διαβάζοντας μερικά βιβλία όπου τό όνειρο και ή φαντασίωση υπάρχουν μόνα τους, είδα πώς αυτά δέν μπορούν νά λειτουργήσουν αυτόνομα και δέν οδηγούν πουθενά. Διότι αν γράψει κανείς τριακόσιες σελίδες μόνο μέ όνειρα ή φαντασιώσεις, χωρίς τήν σύγκρουση μέ τήν πραγματικότητα, τό κείμενο εξασθενεί και άφανίζεται.

Νά σπάσει κανείς τήν παραδοσιακή φόρμα, ναι. Άλλά χρειάζεται μεγάλη μαστορία και μεγάλη τέχνη, γιά νά καταλάβει πώς αυτό πού σπάς, πρέπει πάντα νά τό αντιπαραθέσεις μέ αυτό πού αφήνεις ανέπαφο. Έτσι, αν θέλει σήμερα κάποιος νά γράψει μυθιστόρημα, πρέπει νά κάνει μόνος του αυτή τήν αντίστροφη πορεία προς τά μπρός.

Συμπέρασμα: Τό μυθιστόρημα θρίσκει πάλι σέ πλήρη άνηση, παρ' όλα όσα λένε οι έχθροί του, και ίσως αυτοί πού δέν έχουν πιά κουράγιο ή κέφι νά γράψουν.

Κι αυτό πού είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον, είναι ότι, ενώ έχει ξαναγυρίσει στίς ρίζες του, δηλαδή στο μυθιστόρημα του 19ου αιώνα, έχει αφομοιώσει παράλληλα και τήν αποσπασματική γραφή, και όλες τίς καινούργιες ελευθερίες, αυτές άκριβώς πού προσπάθησαν νά τό άφανήσουν.

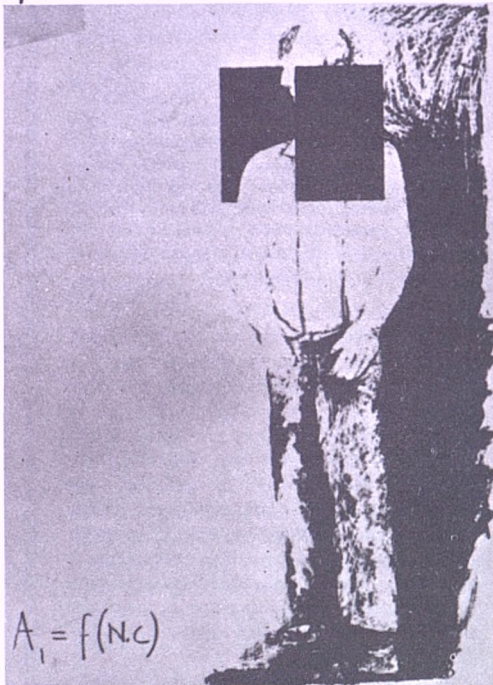
Μαργαρίτα Καραπάνου

Τά συγγραφικά δικαιώματα

Στήν γωνία των όδων 'Αναστάσεως και Περάματος, και μόλις είχε αγοράσει το έκτακτο παρόρημα της ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ με την περιγραφή του εγκλήματος του «Έντευκτηρίου των εν 'Αθήναις Καρυτιναίων», ο φαρμακοποιός Θ.Δ. 'Αντωνιάδης πυροβολήθηκε δύο φορές, χαμηλά στην πλάτη, στο ύψος των νεφρών. Η αναταραχή που επακολούθησε, και στην οποία πρέπει να είχε υπολογίσει ο δολοφόνος, δεν επέτρεψε τις πρώτες ώρες μετά το έγκλημα να υπάρξει ούτε μία αξιόπιστη μαρτυρία για το πρόσωπο του δράστη και τον τρόπο που ενήργησε. Πανικόβλητοι πολίτες τρέχοντας αλλόφρονες προς όλες τις πιθανές κατευθύνσεις, άλλοι κραυγάζοντας «μās σκοτώνουν» και άλλοι «πίστετε τους», συγκρούονταν στην προσπάθειά τους να βρεθούν τό δυνατόν μακρύτερα από τον μέχρι πρότινος συνάνθρωπό τους. Ένα ζεστό Σεπτεμβριάτικο αεράκι έφερε λίγες τρίχες απ'τό πλάι πάνω στο φαλακρό κεφάλι του νεκρού κι άμέσως μετά τον ήχο των αστυνομικών σειρήνων. Μία φυσιολογική απόσταση ανάμεσα στα πόδια του πτώματος πρόδιδε τό κεραυνόπληκτο πέσιμο, και μόνο τό άριστέρό του χέρι, τεντωμένο και λίγο ψηλότερα απ'τό κεφάλι, είχε μία ελαφρά σύσπαση με στραμένη την άνοιχτή παλάμη προς τά πάνω, άν και πεσμένος μπρούμυτα. Με την δεξιά πλευρά του προσώπου κολλημένη στην άσφαλτο, και τό παγωμένο βλέμμα προς τά ύψη, άπείχε ακριβώς δέκα έκατοστά από την σχάρα του ύπνόνου.

Στήν άριστερή έξωτερική τσέπη του λαδοπράσινου σακακιού του βρέθηκε ένα κλειδί Yale κι ένα μεγαλύτερο, κατά τι σκουριασμένο και με χαλασμένο τό μεσαίο δόντι, περασμένα σ' ένα μπρελόκ με τά αρχικά ποδοσφαιρικής ομάδος καθώς κι ένα κουμπί που έλειπε απ'τά μαγαζιά του παντελονιού του. Στήν δεξιά, κι ελαφρά τσαλακωμένο από τό πέσιμό του, ένα γερμανικό διαβατήριο επ' ένόματι Georg Bleibtreu και δύο Ιταλικά γραμματόσημα των 100 λιρών ανάμεσα στην τελευταία σελίδα και τό μαλακό έξώφυλλο. Στο έξωτερικό τσεπάκι ένα απόκομα εισιτηρίου πλατείας του κινηματογράφου ΤΙΤΑΝΙΑ κι ένα προσφυλακτικό μάρκας ΑΔΕΛΑΝΤΕ. Στήν μοναδική έσωτερική τσέπη ένα πορτοφόλι με χίλιες δραχμές σέ κολλαριστά πενήντάρικα, μία ταυτότητα, μία από-

δειξη πληρωμής ένοικίου, ένα άνεξόφλητο γραμματίο της ίδιας ήμερομηνίας και στή θέση των χαρτονομισμάτων μία φωτογραφία γυναικός άκαθορίστου ηλικίας σέ ουδέτερο φόντο, καθώς κι ένα χαρτονάκι πακέτου τσιγάρων με όνόματα και αριθμούς τηλεφώνων. ('Αργότερα ή ανάκριση κατέταξε την φωτογραφία εις τά άνευ σημασίας, άφου έξακριβωσε την ταυτότητα της γυναικός· αντίθετως άσχολήθηκε διά μακρών με τον ιδιότυπο τηλεφωνικό

κατάλογο). Στο παντελόνι βρέθηκαν σαράντα δραχμές σέ κέρματα, μία κεφαλή πινέζας κι ένα καμένο σπρίτο, ενώ στην άριστερή τσέπη άπολύτως τίποτα. Στή μοναδική κωλότσεπη ένα άσπρο λινό μαντήλι, όπου ή χημική άνάλυση έντόπισε ίχνη -τρόπος του λέγειν ίχνη βουτηγμένο στο σπέρμα ήτανε - που όμως άργότερα, και κατόπιν της λύσεως του μυστηρίου, άποδείχτηκαν άνευ σχέσεως εις πείσμα των δημοσιογράφων. Αυτό όμως που κυριολεκτικά σύγχισε την ανάκριση, και πού εξ άρχής φάνηκε πώς θα περιέπλεκε την πορεία της, ήταν τό γεγονός πώς οι σφαίρες που βρέθηκαν στο πτώμα ήταν διαφορετικού διαμετρήματος. Δύσκολο να φανταστεί κανείς ένα δολοφόνο κραδαινοντας δύο άνόμοια περίστροφα στο κέντρο της πόλεως, και άκόμη δυσκολότερο δύο δολοφόνους με τόσο συνδυασμένη εύστοχία και μάλιστα πυροβολώντας από μία φορά. Αυτή ή ιστορία θρωμούσε.

Όλα αυτά, κυρίως όμως τό τελευταίο, σκεφτόταν ο διευθυντής της έφη-

μερίδος ΤΑ ΑΥΡΙΑΝΑ και πραγματοποιώντας τό άκατόρθωτο για πολλοστή φορά σφύριξε φρασς μέσ' από τά δόντια του, διατηρώντας την θλιμένη μάσκα του προσώπου του. 'Ο άστυνομικός ρεπόρτερ έσπρωξε στο πλάι τό πάκο με τίς εκδόσεις των πρωινών έφημερίδων, μισοκάθησε στην έλεύθερη άκρη του γραφείου και έχοντας προηγούμενως έκφραστεί για τό έγκλημα μ' ένα χμ, δεν έπτε τίποτα. 'Ο διευθυντής σπάει τή μύτη του δεύτερου μολυβιού, πιέζοντάς το έντέχνως πάνω στο μπλόκ των σημειώσεων, και μουρμουρίζει σά ν' άπευθύνεται σ' έναν άθέατο τρίτο, «ένας βουλωμένος βόθρος», κι επαναλαμβάνει «μάλιστα, βουλωμένος». 'Ο ρεπόρτερ λέει, «έ, όχι κι έτσι», μήν τολμώντας να πει «υπερβάλλετε» και μετακινείται ελαφρά ανασύροντας κάτω απ'τό άριστερό του κωλομέρι μία γόμα πάνω στην οποία είχε άπρόσεκτα καθήσει. 'Ο διευθυντής λέει, «άσχετως... Έξάλλου τί νομίζατε, αγαπητέ μου, πώς τά έγκλήματα αυτού του τόπου θα εξακολουθούν επ' άπειρον να είναι τόσο φωτεινά όσο... και...». Έπαιξε άμήχανα μ' ένα καινούργιο μολύβι και κατακεραύνωσε τά έτερόκλητα αντίκειμενα πάνω στο γραφείο του σά να έπρόκειτο να μπουν σέ τάξη υπό την πίεση του βλέμματός του. Έγκαταλείποντας την άπόπειρα παρομοιώσεως μετέωρη, έπτε «ας πούμε... όφθαλμοφανή;». 'Ο ρεπόρτερ έχει σηκωθεί και στέκεται μπροστά στην κρυστάλλινη τζαμπορτα που βγάζει στην θεράντα του 15ου όρόφου, μονολογώντας, «και υπό τό πρόσχημα πτωχού όδοιπόρου κρύπτονται ένιοτε μυστηριώδη όντα πλήρη υπερφυσικών δυνάμεων...». 'Ο διευθυντής μαζεύει προσεκτικά τά σάα μολύβια απ'τή μία μεριά, και τοποθετεί τά τσακισμένα από την άλλη. Ρωτάει μ' ένδιαφέρον: «Μπουκόφσκι;». 'Ο άλλος αναλογίζεται χαϊρέκακα πώς ή έλλειψη παιδείας αυτού του ύποκειμένου τον έχει καταδικάσει να τελειώσει την ζωή του ως διευθυντής συντάξεως, και λέει άδιάφορα: «Όχι, Γουάιλντ». Περιμένει ν' άκούσει τον θόρυβο της μύτης του μολυβιού που σπάει και προσθέτει: «'Ονειρεύομαι μία κοινωνία που τό γεγονός θάναι τόσο διάφανο όσο και τούτη δώ ή τζαμπορτα». Με την πλάτη πάντα στραμένη στον διευθυντή του περιεργάζεται τά γκριζα σπλάχνα μιάς πόλης που δεν βλέπει τό τέλος της. Γυρίζει άπότομα και με φωνή που έχει χάσει τά προηγούμενα μπάσα της λέει, τί τρόμος: ... αυτή ή ιστορία μ' έχει διαλύσει. Δεν μπορώ να την κλείσω, κοντεύω να χάσω τον ύπνο μου... Δεν είναι τόσο τό «ποιός» τον σκότωσε που με τρελαίνει, όσο μία αίσθηση άπουσίας... Όπως άν λίγο πριν, που κοιτούσα έξω, γύριζα να σās μιλήσω και σεις δεν εισασταν πια πίσω απ'τό γρα-

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΝΟΛΛΑΣ

Γεννήθηκε τό 1940. Βιβλία: «Νεράιδα της 'Αθήνας» 1974, «Πολυέξη» 1975. Έχει άσχοληθεί με τον κινηματογράφο.

φείο σας. "Η ενώ τώρα πού μιλάμε πολύ σοβαρά να μέ διακόψετε, μάλλον χωρίς καν να μέ διακόψετε, ν' άρχίσετε να σφυρίζετε. Κάτι, θά έλειπε, ή όχι;... Στά παλιά μου τά παπούτσια ή διαφορετικές σφαίρες... Έδώ είναι σά νά λείπουν τά πάντα.

Κάθισε στην παλιά του θέση κι έπαιξε την γόμα ανάμεσα στά δάχτυλά του. «Θά σάς διηγηθώ μία Ιστορία πού μου συνέβη πρό έτών, γιατί δέν ξέρω άν γίνομαι άντιληπτός... Γνωρίζετε πώς ένα διάστημα είμουν άνταποκριτής του San Francisco Chronicle στην 'Ολλανδία, καί πίο συγκεκριμένα στην Χάγη. Ένα βράδυ, άπ' αυτά τά ήλίθια όλλανδικά βράδια, όπου όλοι έχουν φροντίσει νά γίνουν λυώμα άπ' τίς πέντε τό άπόγευμα, άποκλείοντας έτσι νά συμβεί οτιδήποτε άργότερα, καθόμουν στό μπάρ πού De Pool, δίπλα στή μεγάλη τζαμαρία, άπολαμβάνοντας μία ένιθα καί μετρώντας τούς περαστικούς. Σφύριζα μέσ' άπ' τά δόντια μου ψιλή βροχούλα έπιασε, θρισκόμενος σέ άντίστοιχη ψυχολογική διάθεση, καί σκεφτόμουν μέ άπόγνωση πώς θάπρεπε ίσως νά δώ μία ταινία γιά τρίτο συνεχές βράδυ, μία καί κανείς γνωστός δέν είχε εμφανιστεί στό άδειο μπάρ καί τό διλημμά μου ήταν αϊθουσα κινηματογράφου ή τηλεόραση. 'Η ψιλή βροχούλα είχε γίνει κάποιο αίσχρό τραγουδάκι, άπ' αυτά των τελευταίων τάξεων του γυμνασίου, όταν ένέσκυψε ή Laura. Καί λέω ένέσκυψε γιά δυό λόγους: ό ένας άφορά σ' αυτά πού έπακολούθησαν, ό δέ άλλος στό γεγονός της μπήκε μέ φόρα καί μέ τά όπισθιά πώς, άδυνατώντας ν' άνοίξει την πόρτα μέ τά χέρια της πού κουβαλούσαν δυό πελώριες χαρτοσακούλες, άπ' τίς όποιες φαίνονταν οι άκρες των ώνίων της.

Επιπλέον ήταν μούσκεμα καί μέ ύποπτα κοκκινισμένη μύτη.

Τό έξαίσιο κρεάτινο κορμί της - πού άρκετά συχνά, παρ' όλο τόν όγκο του, σχεδίαζε αϊλουροειδείς κινήσεις καί ύποσχέσεις, κι αυτό μέ άφορμές του στόλ άς-δέσω-τό-κορδόνι-μου ή άς-ψάξω-νά-βρω-τό-φιορίνι-πού-μούπε-σε-πρίν-άπό-λίγο - ήρθε καί τό έναπόθεσε, χωρίς νά προλάβω νά την προσκαλέσω, στό διπλανό σκαμνί. Τό καθάλισε, άπίθωσε τίς δυό θηριώδεις χαρτοσακούλες πάνω στό μπάρ καί χωρίς νά πάρει άνάσα λέει στόν Loet, «μιά μπύρα νά ξεδιψάσω κι ύστερα θά σου πώ τί τράβηξα σήμερα». Μόλις ήπια μία γουλιά, πού καί μία κότα θ' άφηνε διψασμένη, γυρίζει καί μου λέει, ως πρώτη κουθέντα της βραδυάς, «άνήκουστο». 'Η Laura έχει την Ικανότητα νά συντονίζει διαφορετικές κινήσεις μέ έξαιρετική άκρίβεια: Έλεγε τά παραπάνω, πέρναγε τή γλώσσα της πάνω στά βρεγμένα άπ' την μπύρα χείλια της, μέ τόν χέρι έφτιαχνε σκερτσόζικα τά μαλλιά της, μέ τ' άλλο έπαιρνε τσιγάρο, καί συνάμα σταύρωνε τή μία μπουτάρα της πάνω στην άλλη. Καί επιπλέον μούριχνε περιπαθηθ βλέμματα. Δέν θυμάμαι άν τής είπα «τί λές βρέ παιδί μου» ή «τατοτατο», αυτό πού σίγουρα όμως μ' έντυπωσίασε ήταν ή παραπλανητική πρώτη μικρή γουλιά, διότι αυτό πού έπακολούθησε ήταν ένα άπνευστί κατέ-

βασμα της ύπόλοιπης μπύρας στό λαρύγγι της, πού μαζί μέ την τελευταία σταγόνα πού κύλησε στην άκρη των χειλιών της, την συντάραξε ένας λόξυγας πρίν προλάβει νά παραγγείλει την έπόμενη. Θά συντομεύσω γιατί θλέπω νά άπορείτε γιά τή σχέση πού μπορεί νάχει ή Ιστορία μου μέ τό άλλο πού μάς άπασχολεί. Σέ μία στιγμή - έχοντας άνταλλάξει διάφορους κοινούς τύπους μέ την περί ου ό λόγος γκόμενα, καί άνεχόμενος τίς θλακώδεις παρεμβολές καί άστεϊακια του Loet - κατεβαίνει άπ' τό σκαμνί, στηριζόμενη έπάνω μου, καί κατευθύνεται πρós τίς τουαλέτες λέγοντας, «έμένα μέ συγχωρείτε». Καθυστέρησε την παλάμη της πάνω στό μπράτσο μου τόσο πού αισθανόμουν κλειδωνιζόμενος καί σκέφτηκα «φιλε μου, ή τώρα ή ποτέ». Τακτοποίησα τά τσιγάρα καί τόν άναπτήρα μπροστά μου, πίνοντας τώρα μέ μέτρο την τρίτη μου γένιθα, διότι άν όλα έβαιναν κατ' ευχήν, θάπρεπε εγώ τουλάχιστον νά διατηρήσω την νηφαλιότητά μου καί νά μήν παρασυρθώ σέ ύπερβολές, επιχαίρων άκαιρα γιά μία ύποθετική κατάκτηση, όπως επανελημμένως μούχει συμβεί στό παρελθόν. Θά είχαν περάσει δυό ώρες - ίσως καί τρεις - άπ' την είσοδο της Laura στίς τουαλέτες, ό Loet σκούπιζε μηχανικά τό μπάρ καί μούριχνε διφορούμενα βλέμματα, όταν άποφάσισα νά τόν ρωτήσω «λές νά 'παθε τίποτα;». Κατευθύνθηκε στό ταμπλώ, κατέβασε ένα-δυό φώτα, καί μου λέει χωρίς νά στραφεί, «δηλαδή τί νά 'παθε;». «Ξέρω γώ;... Νά λιποθύμω». Ήταν κάπως πιασμένη, δέν νομίζεις;. Μέ πλησίασε καταρλώνοντας τά μαλλιά του πίσω άπ' τό αυτί μέ τόν χέρι, ενώ μέ τ' άλλο έσθησε τό τσιγάρο στό τασάκι μου, καί μου λέει «γιά στάσου μία στιγμή, γιά ποιόν μιλάς;». Δέν έδειξε καμία έκπληξη, γιατί ήξερα πώς αυτό τό κτήνος έπινε κρυφά, κάθε φορά πού τάχα έμπαινε στην κουζίνα ή τίς τουαλέτες, κι έτσι ήταν έπόμενο νά του ξεφύγουν διάφορα γεγονότα. «Μιλάω γιά την Laura πού μπήκε πρίν άπό λίγο στίς τουαλέτες», του άπαντώ ψυχρά. «'Η Laura δέν ήρθε εδώ άπόψε» λέει αδιάφορα «δέν πληρώνεις σέ παρακαλώ, γιατί θά κλείσω;». Δέν συνήθιζε μαζί μου τέτοιου είδους άστεϊα κι άποφάσισα νά του κόψω τό θήχα μία κι έξω. «'Ακου δώ», του λέω σταθερά, «ή Laura καθόταν δίπλα μου, ήπια δυό μπύρες, νά καί οι σακούλες μέ τά ψώνια της, κατέθηκε άπό τό σκαμνί, στηρίχτηκε μάλιστα στό μπούτι μου, νά, εδώ άκριβώς, καί μπήκε σέ κείνην εκεί την πόρτα» μήν κοιτάς άλλο, σέ κείνην εκεί κάτω λέω». Προσέξτε με καλά, γιατί εδώ άρχίζει αυτό τό γλυστερό πράμα πού εισδύει άπ' τόν λαοκαρισμένο γιάκά του πουκάμισου καί κυλάει άργά πάνω στό δέρμα, τρυπώντας στους πόρους. Μου λέει, «αυτά τά ψώνια είναι δικά μου, καί κείνη εκεί κάτω ή πόρτα είναι διακοσμητική... Πώς τό λένε, τυφλή». Άν καί δέν πίστεψα ούτε τά μισά άπ' όσα είπε άρχισα νά φωνάζω έκτοξεύοντας σάλια εδώ κι εκεί, «τί λές βρέ ζώνον, - δέν τόν χαρακτηρίσα άκριβώς έτσι, κάτι τό άντίστοιχο όλλανδικό τέλος πάντων - πού θά μέ βγάλεις καί τρελό! Έδώ δέν

ήταν πρίν άπό λίγο, καί μου 'κανε διάφορα ύπονοούμενα καί μου 'πιανε τό μπούτι γιά νά πάει στην τουαλέτα; Άντε μή μ' αναγκάσεις νά πάω μέσα καί νά την βρω νά κοιμάται επάνω στή λεκάνη». Πολύ ψύχραιμα κι έχοντας πιά άφήσει ένα μόνο φώς άναμμένο, μου λέει «ή Laura έχει νά πατήσσει μία βδομάδα στό μαγαζί. Κι ένα μπούτι διάολε μπορεί νά τό πιάσει ό καθένας, άκόμα κι εσύ ό ίδιος...». Έκανε μία άπό αυτές τίς ήλίθιες παύσεις μία ζωή σχεδιασμένες, ανάμεσα σέ δυό προτάσεις, καί λέει: «Δέ μου λές; τό τσούζεις συνήθως όταν γράφεις αυτές τίς θαρύγουπτες άνταποκρίσεις;». «Γιατί βρέ τυχάρπαστε», του λέω, - είχα χάσει καί τά τελευταία ίχνη της άνατροφής μου - «αυτήν την έντύπωση σου δημιουργούν τά άρθρα μου; 'Η μπάς καί νομίζεις πώς άπαιτούν την ίδια φαντασία πού χρειάζεται γιά νά πλύνεις τό σταύλο σου;». Έκανα μία πλατιά χειρονομία περιγράφοντας τόν χώρο, πράγμα πού έξέλαβε σάν άπόπειρα σφαλιάρας, καί τραβήχτηκε λίγο πίσω προσπαθώντας νά παραμείνει κύριος της καταστάσεως. Περιττό νά σάς πώ, πώς άπ' όταν δημιούργησε ό Loet τό έπαισόδιο, δέν είχα σταματήσει νά κρυφοκοιτάζω την πόρτα στην όποία είχε μπει ή Laura μέ ένα μέρος των επιθυμιών μου. Άδύνατον δέ νά εξηγήσω τί ήταν αυτό πού μέ κρατούσε καρφωμένο στό σκαμνί μου νά άνέχομαι τίς λοιδωρίες αυτού του ύποκειμένου, ενώ θά μπορούσα κάλιστα, μ' ένα σάλτο, νά βρεθώ στίς τουαλέτες καί νά βγώ θριαμβευτικά κρατώντας τή Laura άγκαζέ.

Στό δρόμο μέ κράτησε σφιχτά άπ' τό μπράτσο καί μέ παρέσυρε πρós σ' ένα άμφίβολης φήμης ξενοχτάδικο, μπουρμυρίζοντας «έλα νά πιούμε τό τελευταίο... Έχω νά σου πώ». Άν κι ή βροχή είχε σταματήσει πρό πολλού, θρισκόμενουν ύπό τό κράτος ψυχικής θυέλης. Ήταν όλοφάνερο πιά πώς μέ τό τέλος αυτής της Ιστορίας άθχω τή χάλια μου. Μισούσα τόν Loet κι όλο του τό σόι καί όπωσδήποτε συχαινόμουν τόν έαυτό μου γιά τόν τρόπο πού είχα χειριστεί την όλη ύπόθεση. Δέν πιστεύω νά μέ θεωρείς δολοφόνο», ψευτοέλασε μόλις καθήσαμε καί παρήγγειλε. «Γιατί τί άλλο θά ήμουν», συνέχισε μέ τό θράσος πού πολλαπλασίαζε ό ήθικός του έκτραχλισμός, «άν όλα αυτά πού μου έφεούρινισες ήταν άλήθεια, κι εγώ έφευγα κλειδαμπάρωνοντας πίσω μου τό μαγαζί;». Προσπαθούσε νά μ' άποτελειώσει. Είχε σκαρώσει μία όλόκληρη Ιστορία, μ' είχε χώσει στό έπίκεντρό της καί μου ζητούσε καί τά ρέστα...

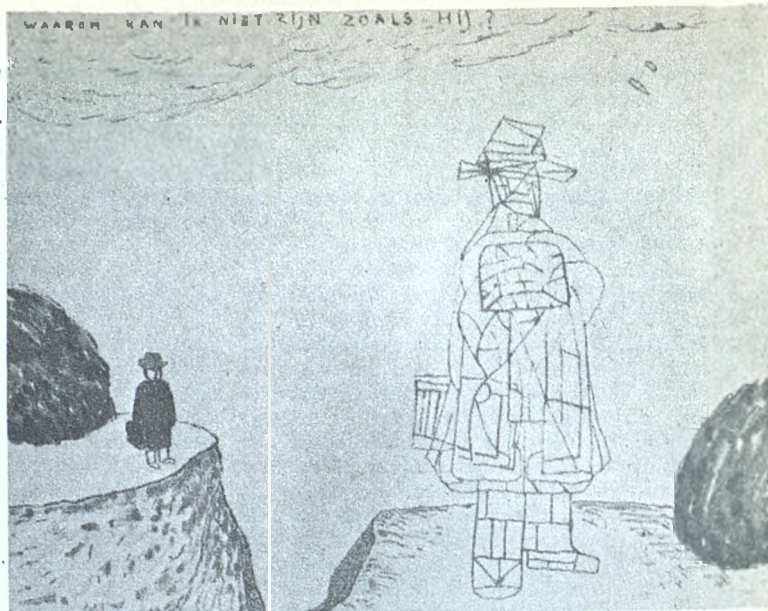
'Η γόμα είχε γίνει κομματάκια στά χέρια του ρεπόρτερ. Πλησίασε ξανά την τζαμόπορτα κοιτάζοντας τή μεγάλη πόλη καί συνέχισε σά ν' άπευθύνονταν στά γκριζα σπλάχνα πούχαν στό μεταξύ σκοτεινιάσει: «Τά κενά καί οι άσάφειες της περιπέτειάς μου όφειλονται, όρισμένως, στην άδυναμία μου νά έλέγξω τό γεγονός την στιγμή εκείνη... Κι όπωσδήποτε αυτό είναι κάτι πού θά μπορούσε νά σκοτώσει τόν καθένα... Μέ άντιλαμβάνεστε τώρα;»

Όκτώβριος 1979

Δ. Νόλλας

Ψωμί καί Παντεσπάνι

– γιά νά ξερκίσω τή ρηχότητα καί τό σαχλοφιλευθερισμό
τ' αφιερώνω
στόν αὐτάρεσκο δανδή καί στανικό διανοούμενο, πού μ' ἔνα
χαριτωμένο δίστιλο ἔκανε σκόνη τούς Σάρτρ καί Μάρξ συλλήδων
– γιά νά ξερκίσω τό ρατσισμό καί τό γιατροδικηγορισμό
τ' αφιερώνω
στόν ἐ.ά. προσωπάρχη, πού μισεῖ τά συνδικάτα, τίς ἀπεργίες,
τούς ἐργάτες καί τούς Τούρκους, καί σά ν' ἀναφέρονταν σέ
κομμινιστοδρόμους «ἔχετε ἰδέα ἐσεῖς ἀπό ἐργατάντζα;» μέ οἰκτί-
ρησε

Μιά τάξη ὁλόκληρη μέ δέος σταμα-
τημένη μπροστά σ' ἓνα μαχαίρι γιά τό
ψάρι. «Τά ἱερά σκεύη τ' ἀγγίζουν μό-
νον οἱ ἱερεῖς» λέει ἡ κυρά-Βασιλική.
Θρήσκα γυναῖκα. Ὅποτε τῆς περισ-
σεύει λίγη ὥρα τρέχει στήν ἐκκλησιά
ν' ἀσπαστεῖ τόν ἅγιο-Διονύση. Αὐτός
τούς βοηθαίει πάντα. Μέ δέος διηγεί-
ται τήν ἱστορία ἑνός ληστῆ, πού
μπήκε ἀποφασισμένος στό ἱερό,
ἄκουσε ὅμως μέσα του μιά φωνή κι
ὀπισθοχώρησε χωρίς ν' ἀγγίξει τί-
ποτε. Παλιά ἱστορία. Ὅλοι οἱ γέροι
τοῦ χωριοῦ τῆς τήν ξέραν καί τή λέ-
γανε σάν ἦταν παιδάκι.

Μιά τάξη ὁλόκληρη, ἓνας λαός
ὁλόκληρος, μέ θησαυρός τενεκεδέ-
νιους ἀποκαρωμένους στό κατώφλι
τοῦ ἑαυτοῦ του, μετράει τήν εὐτυχία
ἀναπολώντας τό παρελθόν. «Μ'
ἑκατό δράμια φέτα περνούσαμε δέκα
μέρες», «Μ' ἑκατό δράμια λάδι περ-
νούσαμε μιά ὁδομάδα. Τώρα ὅποιος
θέλει νά δουλέψει ἔχει τοῦ κόσμου τά
καλά». Ὡς καί τηλεόραση θ' ἀγορά-
ζανε, ἂν δέν ἔπρεπε νά πληρώνουν τό
φροντιστήριο τοῦ Σταύρου. Ἡ κυρά-
Βασιλική, γιά παράδειγμα, δέν ἀρκεῖ-
ται στό νοικοκυριό. Πλέκει στό σπίτι
πλαστικά καλαθάκια – ρόζ, γαλάζια,
κίτρινα καί ἄσπρα – μέ μιά στάμπα
ἀπό ξωτικά πουλιά στόν πάτο. Ὅταν
τά τελειώνει, κολλάει ἀπό κάτω μιά
μικρή χρυσαφιά ἐτικέτα MADE IN
ITALY. Ἐπειτα περνᾶνε μ' ἓνα ἡμι-

φορητό, τά παίρνουν καί τῆς ἀφί-
νουν νέο ὕλικό καί ἀετονύχιδες, πού
τά προρίζουν γιά ἐξαγωγή στήν
Ἀφρική.

«Τέλεια αὐτοπεριφρόνηση» μουρ-
μούρισε, ὅταν εἶδε τά φύλλα μέ τά
χρυσά αὐτοκόλλητα στόν καναπέ.
«Καί στό νησί σας, πού μ' ἔδωκε τό κα-
λοκαίρι, πετάγανε τίς ξύλινες πόρτες,
γιά νά δάλουν ἀπό ἀλουμίνιο» συν-
έχισε. «Μπᾶ, μή χειρότερα!», Ἀκόμη
καί τ' ἀλουμίνιο τοῦ φταίει! «σταυ-
ροκοπήθηκε ἡ κυρά-Βασιλική. Αὐτόν
τόν τύπο καλύτερα νά τόν ἀποφεύγει
ὁ Σταῦρος τους, τή συμβούλεψε τό
δράδυ ὁ Γιώργης.

«Νά σέδεσαι τούς ἀνωτέρους σου,
διότι εἶναι ἀνώτεροί σου», γαλου-
χοῦσε τό γιό του. Κι ὅταν ἐκεῖνος ζη-
τοῦσε παραπάνω ἐξηγήσεις, «θὰ πᾶς
στό στρατό καί θὰ μάθεις», ἀπαν-
τοῦσε.

Γιά τό Σταῦρο τους κάνανε μεγάλα
δνεῖρα. Γι' αὐτόν δουλεύανε κι οἱ
δυό. Γιά νά πληρωθεῖ τό φροντιστή-
ριο, θυσιάσαν τήν ἀγορά τῆς τηλεό-
ρασης. Ἐτσι ἡ κυρά-Βασιλική πηγαί-
νει κάθε Τετάρτη δράδυ στό διπλανό
διαμέρισμα, πού μένει ἡ σπιτονοικο-
κυρά, καί βλέπουνε μαζί τό «λοῦνα-
πάρκ». Τί δῶρα κερδίζουν αὐτοί οἱ
μορφωμένοι, πού παίρνουν μέρος
στήν ἐμπομπή! Πῶς τῆς ἀρέσει νά τά
βλέπει: μίξερ, κασετόφωνα, σκουῖπες
ἡλεκτρικές, πλυντήρια, πικάπ, ρολό-
για, σεσουάρ, τηλεοράσεις. «Στήν
ἐποχή μας δέν εἶχαμε τίποτε. Τώρα ὁ
ἄνθρωπος ἔχει ἀπ' ὅλα» καληνυχτί-
ζονται. Ἐπειτα κοιμάται κι ὀνειρεύε-
ται ἡλεκτρικές συσκευές καί τό γιό
τῆς, πού σέ λίγα χρόνια θὰ βγάλει
παρά μέ οὐρά, καί τό σπουδαιότερο:
θὰ εἶναι Ὑπάλληλος σέ μιά μεγάλη
ἐταιρία, πίσω ἀπό ἓνα μεγάλο γρα-

φεῖο, μέ μεγάλα βιβλία ἀπλωμένα
πάνω, θὰ γράφει μεγάλα γράμματα,
θὰ χτυπάει μεγάλους ἀριθμούς στή
μηχανή. Χαλάλι ἡ τηλεόραση, ἀφοῦ
ἔτσι θὰ γλυτώσει ὁ Σταῦρος τους, – κι
αὐτοί ὅσο νά 'ναι – ἀπ' τή ρετινιά
τοῦ ἐργάτη.

«Γιατί δέν τόν κάνετε τορναδόρο;
Παίρνουμε καλό μεροκάματο, τούς
πρότεινε ὁ ἀδερφός τῆς. Ἦταν πέρσι
τό Πάσχα, πού εἶχαν πάει ὅλοι μαζί
στή Σχολή Χωροφυλακῆς, νά γιορτά-
σουνε μέ τόν ἀνεψιό τους. Τζάμπα
ἀρνιά, τζάμπα κρασιά καί καλαμα-
τιανός – μᾶ παραλίγο νά 'ρθοῦν στά
χέρια. Τορναδόρος ὁ Σταῦρος τους!
Αὐτός πού προόριζαι νά ξεπλύνει τή
ντροπή ὁλονῶν τους! Τζάμπα ἀρνιά,
τζάμπα κρασιά καί τσάμικος. Γεῖα
σου πατρίδα! Νά μοῦ ζήσεις λεβεν-
τιά!

– Ἄν δέν περάσει στήν Ἐμπορική,
θὰ γίνει πωλητής. Εἴκοσι χρόνια δου-
λεύω στήν ἐταιρία, θὰ μοῦ κάνουν τό
χατήρι. Ὁ προσωπάρχης εἶναι πολύ
καλός κύριος. Πρῶην συνταγματάρ-
χης παρακαλῶ. Τί κάνει Γιώργη; μέ
ρωτάει πάντα. Τό ξέρει τ' ὄνομά μου.
Μιά μέρα πού κάναμε ὑπερωρίες καί
δέν ὑπῆρχε μέσο νά γυρίσουμε, μάς
κατέβασε μέ τ' αὐτοκίνητό του στό
τέρμα τῶν λεωφορείων. Ἐνα ἁμάξι,
φίλε μου... Μά τί ἁμάξι! Ἐξί ἡμῶν
καί χωρούσαμε ἄνετα. Νόμιζες πῶς
πετοῦσε. Ἄμα τόν προσλάβουνε, θὰ
τοῦ δώσουνε καί τοῦ Σταύρου ἁμάξι.
Εἶναι πολύ καλή ἐταιρία. Σ' ὅλους
τούς πωλητές δίνει ἁμάξι.

Ἐνα ρίγος διαπερνοῦσε τό Γιώργη
μόλις πατοῦσε τό κατώφλι τοῦ καλλι-
γράμματος μεγάρου τῶν Ὑπαλλήλων,
ὅταν μετέφερε δείγματα ἀπ' τό ἐργο-
στάσιο στό γραφεῖο τοῦ διευθυντή.
Ἐκεῖνες οἱ μεγαλόπρεπες σκάλες, οἱ
κρυστάλλινες πόρτες! Δέ θ' ἀργήσει ἡ

ΛΙΑ ΜΕΓΑΛΟΥ – ΣΕΦΕΡΙΑΔΗ

Γεννήθηκε τό 1945 στή Θεσσαλονίκη.
ἔχει ἐκδώσει: «Ὁ δραπετής στό δέν-
τρο» 1972 ποιήματα. «Οἱ κατακόμβες»
1975 πεζογραφήματα. «Τά μικροῦταικα»
1980 παιδικό. ἔχει μεταφράσει Γερμα-
νοῦς συγγραφείς.

μέρα πού ο γιός του θά δουλεύει μέσα σ' αυτό τό υπέροχο περιβάλλον. "Όταν έφτανε έξω απ' τόν προθάλαμο, χτυπούσε δισταχτικά τήν πόρτα καί δέν άγγιζε τό πόμολο, άν δέν άκουγε τήν ένθαρρυντική φωνή τής ιδιαίτέρας.

— Χαίρετε, δεσποινίς "Αννα, έλεγε.

— Γειάσου, άστα έδω, του άπαντούσε καταδεχτικά. Πολύ καλή κοπέλα ή ιδιαίτερα. "Όχι σά μερικούς-μερικούς, πού σου γυρίζουνε τήν πλάτη. Θυμάται τήν πρώτη φορά, πού στεκότανε μέ τό πακετάκι στά χέρια καί δέν τολμούσε νά πατήσει τή χρυσαφιά μοκέτα. "Ετσι λέγονται αυτά τά μονόχρωμα χαλιά πού πιάνουν όλο τό πάτωμα. Τά παπούτσια του, ή φόρμα του, όλα επάνω του νόμιζε πώς θά λέρωναν αυτό τό άπέραντο χρυσό χαλί.

Τά διηγιότανε τό βράδυ στή γυναικά του, κι εκείνη, κοιτάζοντας τά νησιώτικα κιλίμια καί τίς κουρελούδες τους, αναστέναξε βαθιά. "Αν δέν είχανε τό φροντιστήριο του Σταύρου...

«'Εσύ, πατέρα, δέ θ' άπεργήσεις;» Γιατί ν' άπεργήσει, αφού ο προσωπάρχης τό δήλωσε ρητά: όποιος δέν άπεργήσει, θά λάβει αύξηση. «Αυτά τά νεαρούδια θά σάς πάρουν στό λαιμό τους καί θά χάσετε τό ψωμί σας», τούς συμβούλευε έμπιστευτικά κι ή βοηθός του, κοπέλα του καλού κόσμου μέ σαβουάρ-βίβρ καί ξένες γλώσσες. «Μεγάλη ακρίβεια, δεσποινίς Ντόρα». "Ε ναι, δέ λέει, μά ή ακρίβεια είναι γιά όλους. Μήπως ή εταιρία φταίει πού άνέδασαν πάλι τό πετρέλαιο οί "Αραπάδες; "Η δεσποινίς Ντόρα είναι Αίγυπτιώτισσα καί λέει πώς οί "Αραπάδες άφοδοεύουνε στό δρόμο. "Από τότε πού ήρθε στήν "Ελλάδα, άχ Θεέ μου, πώς στερήθηκε τήν ίππασία.

"Η γιορτή γινόταν στή μεγάλη τραπεζαρία τής "Εταιρίας, εκεί όπου τίς άλλες μέρες τρώνε σέ αυστηρά χωριστές βάρδιες οί υπάλληλοι κι οί εργάτες της. «Αυτό έλειπε νά τρώμε μαζί τους! Δέ φτάνει πού μάς κουβαλούνε όλους μέ τά ίδια πούλυμαν» ξεσπάθωσε κάποτε μία κυρία του λογιστηρίου μέ νοσταλγικές αναμνήσεις απ' τήν Κατοχή.

Σήμερα όμως θά γιορτάζανε όλοι μαζί σά μία μεγάλη οικογένεια, γιατί «Είμαστε μία μεγάλη οικογένεια, κι όπως έμεις δείχνουμε κατανόηση στά προβλήματά σας, έτσι κι εσείς...» έλεγε στό λόγο του ο προσωπάρχης. Στο τέλος τούς ευχαρίστησε κιόλας πού τόν άκούσανε. "Ο Γιώργης φο-

ρούσε τά καλά του. "Ο Διευθυντής τόν χαιρέτησε σχεδόν διά χειραφίας, όταν του έδωσε τή λίρα πού κέρδισε στή βασιλόπιτα. «Τί ευγενείς αυτοί οί Έθρωπαίοι...» σκεφτότανε ο Γιώργης. Καί πράγματι ήταν ευγενέστατος άνθρωπος ο Διευθυντής. Μονάχα όταν πρόσταζε τό σκύλο του καταλάβαινες άμέσως ότι πρόκειται γιά άθεράπευτο Γερμανό. "Όπως καί νά 'χει, ο Γιώργης ένιωθε σήμερα έξυφωμένος, σά νά μήν ήταν πιά εργάτης, αλλά "Υπάλληλος. Ναι, μάλιστα, "Υπάλληλος. Χωρίς φόρμα, μέ τό σκούρο μπλέ κοστούμι, πού άν καί ραμένο πρό δεκατίας παρέμενε δλοκαίνουριο, μία καί τό φορούσε μόνο σέ επίσημες περιστάσεις, μέ τό σκούρο μπλέ κοστούμι λοιπόν καί τή γυαλιστερή φαρδιά γραβάτα, πού μόλις χτές άγόρασε, μέ τό Διευθυντή νά τόν χαιρετάει σχεδόν διά χειραφίας, ποιος θά μπορούσε νά τόν περάσει γιά εργάτη. "Επινε μπύρα συνεχώς. «Πιείτε όσο θέλετε» φώναξε απ' τό μικρόφωνο ο προσωπάρχης, άπευθυνόμενος σ' εργάτες καί υπαλλήλους, χωρίς διάκριση καμιά. «'Ετσι κι έμεις τά Χριστούγεννα καί τό Πάσχα προσκαλούσαμε στό τραπέζι μας γιά σαμπάνια τό "υπηρετικό προσωπικό» άναθυμόταν ή δεσποινίς Ντόρα.

Καθώς τά διηγούνταν στό βραδυνό τραπέζι «Μήπως σάς δάλανε καί βούλα μελανιά όπως σφραγίζουν τά μισχάρια;» τόν διέκοψε ο γιό τους. Παράτησε στή μέση τό φαί καί κλείστηκε στή κάμαρή του. "Η κυρά-Βασιλική μάζεψε τό τραπέζι καί δάλθηκε νά σιδερώνει τή φόρμα του άντρα της.

— Δέ μ' άρέσουνε καθόλου οί παρέες του. Σου είπα νά τόν προσέχεις. Μιά ζωή φτύνω αίμα, γιά νά τόν κάνω κύριο, κι αυτός γυρίζει μέ τά μηχανάκια καί μοιράζει προκηρύξεις. 'Εσύ φταίς! 'Εσύ φταίς γιά όλα!

"Η κυρά-Βασιλική έμπηξε τά κλάματα, ζητούσε άφεση άμαρτιών, έδινε υποσχέσεις.

Τή νύχτα αυτή, στόν ένοχο ύπνο της, ούτε μία ήλεκτρική συσκευή δέν είδε ή κυρά-Βασιλική.

Τή νύχτα αυτή, στόν πικραμένο ύπνο του, ούτε μία κάρτ-διζίτ πωλητή δέν είδε ο Γιώργης.

"Ο Σταύρος όμως παρουσιάστηκε στόν προσωπάρχη. «'Απ' του ΔΡΑΓΩΝΑ τό κουσουμάκι;» τόν ρώτησε μειδιώντας καθώς του ένεχείριζε τή Βίβλο των "Επερωτήσεων. "Όταν ο Σταύρος έγραψε όλες τίς άπαντήσεις, τίς πήρε ή βοηθός του προσωπάρχη νά τίς έλέγξει στό Μηχάνημα. Πάτησε τά κουμπιά, έβαλε τίς καρτέλες, ανα-

ψαν τά φωτάκια κι ιδού ή επαλήθευση! «Γδυθείτε παρακαλώ» είπε έν συνεχεία. "Ο Σταύρος άκούμπησε τό κουσουμάκι καί τή γραβατούλα σέ μία πολυθρόνα, έπειτα έβγαλε τίς κάλτσες καί τά εσώρουχα. Πρώτα είδανε μήπως έχει κανένα ψεύτικο μάτι ή κανένα κούφιο δόντι. "Επειτα ο προσωπάρχης μέ μία μεζούρα μέτρησε τήν περίμετρο του κρανίου του, τό ύψος του, τό φάρδος του, τό μήκος των ποδιών καί του πέους του έν χαλαρώσει. "Εν στήσει στάθηκε άδύνατο. «Καλύτερα», τόν καθυσόχασε ή βοηθός πού κρατούσε σημειώσεις. «'Ακόμη ένα τέστ καί τελειώσαμε» μίλησε επιτέλους ο προσωπάρχης καθώς του έβαζε κωλοδάχτυλο. Κι άμέσως μετά «Συγχαρητήρια! Προσλάβανεσαι!» καί του κουδούνισε τά κλειδιά του αυτοκινήτου μπροστά στή μύτη του. «Καλωσόρισε στήν εταιρία μας!» είπε καί ή βοηθός δίνοντάς του τό σχετικό πόρτ-κλέ.

"Ο Σταύρος τινάχτηκε, κι αυτόματα, χωρίς ν' άνάψει φώς, πάτησε δίπλα του τό κασετόφωνο, νά διώξει τά κακά πνεύματα. «Θά 'ρθει μία μέρα», άκούστηκε σά νά άπάγγελνε ή φωνή, «πού τό νερό θά ξαναγίνει αίμα. Θά 'ρθει μία μέρα πού..., θά 'ρθει μία μέρα πού..., θά 'ρθει μία μέρα...»

Λία Μεγάλου-Σεφεριάδη

κυκλοφορεί

G. Green-P. Nore

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ
χωρίς προσωπείο

Η ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ
ΤΩΝ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΚΛΑΣΣΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΝΕΟΚΛΑΣΣΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΚΑΛΒΟΣ»

'Αναξαγόρα 1, Αθήνα τ.τ.112

τηλ. 52.46.241

Κάθε μέρα στους δρόμους

Τό όνομά της ήρθε πρὸς ἐμένα σάν ἓνα πράσινο κρεμαστό σκουλαρίκι μέ ἓνα φτερό, πού γρήγορα παραιτήθηκε σέ μιά πτητική πτώση. Ἀλλά ἓνα ζεστό χειμωνιάτικο μεσημέρι, κατεβαίνοντας στό ὑπόγειο τῶν F – μέ τίς ἐκδόσεις τσέπης, τήν εἶδα γιά πρώτη φορά. Στόν πλαδαρό λαιμό της δέν ὑπῆρχαν τά ἴχνη τοῦ πονεμένου μέ τόν μυτερό ΑΝΕΠΑΝΟΡΘΩΤΑ ΕΚΤΟΣ ΜΟΔΑΣ γιανὰ. Ἦταν ἓνα πονεμένο γκριζό, ἀγορασμένο ἀπό

φίρμα μιᾶς χᾶι-στρήτ πού προμηθεύει μοντέλα σέ γυναῖκες μεσήλικες, μέ κάποια ἐπιδεινούμενη τάση πάχους, συνήθως μοντέλα πού βγαίνουν σέ δύο κομμάτια. Φούστα ἴσια, ἀκριβῶς κάτω ἀπό τό γόνατο, μέ ἐξώραφα καί κάποια λόγχη πιέτας πού ὑποδηλώνει τήν ὑπαρξη μιᾶς ἐσωτερικότερης σταθερῆς σχισμῆς, ἐνισχυμένο ζῖπ καί μεγάλο στρογγυλό κουμπί πού ἀποκεφαλίζεται ἀπό τόν θανατηφόρο ἐναγκαλισμό τῆς κουμπότρυπας, ἡ Ἀίρις ἓνα τέτοιο πονεμένο φοροῦσε, τό κεφάλι της βαρὺ καί τό σαγόνι μιά τετράγωνη παρέκκλιση, μιά Ἰρις στίς στέπες τῆς ἀχανοῦς ἡλικίας ἐγκαταλειμένη.

Βγαίνοντας, μιά καταρρακτώδης μπόρα καταρράκωνε τοὺς πᾶγους τῶν ἐφημεριδοπωλῶν καί τῶν ὑπαίθριων πωλητῶν ἰνδικῶν φορεμάτων καί ἐκτόπιζε τοὺς πεζοὺς μέ ἀστραπιαία ταχύτητα, μέσα εἶναι ζεστά, τό τραῖνο κινεῖται χωρίς τήν μεγαλοψυχία τοῦ μαύρου μπράτσου κι ὅταν κατεβαίνω στό Πάρκο τῆς Ὁλλανδίας

ΝΑΤΑΣΑ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

Γεννήθηκε στό Ρέθυμνο τό 1946. Ἐξέδωσε τίς ποιητικές συλλογές: «Στίς ἐξόδους τῶν πόλεων» 1971, «Ἀκρυλικά» 1976. Πεζά: «Συνάντησέ την, τό θράδυ» 1979. Κείμενά της, ποιήματα, πεζογραφήματα, κριτικά σχόλια ἔχουν δημοσιευτεῖ σέ διάφορα περιοδικά.

δρέχει μόνο κάτω ἀπό τά δέντρα καί λίγος χλιαρός ἥλιος μέ τό φωτεινό του σύρμα διαχωρίζει τά σύννεφα, φρέσκοποιημένα καί μαλακά σά τυρὶ COTTAGE, μιά τέτοια μέρα εἶχε ταφεῖ ἡ Κ – τό σῶμα της καλά σκεπασμένο γλιστροῦσε μέσα στό γυάλινο φέρετρο, τό κεφάλι ἐξαφανίστηκε τελευταῖο, μέ τά μαῦρα μαλλιά νήνεμα, μέ ἓνα πρόσωπο – ἀπό τά πρόσωπα τῶν νεκρῶν πού δέν χαμογελοῦν – τό κεφάλι περιέργα ἄθικτο καί μικρό, στήν πραγματική του κατάσταση ἦταν αἰσθητὰ μεγαλύτερο, ὁ Β – ἔφθασε ἐκεῖνη τήν στιγμή τρέχοντας κι ἐσπρωξε ἓνα σμάρι ἀπό μιά συγκεχυμένη ἀνοιξη πού θά ἐρθεῖ, μέσα μαζί της, ὕστερα στάθηκε ἀμήχανος μέ ἐλεύθερα χέρια, ἀνάμεσα σ' αὐτήν καί

τοὺς ἄλλους πού κοίταζαν, σάν ξεγραμμένους χωρίς τά ἀφρικανικά μάρικολντς του.

Στήν ἀρχή ἀνεβαίνω πρὸς τοὺς δρόμους μέ τά περιστύλια καί τήν ἀραιή κυκλοφορία, ἀφήνω πίσω μου τήν λεωφόρο πού λάμπει σάν ἓνα μαῦρο λυωμένο λουκάνικο, ἀλλά ὁ δρόμος αὐτός εἶναι μιά παγίδα – ἀπό μιά ἐλαφρὴ παράκαμψη, μέ ξαναφέρνει πίσω μαζί της. Παραιτήθηκα σέ μιά κατηφορική ἀνεπάρκεια, τά κλαδιά τῶν δεντροστοιχιῶν κατεβαίνουν μέ ὀρμή τόν δρόμο, σάν τήν ξυλεία στοὺς ἔντονους χειμᾶρους τοῦ Βόρειου Καναδά στίς ἀρχές τοῦ αἵωνα, μέ παρασύρουν καί ταξιδεύω χωρίς ὑπεροχή ἀνάμεσα σέ περιφραγμένες κατοικίες καί ἀραιούς πεζοὺς πού ἀπαθείς ἀκολουθοῦνται ἀπ' ὅλων τῶν ἐίδων τά μονόχρωτα κατοικίδια ζωα.

Πάνω στό τραπέζι καί λάμπει, ἔχω ἐπιτέλους ἀνακαλύψει τό σπίτι του – καί στήν καρέκλα ἓνα πράσινο θελοσῦδινο παντελόνι, ὅμως αὐτός προσέχω δέν φορεῖ αὐτό τό θελοσῦδινο πράσινο παντελόνι πού θά μέ ἔκανε νά θέλω μέ τρελλή αὐτοθυσία νά χαί-

δέψω τοὺς μηρούς του μέχρις ἐσχάτων, ἀλλά ἓνα παντελόνι ἀπό σκληρό καραβόπανο, ἓνα τρομερό μπλέ παντελόνι ἀπό τό Τέξας κατάλληλο γιά νά ταῖξεις νεογέννητα βουβάλια, ἔτσι παραδίδομαι στήν πιό εἰλικρινή ροπή, χαϊδεύω τό πράσινο θελοσῦδινο παντελόνι κοιτάζοντας ὥστόσο τά ὑποδαθμισμένα του σκέλη, ἀριστερά εἶναι ἓνα τετράγωνο δωμάτιο μέ βαρεῖα ἐπιπλα, καί χωρίς τοίχους μέ φέρνει ὡς ἐκεῖ, κάτω ἀπό τήν λάμπα μέ τά τριχρώμα πέταλά της ἀπό γυαλί, καί διασπικό σάν παράθυρο ἐκσφενδονίζει ὡς ἐμᾶς τά πόδια τῶν περαστικῶν μέχρι τά γόνατα καί τό ἀπόγευμα πού λάμπει κατακόκκινο καί γκριζό γεμάτο διώροφα λεωφορεῖα.

Ἀγοράζω τό βιβλίο τῆς Ἀίρις, τό γράφω στήν Ν –, στό ἐπόμενο γράμμα της μέ κατσαδιάζει ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΠΙΟ ΚΑΛΑ ΤΗΣ καί τί μέ νοιάζει ἀφοῦ τώρα αὐτό διαβάσω καί μοῦ ἀρέσει, ἔχει καί ἀπό τήν καθημερινή μιζέρια τῶν κεντρικῶν δρόμων καί μιά ἡρωίδα πού ἐμφανίζεται καί ἐξαφανίζεται ἀνεξήγητα, ἂν καί τό κύριο πρόσωπο εἶναι ἓνας ἄντρας, ἔχει ὅμως ἓνα ὄνομα πού τῆς δίνουν οἱ ἄλλοι ἀποκαλώντας τήν μπισκότο-μπισκοτάκι καί ὅ,τι φορεῖ δέν εἶναι καί ὄνειρικό καί δυσδιάκριτο, ἀλλά ἓνα μονόχρωμο

σάρι μέ πούλιες ἀπό τήν Ἰνδία κάτω ἀπό τό ἄγριο καπιταλιστικό παλτό της κι ἔχει ἓνα κίτρινο πρόσωπο μέ βουδιστικά μάτια καί μυτερά ρομπούνια, ἓνα μικρό πετράδι καρφωμένο στά περὺγιά τους τρέμει.

Κάποιος τό ἔβγαλε διαστικά καί τό ἔχασε λόγω κάποιας ἐπειγούσης ἀνάγκης, πῶς εἶναι δυνατόν διερωτῶμαι μέ ξαφνικό τρόπο, εἶναι ὁ ἴδιος πού ἔπρεπε τώρα νά φορεῖ τό ἐγκαταλειμένο αἰσθησιακό παντελόνι, ὁ ἴδιος πού ἔβγαλε αὐτό τό βρεγμένο πέρα ἀπό κάθε ἀνθρώπινη ἀμφιβολία σλῖπ καί τό παράτησε ἀπό αἰῶνων στό πάτωμα, δέν θά ἤθελα ποτέ νά χαϊδέψω αὐτό τό πεθαμένο σλῖπ πού σίγουρα τό ἔχει μονίμως ἐκεῖ γιά νά τρομοκρατεῖ τοὺς ἐπισκέπτες του ἢ τά κορίτσια πού θέλουν νά δοῦν τηλεόραση, ὁ διάδρομος μέ ἀκολουθεῖ καί

ἀμέσως θγαίνω στὸν κήπο ἀνεδαίνον-
τας μιὰ ἄλλη σκάλα, τὸ γρασίδι εἶναι
δρεγμένο, κρυνῶν, στίς πάνινες πο-
λυθρόνες μπορεῖ κανεὶς πολὺ εὐκολα
νὰ ἐξαφανιστεῖ μιὰ γιὰ πάντα ἂν τολ-
μήσει νὰ πέσει μέσα, ἄλλωστε δὲν ἔχει
κανεὶς τίποτα νὰ κάνει ἐδῶ, κανεὶς
δὲν παίζει στὸν κήπο, κανεὶς δὲν εἶ-
ναι παιδί, ἔχω θγεῖ πάλι μόνη στὸν
κήπο, σκοντάφτω στὴν γάτα καὶ τοῦ
φωνάζω **Η ΓΑΤΑ ΣΟΥ ΜΕ ΧΤΥ-
ΠΗΣΕ** εἶναι ἀκίνητη καὶ σκύβω νὰ
τὴν ἀνασκηκώσω.

– Εἶναι πέτρινη; τὸν ρωτάω, στὸν
τοῖχο ὅλα τὰ κορίτσια πού κοιμήθη-
καν μαζί του, μέ καφέ πρόσωπα στίς
μαυροάσπρες φωτογραφίες, ὅλα μέ
χτενίσματα, ρούχα καὶ ἡρεμα σκούρα
μαλλιά, κορίτσια τῆς δεκαετίας τοῦ
Ἑξήντα, ἀνάμεσά τους λίγα ξεραμένα
λουλούδια πού εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰ
κατατάξεις, βολβοὶ ἀπὸ ἀνθισμένα
τριαντάφυλλα, κοτσάνια χαμένων γιὰ
πάντα πράσινων πιθανότατα φύλλων.
Χαϊδεύω τὴν γάτα.

– Εἶναι φτιαγμένη ἀπὸ πέτρα, μοῦ
ἀπαντᾷ, καθὼς βάζει ἓνα δίσκο μα-
κρᾶς διαρκείας μέ ἀπαγγελίες του στό
πίκ-ἅπ. Ἡ φωνή του ἀκούγεται ἀφύ-
σικη, τεχνητὰ ἢ φωνὴ κάποιου ἄλλου,
δὲν μοῦ ἀρέσει, τὸν ἀκολουθῶ στό
ὑπνοδωμάτιο,

– Τί εἶσαι, τὸν ρωτῶ διαστικὰ,
προλαβαίνοντας νὰ ἀνοίξω μιὰ σιωπὴ
ἀνάμεσα σέ δύο ἀναπνοές του,

– Ἕνας Ὑδροχόος, μοῦ ἀπαντᾷ
παρερμηγνέοντας – ἓνας ἀποθηκευ-
τῆς λιμνῶν σέ διαρκὴ ἐκκριση, ἐγώ
σάν κάτι πού μονίμως καίγεται, σάν
μιὰ κηλίδα πετρελαίου πού γεμάτη
φλόγες ἐκτινάσσεται, εἶναι καλά νὰ
βρίσκομαι κοντὰ σέ κάποιον πού λίγη

παγωμένη θάλασσα ἔχει μέσα του,
ὑπόγειες σπληνιές μέ ὑδαρὴ πετρώ-
ματα καὶ σταλακτίτες. Τὸ κρεβάτι εἶ-
ναι διπλό, τὰ τζάμια εἶναι κλειστά
καὶ οἱ κουρτίνες τραδηγμένες. Τὰ
σεντόνια εἶναι ριγέ μαῦρο καὶ ἄσπρο
μ' ἓνα γκρι πουπουλένιο πάπλωμα
γυρισμένο πρὸς τὰ ἔξω, σάν κάποιος
νὰ σηκώθηκε μόλις ἀπὸ ἓναν πρόσ-
φατο ἥρεμο ὕπνο.

Νατάσα Χατζιδάκι

ΤΟΛΗ ΚΑΖΑΝΤΖΗ:

Κομμένη γλώσσα

(ὀνόματα καὶ ἱστορίες)

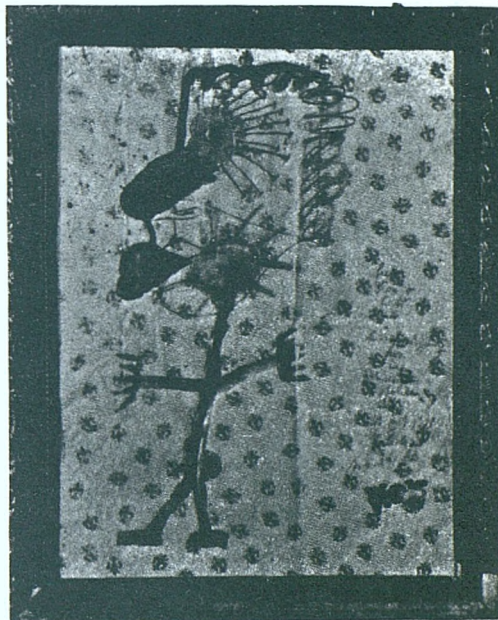
Στὸ Μάρκο Μέσκο

Σέ θυμήθηκα πάλι Ἰωσήφ, νὰ στέ-
κεσαι στὸ κούφωμα τῆς πόρτας τοῦ
Ἑβραϊκού, γωνία Ἑγνατία καὶ Ἰω-
νὸς Δραγοῦμη. Ἐκεῖ καθραρισμένος
νὰ πουλᾷς γυαλιὰ τοῦ ἡλίου καὶ τσα-
τσάρες. Μποροῦσα νὰ σοῦ δώσω
ἄλλο ὄνομα. «Ἀνέστη», ἃς ποῦμε ἢ
«Ἀνδρέα» ἢ ἂν ἤθελα νὰ δείξω ἀπ'
τὴν ἀρχὴ τὴ φτώχεια καὶ τὴν τυράννια
σου, «Παναγιώτη» ἢ «Γιορδάνη».
Θάμενες ὁμως τότε ἀκίνητος μέσα στὸ
πλαίσιο πού σοῦφτιαξα. Γιατί, πῶς
νὰ τὸ κάνουμε; σέ λένε Ἰωσήφ καὶ
μονάχα μ' αὐτὸ τὸ ὄνομα μπορεῖς νὰ
δρασκελίσῃς τὴν κορνίζα καὶ νὰ ξε-
σκαλίσῃς παλιά, ξερά κομμάτια.

Ἦταν, λοιπόν, ὁ Ἰωσήφ. Πόντιος
κι ἄσσοι στὴν ἀριθμητικὴ, ἔτσι πού ν'
ἀποροῦνε κάτι βαριεστημένοι δάσκα-
λοι καὶ κάτι ξεθυμασμένες δασκάλες
καὶ νὰ λένε, «τετράγωνο κεφάλι» καὶ
νὰ σβήνουνε μονοκοντυλιὰ τίς ἀπο-
ρίεις τους. Κι ὁ «Βαρδάρης» ξεκολλη-
μένος, ποιὸς ξέρει ἀπὸ ποῖα χιόνια,
ὁρμοῦσε μέσα στὴν πόλη ἀπὸ ἓνα
σωρὸ ἀνοιχτὰ στόματα· ἀπὸ τὴ
«Λαγκαδᾶ» καὶ τὴ «Ραμόνα», ἀπ' τὴ
«Μοναστηρίου» καὶ τὴ «Γενιτσῶν»
καὶ τὰ «σφαγεῖα» κι ἀπὸ τὸ «Καφαν-
τάρι» καὶ τὸ «Τσινάρι» καὶ μαζευνό-
τανε ἐκεῖ, στὴν πλατεία του κι ἔφερνε
φούρλες τρελές, στρόβιλους ἀτέλει-
τους γεμάτους μέ σκουπιδαριό, κάρα
κι ἀνθρώπους κι ὕστερα χώνονταν
μέσα σέ δρόμους καὶ δρομάκια μ'
ἀναστεναγμούς, βροντοῦσε στοὺς
τσεμεδές, τρύπωνε μέσα ἀπ' τίς φι-
ράδες τῶν παλιῶν σπιτιῶν, αὐτῶν

πού ὅποιος δὲν τὰ ἔζησε σέ μέρες πού
ὁ ἄγριος ἄνεμος μᾶς παραλοῖζει, τὰ
λέει «γραφικὰ».

Στεκότανε, λοιπόν, ὁ Ἰωσήφ στὴ
μπούκα τοῦ «Βαρδάρη» καὶ χτύπαγε
τὰ πόδια του ἀπάνω στὸ πλακό-
στρωτο γιὰ νὰ ξεσταθοῦνε, πού εἶ-
χανε ξυλιάσει καὶ τὰ στήθια του γεμί-

ζαν παγωνιά καὶ σκόνη κι ἀποφορές
πού ξέρναγαν τὰ ξενοδοχεῖα καὶ τὰ
σινεμά τῆς Ἑγνατίας. Στεκότανε –
στόμα κλειστὸ – παιδί μεγαλωμένο κι
ἀγέλαστο ἀπ' τὰ ἐντεκά του χρόνια,
εὐρύτερονος καὶ χαμηλοκώλης σάν
κοῦρος σκαλισμένος ἀπὸ ἀρχαῖο
ἀτζαμή. Πόντιος. Πόντιος κι «ἀντίθε-
τος» ὁ πατέρας του, ὁ κύρ-Λεόντιος,
δάσκαλος, ἓνα φεγγάρι, στὸ σχολεῖο
μας, ἀπ' τὴν Τραπεζοῦντα· γράμματα
γερά, ὄχι παιξε-γέλασε. Τὸν διώξαν
ὕστερα ἀπ' τὸ «δημόσιο» κι εἶχε ἓνα
τραπεζάκι ἔξω ἀπ' τὰ δικαστήρια κι
ἐγραφε αἰτήσεις.

Αὐτόν, τὸν κύρ-Λεόντιο, δὲν τὸν
εἶχα ποτέ δάσκαλο, γιατί εἴμασταν
συμμαθητές μέ τὸν Ἰωσήφ καὶ δὲν
ἤθελε νάχει στὴν τάξη του τὸ γιό του.
Ὅμως, ὅσες φορές θά πῶ τὴ λέξη
«δάσκαλος», αὐτόνα βάζω μέ τὸ νοῦ
μου. Ἀπὸ ἑκείνη τὴ μέρα πού δὲν εἶχε

ΤΟΛΗΣ ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ

Γεννήθηκε τὸ 1938 στὴ Θεσσαλονίκη,
ὅπου σπούδασε νομικὰ καὶ εἶναι δικη-
γόρος. Συνεργάστηκε, ἀπὸ τὸ 1960,
σχεδὸν ἀποκλειστικὰ μέ τὸ περιοδικό
«Διαγώνιος», ὅπου δημοσίεψε ποιή-
ματα, διηγήματα, πεζογραφήματα,
μεταφράσεις καὶ βιβλιοκρισίες σχετικές
μέ τὴ νεότερη πεζογραφία μας. Τὸ 1975
ἐξέδωσε σέ ἀνάτυπο ἀπὸ τὴ «Διαγώνιο»
ἓνα ἐκτενές του ἀφήγημα μέ τίτλο «Ἡ
κυρά-Λισάβητ». Τὸ 1977, κυκλοφόρησε
ἡ πρώτη συλλογὴ διηγημάτων του, ἀπὸ
τίς ἐκδόσεις «Ερμῆς», μέ τὸ γενικὸ τί-
τλο «Ἡ παρέλαση». Σύντομα θά κυκλο-
φορήσῃ μιὰ νέα του συλλογὴ διηγημά-
των μέ τίτλο «Ὁ δεύτερος γύρος».

έρθει ο δικός μας δάσκαλος κι ήρθε ο κύρ-Λεόντιος νά μᾶς ἀπασχολήσει. Ἐφερε, μάλιστα, μαζί του καί τή δικιά του τήν τάξη κι ἐμεῖς, ἄλλο πού δέν θέλαμε· στριμωξίδι καί κλωτσιές ἀπό κάτω ἀπ' τὰ θρανία καί μπηχτές στά πλευρά μέ τὰ μολύβια. Αὐτά μέχρι πού ἀρχίνησε νά μᾶς μιλάει κι ἔφευγε λόγο μέ τό λόγο ἡ ἀσκήμια κι ἡ ἀχαμνάδα ἀπό πάνω του, καθώς μᾶς ἱστοροῦσε γιά τήν «ἄλωση», γιά τό ὀρφάνεμα τοῦ τόπου, γιά τούς ἥρωικούς νεομάρτυρες καί γιά τόν τυρανισμένο, τόν τσαλαπατημένο τόν κοσμάκη, γιά τούς «ντολμέδες» καί τούς τσανακογλύφτες καί κάτι ἄλλους προδότες καί δοσίλογους τῆς ἐποχῆς.

Ἀπό τή μέρα ἐκείνη, στά ἔντεκα χρόνια μου, ἄλλο δέ σκεφτόμουνα παρά νά γράψω καί γώ μιᾷ ἱστορία, νά δάλω μέσα ὅλο αὐτό πού μου περίσσευε καί πήγαινε χαμένο. Καί πήρα ἀπό κείνα τὰ «πρόχειρα» μέ τὰ κίτρινα φύλλα καί σηκωνόμουνα ἀπ' τὰ χαράματα πρὶν φύγω γιά τό σχολεῖο, κι ἔγραφα ἀσταμάτητα, χωμένος κάτω ἀπ' τὰ σκεπάσματα, χαμένος καί φευγάτος μέσα στήν ἱστορία μου, ὅπου, μικρό παιδί, ἀκολουθοῦσα τούς ἥρωες τοῦ εἰκοσιένα δῆμα τό δῆμα καί τάβλεπα ὅλα καί τὰ διηγόμουνα, ὅπως τὰ βλέπει καί τὰ νιώθει ἓνα μικρό παιδί. Καί στά διαλείμματα, ψαχνόμασταν μέ τόν Ἰωσήφ καί πηγαίναμε παρὰμέρα καί τοῦ τὰ διάβαζα κι

ὕστερα, ὅσο ἀνεθαίναμε στήν τάξη μᾶς, τὰ σιγοκουθεντιάσαμε κι ἀλλάζαμε ἰδέες. Κι ὁ Ἰωσήφ ἐπέμενε πῶς ἔπρεπε νά τὰ διαβάξω στόν πατέρα του, νά δοῦμε τί θά πεῖ κι αὐτός κι ἐγώ ντρεπόμουνα τόν κύρ-Λεόντιο γιατί μέσα στά γραφόμενά μου, ἔχωνα καί τοῦ κόσμου τίς ψευτιές καί τίς παλᾶδες. Κι ὁ Ἰωσήφ μου ἔλεγε νά μὴν μέ νοιάζει, γιατί ἔτσι πάντα γίνεται κι ὅσο γιά τόν πατέρα του, κι αὐτός ἔβαζε μέσα στά διηγοῦμένα του, ἐκτός ἀπ' αὐτά πού ἤξερε ἀπ' τὰ διβλία κι ὅλα ὅσα ἀπό μοναχός του φανταζότανε.

Ἔτσι, στό τέλος τ' ἀποφάσισα νά πάω κι ἐκεῖνο τό ἀπόγευμα πού ὀρίσαμε, πήγα στό σπίτι μου νά πάρω τό πρόχειρο. Μέσα στή σάλα ἀκουγόταν χάχανα κι ὅταν μπήκα μου κόπηκε τό αἷμα. Γιατ' εἶδα τόν ἀδερφό μου τό μεγαλύτερο ἀνεθασμένο στήν καρέκλα μέ τό πρόχειρό μου στά χέρια, κόκκινο κατακόκκινο ἀπ' τὰ γέλια κι ἀπό κάτω, ὅλους τούς ἄλλους ξεπνοημένους μέ τ' ἀστεῖο, νά μέ κοιτᾶνε σά νά μὴν ἤμουνα δικός τους ἄνθρωπος, σά νάχα κάνει κάτι πού τούς εἶχε ρεζίλεψει.

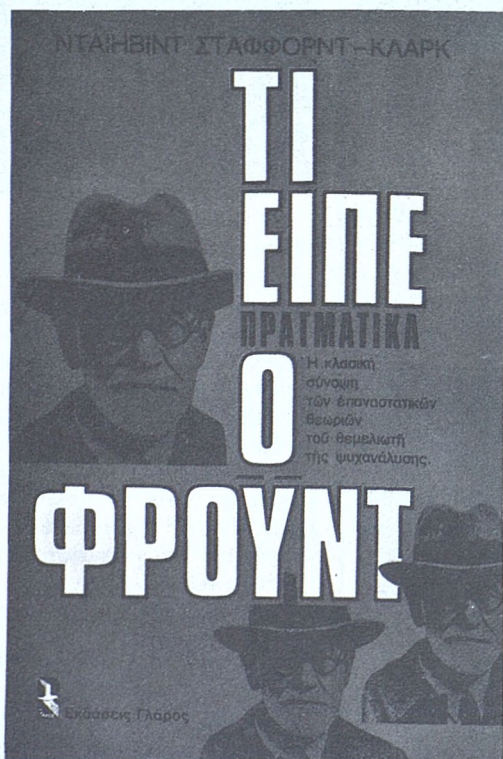
— Καλῶς τό συγγραφέα τῆς οἰκογένειας, φώναξε ὁ ἀδερφός μου κι οἱ ἄλλοι δέν προλάβαινε νά γελάσουνε μέ τό καινούργιο του τ' ἀστεῖο, γιατί θυμός καί ντροπὴ μέ ρίξανε ἀπάνω του, ὀργή ἀπελπισμένη, ἔτσι πού ἂν δέν

προλαβαίνανε νά μέ βαστάξουνε, θά-πεφτα νά τόν γκρεμίσω καί νά γκρεμοτσακιστῶ κι ὁ ἴδιος. Μά προλάβα κι ἄρπαξα τό πρόχειρο καί τόκανα φύλλο φτερό, χίλια κομμάτια καί μ' αὐτό ξεθύμανα. Κι ἀπό τότε, χρόνια ὕστερα, κάθε φορὰ πού ἐπιανα νά γράψω μιᾷ ἱστορία, κρυβόμουνα μὴν τύχει κι ἀκούσω ἐκεῖνα τὰ χάχανα πού ἀκούγονταν μέσα μου ὁλοζώντανα κι ἀπαίσια. Κι ἴσως νά τ' ἀκούω καμιά φορὰ καί σήμερα ἀκόμα.

Καί σύ, Ἰωσήφ; Σπάσανε τό σπάγγο πού μᾶς ἔδενε καί δέν ἤθελα πιά νά σέ δῶ. Ἀλλωστε μ' ἀπόφευγες καί σύ, γιατί, ἐκεῖνες ἀκριβῶς τίς μέρες εἶχανε διώξει τόν πατέρα σου καί σένα σ' ἀποφεύγανε σά νάσουνα δουτηγμένος ὁλόκληρος στή λέσπρα, τόσο, πού στό τέλος τό πίστεψες καί σύ κι ἀπόφευγες ὅλο τόν κόσμο. Ὑστερα αὐτό μέ βόλεψε, δέ λέω. Δέν ἦτανε, νά πεῖς, ἡ ἐποχή νάχεις «κομμένη γλώσσα» καί τό πιό φρόνιμο ἦτανε νά τήν ἔκοβες ἀπό μοναχός σου καί νά ἡσύχαζες. Ἀλλιῶς σοῦ τήν ξερίζωναν ὅσο νά πεῖς «κίμινο» κι ἀλίμονο σέ σένα καί στή ρίζα σου.

• Ὅσο γιά μᾶς, τί ἄλλο μᾶς ἀπομείνει; Πατάμε μέσα μας ἓνα ὄνομα καί ξεπετιέται μιᾷ ἱστορία. Καθυστερημένα, δηλαδή, μνημόσυνα μά, ὅσο νά πεῖς, ψυχωφέλιμα.

Τόλης Καζαντζής

Τό ὄνομα τοῦ Φρόυντ χρησιμοποιεῖται (συχνά ἀπό ἐκείνους πού δέν διάβασαν οὔτε μιᾷ λέξη ἀπ' ὅσα ἔγραψε) γιά νά δικαιολογήσουν — καί νά πάρουν τήν ἄδεια ταυτόχρονα — γιά ὅποιαδήποτε πράξη καί θεωρία, ἀπό τήν ἀναρχία ὡς τή λατρεία τοῦ σέξ.

Ὡστόσο, σάν συγγραφέας, ὁ ἰδρυτής τῆς ψυχανάλυσης, ἀπλῶς τή σκέψη του σέ περισσότερες ἀπό τρία ἑκατομμύρια λέξεις, γιά νά καταστήσει ἀπλά καί φανερά ὅλα ὅσα εἶχε συμπεράνει ἀπό τήν κλινική ἐμπειρία μέ τούς ἄρρωστους.

Τό *Τί Εἶπε* πραγματικά ὁ Φρόυντ εἶναι ἡ πρώτη καί κλασική πιά σύνοψη τῶν θεωριῶν τοῦ Φρόυντ καί θεωρεῖται κορυφαῖο ἔργο τοῦ Δρα Στάφφορντ — Κλάρκ, συγγραφέα τῆς καταξιωμένης μελέτης, *Ἡ ψυχιατρική σήμερα*. Μέσα ἀπό τό βιβλίο αὐτό, ὄχι μόνο ὁ εἰδικός ἀλλά καί ὁ μέσος ἀναγνώστης, θά φτάσει ὡς τήν καρδιά ὅλων τῶν προβλημάτων πού μελέτησε ὁ Φρόυντ ὅπως, τῆς ὑστερίας, τοῦ ἀγχους, τῆς ἐρμηνείας τῶν ὀνείρων, τοῦ ὑποσυνειδητοῦ, τῆς σεξουαλικότητας, τῆς φύσης τῶν νευρώσεων, τῆς τεχνικῆς τῆς ψυχανάλυσης, ὅπως καί τίς σκέψεις του γιά τήν τέχνη, τή λογοτεχνία καί τή ζωή γενικότερα.

Ἡ ἀκριβὴς παρουσίαση τῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν τοῦ Φρόυντ ἀπὸ τόν Δρα Στάφφορντ-Κλάρκ ἀποτελεῖ ταυτόχρονα καί μιᾷ θεμελιώδη διόρθωση μιᾶς παρερμηνείας πού κράτησε κοντά μισό αἰῶνα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΛΑΡΟΣ

Κεντρικὴ διάθεση — παραγγελίες:

ΑΘΗΝΑ: ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31, ΑΘΗΝΑ 142, ΤΗΛ. 3618.457

ΘΕΣ/ΝΙΚΗ: ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ, ΕΡΜΟΥ 71, ΤΗΛ. 273686

ΑΝΤΙ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

"Αθληση και άμιλλα έχουν κοινή την ρίζα στην αρχαιότητα και αποκορύφωμα τους ολυμπιακούς αγώνες. Η νίκη σ' αυτούς είναι χαρά για λίγους. Η άθληση όμως είναι χαρά για όλους."

Επίσημος προμηθευτής
Ολυμπιακών αγώνων Μόσχας.

ΟΙ ΠΡΟΜΗ- ΘΕΥΤΕΣ

του Διονυσίου Σκαλίου

Στήν πολυσχιδή έκμετάλλευση των κακότυχων Όλυμπιακών Αγώνων της Μόσχας, έρχεται να προστεθῇ μιὰ ακόμα νότα εμπορικής αθλιότητας.

Διαφημιστές και διαφημιζόμενοι (ΛΕΟΥΣΗΣ - WELLA, ΑΛΕΚΤΩΡ - O.B) θυμήθηκαν, φαίνεται, τίς αλήστου μνήμης πάλαι ποτέ βασιλικές αϋλές και ζήλεψαν τήν "αΰγλη" των προμηθευτών τους.

Έτσι ο μέν ένας (ΛΕΟΥΣΗΣ) γνωστός για τίς φιλολογικές και άλλες επιδόσεις του από τίς διαφημίσεις των αλλαντικών ΝΙΚΑ (ΑΝΤΙ ΤΧ. 139) αναγορεύει τόν πελάτη του (WELLA)... επίσημο προμηθευτή των Όλυμπιακών Αγώνων.

Ο άλλος (ΑΛΕΚΤΩΡ) αφού εξιστορεί "τό παραμύθι για τό επικίνδυνο Ταμπόν", έρκεϊται να αναγορεύσει τόν πελάτη του (O.B)... αποκλειστικό προμηθευτή.

Μ' άλλα λόγια: Κάθε αθλητής και τό σαμπουάν του, κάθε αθλήτρια και τό ταμπόν της. Επίσημα και αποκλειστικά...

Έχει άραγε να προσθέσει κάτι ή επιτροπή Όλυμπιακών Αγώνων;

Τό παραμύθι για τό επικίνδυνο ταμπόν.

Μιά φορά κι ένα καιρό...

Έτσι θάπρεπε να αρχίσει και τό παραμύθι που ακολουθεί. Έπειδή, όμως, ακόμα και σήμερα πολλοί άνθρωποι έχουν μεσαιωνικές ιδέες για τήν υγιεινή, τό παραμύθι για τό επικίνδυνο ταμπόν είναι δυστυχώς πολύ σύγχρονο και αρχίζει έτσι.

Μιά φορά, ένα καιρό, αλλά και σήμερα ακόμα, πολλοί άνθρωποι δεν ξέρουν απολύτως τίποτα για τά ταμπόν. Και φυσικά πιστεύουν ότι-δήποτε ακούνε για τά ταμπόν κι' από όποιονδήποτε. Για παράδειγμα, πιστεύουν ότι τά ταμπόν κρατούν τό αίμα μέσα στό σώμα.

Κι' αυτό γιατί δεν ξέρουν ότι τά ταμπόν είναι από ειδικά επεξεργασμένο και συμπίεσμένο βαμβάκι. Και ότι αυτό τό συμπίεσμένο βαμβάκι λειτουργεί σάν σφουγγάρι, απορροφώντας και τήν παραμικρή ποσότητα υγρού. Η πιστεύουν ότι τά ταμπόν ένο-

χλούν και ίσως προκαλούν πόνο, επειδή τοποθετούνται μέσα στόν κόλπο.

Κι αυτό γιατί δεν ξέρουν ότι τά ταμπόν δεν τά αισθάνεται κανείς — έφ' όσον τοποθετηθούν σωστά, δηλαδή αρκετά βαθιά στόν κόλπο, στην περιοχή όπου σχεδόν δεν υπάρχουν αισθητήρια νεύρα.

Η ακόμα πιστεύουν ότι τά ταμπόν γλιστρούν προς τά πάνω και χάνονται μέσα στό σώμα.

Κι αυτό, γιατί δεν ξέρουν ότι ή εισόδος της μήτρας είναι τόσο μικρή, όσο και τό κεφαλάκι ενός σπέρτου. Και ότι με κανένα τρόπο ένα ταμπόν δεν θά μπορούσε να περάσει μέσα από ένα τέτοιο άνοιγμα. Τώρα μπορείτε να καταλάβετε

πόσο επικίνδυνο είναι ένα ταμπόν. Τόσο επικίνδυνο, όσο μάς φαίνεται σήμερα και ή μάγισσα στό παραμύθι.

σίγουρη φυσική προστασία

Τό ταμπόν o.b. κυκλοφορεί σε 3 μεγέθη:
Mini, Normal, Extra.

Κουπόνι για ένα έντυπο και δείγματα ΔΩΡΕΑΝ
Όνοματεπώνυμο: _____
Αιτιολογία: _____
Πόλη: _____
Ηλικία: _____ ετών
Επαγγελμα: _____
Κόπτε και ταχυδρομήστε αυτό τό κουπόνι στη:
Γάνωας & Γάνωας Έλλάς Α.Ε.Β.Ε.
Εκπαιδευτικό τμήμα
25 χιλ. Παι. Έθνικής οδού Αθηνών - Θησών
Μαινάρια Αττικής.

Αποκλειστικοί Προμηθευτές των Όλυμπιακών Αγώνων της Μόσχας.

Περιμένοντας στο ραδιόφωνο

Είναι κοινή ή όμολογία ότι η τελευταία Γενική Συνέλευση της ΕΡΤ δέν έλυσε κανένα από τὰ βασικά προβλήματα – πράγμα φυσικό άλλωστε, αν λάβει κανείς υπόψη του κάποια κριτήρια ποιότητας για τήν πλειοψηφία των ανθρώπων που είχαν συγκεντρωθεί εκεί – αλλά και κομματικών εκδουλεύσεων που ύπηρετούν.

Μεταξύ αυτών των βασικών προβλημάτων είναι και εκείνο που αφορά τήν τύχη του «Τρίτου Προγράμματος», μετά τήν απόφαση του Μάνου Χατζηράκι και των συνεργατών του νά διακόψουν τή μετάδοση όλων των «εκπομπών λόγου», γιά νά αντιδράσουν έτσι στήν ανέλεγκτη και λογοκριτική στάση των διαφόρων άνευθυνούπευθύνων άπέναντι (κυρίως) στά μελλοντικά σχέδιά τους. Καί, ενώ είχαν κυκλοφορήσει κάποιες φήμες γιά κάποια επικείμενη ρύθμιση, παρακολουθούμε και σήμερα τή συνέχιση – χωρίς όρατό τέλος – μιας κατάστασης στασιμότητας.

Είναι, όμως, χαρακτηριστική ή σιωπή του Τύπου. Αυτή μπορεί νά οφείλεται στήν επιδημία της άδιαφορίας που πλήττει τούς φορείς του, όταν τό θέμα δέν συγκινεί και τόσο πολύ τίς άποκαλούμενες «πλατιές μάξες» – ό έστί μεθερμηνεόμενον: που δέν είναι επιδεκτικό εκμετάλλευσης. Μπορεί. Άλλά είναι δέδαιο πως στή σιωπή αυτή αντιστοιχεί ή «παράξενη» επιμονή των άκροατών νά άνοίγουν τό ραδιόφωνό τους στο μήκος κύματος του «Τρίτου» και, εκτός από τήν προσεκτική και ευαίσθητα επιλεγμένη μουσική, νά άκούν τό θόρυβο της άπουσίας του λόγου, όπως τόσο ειρωνικά ύποδηλώνεται μέ τό σήμα του «τοσπανάκου».

Τώρα που ύποτίθεται ότι κυβερνά τόν τόπο «κάποια άλλη νοοτροπία», συμβαίνουν αυτά. Όμως, και χθές συνέβαιναν αυτά. Καί ή μόνη λύση γιά τήν πλήρη επαναλειτουργία του «Τρίτου Προγράμματος» – δηλ. ή νομοθετική κατοχύρωση της άνεξαρτησίας του στο πλαίσιο μιας άκομμάτιστης, πραγματικά, «Εθνικής Ραδιοφωνίας» που θά λειτουργεί δημοκρατικά και θά είναι άνοικτη σε κάθε φωνή – συμβαίνει νά περιμένει μέ ίώδεια ύπομονή τήν ύλοποίησή της.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

● Χαράς ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ! Ο κ. Ν. Γιανναράκος «έξ άπορρήτων» και γραφείο Τύπου του κ. Εύάγγελου Άδέρωφ διαδέχτηκε, ύστερα από μελοδραματικά έπεισόδια, τόν χουντικό Σισμάνη σαν ύπεύθυνος ειδήσεων της ΥΕΝΕΔ.

Τώρα πιά θά χορτάσετε νά βλέπετε τόν κ. Άδέρωφ στήν ΥΕΝΕΔ. Όσο δέν τόν τίμησε ό χουντικός Σισμάνης, θά τόν τιμήσει ό ύποταχτικός του κ. Ν. Γιανναράκος.

Πιο επιτυχής μεταπολίτευση στήν καιρία θέση του στρατιωτικού καναλιού – και ως διαδικασία διαδοχής και ως έπιλογή προσώπων – δέν μπορούσε νά γίνει... Συχαρίκια!

● Πραγματοποιήθηκε ή III Παγκόσμια Έκθεση Γελοιογραφίας στο Άλσος Κηφισιάς. Όσοι είχαμε τήν ευκαιρία νά τή δούμε, διαπιστώσαμε, γιά άλλη μία φορά, πόσο σημαντικός είναι ό ρόλος της πολιτικής γελοιογραφίας. Κύριο θέμα φέτος ήταν ή Ένεργειακή Κρίση. Ένα τόσο σοβαρό και δυσεπίλυτο πολιτικό θέμα, στο οποίο οι γελοιογράφοι του κόσμου άποπειράθηκαν νά δώσουν τή δική τους άπάντηση και λύση (;) μέ χιούμορ. τό τελευταίο καταφύγιο στα άδιέξοδα...

● Στα Χανιά, ντόπιοι και περαστικοί χάρηκαν τήν δημοφή έκθεση Σφακιανού ύφαντου που οργάνωσε ή Όμάδα Φίλων του Ντόπιου Έγαντου στήν είθουσα ΕΟΜΜΕΧ. Η ένδιαφέρουσα

αυτή τοπική πρωτοβουλία, θά μπορούσε νά αντιμετωπιστεί σαν ύποδειγματική ένεργεια που αξίζει νά κλιμακωθεί και σε άλλες περιοχές της Κρήτης, αλλά και άλλου στήν Ελλάδα. Γιά μία άμεσότερη γνωριμία της νεώτερης γενιάς μέ τόν παραδοσιακό μας πολιτισμό!

● Έγκαινιάστηκε στις 26.7 στους Δελφούς, ειδική έκθεση φωτογραφικών ντοκουμέντων στις αίθουσες του Εύρωπαϊκού Πολιτιστικού Κέντρου Δελφών με τίτλο «Άναφορά στο άρχαίο δράμα». Παρουσιάζονται 165 φωτογραφίες γιά άναβίωση του άρχαιου τραγικού λόγου, τόσο

Η Μαρίκα Κοτοπούλη στο ρόλο της Έκάδης (1927)

στή χώρα μας, όσο και στο έξωτερικό. Η έκθεση αυτή που πραγματοποιήθηκε μέ τήν συνεργασία του Θεατρικού Μουσείου, άποτελεί τήν δεύτερη εκδήλωση του φετινού καλοκαιριού στον χώρο των Δελφών μετά τίς παραστάσεις του «Συμπόσιου» του Πλάτωνα σε μετάφραση και θεατρική διασκευή του Δημήτρη Μυράτ που θά διαρκέσουν και όλο τόν Αύγουστο.

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΗΜΕΡΕΣ ΑΝΟΙΧΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Η «θεατρική συντεχνία» οργανώνει φέτος τίς Διεθνείς Ημέρες Άνοιχτού Θεάτρου, στο θέατρο Άδέρωφ, Λ. Κατσώνη 28 - 30, τηλ. 6468064.

Άπό τήν 1 ως τίς 31 Αύγουστου θά δοθούν 21 συνολικά παραστάσεις πειραματικού και καθιερωμένου θεάτρου, πρόζας και παντομίμας, θεάτρου σκιών και κουκλοθέατρου, μουσικές και παιδικές παραστάσεις.

Οι εκδηλώσεις άρχίζουν μέ τόν Roberto Parada, έναν άπ' τούς μεγαλύτερους ήθοποιούς της Χιλής που θά δώσει δύο ρεσιτάλ ήθοποιίας στήν Άθήνα, τήν 1 και 2 Αύγουστου 9.30 μμ, μέ τήν Άπολογία του Σωκράτη, σε διασκευή και σκηνοθεσία της Maria Maluepda. Στο τέλος της παράστασης οι δύο καλλιτέχνες θά άπαγγείλουν ποιήματα του Πάμ-

πλο Νερούδα και θά άκουστούν τραγούδια άπ' τό Κάντο Χενεράλ του Μ. Θεοδωράκη και τόν Έμιλιάνο Ζαπάτα του Γιάννη Γλέζου.

Στίς 4 και 5 Αύγουστου 9.30 μμ, ό Εύγένιος Σπαθάρης και ή Δόμνα Σαμίλου θά συνεργαστούν γιά τό άνέδασμα τεσσάρων παλιών έργων του Καραγκιόζη: Περσεύς και Άνδρομέδα. Ό γάμος του Μπαρμπαγιώργου. Ό Άθανάσιος Διάκος. Ό Καραγκιόζης προσφής. Στο διάλειμμα θά προβληθεί ή ταινία του Σωτήρη Σπαθάρη «Μαγικές Σκιές».

Στίς 6, 7 και 8 Αύγουστου 9.30 μμ, θά επαναλειφθεί ό «Έρωτόκριτος» του Β. Κορνάρου, ή χειμωνιάτικη έπιτυχία της «Θ. Σ.», σε σκηνοθεσία Ν. Αρμάου, μουσική Χρ. Χάλαρη, σκηνικά - κο-

στούμια Στ. Μπανάτσου και χορογραφίες Μ. Γκούτη.

Τό «Θέατρο 77» του Λότης Πολωνίας θά πραγματοποιήσει τέσσερις παραστάσεις του «Πάθος ΙΙΙ»· στίς 10, 11, 12 και 13 Αύγουστου 9.30 μμ.

Μέ θέμα τή ζωή μιας γυναίκας, οι δύο νεαρές μέμοι του Φιλανδέζικου Teatteri Porquettas, θά δώσουν τρεις παραστάσεις μέ έντονο φεμινιστικό χαρακτήρα, στίς 19, 20 και 21 Αύγουστου 9.30 μμ.

Σέ μία μόνο παράσταση θά έχουμε τήν ευκαιρία νά δούμε τό «Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας» του Άλφρεντ άπό τήν Πειραματική Σκηνή «Τέχνης» Θεσσαλονίκης στίς 24 Αύγουστου 9.30 μμ.

Στίς 26, 27 και 28 Αύγουστου 9.30 μμ, τό συγκρότημα παντομίμας της Μ. Βρετανίας «The

moving picture mime show», θά παρουσιάσει τούς «Έπτά Σαμουράι» και δύο ακόμη κωμωδίες μέ παντομίμα.

Στήν παιδική δραδιά, 29 Αύγουστου 7 μμ, θά πάρουν μέρος: ό κουκλοθέατρος «Τό Κόσκινο», ή Δόμνα Σαμίλου, ό Καραγκιόζης του Εύγένιου Σπαθάρη μέ τό έργο «Τό στοιχειωμένο δέντρο», κ. ά.

Οι Διεθνείς Ημέρες άνοιχτού θεάτρου θά ολοκληρώσουν τίς εκδηλώσεις τους μέ τή νέα θεατρική ομάδα Κύπρου που θά παρουσιάσει τά μονόπρακτα: «Τό αντίσκηνο» του Άντρου Παυλίδη και τό «Μία φορά κι έναν καιρό» της ομάδας ΑΛΕΠ Χιλής. Τό πρόγραμμα θά κλείσει μέ μουσική εκδήλωση συγχρόνων Κυπρίων συνθετών.

ατμόσφαιρα και τόν παλμό του κάθε τόπου.

● Στην τελευταία της δουλειά ή **Ε. 'Ατέργη** (Αϊθουσα Σύγχρονη Χαρακτική) προχώρησε πάνω στις γερές βάσεις της άμεσως προηγούμενης, ανανεώνοντας συγχρόνως την εμπνευσή της και τις συντεταγμένες της σύνθεσης. Και τώ κυριότερο: ή ζωγράφος κατόρθωσε, στο χώρο της γεωμετρικής αφαίρεσης, νά δημιουργήσει ένα προσωπικό έργο.

● Μεγάλο και ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσίασε ή έκθεση με έργα του **Π. 'Αραθαντινού** στην 'Εθνική Πινακοθήκη.

● Ο **Γ. Βακαλό** υπενθύμισε, στην πρόσφατη δουλειά του πού έδειξε στην 'Ωρα, τήν έντονη ευαισθησία του στο χρώμα, τήν ικανότητα έναλλαγής-ανανέωσης της εμπνευσής του και του τρόπου με τόν όποιο υλοποιεί τήν τελευταία σέ ήμι-παραστατικές ή και τελείως άφηρημένες συνθέσεις, χαρακτηρισμένες από μιάν ιδιόμορφη ποίηση.

● Η ένότητα τών ζωγραφικών συνθέσεων «Τά Ψάρια του Αιγαίου» πού παρουσίασε ο **Γ. Βαλαθανιδής** στη Γκαζέτ, άποτελεί ένα υπόδειγμα δουλειάς, εξαιτίας της μεγάλης ευαισθησίας, της όξείας παρατηρητικότητας, της συνέπειας και της ποιότητας του μετιέ πού αποκαλύπτει. Τό κάθε είδος ψαριού προβάλλει με μιάν ιδιαίτερη ζωντάνια, χάρη στην ευαισθησία πού φανερώνει ο χειρισμός τών χρωμάτων και στην άφοσίωση με τήν όποία είναι ιδωμένο. Τά γνωρίσματα αυτά, άντιστεκόμενα σέ κάθε περιγραφή, άποδεικνύονται μόνον επί τόπου, στη θέα τών έργων.

● Με μιάν αξιοσημείωτη άφώσωση και συνέπεια, ο **Γ. Βαργάμος** δημιούργησε τις συνθέσεις του με τά άγριο-λούδα της 'Ελλάδας στο 'Ημερολόγιο τών Τσιμέντων 'Ηρακλής πού παρουσιάστηκαν σέ έκθεση στη Γκαλερί Ζουμπούλακη της όδου Κριεζώτου. 'Εδώ τό κάθε λουλούδι στέκει, με τόν τρόπο πού είναι δοσμένο, τεκμήριο γιά τή δημιουργικότητα του καλλιτέχνη, τήν ποιότητα του μετιέ και συνάμα δυναμικό ερέθισμα γιά τό κέντρισμα της φαντασίας και του αισθητικού κριτηρίου του θεατή.

● Στην πρώτη του άτομική έκθεση (βιβλιοθήκη Ν. 'Ιωνίας) ο **Ν. Γαζέτης** παρουσίασε άναδρομικά τή δουλειά του από τά εφηβικά τών χρόνια - παρησία πού είναι όπωσδήποτε πρός τιμή του - μέχρι τώρα, γιά νά αποκαλύψει, στο σύνολό της, ένα δυναμικό ταλέντο. 'Επιχειρώντας πολλούς τρόπους και καταγινόμενος σέ διαφορετικούς, μεταξύ τους, προβληματισμούς, ο καλλιτέχνης αποκαλύπτει μιά πληθωρική, συνάμα όμως αϋθεντική,

καλλιτεχνική φύση πού εκδηλώνει τόν καλύτερό της έαυτό στα τοπία από διάφορα μέρη της 'Ελλάδας και του έξωτερικού, και στα έσωτερικά, όπου ένα ιδιόμορφο νεύρο έχει πιάσει καιρία τόν παλμό της ατμόσφαιρας, τήν πνοή μιάς στιγμής. Και όλα αυτά διωμένα άμεσα και προβλημένα με μιάν έντονη ευαισθησία στο χρώμα.

● Πηγαίο, χυμώδες, πληθωρικό, συνάμα, όμως, ένδεικτικό μιάς άναμφισβήτητης ποιότητας είναι τό ταλέντο της **Γ. Γαζετοπούλου**, έτσι όπως έμφανίζεται απόλυτα στην έκθεση με τά τελευταία της έργα (Πολύπλανο). 'Η δουλειά και, γενικότερα ή

διαδικασία πού συντελείται μέσα και γύρω από τή δημιουργό, γιά νά υλοποιηθεί στη συνέχεια σέ μιά σύνθεση πού - στα πλαίσια τών συγχρόνων άναζητήσεων και ειδικότερα της δίαιης έξπρεσιονιστικής γραφής - κατορθώνει νά ξεχωρίζει γιά τό προσωπικό της ύφος. Με μιά προχωρημένη αντίληψη γιά τις δυνατότητες τών χρωμάτων, ή Γαζετοπούλου ένορχηστρώνει, στην τωρινή της φάση, ένα έπος της ανθρώπινης σάρκας, της τελευταίας ιδωμένης έτσι, ώστε τό ώμο παράτημά της νά έξισορροπείται από τήν εϋστοχη έκφραση τών έσωτερικών παρορμήσεων και συναισθημάτων.

● Η, εμπνευσμένη από τήν ελληνική αρχαιότητα, τελευταία δουλειά του **Γ. Γαίτη** στο Πολύπλανο, έδωσε μιά καινούρια διάσταση στο άνθρωπάκι και ένίσχυσε τό ιδιόμορφο πνεύμα με τό όποιο βλέπει τό δημιούργημά του αυτό ο καλλιτέχνης. Πρόκει-

ται γιά τό σύγχρονο τουρίστα, τόν επισκέπτη, τόν θεατή πού βραχυκυκλώνεται πάνω στην προσπάθειά του νά καταλάβει ή πού, αντίθετα, δέν νοιάζεται νά αντιληφθεί κάτι στην ουσία, και παραμένει αδιάφορος. Ζωντανεύει μ' αυτόν τόν τρόπο μπροστά μας ένα γνώρισμα της γενικότερης παράκρουσης της σύγχρονης μας εποχής: ή έλλειψη μιάς στοιχειώδους επικοινωνίας, ή διομηχανοποίηση ακόμα και τών πολιτιστικών αξιών, κ.ά. 'Όλα αυτά ήταινίσονται και τά προβάλλει, έδώ, ο Γαίτης μέσα από ένα ιδιαίτερα «κινητικό» και ευαίσθητοποιημένο άνθρωπάκι, πού άποδεικνύει, γιά μιάν ακόμη φορά, τή δύναμη της εμπνευσής του ζωγράφου.

● Τά σχέδια και οι άκουαρέλες με σκηνικά και κοστούμια του **Γεωργιάδη** στην Αϊθουσα Σύγχρονης Χαρακτικής, επιβεβαίωσαν τή δημιουργική δουλειά του καλλιτέχνη στον τομέα αυτό και τήν άνανεωτική πνοή πού προσδίδει στην ύλική έκφραση ενός έργου. Παράλληλα, οι φωτογραφικές συνθέσεις του στο Βρετανικό Συμβούλιο, πέρα από τήν ποιότητα της τεχνικής, έντυπωσάσαν γιά τόν τρόπο με τόν όποιο ψυχολόγησε μορφές, πρόσωπα και καταστάσεις.

● Έντυπωσάσε ο **Γ. Γεωργιάδης** στις Νέες Μορφές, με τις ικανότητές του στη γλυπτική, τό έξοχο μετιέ και τήν ευχέρειά του νά διαφοροποιεί ούσιαστικά, ακόμα και με άπειροελάχιστα μέσα και τρόπους, τό ερέθισμά του, στην ύλική του έκφραση. Μέσα από τις άκέφαλες, αλλά

τόσο εύλωτες - με τή χαρακτηριστική κλίση της κεφαλής, του γόνατου, του ποδιού, τήν ιδιοματική «κάμψη» του κορμού - μορφές του, ο δημιουργός μας άναμεταδίδει κάτι τό ούσιαστικό από τόν ψυχισμό τους.

● Ο **Π. Γράββαλος**, παρουσιάζοντας τήν πρόσφατη δουλειά του στις Νέες Μορφές, άπόδειξε, γιά μιάν ακόμα φορά, τό δυναμικό ταλέντο του, τήν έξαιρετική ποιότητα του μετιέ, τήν ικανότητά του νά ψυχολογεί καιρία μορφές και καταστάσεις. Με κύριο ερέθισμα, στην τωρινή του δουλειά, τά εργατικά άτυχήματα, ο Γράββαλος συνέθεσε ένα χαρακτηριστικό, στη λιτότητά του, έπος.

● Μιάν ιδιόμορφη χρυσή τομή υλοποίησε ο **Γ. Γραμματικόπουλος** στην πρόσφατη δουλειά του

πού έδειξε στην ΑΤΑ. Οι δημιουργίες του, ταγμένες στο χώρο της άμορφικής τέχνης, του άφηρημένου έξπρεσιονισμού και της νέας παραστατικότητας, είναι ένημερωμένες στις έπιταγές της Σχολής της Νέας 'Υόρκης, παράλληλα, όμως, χαρακτηρίζονται από τήν ποιότητα του μετιέ και τή μέριμνα γιά τήν αισθητική πού διακρίνει τή Γαλλική Σχολή.

● Στα σχέδια με τοπία από διάφορα μέρη της 'Ελλάδας πού παρουσίασε ο **Κ. Γραμματόπουλος** στη Γκαλερί Μέδουσα, γοήτευσε με τήν άνεση και τή μαεστρία με τήν όποία ξέρει νά καθιλώνει - μέσα από τό άπολύτως απαραίτητο ίχνος - δίχως καμιά τάση άφηγηματικότητας, τήν ιδιόζουσα ατμόσφαιρα του κάθε χώρου. Είτε πρόκειται γιά μιάν «άποψη», είτε γιά ένα έσωτερικό, μιάν άπλή αϋλή, δυό ψάθινες καρέκλες, ο καλλιτέχνης αϊχμαλωτίζει και προβάλλει, με μιά άνεση ανάλογη με εκείνη τών άπαράμιλλων ξυλογραφιών του, εκείνα τά ιδιαίτερα γνωρίσματα πού συνθέτουν τήν ξεχωριστή προσωπικότητα του χώρου ή του άντικειμένου. Καί αυτό με κατ'έξοχην λιτά μέσα, αξιοποιώντας τις αντίθεσεις του λευκού και του μαύρου ή έστω και τό έναλλασσόμενο πάχος μιάς γραμμής.

● Ξεπερνώντας τή γεωμετρική αφαίρεση ή μάλλον τήν όπτική τέχνη, στην τωρινή της δουλειά, ή **Ζερβού** παρουσίασε στην Αϊθουσα Σύγχρονης Χαρακτικής, έργα εμπνευσμένα από τή λειτουργία τών ηλεκτρονικών έγκεφάλων. Σέ αυτά, οι λύσεις πού έδωσε χαρακτηρίζονται από τή γνωστή συνέπεια πού τή διακρίνει.

● Στην πρώτη της άτομική έκθεση στην ΑΤΑ, με τήν ευκαιρία της άπονομής του βραβείου Π. Βυζάντιος, ή **Μ. Ζησιμοπούλου** άποκάλυψε ένα αϋθεντικό ταλέντο με πολύ ευόιονο μέλλον και ιδιαίτερες ικανότητες στο σχέδιο.

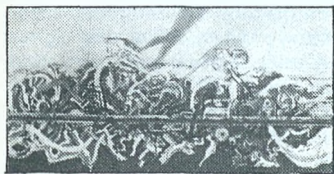
● Τά έργα, οι παρεμβάσεις και ή «δράση» τών **Ζουμπούλη - Γραικού** στο Δεσμό, πέρα από τό ότι προβάλλαν έναν ύποδειγματικό τρόπο δουλειάς και, κυρίως, καλλιτεχνικής λειτουργίας, άποκάλυψαν τήν ικανότητα των δημιουργών, γύρω από τήν όργάνωση ενός χώρου, με τήν ευρύτερη έννοια, καθώς ο τελευταίος «πλάθεται» από αυτά, προκαλώντας εϋστοχα ερεθίσματα και προβληματισμούς στον επισκέπτη. Καί τό κυριότερο: στα πλαίσια τών σύγχρονων τάσεων, οι δύο αυτοί καλλιτέχνες κατόρθωσαν νά έκφράσουν τή δυναμική τους προσωπικότητα με συνέπεια, καθώς και με μιά άμεσότητα, όπως άλλωστε άποκαλύπτεται και από τό βιβλίο-κατασκευή

μέ αντιπροσωπευτικά δείγματα της δραστηριότητάς τους.

● Στο διδύλο-κατασκευή (σε 80 αντίτυπα) που προβάλλει εύστοχα τη δουλειά της **Όπυ Ζούνη** από το 1966 μέχρι σήμερα, και που παρουσιάστηκε στην Αίθουσα Σύγχρονη Χαρακτική, είχε κανείς την ευκαιρία να συνειδητοποιήσει συνοπτικά, για μιάν ακόμα φορά, την εξαντλητική έρευνα και αναζήτηση της δημιουργού, τη μεγάλη της ικανότητα να εφευρίσκει διαρκώς νέες εύστοχες λύσεις που διαφοροποιούν ουσιαστικά την εμπνευση και την έκφρασή της, καθώς και να προαισθανθεί τις μεγάλες προοπτικές που ανοίγονται μπροστά της.

● Ο **Γ. Θεοφίλης** έπεισε για τον αυθεντικά ναίφ τρόπο της έκφρασής του, στη δουλειά που παρουσίασε στο Πολύπλανο. Σέ αυτήν, τό χωριό σέ όλες του τις εκδηλώσεις, τις δραστηριότητες και τις «στιγμές», πέρα από την αφηγηματική διάθεση, φανερώνει την έφεση για μιά κοινωνική κριτική και ψυχολογική διερεύνηση.

● Σάν μιά από τις καλύτερες εκθέσεις της χρονιάς αναγνωρίστηκε ή παρουσίαση της τελευταίας δουλειάς του **Μ. Θεοφυλάκτου**, μέ έργα στά όποια έχουν καλλιεργηθεί, και όλοκληρωθεί, οι προηγούμενοι στόχοι

και προβληματισμοί του καλλιτέχνη. Συγχρόνως, παρατηρούμε ότι έχει συντελεστεί μιά επαγωγικά έννοημένη αλλαγή, καθώς ό ζωγράφος επέξεργάζεται τις διάφορες λύσεις και αναπλάθει τις μορφές μέσα από τό χρώμα, μετουσιώνοντας όχι μόνο τις τελευταίες, αλλά και τά ύλικά - γενικότερα - μέσα μέ τά όποια εκφράζεται σέ μιάν «άλλη» πραγματικότητα κάτι που εξασφαλίζει στά έργα του την «πνοή».

● Ο άγνωστος στήν Έλλάδα, αλλά πολύ άξιόλογος καλλιτέχνης **Ίδης** - μέ καταγωγή από τόν Πόντο - στή δουλειά του που παρουσίασε στήν Αίθουσα τό Τρίτο Μάτι, αποκάλυψε ένα πολύ στιβαρό ταλέντο. Άλλοτε μέ έναν παραστατικό τρόπο και άλλοτε μέ μιά ήμι-παραστατική τεχντροπία, ό καλλιτέχνης ύλοποιεί τό πλούσιο σέ άποχρώσεις δράμα του, συνθεμένο από προσωπικά διώματα και τραγικές μνήμες. Κύρια χαρακτηριστικά του στέκουν ή μεγάλη ικανότητα για σύνθεση και ή λιτότητα των μέσων ανανέωσης της τελευταίας.

● Η άναδρομική παρουσίαση

των σχεδίων του **Κ. Γεωργίου** στή Συλλογή, έδωσε την ευκαιρία νά αξιολογήσει κανείς συνοπτικά τις μεγάλες ικανότητες του νέου αυτού καλλιτέχνη που κατορθώνει όχι μόνο νά μπαίνει στό νόημα των κειμένων που είκονογραφεί, αλλά και νά τά ένισχύει σέ πνοή, μέσα από τις δημιουργίες του.

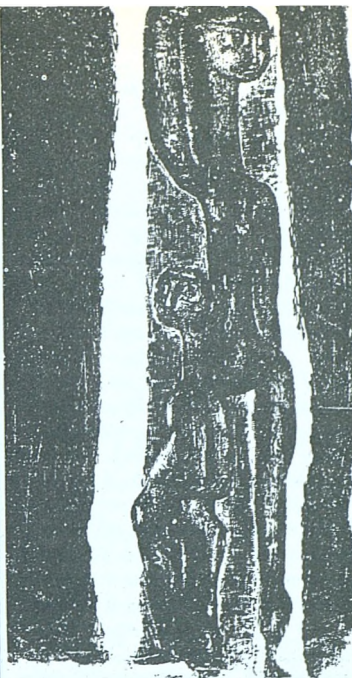
● Έργα του ένταγμένα στό χώρο των ήδη γνωρίμων άναζητήσεων του παρουσίασε ό **Χρ. Καρράς** στό «Δεσμό», συγχρόνως μέ έρωτικά σχέδια έμπνευσμένα από την ελληνική μυθολογία, που κυκλοφόρησαν σέ είδική έκδοση της Αίθουσας.

● Στίς συνθέσεις του **Καραφύλλη** που παρουσίασε στή γκαλερί Νταντά, επικρατεί τό άπόλυτα προσωπικό ύφος του δημιουργού που έχει διατρέξει σάν σκηνογράφος στή Γερμανία και πού εκφράζεται στή ζωγραφική, άλλοτε μέ έναν τρόπο προσκείμενο του σουρεαλισμού, και άλλοτε μέ μιά σχεδόν όλοκληρωτικά άφηρημένη τεχντροπία. Σέ όλες, δίχως εξαίρεση, τις συνθέσεις του, έχει διοχετεύσει ένα ρυθμό και μιά «κίνηση», μαρτυρίες της δυναμικής καλλιτεχνικής του φλέβας που ύπογραμμίζεται από ένα τέλειο μετέ.

● Στίς ζωγραφικές συνθέσεις της **Μ. Καρέλλα**, έρμηνευμένες ακόμα και μέ τις άπειροελάχιστες άποχρώσεις του λευκού, καθώς και στά γλυπτά της (πολυεστέρας, μπρούντζος) που είδαμε στήν ΑΤΑ, ύπάρχει ή μαρτυρία ενός άναμφισβήτητου ταλέντου που εκδηλώνεται μέ μιάν ιδιαίτερη ώριμότητα στά γλυπτά και σέ εκείνες τις ζωγραφικές δημιουργίες, όπου κύριος στόχος είναι ή άπόδοση της ύψης των πτυχών.

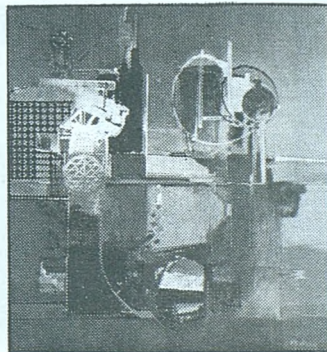
● Στά σχέδια και στίς άκουαρέλες της **Σ. Καστρησίου** στό «Ζυγό», έντυπώσισε ή άνεση μέ την όποία ή καλλιτέχινά έπιανε και απέδιδε, ακόμα και μέ μιά μόνο γραμμή, όχι μόνο την κίνηση μιάς μορφής, αλλά και κάτι τό καίριο από την ψυχροσύνθεσή της.

● Η άναδρομική έκθεση της **Β. Κατράκη** στήν Έθνική Πινακοθήκη μετέβαλε τό χώρο αυτό σέ τόπο προσκινήματος για τά δράματα του Έλληνισμού, τό ρήμαγμα, την εξαθλίωση της ανθρώπινης άξιοπρέπειας και συνάμα τό μεγαλείο. Και όλα αυτά, δίχως καμιά περιττή αφηγηματική έξαρση ή συναισθηματισμό. Στά έξαιρετικά, σέ μετέ, χαρακτηριστικά της, όπου έχει άποθανάτισει τοπία, κυρίως όμως την ανθρώπινη μορφή, τό δράμα της μάνας, την καταστροφή των βασανισμένων, ή Κατράκη έχει συνθέσει, στήν κυριολεξία, ένα έπος της σύγχρονης Έλλάδας και των Έλλήνων και αυτό άποκλει-

στικά άναμεταδίδει σεμνά και λιτά, δίχως κανένα έντυπωσιακό έφέ. Τό ίδιο στά τοπία της λιμνοθάλασσας, όσο και στίς ισχνές, ραδινές, αλλά υπερέφανες μορφές που προβάλλουν μαύρες σέ λευκό φόντο, ή Κατράκη έχει πιάσει την «ψυχή» του ερεθίσματος που την υπέβαλλε, και αυτήν άποκλειστικά άναμεταδίδει.

● Πολύ ενδιαφέρουσα ήταν ή άναδρομική έκθεση για τή μνήμη του **Α. Κοντόπουλου** που όργανώθηκε σέ τρεις, συγχρόνως, χώρους (ΑΤΑ, Τρίτο Μάτι, Γαλλικό Ίνστιτούτο) μέ την ευκαιρία της πολυτελούς έκδοσης μέ τό έργο του. Στήν παρουσίαση αυτή,

άκόμα περισσότερο από ότι στήν προηγούμενη στήν Πινακοθήκη, είχε κανείς τή δυνατότητα νά παρακολουθήσει την εξέλιξη του καλλιτέχνη μέσα από τις διάφορες φάσεις - την παραστατική, την προσαρμοσμένη στίς αρχές της άμορφικής τέχνης, την σχεδόν όλοκληρωτικά άφηρημένη, μέχρι και την τελική ήμιπαραστατική - συμβολική, τή συντελεσμένη σέ μιάν έκρηξη λαμπερών χρωματικών τόνων.

● Στίς κατασκευές της (ξύλο και διάφορα εύτελή ύλικά) και στά σχέδιά της ή **Β. Κυριάκη** που παρουσίασε στή Γκαλερί Γκαζέτ,

άποκαλύπτει ένα ώριμο ταλέντο, μιάν ιδιόμορφη εύαισθησία στό συνταίριασμα των ύλικών, έτσι ώστε νά αξιοποιούνται στό έπακρον οι έκφραστικές τους δυνατότητες, καθώς και τή μεγάλη ικανότητα νά ψυχολογεί καιρία, μέσα από έθρηματικά σχήματα, τις μορφές που άπεικονίζει στά σχέδιά της.

● Ύποδειγματική στόν τομέα της είκονογράφησης είναι ή δουλειά του **Α. Κυριστόπουλου** για τόν Ναστραντίν Χότζα (έκδ: Κέδρος). Στίς δημιουργίες αυτές που είδαμε σέ είδική παρουσίαση στή Γκαζέτ ό καλλιτέχνης έχει κατορθώσει, μέ πολύ λιτά και συνάμα έθρηματικά μέσα, νά αιχμαλωτίσει τό πνεύμα της κάθε ίστορίας και αυτό άποκλειστικά νά άναμεταδώσει μέ μιά μεγάλη εύαισθησία στά χρώματα και γερή άντίληψη της σύνθεσης. Οι είκόνες αυτές, προορισμένες για μικρούς, γοητευμένους μέ μιά ιδιαίτερη ένταση τούς μεγάλους.

● Η **Δ. Κωστοπούλου** εξέπληξε, μέ την τελευταία της δουλειά στό Πολύπλανο, στήν όποία ή ανθρώπινη μορφή, άν και άπουσα, κατορθώνει νά δίνει, μέ έναν έθρηματικό τρόπο, τό παρόν, έτσι ώστε ή σύνθεση νά είναι έμπνευσμένη μέχρι τά μύδια από τόν παλμό μιάς ψυχολογικής κατάστασης. Και όλα αυτά μέ μιά χαρακτηριστική λιτότητα, δίχως ίχνος λυρισμού ή αφηγηματικότητας.

● Έντυπώσισε ό **Ι. Λαμέρας** μέ τις μουσικές κατασκευές που προορίζονται για παιδιά, αλλά που στήν ουσία άποτελούν ένα χάσμα όφθαλμών και άκοης για τούς μεγάλους. Οι κατασκευές αυτές είναι πράγματι προικισμένες μέ εκείνο τό γνώρισμα της «μαγείας», που τις χαράζει βαθιά στή μνήμη του επισκέπτη.

● Όλοκληρωμένη και ύψηλή, όπως πάντοτε, σέ στάθμη ή δουλειά του **Μ. Μακρουλάκη** στήν ΑΤΑ. Τά τελευταία του έργα έμπνευσμένα από την Περεία, σάν τοπίο, σάν άτμόσφαιρα και σάν πολιτική πραγματικότητα, άποκαλύπτουν στό έπακρο ένα τέλειο μετέ, την εύαισθησία της εμπνευσης και την άνεπηρεαστη, από μανιερισμούς, ποιητική διάθεση του καλλιτέχνη.

● Η άναδρομική έκθεση του **Κ. Μαλέα** στήν Έθνική Πινακοθήκη έδωσε την ευκαιρία νά συνειδητοποιήσει και νά εκτιμήσει κανείς την πορεία και την προσφορά του καλλιτέχνη σέ μιά καιρία, για την εξέλιξη της νεότερης ελληνικής τέχνης, έποχή. Έκφραζόμενος - στίς διάφορες φάσεις που γνώρισε - σύμφωνα μέ τις έπιταγές του ρεαλισμού, του έμπρεσιονισμού ή και του φωδισμού, ό Μαλέας άνίχνευσε μέ μιά μεγάλη συνέπεια τις δυνα-

τότητες της σύνθεσης και έδειξε μιάν ιδιαίτερη κλίση σέ ότι αφορά την απόδοση του φωτός, ιδιαίτερα στά τοπία από την Αίγυπτο. 'Ακόμα, διαπιστώνει κανείς την εκπληκτική του ευχέρεια στό σχέδιο, ιδιαίτερα εκεί πού έχει αποθανατίσει σπίτια, κρήνες και χαρακτηριστικές αρχιτεκτονικές και δομικές λεπτομέρειες από διάφορα μέρη της 'Ελλάδας.

● Μεγάλο ήταν τό ενδιαφέρον πού παρουσίασε ή αναδρομική έκθεση μέ έργα του **Δ. Μεγαλίδη** στή Συλλογή. 'Εδω είχε κανείς την ευκαιρία νά θαυμάσει τά λάδια και τά σχέδια του καλλιτέχνη, στά όποία ό τελευταίος πραγματοποίησε ένα εικαστικό έπος της 'Αντίστασης, συνθεμένο από τά προσωπικά του διώματα.

● Μιάν αναμφισβήτητη ευαισθησία στό χρώμα και ιδιαίτερα στούς τόνους του πράσινου αποκάλυψαν τά έργα του **Μεταξά** στήν 'Αργώ.

● 'Από τίς πιό ενδιαφέρουσες έκθεσεις της χρονιάς ήταν του **Χρ. Μπότσογλου** στήν "Ωρα πού είχε παράλληλα έναν αναδρομικό χαρακτήρα. Καί αυτό όχι μόνον εξαιτίας των προβολών πού τή συνόδευαν, αλλά, κυρίως, έπειδή κανείς είχε την ευκαιρία νά εκτιμήσει, μέ τά ίδια τά έργα, τά γερά θεμέλια πάνω στά όποία έστησε τή δουλειά του ό καλλιτέχνης και την εξέλιξή του. Τόσο στίς αυτοπροσωπογραφίες, όσο και γενικότερα στίς μορφές πού έχει άπεικονίσει, διακρίνεται μιά έντονη ευαισθησία πού προβάλλει κάτω από την ιδιοσυγκρασία τους, μέ τρόπο υποβλητικό.

● Για μιάν ακόμα φορά συνειδητοποιήσαμε τή μεγάλη ευαισθησία του **Μπουζιάνη** στά χρώματα και στό νεωτεριστικό, γιά εκείνην την εποχή στην 'Ελλάδα, πνεύμα μέ τό όποιο αντίληφθηκε τήν καλλιτεχνική δημιουργία, έτσι ώστε νά εκφράζει, κυρίως, καταστάσεις και διώματα.

● 'Ο αρχιτέκτονας **Η. Παπαγιαννόπουλος** κατόρθωσε, στήν πρώτη άτομική του έκθεση μέ ζωγραφικά έργα πού παρουσίασε στήν 'Αργώ, νά πείσει γιά τό ταλέντο του και ειδικότερα γιά την ικανότητά του νά εναλλάσσει τόν τρόπο της έκφρασής του, άνιχνεύοντας διαρκώς νέες λύσεις. 'Ιδιαίτερα στίς συνθέσεις μέ τούς

πυγμάχους έχει πιάσει τό νεύρο της άπόσφαιρας μέ μιά χαρακτηριστική άμεσότητα.

● Μιά χαρακτηριστική συνέπεια και ζήλο στόν τρόπο πού αντιλαμβάνεται και χειρίζεται τίς διάφορες φάσεις της δουλειάς της, έδειξε ή **Ρένα Παπασπύρου** μέ την έκθεσή της στό Δεσμό και την άποτοίχιση πού έκανε επί τόπου σέ ένα σπίτι στό Παγκράτι.

● 'Ο **Μ. Πολυμέρης** πού τιμήθηκε μέ ειδική διάκριση στή Β' Παμβάλκανική έκθεση στό Βουκουρέστι, τεκμηρίωσε τίς ικανότητές του μέ τή δουλειά του πού παρουσίασε στό Ζυγό. Παρ' όλο τό πολύ νέο της ηλικίας του, ό καλλιτέχνης έχει κατορθώσει και έξουσιάζει άπόλυτα τά μέσα της έκφρασής του, έτσι ώστε ή κάθε του σύνθεση νά άποτελεί τή μαρτυρία μιάς προσωπικής, μεστής σέ νόημα και εκτέλεση, δουλειάς, ιδιαίτερα ευαίσθητοποιημένης στό χρώμα.

● Στήν αναδρομική της έκθεση στήν Αίθουσα τό Τρίτο Μάτι ή **Σ. Πολυχρονιάδη** υπενθύμισε τό πληθωρικό ταλέντο της πού κατορθώνει και εκφράζεται μέ πολλούς τρόπους, δίχως νά θυσιάζει τίποτα στήν ευκολία και συνάμα υπέβαλε τόν πεισκέπη μέ την πλούσια φαντασία της πού έχει βρει τόν ιδανικό τρόπο έκφρασής της, σέ μιά μορφή σουρεαλισμού.

● Στήν αναδρομική παρουσίαση της **Μπ. Ραφτοπούλου** στήν 'Εθνική Πινακοθήκη, τά γλυπτά της σέ πέτρα αποκάλυπταν τίς ικανότητές της σέ ότι αφορά τόν άμεσο τρόπο μέ τόν όποιο χειρί-

ζεται ή καλλιτέχνηδα τό έλικό αυτό, έτσι ώστε τό τελευταίο νά μή χάνει τίποτα από την ύψη και την ύπστασή του. Τά ανάγλυφά της σέ χαλκό χαρακτηρίζονται από έναν ιδιόμορφο παλμό και τεκμηριώνουν μιάν άπόλυτα προσωπική έμπνευση και έκφραση.

● Στά πλαίσια της οργανωμένης στή μνήμη του **Η. Σαραφάνου** εκδήλωσης στό Γαλλικό 'Ινστιτούτο, οργανώθηκε αναδρομική έκθεση των έργων του ζωγράφου αυτού στό φροντιστήριο του όποίου φρόιτσαν πολλοί από τούς νέους 'Ελληνες καλλιτέχνες. Στήν παρουσίαση συμπεριλήφθη-

καν έργα ένταγμένα στήν άμορφική τέχνη, καθώς και συνθέσεις - από την τελευταία δουλειά του καλλιτέχνη - ένορχηστρωμένες μέ τό λευκό και τό μαύρο χρώμα και τοποθετημένες στό χώρο του άφηρημένου έξπρεσιονισμού.

● Ένα άπόλυτα προσωπικό όραμα, ανάμεσα στό σουρεαλισμό και τό συμβολισμό, εκφράζουν τά τελευταία έργα της **Γ. Σίμωνη**. Τά γλυπτά αυτά πού είδαμε στό Πολύπλανο χαρακτηρίζονται από τό βαθύ αίσθημα ποιήσης πού διαπνέει πάντοτε τή δουλειά της Σίμωνη. 'Από αυτό τό ίδιο συναίσθημα, άπό τά εκφρασμένα, χαρακτηρίζονται και τά υποβλητικά φωτογραφικά κολάζ της δημιουργού πού είδαμε στήν ίδια παρουσίαση.

● Οί συνθέσεις της **Μανώλας Σκουλούδη** πού είδαμε στήν πρώτη της άτομική έκθεση στίς Νέες Μορφές υπεβάλλουν στό χώρο του θεάτρου, και παράλληλα, τεκμηριώνουν μιάν άπόλυτα προσωπική και δυναμική δουλειά και λύσεις πού διακρίνονται γιά την εύρηματικότητα τους.

● Τεκμήριο, όπως πάντοτε, μιάς συνεχούς αναζήτησης, ή δουλειά της **Μαρίας Σπέντζα** στή Βιβλιοθήκη του Κολλεγίου 'Αθηνών, σάθηκε ή άφορμή νά θυμηθούμε ξανά και νά εκτιμήσουμε τίς ειλικρινείς προσπάθειες της δημιουργού, γύρω από τό χρώμα και τή σύνθεση.

● 'Ωραία και ιδιαίτερα φωτεινά ήταν τά τοπία του **Π. Τέση** στό Ζυγό. Χαρακτηρισμένα από τή λαμπερότητα των χρωμάτων και τίς ζεστές ανταύγειες του χρυσού, τίς άπειροελάχιστες άποχρώσεις του πράσινου, τό νεύρο της πινελιάς. Στήν ΩΡΑ, ό ίδιος πάντοτε καλλιτέχνης, παρουσίασε άντιπροσωπευτικά δείγματα από την πρόσφατη δουλειά του - νεκρές φύσεις, έσωτερικά και μερικά τοπία - τά όποία φέρουν όλα, δίχως εξαίρεση, τή σφραγίδα της προσωπικότητάς του, τήν πληθωρική, χυμώδη αίσθηση του χρώματος και την, σέ σχέση μέ αυτό, διευθέτηση, ή μάλλον οργάνωση, της σύνθεσης.

● Αύθεντικός και πηγαίος στό έπακρο, ό **Σ. Τζαννετάκης**, άν και χάθηκε τόσο πρόωρα, κατορθώνει, μέσα από την αναδρομική έκθεση πού είδαμε στίς Νέες Μορφές, νά πείσει γιά τή θαλρότητα και τή ζωντάνια του πού δέν γνωρίζουν τούς περιορισμούς του χρόνου. 'Ιδιαίτερα ευαίσθητοποιημένος ό καλλιτέχνης αυτός σέ ψυχικές καταστάσεις και διαθέσεις, εκφράζει, μέ εύρηματικές λύσεις, τό εκάστοτε βίωμά του, ενώ συγχρόνως υπεβάλλει χαρακτηριστικά και τό θεατή. Στά έργα του πού δέν είναι ούτε λαϊκά, ούτε κλασικά, ούτε έπιτη-

δευμένα, αλλά άπλως διαθέτουν τό σπάνιο, στίς μέρες μας, προσόν νά είναι «δικά» του, έπισημαίνει και άναγνωρίζει κανείς στοιχεία και σχήματα πού τόν ένθαρρύνουν νά διαγράψει, μέ τή φαντασία του, τίς δικές του τροχιές.

● Στήν ένότητα των έργων πού φιλοτεχνήθηκαν μέ θέμα τή θάλασσα και στήν επέμβαση πού πραγματοποίησε ό **Κ. Τσούκλης** σέ μιά δάρκα (Δεσμός), έπισημάνθηκε μιά καινούρια φάση στή σταδιοδρομία του καλλιτέχνη. Στό χώρο ή μάλλον στό περιβάλλον πού δημιουργήθηκε μέ τά έργα του στήν οίκία Καθδβαθά στή Φιλοθέη καλλιέργησε και ολοκλήρωσε τούς στόχους πού είχε έπεξεργαστεί έδώ και δυό χρόνια στήν "Υδρα, σέ σχέση μέ τό δέντρο και τούς έρεθισμούς πού τό τελευταίο υπεβάλλει στόν καλλιτέχνη. Συγχρόνως, παρουσίασε και μερικά παλαιότερα έργα του, έτσι ώστε νά υπογραμμιστεί ή βαθιά ένότητα των άναζητήσεών του, σχετικά μέ τίς δυνατότητες ενός έλικού και τής αξιοποίησής του, μέσα από τή σύνθεση. 'Ετσι, αναφορικά μέ τό ξύλο, π.χ., τό βλέπουμε στίς αυτοδύναμες κατασκευές του καλλιτέχνη, στίς συνθέσεις του, όπου συνυπάρχει μέ τό σχέδιο και ιδιαίτερα στήν τελευταία του δουλειά, όπου προβάλλει μέ τή διττή υπόσταση του δέντρου και διάφορες εύρηματικές λύσεις. Μέσα από τίς τελευταίες, καθώς και μέσα από την έννοια του διφορούμενου πού ό Τσούκλης υπεβάλλει στό θεατή, κατορθώνει και τόν αιχμαλωτίζει.

● 'Υποδειγματική και μεγάλη ή άνεση του **Βρ. Τσουόγλου** στά σχέδια πού έδειξε στό Ζυγό. Μέ ένα όριστο μετέ, εφάμιλλο ενός μεγάλου μάτρου, έχει πιάσει ακόμη και την πνοή του χορταριού, τή «ψυχή» μιάς έληάς, τίς άποχρώσεις του ήλιοδασυλέμματος πάνω στίς πλαγιές ενός λόφου. Στήν ένότητα των συνθέσεων πού παρουσίασε, κυριαρχούν τά τοπία από τό Λεωνίδι και τά πορτραίτα. Τά τελευταία φανερώνουν μιά έντονη και ιδιόμορφη ευαισθησία.

● 'Ικανότητες στή σύνθεση και μιάν ευαισθησία στά χρώματα φάνηκε από τή δουλειά της **Ρ. Τζιώτη** στό Πολύπλανο.

● Αυτοδίδακτη, αλλά μέ ένα αυθεντικό ταλέντο, ή **Ι. Χαραμή**, έντυπώσασε, στήν πρώτη άτομική της έκθεση στήν Αίθουσα τό Τρίτο Μάτι, μέ τίς ικανότητές της στή σύνθεση και την ευαισθησία μέ την όποία έχει έναρμονίσει τά χρώματα στίς νεκρές φύσεις και στά έσωτερικά.

● 'Η αναδρομική έκθεση του **Ν. Χατζηκυριάκου-Γκίκα** της περιόδου 1920-1946 πού όργα-

νώθηκε με την ευκαιρία της εκδόσης του πρώτου τόμου του καταλόγου από τον Ν.-Πετσάλη-Διομήδη, έδωσε την ευκαιρία να συνειδητοποιήσει κανείς ξανά το μεγάλο, αποφασιστικό και ουσιαστικό ρόλο που έπαιξε ο καλλιτέχνης αυτός για την εξέλιξη της σύγχρονης τέχνης στην Ελλάδα. Και αυτό, όχι απλώς εισάγοντας νέα ρεύματα και τάσεις, αλλά αναδημιουργώντας τα, σύμφωνα με τις σταθερές του ελληνικού χώρου και περιβάλλοντος – τό φως, τη δομή, τη διαφάνεια των χρωμάτων και της ατμόσφαιρας. Μέσα από τα έργα αυτά διαπιστώνουμε συγχρόνως τη σημασία της συμβολής από την καλλιτέχνη στο διεθνές χώρο, από τη στιγμή που δημιούργησε κάτι νέο, εμπλουτίζοντας τον κυβισμό και υποδεικνύοντας νέους δρόμους. Η μαγεία της Ύδρας (σύνθεση με εγκαυστική) ή ζεστασιά της ώρας, οι αποχρώσεις του μπλέ και τό νεύρο των μαντριούχων και των σπιτιών περνούν άτσαλα στο θεατή. Παράλληλα με τα παλαιότερα αυτά έργα του ζωγράφου, παρουσιάστηκαν και μερικά πρόσφατα με τοπία από την Ελλάδα (Παρνασσός, Κέρκυρα, Άττική, Αϊδηψός) προικισμένα με τη χαρακτηριστική γοητεία του απαράμιλλου, από τον Χατζηκυριάκο, χειρισμού του χρωματικού στοιχείου.

● Ολοζώντανη και άφηγηματική – με τη θετική έννοια του όρου – ή δουλειά της **Ε. Χατζημιχάλη** στο Ζυγό. Τα έργα της προσφέρουν στο θεατή τη δυνατότητα να εξερευνήσει με τα μάτια, αλλά και τη φαντασία του, τη σύνθεση, ανακαλύπτοντας διαρκώς ένα ανεπανάληπτο στοιχείο.

● Στα έργα που παρουσίασε ή **Χρύσα** πρώτα στη γκαλερί Ζουμπουλάκη και ύστερα στην Έθνική Πινακοθήκη – συνθέσεις από την ένότητα των εφημερίδων, κατασκευές με νέον εμπνευσμένες από τη Chinatown, σχέδια κ.ά. απόδειξε για μιάν ακόμα φορά την ικανότητά της να διαφοροποιεί και να ανανεώνει τη δημιουργική της διάθεση. Ιδιαίτερα στα σχέδια που έδειξε στην Πινακοθήκη, ή δημιουργός μετουσίωσε τό κάθε έρεθισμά της σε μιάν σύνθεση γεμάτη παλμό, κί-

νηση και νεύρο που άγκιστρώνει τα βλέμματα επάνω της.

● Υποδειγματική, από κάθε πλευρά, στάθηκε ή πρωτοβουλία του Καλλιτεχνικού Κέντρου Ώρα να οργανώσει τις ένότητες των εκθέσεων με τό γενικό τίτλο «**Ο Τεχνίτης και ή Τέχνη του**». Πρόκειται για τέσσερεις, συνολικά, παρουσιάσεις που ή καθεμία τους άφορούσε κατά σειρά: την ύφαντική, ή χαρακτική, τά κεραμικά και τό γυαλί. Έδώ, πέρα από την ποιότητα και τις επιμέρους αναζητήσεις των δημιουργών που έπαιρναν μέρος, είχε κανείς την ευκαιρία να αποκτήσει επί τόπου μιάν άμεση αίσθηση του τρόπου και των μέσων δημιουργίας, έτσι όπως τά χειρίζεται ο κάθε καλλιτέχνης.

● Αναγκαία και πολύ ένθαρρυντική ήταν ή πρωτοβουλία του Γαλλικού Ίνστιτούτου Άθηνών να οργανώσει έκθεση των **τελειοφοίτων της ΑΣΚΤ** και να δώσει βραβεία και ύποτροφίες, έτσι ώστε να ενισχυθούν, στα πρώτα τους βήματα, οι νέοι καλλιτέχνες.

● Χάρμα όφθαλμών ήταν ή έκθεση με τις **κουκλές του Μπάρεμπα Μυτούση** στην Έθνική Πινακοθήκη. Παράλληλα, έγινε μιάν πολύ ώραία παρουσίαση των δραστηριοτήτων του παιδικού μουχλοθέατρου.

● Ώραία, όσο και απαραίτητη ήταν ή έκθεση με τις **εκδόσεις για παιδιά** που όργάνωσε ο Κέδρος στις Νέες Μορφές, έτσι ώστε να συνειδητοποιήσει κανείς τις μεγάλες προσπάθειες που έχουν γίνει στον τόπο μας από τούς καλλιτέχνες σέ ότι άφορά την εικονογράφηση των κειμένων που προορίζονται για παιδιά.

● Μεγάλο τό ενδιαφέρον της ίδρυσης **εργαστηρίου δίντεο** στο Πολύπλανο, σέ συνεργασία με ξένες εταιρείες, έτσι ώστε να καταγραφούν οι πολιτιστικοί και καλλιτεχνικοί θησαυροί του τόπου μας.

● Ένδιαφέρουσα σάν ιδέα και αποκαλυπτική στην πράξη, έτσι όπως ή τελευταία ύλοποιείται μέσα από τά έργα, ήταν ή έκθεση **Βούλγαροι και Έλληνες Καλλιτέχνες** που όργανώθηκε στην Έθνική Πινακοθήκη. Στην εκδήλωση αυτή, που παρουσίαστηκε και στη Σόφια, πήραν μέ-

ρος οι ζωγράφοι που ταξίδεψαν αντίστοιχα στις δύο χώρες και έμπνεύστηκαν τά έργα τους από αυτές.

● Πολύ ενημερωτικός όχι μόνο για τό καλλιτεχνικό, αλλά και γενικότερο για τό πολιτιστικό τους ενδιαφέρον ήταν οι εκθέσεις: α) **Φλαμανδική Χαρακτική 1500-1650** στην Έθνική Πινακοθήκη β) **50 Ίταλοί Καλλιτέχνες εικονογραφούν τον Δάντη** στο ίδιο ίδρυμα, γ) **Ο Βερμέερ και ο αιώνας του** που όργανώθηκε σέ συνεργασία με την Όλλανδική Προσεία στην ΩΡΑ, δ) τό **Γαλλικό μετάλλιο** που παρουσιάστηκε στο Γαλλικό Ίνστιτούτο και όπου είχε κανείς την ευκαιρία, ανάμεσα στα πολύ άξιόλογα εκθέματα, να θαυμάσει μετάλλια και μικρά γλυπτά του Γ. Σκλάδου.

● Μιάν ξεχωριστή μνεία άξίζει στην έκθεση **«Γάλλοι Έμπρεσιονιστές και Μετα-Έμπρεσιονιστές»** με έργα που προέρχονταν κυρίως από τη συλλογή Βαλτέρ Γκιγιώμ και άλλα μουσεια. Πράγματι, σέ αντίθεση με ό,τι συνήθως συμβαίνει εδώ, τά έργα που είχαν επιλεγεί να σταλούν ήταν από τά καλύτερα.

● Αναφέρουμε ακόμα τις εκθέσεις: α. **Εικόνα και Φαντασμαγορία** στη γκαλερί Ζουμπουλάκη (σέ συνεργασία με τό Βρετανικό Συμβούλιο) με χαρακτηριστικά σύγχρονων Άγγλων Καλλιτεχνών. β. **Τά χαρακτηριστικά των Γερμανών καλλιτεχνών** στο Ίνστιτούτο Γκαίτε στα πλαίσια της ένότητας των 12 εκθέσεων, με στόχο να εξοικειωθούν οι ξένες χώρες με τη σύγχρονη γερμανική τέχνη. γ. **Τίς συνθέσεις των σύγχρονων Γερμανών καλλιτεχνών** που παρουσιάστηκαν στη γκαλερί Ντάντ, σέ συνεργασία με τό Ίνστιτούτο Γκαίτε και τη γκαλερί Σπύγκελ της Κολωνίας. Σ' αυτήν συμπεριλαμβάνονταν πολλές τάσεις που άνηθουν σήμερα στη Γερμανία. δ. Την παρουσίαση **Μεταφυσικής Ζωγραφικής-Ύπερεαλισμού** στην ΑΤΑ με έργα Ντε Κίρικο, Μάν Ρέυ, κ.ά. Και ε. στην Έλληνο-Άμερικανική Ένωση, είχε κανείς φέτος την ευκαιρία να δει μερικά πολύ ενδιαφέροντα **φίλμ και διαφάνειες** πάνω στη δουλειά πολύ

άξιόλογων Άμερικανίδων (Κασάτ, Νέβελσον, Φρακντάλερ, κ.ά.).

● Από τις άτομικές, τώρα, εκθέσεις ξένων καλλιτεχνών, σημειώνουμε τις εξής 4 με ένα ξεχωριστό ενδιαφέρον: Την έκθεση με **σχέδια και μερικά λάδια του Πικάσο**, στη Γκαλερί Ζουμπουλάκη, την παρουσίαση με **χαρακτικά και πολλαπλά του Νταλί**, στην ΑΤΑ, του Μπαζαίν – ενός από τούς πρωτεργάτες της Σχολής στο Παρίσι – στο Γαλλικό Ίνστιτούτο και τις **ταπισερνιές** του Γάλλου **Μ. Τουρλιέρ**, στο ίδιο ίδρυμα.

● Σημειώνουμε ακόμα τά εξαιρετικά σχέδια και τά γλυπτά του Ίταλου **Ε. Γκρέκο** στην Έθνική Πινακοθήκη. Τή γεμάτη ποίηση δουλειά του επίσης Ίταλου – πολύ νέου καλλιτέχνη – **Π. Κολόμπο**, στη Γκαλερί Μπερνιέ. Τά πρόσφατα, έμπνευσμένα από την τεχνολογική εξέλιξη, έργα της Γερμανίδας **Γκ. Φόν Λάνιτερ** (Ζουμπουλάκη). Τίς συνθέσεις της **Ι.Μ. Μέρτζ**, χρυσή τομή ανάμεσα στις έπιταγές της έννοιολογικής τέχνης και της άρτε πόβερα. Τόν ιδιόμορφο χώρο που δημιούργησε, με πολύ λιτά μέσα, ή **Μ. Σμιόνι** στη Γκαλερί Μπερνιέ. Στην ίδια αίθουσα σημειώνουμε και τις συνθέσεις με πέτρες από την Ελλάδα του Άγγλου – γνωστού για τις έπεμβάσεις του με πέτρες στην ύπαιθρο – **Ρ. Λόνγκ**. Την παρουσίαση του Γερμανού **Ντ. Χάκερ** με τόν χαρακτηριστικό τίτλο «**Ο Καλλιτέχνης σέ Άμόκ**» στο Ίνστιτούτο Γκαίτε. Στην έκθεση αυτή που όργανώθηκε στα πλαίσια ενός Σεμιναρίου που πραγματοποιείται κάθε χρόνο από τόν καλλιτέχνη και τούς Χρ. Ίωακειμίδη και Βλ. Κανιάρη, ο Χάκερ ύπογραμμίζει καίριους, σχετικά με την τέχνη, προβληματισμούς.

● Τέλος, σημειώνουμε ακόμα τις παρουσιάσεις: της **Α. Σίτρον** (χειροτεχνία) στο Πολύπλανο, της **Χ. Άνταφ**, στην Αίθουσα τό Τρίτο Μάτι, της **Ντόροθι Άντριου**, στο Ζυγό και τις δύο εκθέσεις που όργανώθηκαν στο Άλ Άνταρ: Του Χιλανού ζωγράφου **Ντά Κόστα** και του Ούρουγουανού **Όγιέντα**, με έργα χαρακτηρισ-

Βιβλία
δισκοί
αφίσσες

γιώργος τσιδερίκης

κίαφας 5 και ακαδημίας – τηλ. 36.05.493
σωστή επιλογή βιβλίων - χαμηλές τιμές

ΠΑΛΑΙΑ ΒΙΒΛΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΞΕΝΑ

● ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ● ΙΣΤΟΡΙΑ ● ΝΟΜΙΚΑ
● ΑΡΧΑΙΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΣΕ ΦΤΗΝΕΣ ΤΙΜΕΣ

ΧΑΡΙΛΑΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ 24
(ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ)
ΤΗΛ. 36.12.691

Παιδότοπος Νηπιαγωγείο Λυκαβηττού

Όδος Δασκαλογιάννη 9
ΑΘΗΝΑ

- Για παιδιά από 2 μέχρι 51/2 χρόνων.
- Άριθμός παιδιών περιορισμένος.
- Ο παιδότοπος δημιουργήθηκε και λειτουργεί ΜΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ.
- Η επίβλεψη γίνεται από ειδικούς παιδαγωγούς.
- Μιά προσφορά στο ΠΑΙΔΙ γιά μιά ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΡΩΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ γιά νέες συμμετοχές: τηλ. 82.13.414
86.29.832 και 88.32.011

ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΤΡΗ

Ο προδομένος Παός

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΜΙΑΣ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΣ
(1975-1980)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΣΠΗΝ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΗΛΙΑΣ ΓΚΡΗΣ ΟΙ ΑΓΛΥΚΑΝΤΟΙ

μουσική

Υπερατλαντικά μηνύματα

του Γ. Λεωτσάκου

Κουβανέζικοι ήχοι

Αρμονική (τουλάχιστον γιά ένα μή ειδικό του χορού!) συγχώνευση νεότερων στοιχείων με φολκλορικά, οι τρεις χορογραφίες που παρουσίασε τό κουβανέζικο χορευτικό σύνολο Danza Nacional de Cuba (D. N. C.), δίχως αναφορές στή σημερινή επαναστατική-σοσιαλιστική πραγματικότητα του νησιού, υπαινίσσονταν ότι και στό χώρο τής μουσικής τό συγκρότημα δέν περιφρονεί αυτά τά αμαλγάματα του έντεχνου μέ τό έθνομουσικολογικό στοιχείο - τόσο επικίνδυνα κάποτε. Δέν μάς άπασχολεί ή μουσική τής έναρκτηρίας και χορογραφικά κάπως σχοιντονεούς «Τεχνικής Έπεξεργασίας»: ύπογεγραμμένο από τόν Κάρλος Μάλκολμ άνακάτεμα άπαγγελίας («Ή ζώνη του χορευτή είναι πύρινο δαχτυλίδι...»), ένός νεοκλασικίζοντος πιάνου πού ύστερα από μιά έπιτροπή στό Μπάχ» ξαναγυρνούσε σέ άγριες κρούσεις διαφωνιών (όλ' αυτά από μαγνητοταινία!) αλλά και ζωντανών φολκλορικών έκτελέσεων από τήν όρχήστρα κρουστών του D.N.C. και μιά αξιόλογη σοπράνο πού όμως τραγουδούσε και σέ λαϊκό στυλ.

Μάς συνεπήρε κυρίως τό περίτεχνο ύφάδι των ρυθμών από κρουστά, μελωδικά και μή (μεμβράνόφωνα και ιδιόφωνα) και ή πολυφωνία μερικών τραγουδιστών στή χορογραφία Sulkary, «μέ στοιχεία των χορών Γιουρούμπα και Άράρα». Πάνω στό παντοδύναμο ρυθμικό πλέγμα οι τραγουδιστές αυτοί, προχωρούσαν (πάντα μέ αξίες τής αυτής διάρκειας) σέ μιά έντυπιακή «πρωτοπολυφωνία» άλλοτε εκ-

πληκτικά διάφωνων διαστημάτων ή / και μικροδιαστημάτων κι άλλοτε σύμφωνα (παράλληλες τρίτες). Τό Sulkary ήταν άλλωστε και ό μόνος άμιγώς παραδοσιακός μουσικά άριθμός του προγράμματος. Τό φινάλε, «Πανόραμα χορού και μουσικής τής Κούβας» ήταν ένα είδος χορευτικής ρεβύ, έναλλαγή άφρικάνικης προέλευσης κομματιών (όπου κάποτε άυτοσχεδίαζε και μιά μαγευτικά «δραχή» τρομπέτα) και άλλων ισπανογενών, καθαρά «άποικιοκρατικών» του 19ου αιώνα, από μαγνητοταινία: λαϊκές όρχήστρες μέ σύνθεση πού φαίνεται συχνά νά καθόριζαν τά διαθέσιμα όργανα. Έδώ ή φινέσα των ήχοχρωμάτων συνυπήρχε μέ μιά «χοντροκοπία» άκαταμάχητα «ναίφ»: έφερναν στό νοϋ τήν ένορχηστρωτική φαντασία του Άμερικανού πρωτοπόρου Τσάρλς Άϊδς (1874-1954) άκόμα κι όταν έπαιζαν γοητευτικής λαϊκότητας χορευτικές παραποιήσεις μελωδιών του Ροσσίνι!

Σέ μιά έποχή όμως όπου οι Μαύροι τής Άμερικής άρχισαν νά ανακαλύπτουν και νά τεκμηριώνουν μέ ιστορική έρευνα τίς άφρικάνικες ρίζες τους (νέα έποχή στήν έρευνητική μέθοδο έγκαινίασε ό έρευνητής - χρονοκογράφος Άλεξ Χάλεϋ, ό συγγραφέας των περίφημων «ΡΙ-ζών») μελαγχολήσαμε στή σκέψη του πόσα μάς μένουν νά μάθουμε όχι τόσο γιά τίς ισπανικές, όσο γιά τίς άφρικάνικες ρίζες του κουβανέζικου φολκλόρ, τόσο διαφορετικού φυσιογνωμικά, αλλά και τόσο συγγενικού ψυχολογικά μέ τή τζάζ στά πρώτα της δήματα - γειτονική γεωγραφικά και επίσης μέ άφρικάνικες κατα-

βολές! Και νά σκεφτεί κανένας πόσο λίγη έκταση άφιερώνουν ακόμα στήν κουβανέζικη παραδοσιακή μουσική άρκετά σύγχρονα λεξικά τής μουσικής! (Βεάκειο, 6.7.1980).

Άμερικανικό κουαρτέτο

Πρώτη φετινή μουσική έκδύλωση στό Έρώδειο - τάχα θά ύπάρξουν κι άλλες άν ή Πολιτεία έξακολουθήσει ν' αντιμετώπιζει τόσο άστοχα τόν Πανελλήνιο Μουσικό Σύλλογο; Τό άμερικανικό κουαρτέτο έγγόρδων «Πόρ-τλαντ» έχει θαυμάσιο συγχρονισμό, άψογη σύμπνοια σ' ένα παίξιμο εύγενικό, 100% στό πνεύμα τής μουσικής δωματίου, ήχο άπαλό και λίγο μουντό, καθαρότητα φθογγική άρθρωση, αλλά και φάσμα δυναμικής περιορισμένο όσο κι άν σέ πολλά χορωφώματα έδειξε έπάρκεια. Όμως τό παίξιμό του είχε κάτι τό μονοδιάστατο πού άφαιρούσε από τά πλάσματα του ήχου μέρος τής άναγλυφικότητας και τής «προοπτικής» τους μέσα στό χώρο (παρά τήν καθαρότητα τής άρθρωσης), ένώ ό ήχος τού τονικά θέματος άσταθούς α' βιολιού ήταν ύπερβολικά «μικρός»: μέ αποτέλεσμα νά χωλαίνει ή ίσορροπία τής πολυφωνίας άκόμη και στό 8ο Κουαρτέτο του Σοστακόβιτς (1960): θαύμα ένότητας του θεματικού ύλικού (ένότητας άξιας των μεγαλυτέρων κλασικών προτύπων) στήν ύπηρεσία μιάς κοσμογονικών διαστάσεων τραγικής έκφρασης: τό έργο άντικατάστησε τό 5ο Κουαρτέτο του Άμερικανού Ουόλτερ Πίστον πού είχε άρχικά άναγγελθεί έπειδή οι καλλιτέχνες θεώρησαν ότι ταίριαζε καλύτερα στό χώρο. Εύγε στήν ευαισθησία τους! Ή έκτέλεσή του στάθηκε και τό ώραιότερο, τό πιο άδιάδλτο επίτευγμά τους. Πλαισιώθηκε από επιμελέστατες, αλλά μέ διαλείψεις ζωτικότητα, έκτελέσεις του Κουαρτέτου έργο 20, άρ. 5, σέ φά έλ. του Χάνντ και του Πρώτου Κουαρτέτου σέ ντο έλ. του Μπράμς, μέ γραφή και σύλληψη «συμφωνική» πού άσφαλώς άποζητά ήχο πλουσιότερο και πιο άνάγλυφο: ένα από τά ώραιότερα και πιο πρωτότυπα προγράμματα μουσικής δωματίου πού έχομε άκούσει τά τελευταία χρόνια στήν Άθήνα. (Έρώδειο, 7.7.1980).

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΝΕΟΚΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΡΑΧΑΜΙ ΣΕ ΣΤΙΓΜΕΣ ΥΠΕΡΤΑΤΗΣ ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΗΣ ΗΔΟΝΗΣ ΜΑΣ ΕΙΠΕ:

ΣΤΟ ΜΠΟΣΤΑΝΙ ΤΟΥ ΡΟΔΟΛΦΟΥ ΤΡΟΣ ΚΑΛΑ-ΠΙΟ ΚΑΛΑ ΔΕΝ ΓΙΝΕΤΑΙ. ΤΑ ΣΕΡΒΙΤΕΙΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΘΑΡΑ. ΤΟ ΚΡΕΑΣ ΑΛΛΟ ΠΡΑΓΜΑ!! ΤΑ ΨΑΡΙΑ ΣΕΡΒΙΤΑΡΑΝΕ!!

ΤΟ ΚΡΕΑΣ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΝΕΡΟ! ΤΟ ΝΕΡΟ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΚΡΕΑΣ! ΚΛΗΚΗ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ ΣΤΟΝ ΛΑΝΤΣΕΡ

* Η ΤΑΒΕΡΝΑ ΠΟΥ ΒΡΗΚΕΤΕ ΕΣΤΗΝ ΟΔΟ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ 59 ΣΤΗΝ ΠΛΑΤ. ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΤΗΛ: 8676590 ΕΧΕΙ ΔΕΜΑΡΑ ΚΑΙ ΟΧΙ ΕΣΕΝΗ

ΤΑΒΕΡΝΑ "ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΤΟΥ ΡΟΔΟΛΦΟΥ,"
ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ 59 και ΑΓ. ΖΩΝΗΣ τηλ 8676 590

ΔΗΜ. Κ. ΚΩΝΣΤΑ

Η Συμμετοχή των Έργαζομένων στη Διοίκηση των Επιχειρήσεων κατά το Κοινοτικό Δίκαιο. Μέ πρόλογο του Καθηγητή Άργυρη Φατούρου.

Έκδ: Α. Σάκουλα, Αθήνα 1980

Ο συγγραφέας, επιμελητής στην Πάντειο, εξετάζει το νομικό καθεστώς της συμμετοχής των εργαζομένων στους μηχανισμούς λήψεως αποφάσεων ιδιωτικών επιχειρήσεων. Έξερυνα καλύπτει το θέμα τόσο από τη σκοπιά του εσωτερικού δικαίου των κρατών-μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, όσο και από εκείνη του «πρωτογενούς» και του «παραγώγου» Κοινοτικού δικαίου. Ο συγγραφέας, προχωρεί όμως, πέρα από τη «νομικοτεχνική» ανάλυση του αντικειμένου του και διερευνά τις κοινωνικοπολιτικές καταβολές «προχωρημένων» εγχωρίων θεσμών εργατικής συμμετοχής σε όρισμένα κράτη της Δυτικής Ευρώπης, υπό τη μορφή της «ίσης» συμμετοχής εκπροσώπων των εργαζομένων και των μετόχων, σε άνωτατα διοικητικά όργανα, ιδιωτικών επιχειρήσεων (συνδιοίκηση). Θέση του συγγραφέα είναι ότι η άποδοχή, από την πλειοψηφία των εργατικών συνδικάτων των κρατών αυτών, του νομοθετικού διακανονισμού ως μέσου κατοχύρωσης τέτοιων σχημάτων, εκφράζει παραδοχή από μέρους τους των θεμελιωδών θεσμών του καπιταλιστικού συστήματος.

Υπό το πρίσμα αυτό εξετάζεται η προσπάθεια του νομοπαρασκευαστικού οργάνου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, της Εύρω-

παϊκής Επιτροπής, να επεκτείνει την εφαρμογή του θεσμού της συνδιοίκησης μέσω νομοθετημάτων. Η τεκμηρίωση των αντιδράσεων που προκάλεσαν οι σχετικές προτάσεις της Επιτροπής τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Κοινότητα προσφέρει στον αναγνώστη μία ολοκληρωμένη εικόνα της λειτουργίας, στην πράξη, των Κοινοτικών θεσμών. Το τμήμα αυτό της μελέτης παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον, καθώς ο συγγραφέας στηρίζει την ανάλυσή του σε πηγές που χρησιμοποιούνται για πρώτη φορά. Στά τελικά συμπεράσματα της μελέτης υποστηρίζεται ότι οι περι εργατικής συμμετοχής διατάξεις ορισμένων νομοσχεδίων που έχει υποβάλει ή Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων απομακρύνονται από τις διατάξεις των Κοινοτικών Συνθηκών, ενώ παράλληλα αποτελούν μία επίσημη διακήρυξη υποστήριξης της «συνεταιριστικής» πολιτικής ορισμένων εργατικών συνδικάτων που δέ θα έχει θετικές συνέπειες στην πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

Στήν κίτρινη ώρα

(μυθιστόρημα)

Έκδ: Κέδρος, Αθήνα 1980

Τό μυθιστόρημα αυτό στηρίζεται στα τετράδια ενός ψυχωτικού και στίς σημειώσεις ενός ψυχιάτρου, μέ αποτέλεσμα δώματα, έρμηνείες, έποθέσεις, και ψευδαισθήσεις, ποίηση και επιστημονικός λόγος νά συνιφαίνονται σέ μίαν άξεδιάλυτη ένότητα γραφής. Θά πρέπει όμως νά τονιστεί ότι ή όλη αφήγηση γράφτηκε από

τή μεριά του άρρώστου: οί φοβερές παλινδρομήσεις του, οί έμπειρίες του πού, ταξιδεύοντας μέσα στό διοψυχολογικό συνεχές, φτάνουν ως «αυτή τήν ρήξη, Λέων - τής φύσης - μηνός - Αυγούστου - μιάς - άθωότητας - των - άπομακρυσμένων - χρόνων» δέν αφήνουν καμιά άμφιβολία. Είναι μιά ιστορία πού βγαίνει κατευθείαν από τά δάθη του άσυνείδητου.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΕΒΕΛΑΚΗΣ

Θεράπον Έρος - Έχος πλάγιος

Έκδ: «Νεφέλη», Αθήνα 1980

Πρόκειται γιά ποιήματα μετρημένα στά δάχτυλα, πού αποκρυσταλλώνουν έναν λόγο χρόνια κλεισμένο σέ μιά πολύ προσωπική, κρυφή περιοχή. Εύαισθητος δέκτης ό Β. Ζ., σεισμογραφεί όσα από τό συμβάντα τόν προσεγγίζουν: μιά συναισθηματική γραφή πού, ώρες-ώρες θραυσμένη, αποδίδει καίρια τό κλίμα μιας έποχής, θά λέγαμε, εφηβικής, - όχι ως ήλικία, αλλά ως πνευματικό κλίμα. Παράλληλα, ή όπτική του παραμένει «μυθολογική», δίχως αυτό νά σημαίνει ότι στόν ποιητικό λόγο έγκατοικούν οί ποικιλόνυμοι γνωστοί μύθοι, αλλά ότι σέ αυτόν άποτυπώνεται πάντα μιά δδυνηρά διωμένη προσωπική μυθολογία.

Πρώτα ποιήματα, λοιπόν, πού νιώθεις πώς έχουν γραφτεί άφου τέλειωσε ή άνάγνωση ενός διβλίου παλιού, πού δέν θά ξαναφυλλομετρηθεί ποτέ πιά και από κανέναν άλλον. Ή, μάλλον, πού οί εικόνες των σελίδων του έχουν χαραχτεί άνεξίτηλα στή μνήμη εκείνων πού, όπως ό Β. Ζ.:

«Βυζάξαμε γάλα πικρό και άνούσιο / μέ τόν Άναγνώστáκη και τόν Άρη». Γιατί, «τήν ποίηση τήν / συλλαμβάνουμε / όταν κοιμόμαστε / τό άπόγευμα / στόν

ώραο κήπο των Νηρηίδων / μέ τούς έρωτες ίπτάμενους / και τήν / σιωπή όρθή / κινούμενη νά προλάβει / τήν έπερχόμενη / έρπουσα νύχτα».

Από τό μεταίχμιο πού υποδηλώνουν αυτοί οί στίχοι έρχεται ή φωνή και των άλλων ποιημάτων και εκεί όπου τό «πραγματικό» δένεται άξεδιάλυτα μέ τό «δνειρικό», θέλει νά μεταθέσει τόν άναγνώστη ή ποιητική γραφή του Β. Ζ. Και, στά στενά περιθώρια αυτής της παρουσίασης, διαζόμεστε νά πούμε πώς τό πετυχαίνει.

ΠΑΥΛΟΥ ΓΝΕΥΤΟΥ

Τραγούδια Δημοτικά της Ρόδου

Έκδ: Πρίσμα, Ρόδος 1980

Ο ποιητής και γιατρός Παύλος Γνευτός υπήρξε άσφαλώς μιά φυσιογνωμία της πνευματικής Δωδεκανήσου πού, παρά τό γεγονός ότι γεννήθηκε στήν Αίγυπτο και έζησε τά περισσότερα χρόνια της ζωής του στήν Άλεξάνδρεια, διατήρησε ζωντανή τήν άγάπη του γιά τόν τόπο καταγωγής του. Τό 1926 πρωτοεκδόθηκε στήν Άλεξάνδρεια τά «Τραγούδια Δημοτικά της Ρόδου». Η άνθολόγηση παρουσιάζει όλα τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της εποχής του άνθολόγου, είναι δηλαδή μέσα στήν αντίληψη της πολιτιστικής συνέχειας, άπ' τήν αρχαιότητα ως σήμερα, του έλληνισμού και όπωσδήποτε δέν αποπειράται κανένος είδους διαχωρισμό σέ δημοτικά ή λόγιας και ήμιλόγιας προέλευσης. Επίσης, όπως ό ίδιος μάς λέει στα προλεγόμενά του, ένα μεγάλο μέρος έχει καταγραφεί μέ «κτίθισμα».

Ήδη ή άνθολόγηση αυτή έχει ξεπεραστεί. Όμως, παραμένει έλκυστική στήν άνάγνωση και όπωσδήποτε ενδιαφέρουσα γιά τόν πρώτο χαρακτήρα της.

P. PYLARINOS

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΠΟΥ ΑΝΟΙΓΕΙ
ΝΕΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ

Σας περιμένουμε άπ' τό Μάρτιο στό νέο μας κατάστημα, στή Σοφοκλέους 7-9 (άπέναντι από τό Χρηματιστήριο) όπου θά λειτουργεί και μεγάλη αίθουσα δημοπρασιών γιά κάθε είδους συλλεκτικά αντικείμενα, όπως:

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ - ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΠΙΝΑΚΕΣ
ΡΟΛΟΓΙΑ
ΠΟΡΣΕΛΑΝΕΣ κ. ά.

Επίσης, ή αίθουσα προσφέρεται σέ κάθε ενδιαφερόμενο γιά εκθέσεις, δημοπρασίες, γενικές συνελεύσεις, διαλέξεις κλπ.

● ΥΠΟΓΡΑΜΜΙΖΕΤΑΙ

ότι ή αίθουσα δημοπρασιών είναι 250 τετρ. μέτρα, μέ κλιματισμό και ότι κατασκευάστηκε ειδικά γιά τούς άναφερόμενους λόγους.

νηπιαγωγείο

το αστεράκι

● Κοντά στό σπίτι σας και δίπλα στό Λυκαδηττό λειτουργεί τό νηπιαγωγείο. «Τό αστεράκι».

- Μιά μικρή όαση μέσα στό τσιμέντο.
- Πρόγραμμα μελετημένο - Διδασκαλία και επίδλεψη από έμπειρο προσωπικό.
- Παιχνίδια και μάθηση σ' ένα περιβάλλον φροντίδας και άγάπης γιά τό παιδί.
- Έλάτε νά γνωριστούμε και νά συζητήσουμε γιά τό παιδί σας.

Γκόλφω Π. Εύθυμίου

Βαλαμώνος 4 και Άσκληπιού τηλ. 6447830 - 3635419.

● *“Αμεση ήταν η απάντηση του φίλου Π. Μωραϊτή στο γράμμα του εκ Φαλήρου «κνίτη» (τχ. 150, σ. 52), με το οποίο ανακάλυπτε και αποκάλυπτε – ενώπιον του «λαού» και της «ιστορίας» – την αλήθεια για τους «400» και το «ρόλο» του ΑΝΤΙ. Δημοσιεύουμε την απάντηση του Π. Μωραϊτή και παρηγορούμαστε με τη σκέψη πως... κάλλιο άργα παρά ποτέ!*

Μαϊνόνεμος «κνίτης από το Φάληρο», παλικάρι κατά τά άλλα, αλλά ανώνυμο, χαρακτηρίζει το περιοδικό σας προδοκατό- ρικο καί – ω τί λεπταίσθητος νέος – μιλάει για... «ξεβράκωμα του εκδότη του». Τί χρεϊάν έχομεν μαρτύρων για το ποιόν του έπι- στολογράφου σας; ‘Αλλά πέρα από το ήθος του, ο ανώνυμος αυ- τός κοσμοδιορθωτής είναι και τραγικά αδιάβαστος: Τό ΚΚΕ δέν «γεννήθηκε» τό 1917, αλλά τό Νοέμβριο του 1918.

‘Ετσι, παρά τή δυσκολία πού θά έχει νά μου απαντήσει, θά τόν ρωτήσω: Πώς συμβαίνει και ΟΛΟΙ οι γενικοί γραμματείς του ΚΚΕ βγήκαν προδοκάτορες, χα- φιέδες, όπορτουμιστές, λικιδντα- ριστές κλπ. Θέλει όνόματα; ‘Ας εγκύψει στά Ταλμούδ του ΚΚΕ και θά βρει, αν βέβαια τούς ανα- φέρουν, τούς παρακάτω: Τούς Σίδερη, Δημητράτο, Γεωργιάδη τούς έδιωξαν σάν Δεξιούς όπορ- τουμιστές. Τόν Κορδάτο τόν κα- τήγγησαν σάν Δεξιό όπορτουμιστή (τί έγκλημα!) γιατί διαφώνησε μέ τή θέση για τό Μακεδονικό! Τόν Πουλόπουλο τόν απέλυσαν σάν λικιδνταριστή. Τόν Σαργολόγο τόν κλώτσησαν σάν χαφιέ. Τόν Σιάντο έπίσης σάν πράκτορα, χαφιέ πού, όμως, τί χαρά γι’ αυ- τόν (!) τόν αποκατάστησαν μετά θάνατο!!

Τόν Ζαχαριάδη τόν απέλυσαν για «αριστεριστική πολιτική». ‘Ο Κολλιγιάννης διώχτηκε για νά διορίσουν τόν Φλωράκη. Καί ένα φαινόμενο: ‘Ο Γκρόζος. Δέν δια- γράφτηκε! Για τούς Καϊτά, Πυ- λιώτη, Εύτυχιάδη, κλπ. μέλη τής ήγέσιδας, πού τουφεκίστηκαν στή Σοβ. Ένωση δέν μιλάμε. Ούτε για τίς ‘Οβιδιακές μεταμορφώ- σεις του δούστου ‘Αρη Βελου- χιώτη πού έγινε; ‘Αρης – Μιζέ- ριας – ‘Αρης. Ούτε για τόν Πλουμπίδη, ούτε για τόν Καρα- γιώργη ούτε; ούτε πού νά θυμά- ται τώρα κανένας.

Κατά συνέπεια, τό «παλικάρι» από τό Φάληρο άς μήν είναι τόσο άπλόχερο στους χαρακτηρισμούς του, για νά μήν πάθει ό,τι και τό

κόμμα του, πού χρόνια τώρα γλύφει εκεί πού έφτυνε.

Γιά τά άλλα «λαθάκια» του ΚΚΕ, όπως π.χ. τήν παράδοση του ένοπλου τμήματος του Λαού, του ΕΛΑΣ, στόν Σκόμπυ (αν έχει άκουστά τό «παλικάρι» τό σε- μνό), τήν αποχή, κλπ. δέν θά μι- λήσω γιατί... τί νά πώ; Για όλα αυτά τά «μικρολαθάκια» έγινε... αυτοκριτική και συνεπώς είναι... σάν νά μήν έγιναν.

Πάντως, για νά είμαστε άκρι- δοδίκαιοι, πρέπει ν’ άναγνωρί- σουμε δυό μεγάλα έπιτεύγματα του ΚΚΕ. Τό πρώτο: Μέ τήν εγ- κληματική πολιτική του γέμισε τά νεκροταφεία όλης τής ‘Ελλάδας μέ άγωνιστές. Τό δεύτερο: Κατά- φερε μέ τή «σωστή» πολιτική του νά συρρικνωθεί από τά 70% στά 10%, ρεκόρ πρωτοφανές σέ όλο τόν κόσμο. Αυτά. Μόνο.

Π. Μωραϊτης

● *“Άλλος έπιστολογράφος, ό κ. Γιαννόπουλος από τό Περι- στέρι, αναλύει έν έκτάσει τό κεί- μενο – και τή «χειρονομία» – τών διαφωνούντων και καταλήγει:*

Πρίν κάν μπούμε στήν ούσία τών έπιχειρημάτων του κειμένου βλέπουμε πως ήταν ένα λάθος. Λάθος γιατί πρώτα-πρώτα είναι άποτέλεσμα σκληρών παζαριών και όχι πραγματική έκφραση ενός πολιτικού χώρου. Λάθος γιατί δέν λέει τίποτα καινούργιο. Λά-θος γιατί δέν προτείνει τίποτα θετικό. Λάθος για τούς ίδιους πού ύπόγραψαν γιατί μόνοι τους γκρέμισαν κάθε γέφυρα πρós τήν μεγαλύτερη δύναμη τής ‘Αριστε- ράς. Λάθος, τέλος, γιατί τά μόνα πού πρόσφεραν οι 400 είναι οι ίδιες ακαδημαϊκές συζητήσεις αριστερολογίας από τή μία, και προπαγανδιστικά έπιχειρήματα από τήν άλλη.

Τελειώνοντας θά άναφερθώ στήν ούσία του κειμένου – μέ τήν όποία σέ αρκετά σημεία συμ- φωνώ – κάνοντας μία ερώτηση. Γιατί δέν γίνεται ή παραμικρή προσπάθεια νά άναζητηθούν οι αίτίες τής σειράς τών λαθών, παραλείψεων ή κακών γενικά έν- εργειών του ΚΚΕ; Δέν περιμένω όμως άπάντηση. Αυτά τά ζητή- ματα τά λύνουν οι άριστεροί, μεταξύ τους, όπως αυτοί ξέρουν, χωρίς ύπογραφές και φανφάρες.

Κώστας Γιαννόπουλος

● *Στό γράμμα του Ν. Χαϊνή (τχ. 152, σ. 52-54) άπαντούν μέ έπιστολές τους οι Γ. Μπλάνας, «Κ.Ν.» και «Γοδεφρείδος Βιλ- λεαρδουνίος». ‘Η ψευδωνυμία τών δύο τελευταίων διατηρείται μετά από δική τους παράκληση, αν και τά πραγματικά τους όνό- ματα έχουν τεθεί στή διάθεση του περιοδικού. ‘Η έκταση τών τριών αυτών έπιστολών δέν επιτρέπει νά δημοσιευτούν όλόκληρες. Περιορρίζουμε λοιπόν στήν πα- ρουσίαση τών κυριότερων (ή τών πιό χαρακτηριστικών) σκέψεων πού περιέχουν, αρχίζοντας μέ τήν έπιστολή του Γ. Μπλάνα:*

‘Ο σ. Χαϊνης προσπαθεί νά άνασκευάσει τό κείμενο τών δια- φωνούντων. παρ’ όλη τήν εκ- πληξή του για τό τί μπορεί νά ση- μαίνει «διαφωνών». ‘Ισως δέν αντιλαμβάνεται ό σύντροφος τή διαιτιά διαλεκτική σύνδεση τής κατάστασης τής ‘Αριστεράς μέ τό λαϊκό κίνημα και τήν, κατά συ- νέπεια, ποιότητα τής ‘Αριστεράς ιδεολογίας πού δοκιμάζεται σκληρά στήν πράξη από τίς ίδιες τίς ενέργειες του κινήματος. ‘Ισως ακόμα δέν ξέρει τί μπορεί νά ση- μαίνει θεωρητική πάλη και πως μοναδική της μορφή δέν είναι ή αντίταξη του μαρξισμού στίς άστικές αντίληψεις για τόν άν-θρωπο και τήν ιστορική του πο- ρεία πρós τό μέλλον... Τό ΚΚΕ κυριολεκτικά έχει άνακαλύψει ένα 4ο έπίπεδο πάλης: τό όργα- νωτικό. Μέ τήν πεποίθηση πως τά προβλήματα του κινήματος λύνονται στήν άναγωγή τους σέ άνώτερα και άνώτατα όργανα του κόμματος, αντικαθιστά τό διάλογο μέ τήν έσωκομματική ροή τών γραμμών από τήν κο- ρυφή στή δόση... ‘Ενα θεωρητικό ζήτημα είναι πάνω άπ’ όλα ζή-τημα πρακτικό και σάν τέτοιο μπορεί νά λυθεί μονάχα μέσα στή δυναμική του λαϊκού κινήματος. Δέν ύπάρχει σ. Χαϊνή καμία στρατηγική ενότητας πού, για χάρη τής σθεναρής επίθεσης ενάντια στήν αντίδραση, θά απο- κρύψει τήν αλήθεια: μία όμοφω- νία από άνάγκη, είναι πάντα μία ψεύτικη όμοφωνία.

Γ. Μπλάνας

● *Διαφορετικό είναι τό ύφος τής έπιστολής του «Κ.Ν.»:*

...Και άρχάς κύριε Χαϊνή, νο- μίζετε ότι τό «Κ» Κ έξ άποτελεί τό λαϊκό κίνημα και όποιος αντιπαράθεται σ’ αυτό παίζει τό ρόλο τής αντίδρασης, άρα ελ- ναι συγκεκριμένος προδοκάτο- ρας; ‘Ωραία λοιπόν. Τότε οι

«400» κι εγώ και τόσοι άλλοι παίζουμε τό ρόλο τής αντίδρασης και τή δοηθούμε. ‘Οποιοι άσκει κριτική στό κόμμα σας, προσπα- θεί νά άποπροσανατολίσει τό λαό και νά τόν άποτρέψει από τή διεκδίκηση τών αίτημάτων του και τή λύση τών προβλημάτων του;... ‘Η Σοβιετική ‘Ενωση, κύριε Χαϊνή, δέν είναι μία σοσιαλι- στική χώρα, αλλά μία σοσιαλφα- σιστική στό έσωτερικό της και σοσιαλμπεριαλιστική σέ παγκό- σμιο έπίπεδο. Είναι μήπως διε- θνιστική άλληλεγγύη τά δηλητη- ριώδη άέρια πού ρίχνουν οι διετ- ναμέζιοι λακέςδες της στους άν- τάρτες τής συδέρνησης τών βου- νών τής Δημοκρατικής Καμπό- τησης, πού πολεμάνε για τήν έθνική τους άνεξαρτησία;... ‘Όσο για τό ρόλο του κόμματός σας, έχει πιά γίνει φανερός έχθρός του εργάτη μέσα στά συνδικάτα όπου ή ΕΣΑΚ έχει διαγράψει δημο- κράτες συνδικαλιστές (Καραβάν Σεράι) και έχει τραμπουκίσει επανειλημμένα στους οίκοδόμους ενάντια σέ δημοκράτες άγωνι- στές. Στήν πορεία του Πολυτε- χείου τό «Κ» Κ έξ. παράδωσε δυό δημοκράτες άγωνιστές στήν ‘Ασφάλεια και είναι πρόσφατο τό γεγονός τών τραμπουκισμών, στό Χημείο, όρδών ΕΣΑτζήδων και Κνιτών, γνωστών ως ΚΝΑΤ. Τό ότι τό «Κ» Κ έξ. είναι ταξικός έχθρός στήν ‘Ελλάδα για μένα ελ- ναι πασιφανές, καθώς έπίσης ότι είναι ντόπιος λακές και πράκτο- ρας τής Ρωσίας τών νέων Τσά- ρων... Είναι άργός και έπιπονος ό δρόμος τής συνειδητοποίησης, γι’ αυτό πρέπει νά έλπίσουμε. Δέν είναι άσχετο τό γεγονός ότι στό Πανσοβιαστικό Συνέδριο τής ΕΦΕΕ άκούστηκε τό σύν-θημα: «οι 400 φύγανε, οι μαλά- κες μέλινανε»... Προβάλλεται μέσα από τήν ΕΕΔΥΕ (άλλο κατέλο σας κι αυτό) τή γραμμή για ύφεση και ειρήνη, μιλώντας για κακούς Πέριοιγκ και Κρούζ, λές και οι SS 20 και SS11 είναι κα- λοί πύραυλοι. Μιλάτε για δάσεις στήν ‘Ελλάδα, ενώ είναι γνωστό ότι ή Σοβιετική ‘Ενωση έχει δά- σεις στά Βαλκάνια... Καί βέβαια γνωρίζουν, κύριε Χαϊνή, όλοι όσοι ύπέρξαν μέλη του «Κ» Κ έξ και τής «Κ» ΝΕ, τήν έσωκομμα- τική δημοκρατία και τήν περι- γράφουν μέ τά μελανότερα χρώ- ματα. ‘Η άτμόσφαιρα τής κατά- πνιξης κάθε δημοκρατικού δια- λόγου και συζήτησης, ή άτμό- σφαιρα τής πανσοφίας του καθο- δηγητή (πληρωμένο στέλεχος, γάρ)...

Μέ άγωνιστικότητα
Κ.Ν.

● 'Ο «Γοδεφρείδος Βιλλεαρδουίνος», με ανάλογο ύψος, φέγει τον Ν. Χαϊνή παρ' όλο πού δηλώνει προσημαστικά ότι δεν έχει «την απαιτούμενη όρεξη να ξεδέψει χαρτί και μελάνι για ν' απαντήσει σέ γράμμα ενός μέλους της ΚΝΕ ή του ΚΚΕ, αφού τά 80% τουλάχιστον απ' αυτά είναι ανάξια απαντήσεως. Καί συνεχίζει:

'Ο κ. Χαϊνης μέ τή δέουσα σοβαρότητα κάθεται καί γράφει όλόκληρο κατεβαστό, όπου ωραιότατα, κάτω από τό άλάνθαστο φώς του Μαρξισμού-Λενινισμού, τέμνει μέ τό νυστέρι της κριτικής τό κείμενο των «400», κομματί τό κομματί, κανονικά καί μέ τό νόμο, άπαντά σ' όλα τά σημεία, δείχνοντας τό σαθρόν των επιχειρημάτων του «άντιπάλου» καί βρίσκει όλες τις αντιφάσεις. Παράλληλα, επιδίδεται σέ μία προσπάθεια δικαιολογήσεως καί «εκλαϊκεύσεως» των αντίστοιχων θέσεων του ΚΚΕ στον κοσμάκη. 'Αλλά μέ τί στυλ όλ' αυτά, μέ τί πνεύμα! Οί όφθαλμοί μας έδώ βουρκώνουν μέ τήν επανάκαμψη τόσων παλιότερων ήρωϊκών στιγμών, τίς όποίες ζωντανεύει, μέ τήν άφελή της αντίληψη, ή πένα του συγγραφέα: δέν είναι παιξε γέλασε αυτά τά πράγματα, είναι όλόκληρη ιστορία θυσιών καί θυσιών καί θυσιών καί θυσιών ιδανικών. Οί πατέρες στοργικοί, τά παιδιά εύπειθή, οί πολεμιστές γενναίοι, οί αγωνιστές άτόλμιοι, οί έργάτες τίμιοι, οί μαθητές μελετηροί, οί έραστές ένάρετοι, οί γυναίκες σεμνές καί καλές νοικοκυρές. 'Οχι παίζουμε! Τό Κόμμα είναι ή άπόλυτος καί ύψιστη άρχή εις ήν τά πάντα αναπέμπομεν, χωρίς ποτέ ένα λάθος, μία άδυναμία, μία ήττα. Αυτοί ξέρουν! Καί ό λαός, στηριγμένος στην καθοδήγησή τους καί στα στίβαρά εργατικά μπράτσα μέ τά πολλά μούσκολα, προχωρά πάντα έμπρός. (Κάπου όμως σκοντάφτει 63 χρόνια τώρα, φταίει ή άτιμη ή αντίδραση!) 'Αλλά σηκώνεται άμέσως καί προχωρά πάντα έμπρός καί όποιος κάνει κριτική είναι... πράκτορας του ταξικού έχθρου. 'Ας σοδαρευτούμε. Δυστυχώς, ή πλάκα περνάει γρήγορα, όμως τό φαινόμενο μένει καί είναι σφόδρα άπογορευτικό. Τυπική έκφανση γνωστού μοντέλου κομμουνιστικής διαπαιδαγώγησης καί ήθικής, μεθ' ίκανής ποσότητος άγνου σταλινισμού, συνωμοτισμού, καί πολιτικού μαζοχισμού. 'Ο φίλος κ. Χαϊνης δέν ξέρω για ποιό λόγο ή κάτω από ποιά σκοπιμότητα, άνηγορεύθη σέ ρηξικέλευθο άπολογητή της γραμμής καί της ούσίας του κόμματος του.

Μέ φιλικές ευχαριστίες
Γοδεφρείδος Βιλλεαρδουίνος
φοιτητής

● 'Από τόν Μπάμπη Δημακόπουλο είχαμε τήν παρακάτω επιστολή στό ίδιο θέμα:

'Αγαπητό 'Αντί,
Είμαι άναγνώστης σου έδώ καί 4 χρόνια, καί παρακολουθώ τίς προσπάθειες πού κάνεις για έναν δημοσιογικό διάλογο μεταξύ των δυνάμεων της 'Αριστεράς.

'Από τά γράμματα καί τήν αργογραφία γύρω από τό κείμενο των 400, παρατήρησα τά έξής: 'Ολοι άναφερόντουσαν λίγο-πολύ στο κείμενο αυτό καί στον τρόπο αντιμετώπισης των διαφωνούντων από τό ΚΚΕ, αλλά κανένας δέν άναφέρθηκε στο γεγονός του άν ήταν δυνατόν νά έχουν καλύτερη μεταχείριση...

Πιστεύω ότι ό τρόπος πού φέρθηκε τό ΚΚΕ σέ αυτήν τήν περίπτωση δέν είναι ξεκομμένος από τήν όλη νοοτροπία καί ταχική πού τό διακρίνει. Συγκεκριμένα, αφού άρνήθηκε κατ' αρχήν νά συζητήσει τό κείμενο, απέδειξε μέ «επαναστατικό» τρόπο ότι οί διαφωνούντες είναι: ύποπτοι συνεργασίας μέ τήν ασφάλεια, ξένοι μέ τήν όργάνωση, μερικοί μετανοήσαντες, κλπ. 'Ομως, τό ίδιο δέν έκανε τόσα χρόνια δέ άνάλογες περιπτώσεις; Αυτός ό

τρόπος αντιμετώπισης είναι, κατά τή γνώμη μου άποτέλεσμα: 1) Της δομής της όργάνωσης του ΚΚΕ. 2) Της ταύτισης της ήγεσίας μέ τό κόμμα. 3) Του γεγονότος ότι δέν διδάχτηκαν τίποτε από τά λάθη του παρελθόντος. 'Εξ ατίας της ύπαρξης αυτών των καταστάσεων δέν περιμέναμε άφ' ενός τήν τίμια μεταχείριση των διαφωνούντων από τό ΚΚΕ, καί άφ' έτέρου τή σοδαρή συζήτηση του κειμένου τους...

Μπάμπης Δημακόπουλος

Υ.Γ. Μήν διαστεί κανένας «μαρξιστής - λενινιστής επαναστάτης κλπ.» νά μέ κατηγορήσει καί μένα σάν «πράκτορα της αντίδρασης», γιατί τόν πληροφορώ ότι άφ' ενός μέν είμαι μέλος του «μικροαστικού» ΠΑΣΟΚ, άφ' έτέρου δέ τό τροπάκι είναι παλιό σάν τή γιαγιά μου.

● Περισσότερο γύρω από τήν ούσία των προβλημάτων της ΚΝΕ κινείται ή σκέψη του Τάσου Τ., μαθητή από τό Ν. Κόσμο:

'Αγαπητό 'Αντί,
Είμαι ένα πρώην μέλος της ΚΝΕ καί νομίζω ότι έχω τό δικαίωμα, αλλά καί τήν υποχρέωση, νά πώ μερικά πράγματα για τήν κατάσταση πού επικρατεί στην όργάνωση αυτή. Θά άναφερθώ κυρίως στις μαθητικές Ο.Β. της ΚΝΕ καί θά ξετάσσω τό θέμα «άνθρωπος» στα πλαίσια της όργάνωσης αυτής»

'Η άλλοτρίωση της γλώσσας είναι τό πρώτο χαρακτηριστικό. Τά μέλη υποβάλλονται σέ μία στερεότυπη φρασεολογία πού τους γίνεται δίωμα σέ τέτοιο βαθμό, ώστε άδυνατούν νά χρησιμοποιήσουν δικά τους έκφραστικά μέσα. Οί μπροσούρες είναι ένας από του κύριους παράγοντες γι' αυτή τήν άλλοτρίωση. Για κάθε θέμα ύπάρχει ή είδική «μπροσούρα» μέ τίς συγκεκριμένες λέξεις καί έκφράσεις πού δίνουν ένα πλαίσιο κίνησης στο κάθε μέλος...

Κάποιος φιλόσοφος, άν έχει χαρακτηριστεί από τό «Κόμμα» όπορουνιστής, τά μέλη άπαξιούν (στη μεγάλη τους πλειοψηφία) νά λάβουν προσωπική αντίληψη γι' αυτόν. 'Αρκεί πού τό λέει τό «Κόμμα»...

Λίγους, μά πολύ λίγους, νάντησα στην όργάνωση πού νά είχαν διαβάσει πραγματικά Μαρξισμό-Λενινισμό. 'Αλλωστε, πώς νά έχουν διαβάσει, όταν τό «καταστατικό» της ΚΝΕ όρίζει σάν προϋπόθεση για τήν ένταξη κάποιου νέου στίς γραμμές της τή συμπλήρωση του 15ου έτους (άχου κύριε) καί, ταυτόχρονα, τήν παραδοχή των βασικών αρχών του Μαρξισμού - Λενινισμού; Τώρα, τό πώς είναι δυνατόν ένα παιδάκι 15 χρόνων νά συμφωνεί μέ τό Μαρξισμό - Λενινισμό, τί στιγμή πού άκόμα διαδίδει «Δυναμικό άγόρι» καί «Μανίνα», είναι άλλο θέμα... Τί άλλο από άγνό ένθουσιασμό μπορεί νά διαθέτει κανείς σ' αυτή τήν ηλικία; Μήπως πείρα; 'Οχι, δέδια. 'Εδώ θά μπορούσα νά μιλήσω για ΑΙΣΧΡΗ έκμετάλλευση του ένθουσιασμού αυτών των νέων.

'Εδώ βρίσκται καί τό μεγαλύτερο κακό. Τά παιδιά αυτά διαποτίζονται μέ τίς ιδέες του ΕΝΟΣ καί ΜΟΝΑΔΙΚΟΥ κόμματος... 'Ετσι, λίγο-λίγο, αρχίζει μία πορεία πού σάν τέρμα έχει τό

δικό πνεύμα, αλλά προτείνω τήν άτομική συνείδηση. Αυτή, μαζί μέ τό όμαδικό πετυχαίνει τά πολλά... Τό νά είσαι ριζοσπάστης, σημαίνει νά φθάσεις ως τίς ρίζες. Καί ρίζα είναι ό ίδιος ό άνθρωπος. (Μάρξ: «Οίκονομία καί Φιλοσοφία», σ. 247)...

'Ελπίζω, δέδια, νά μήν είναι άργά, όπως έλπίζω νά ύπάρξουν καί άλλοι πού θά επιχειρήσουν νά έκθέσουν δημόσια τίς έμπειρίες τους, δοηθώντας έτσι στο ξεσπάσμα κάθε μορφής ΝΕΟ-ΣΤΑΛΙΝΙΣΜΟΥ πού ύποδόσκει!

Για τό καλό όλων!

Τάσος Τ. μαθητής
● 'Ο Θανάσης Σκαφίδας, ένας από τους «400» (Αιγάλεω), γράφει τά έξής:

'Αγαπητό 'Αντί,
'Ενα ύπογεγραμμένο κείμενο προδολητισμού, έμπειριών, άποχώρησης από όποιοδήποτε φορέα της 'Αριστεράς, ήταν πάντα ένα πολιτικό γεγονός, πού άποκτά μεγαλύτερη σημασία, αφού τό κείμενο αυτό διήγε προς τά έξω από μέλη καί στελέχη της ΚΝΕ καί του ΚΚΕ. Τό γεγονός αυτό έδωσε τήν ευκαιρία στον κομματικό μηχανισμό νά αναλάβει δράση (μέ θεμιτά καί άθέμιτα μέσα) καταστολής της «άνταρσίας», άσκώντας μία στείρα πολεμική από τίς στήλες του «Ρ» καί άλλων κομματικών έντύπων, μέ άφορισμούς καί λασπολογίες έναντίον όσων υπέγραψαν τό κείμενο (αναθεωρητικές άπόψεις, μικροαστικά στοιχεία, κλπ.)...

'Η αντιμετώπιση αυτή του κειμένου των «400», κατά τήν άποψη μου, είναι ζήτημα δομής, ζήτημα νοοτροπίας, πού όλος αυτός ό κομματικός μηχανισμός άναπαράγει. 'Οπως τό άστικό κράτος χρειάζεται όλη αυτή τή διαιώνιση των αρχών καί στοιχείων πού τό συνθέτουν (μέσα

ΠΕΡΙ «400» ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΤΙΝΩΝ

δογματισμό καί - γιατί όχι; - τό ΦΑΝΑΤΙΣΜΟ.

Τό πόσο πολλή σημασία δίνει ή 'Οργάνωση στον παράγοντα «άνθρωπος», φαίνεται καθαρά καί στις έκφράσεις πού άφορούν άτομα έξω από αυτήν. 'Ετσι είναι συνηθισμένο νά γίνεται λόγος για «μάξες» κλπ. κλπ., σά νά πρόκειται για κανένα κοπάδι πρόβατα καί όχι για ξεχωριστές ανθρώπινες όντότητες.

Τό Κ.Σ. της ΚΝΕ δίνει τό σύνθημα στους μαθητές μέ μία «μπροσούρα» για τήν εκπαίδευση: «'Εμπρός νά κάνουμε τό άδύναμο ΕΓΩ, πανίσχυρο ΕΜΕΙΣ». 'Αλλη μία φορά πού ύποτιμά τό άτομο. Τό «ΕΜΕΙΣ», όμως, όταν δέν άποτελείται από πολλά ιδιαίτερα καί, κυρίως, δυνατό «ΕΓΩ», μετατρέπεται σέ κοπάδι. Δέν κατακρίνω τό όμα-

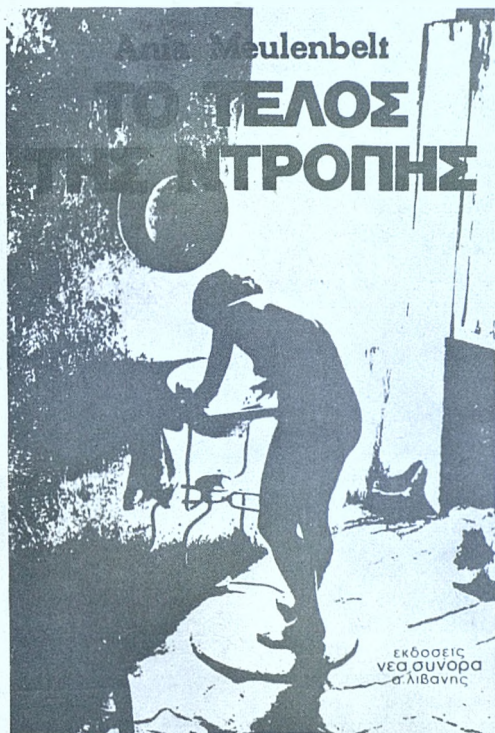
παραγωγή, σχέσεις παραγωγής, ήθικές αξίες, κλπ.), δηλαδή τήν άναπαραγωγή τους, έτσι καί ό κομματικός μηχανισμός χρειάζεται όλους αυτούς τους «ίδεολογικούς» καί υλικούς όρους άναπαραγωγής του, προφασισόμενος χίλια δυό «θεωρητικά» τερτίπια για τή διαπαιδαγώγηση των μελών σέ μία παθητική πειθαρχία...

Φυσικά θά ύποστηριχθεί ίσως ότι έχεις τήν έλευθερία (άκόμα καί καταστατικά) νά λές τή γνώμη σου μέσα στα όργανα (sic), νά ψηφίζεις, κλπ. Στην ούσία όμως είναι μία «έλευθερία» χαλινάγωγημένη... Θυμίζει τήν «έλευθερη» κραυγή ενός πολλίτη μέσα σ' ένα αστυνομικό τμήμα. 'Ο κρατούμενος μπορεί νά κραγάσει, αλλά από κεί καί πέρα «μπαίνει» στις άρμοδιότητες της νομοθετικής καί έκτελεστικής

ΑΝΤ. ΛΙΒΑΝΗΣ & ΣΙΑ "ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ,"

ΣΟΛΩΝΟΣ 94, τηλ.: 36 10 589

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΑΥΤΟΝ ΠΟΥ ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΜΑΘΕΙ, ΝΑ ΣΚΕΦΤΕΤΑΙ ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΣΤΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΤΟΝ ΑΦΟΡΟΥΝ

Ἡ Ἀνια Μέϋλεμπελτ, κόρη τῆς Γιοχάννα, ἀνεξάρτητη, λεσβία, μητέρα, γεννήθηκε τὸ 1945 καὶ ζεῖ στὸ Ἀμστερνταμ.

Ἀπὸ τὸ 1970 ἐργάζεται στὸ ὁλλανδικὸ γυναικεῖο κίνημα.

Ἔχει γράψει τὴ μελέτη «Φεμινισμὸς καὶ Σοσιαλισμὸς» καὶ πολλὰ ἄρθρα σὲ φεμινιστικὰ καὶ ἀριστερὰ περιοδικά.

Εἶναι συνιδρύτρια τοῦ γυναικείου ἐκδοτικοῦ οἴκου «Σάρα».

Δίδαξε γυναικεῖες σπουδὲς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Ἀμστερνταμ.

Σήμερα εἶναι καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου στὸ μάθημα: Φεμινιστικὴ Κοινωνικὴ Ἔργασία.

• ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΟ ΜΥΘΟ ΤΟΥ ΑΝΔΡΑ

ANTONY ΠΙΕΤΡΟΠΙΝΤΟ - ΖΑΚΕΛΙΝ ΣΙΜΕΝΑΟΥΕΡ

ΕΤΟΙΜΑΖΟΝΤΑΙ:

• ΑΝΥΠΑΝΤΡΗ ΜΗΤΕΡΑ

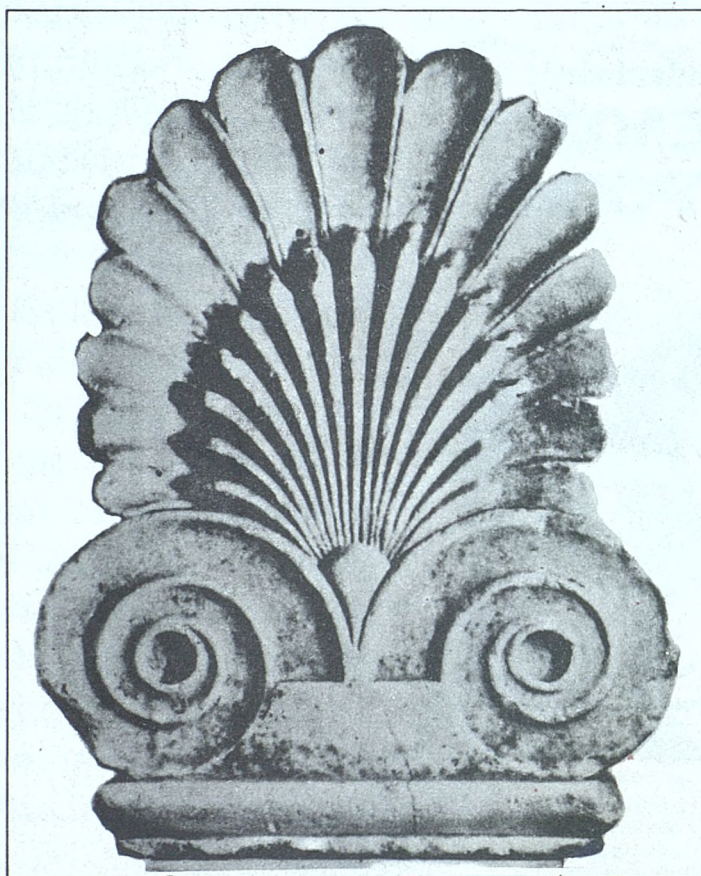
τοῦ ΚΥΡΙΛ ΤΟΠΑΛΩΒ

• ΑΦΗΣΤΕ ΜΕ ΝΑ ΜΙΛΗΣΩ

τῆς Βολιβιανῆς ΝΤΟΜΙΤΙΛΑ ΜΠΑΡΙΟ ΝΤΕ ΣΟΥΝΓΚΑΡΑ
προλογίζει ἡ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΕΤΒΑ

ποιότητα ζωής
καθαρό περιβάλλον
έξοικονόμηση ενέργειας

οί μόνιμοι στόχοι τῆς ΕΤΒΑ
παράλληλα
μέ τή βιομηχανική ανάπτυξη

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ